

АХТАРОНИ
АДАБ

3

**ҲАЙАТҲОИ МУШОВАРА ВА ТАҲРИРИЯИ
50-ЦИЛДАИ ОСОРИ КЛАССИКОН ВА МУОСИРОН
АЗ СИЛСИЛАИ «АХТАРОНИ АДАБ»**

Ҳайати мушовара

*Саидмурод Фаттоев
Мирзошоҳрух Асрорӣ
Абдучаббор Раҳмонов
Мамадишо Илолов
Шарофиддин Имомов
Сайфиддин Назарзода
Ато Ҳамдам*

Ҳайати таҳририя

*Абдулҳамид Самад
Камол Айни
Зоҳир Аҳрорӣ
Амрияздон Алимардонов
Алиш Муҳаммадиш Хуросонӣ
Сайидали Маъмур
Фарҳоди Карим*

АБУЛҚОСИМ
ФИРДАВСӢ

ШОҲНОМА

Ҷилди I

ДУШАНБЕ,
«АДИБ»
2007

ББК 83,3(0)9+83,3 (2 тоҷик)
А-19

*Таҳияи матн ва лугату тавзеҳот аз
КАМОЛ АЙНӢ ва ЗОҲИР АҲРОРӢ*

Мухаррир
Мубашишр Акбарзод

А-19 *Абулқосим Фирдавсӣ. Шоҳнома.* — Душанбе:
«Адиб», 2007. -480 сах.

Ба хонандаи азиз чопи сеvуми “Шоҳнома”-и беvа-
воли Ҳаким Фирдавсӣ, ки бо кӯшиши таҳиягарони мат-
ни он омода гаштааст, пешкаш мегардад. Муҳаккиқон
дар ин нашр аз нусхаҳои дигари “Шоҳнома” истифода
кардаанд, ки ин арзиши қорашонро бештар мекунад.

ISBN 978-99947-32-84-5

© Нашриёти “Адиб”, 2007.

ДАР БОРАИ «ШОҲНОМА», НУСХАҲОИ АСОСӢ ВА НАШРҲОИ КОМИЛИ ОН

*Биноҳои обод гардад хароб
Зи борону аз тобиши офтоб.
Пай афкандам аз назм кохе баланд,
Ки аз боду борон наёбад газанд.
Бад-ин нома бас умрҳо бигзарад,
Бихонад, ҳар он кас, ки дорад хирад.
Намирам аз ин пас, ки ман зиндаам,
Ки тухми суханро парокандаам.
Ҳар он кас, ки дорад ҳушу рою дин,
Пас аз марг бар ман қунад офарин.*

Абулқосим Фирдавӣ

«Шоҳнома»-и Ҳаким Абулқосим Фирдавӣ аз шумори он осори гаронбаҳои фарҳангист, ки чун китоби халқ дар канори ишқу ихлос ва оғӯши завқу андешаи мардумон аз осеби забонаҳои дуду оташи хаводиси рӯзгорон ва дандонаҳои арраи бедоди замонҳо то имрӯз маҳфуз мондааст.

Ин китоб шорехи сарнавишти пурмочарои инсонии боҳушу фарҳанг, мубориз ва диловар, ватанпараст, худованди латифтарин афқору эҳсос, номаи розу ниёз, набарду пирӯзӣ, ваҳдат ва ҳамбастагии халқҳо дар мубориза ва диловар, ватанпараст, худованди латифтарин афқору эҳсос, номаи розу ниёз, набарду пирӯзӣ, ваҳдат ва ҳамбастагии халқҳо дар набард бо деви бедоду ситам, зулмат ва зиштиву дадманишӣ, башардӯстӣ, дастури касби хулқу атвори ҳасана, ҳамосаи азамат, хирад ва заковат, нерӯи бузурги халлоқи инсон, достони ишқи безавол, таърихи суннат ва анъаноти писандидаи мардум мебошад. «Шоҳнома»-и безавол асрҳост, ки миёни мардумон шӯҳрат ва маҳбубияти ҳосе дошта, ҳамвора мавриди

таваччӯҳи на танҳо бошандагони Ховарзамин, балки халқҳои тараққиҳоҳи дигар мамолики ҷаҳон аст. «Шоҳнома» дар ҳама кишварҳои дӯстон ва ошиқони зиёде дошта, дostonҳои ҷудогонаи он тавассути донишмандон ба забони халқҳои гуногуни ҷаҳон тарҷума ва дастраси хонандагони ҳар диёр гардидааст. Роҷеъ ба масоили мухталифи китоб мақолоти илмӣ, рисолат ва шарҳу тафсири зиёде низ ба таъб расидааст, ки зикри ҳар яке аз он бо феълан имконпазир нест.

Ин ҷо ҳамин нуктаро қаблан бояд хотирнишон сохт, ки навиштани як таҳқиқи нисбатан муфассале барои нашри «Шоҳнома»-и Ҳаким Абулқосим Фирдавсӣ ба назари аввал хеле осон ва ҳам ниҳоят душвор менамояд. Осон аз он, ки «Шоҳнома» барои мардуми тоҷик ва ҳамаи форсизабонони ҷаҳон як асари ба қалби ҳар як ошност, зеро ҳама дostonҳои маъруфтари онро аз овони кӯдакӣ аз забони модару модаркалон ва падару бобоёнамон бисёрҳо шунидаем, ҳамчунин дар китобҳои осори омиёна, яъне осори даҳонии мардум (фолклор) дostonҳои қаҳрамонӣ ва ишқии дилҷаспи онро дида ва тақрор ба тақрор хондаем. Илова бар ин дар ҳама маҳалҳои тоҷикнишин ва дигар кишварҳои ҳамҷавор маҳфилҳои шоҳномаҳои ҳам ба назм, ҳам ба наср дар тӯли қарнҳо маъмул буда, баъзе лаҳзаҳои ҷудогонаи қисса бо сахнаҳои махсуси хунарӣ намоиш дода мешавад. Дар баробари ин иншоӣ рисолае дар мавзӯи «Шоҳнома»-и Ҳакими Тӯс бениҳоят душвор ва мушкил аст, зеро аз назари хунари суҳанварӣ, шеърӣ, луғат ва ганҷинаҳои сухани сара, нерӯи фикри болиғ ва қудрати баёнӣ фасеҳ ва умуман аз назари фасоҳат ва балоғат ва мазмуни мундариҷа, ҳамчунин аз нуқтаи назари ҳаҷми ин бузургофаридаи дохилӣ замони сомониён як асари беҳамто ва бемислу монанд аст. Ва ба ҳамин ҷиҳатҳо ҳар як навиштае дар ин мавзӯ ба назари хонанда, як ҷуръат ва ҷасорати нависанда ва қувваозмоии густохонае дар пешгоҳи бузургтарин ҳамосарои мо – Ҳаким Абулқосим Фирдавсӣ менамояд. Ин аст, ки мо дар навиштаи худ фақат дар як матлаб, дар мавзӯи нашриҳои комили он ба забони аслаш ва нусхаҳои асосии ин асар ба тарзи мухтасар ва фишурда суҳан мегӯем. Баён кардани ин матлаб ниҳоят зарур аст, зеро ин «Дебача» барои нашри нави «Шоҳнома» иншо мешавад.

Бино ба гуфтаи Ҳаким Абулқосим Фирдавсӣ, «Шоҳнома» дорои 60 ҳазор байт буда, 120 ҳазор мисраъро ташкил медиҳад. Ба қавли муҳаққиқон адади нусхаҳои қаламии достон хеле зиёд аст, вале аз ҷиҳати миқдори байт онҳо ниҳоят гуногунанд. Баъзеи онҳо 40 ҳазор байт дошта бошанд, қисме аз он нусхаҳо то 80 ҳазор байт, яъне 160 ҳазор мисраъро дар бар мегиранд. Тамоман равшан аст, ки дар мавриди аввал дар баъзе нусхаҳо агар достони «Шоҳнома» хеле кӯтоҳ карда шуда бошад, дар мавриди дувум гоҳе ба матни аслии он байтҳои илҳокӣ ба теъдоди то 20 ҳазор байт илова шудааст. Ин аст он душвории асосие, ки дар зарфи солҳои зиёд дар маркази диққати аҳли илми шоҳномашиносӣ истодааст.

Натиҷаи яке аз кӯшишҳои шоҳномашиносӣ он аст, ки соли 833 ҳиҷрӣ баробари 1429-30 милодӣ дар китобхонаи Бойсанғурмирзо нусхаи нодири «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ ба вучуд оварда шуд, ки онро пояи баландтарини ҳунари ороиши китоб гуфтан мумкин аст. Ин нусха дар замони мо дар китобхонаи салтанатии собиқи Эрон ҷузъи «Нафоис ва захоир», таҳти шумораи 4752 нигоҳдорӣ мешавад. Ин нусха барои қасоне, ки ба он дастрасӣ доранд, шоистаи таҳқиқи ҷиддии махсусест.

Дар ҳоли ҳозир ҳамин қадар бояд гуфт, ки донишмандони ибтидои асри XV як матни ҷомеъе ба вучуд оварда буданд. Вале, дар ин нусха на дар дебоча ва на дар поёни сухан манобеъи асоси қорашон дақиқан сабт нашудааст. Ба ин ҷиҳат дар ин нусхаи нафиси ягона низ саромади абёти илҳокӣ ва машбӯҳ барои рӯзгорон номаълум мондааст. Равиши тадвини матни нусхаи бойсанғурии «Шоҳнома»-и Ҳаким Абулқосим Фирдавсӣ дар муқаддимаи он чунин тавзеҳ дода шудааст: «... Ишорати Ҳумоюн (яъне Бойсанғурмирзо) нофиз гашт, ки аз чанд китоб якеро мусаҳҳаҳ сохта, мукамал гардонад ба хатте чу занҷири мушкин мусалсал, валекин чу об равон аз равонӣ ва дебочаи ҳикояти ҷамъ овардани «Бостоннома», ки асли «Шоҳнома» аст ва ҷамъе шуаро, ки ба назми он машғул шуданд, то замоне ки ба Фирдавсӣ иттифоқ карданд ва тамом кардани Фирдавсӣ «Шоҳнома»-ро ва ҳикояти ҳирмон ва навмедии ӯ аз Султон Маҳмуд ва абёте, ки дар шикоят аз Султон Маҳмуд гуфтааст, бо он чи аз аҳволи Фирдавсӣ истимоъ афтода ва ҷадвале, ки муҷмали табақоти мулуки Аҷам аз он

маълум шавад ва шачараи ансоби эшон аз Каюмарс то Яздчурд...¹».

Чӣ навъе ки дида шуд, байтҳои илҳокӣ аз тарафи гурӯҳи шоирон сохта шуда, ба як нусхаи интихобии хубтарини мусаххаҳшуда ба мақсади мукаммал кардан илова гардидааст.

Дуруст аст, ки мавзӯҳои сохтаи илҳокӣ, чунон ки аз иқтибоси боло бармеояд, номбар гардидааст. Вале бояд диққат кард, ки дар иқтибоси боло иборае аз фармони Бойсанғур мирзо «...аз чанд китоб якеро мусаххаҳ сохта, мукаммал гардонанд...» - нишон медиҳад, ки як нусхаи «Шоҳнома»-ро мукаммал гардониданд ва ин амал дар замони ҳокими мазкур анҷом ёфтааст, чандон равшан нест. Ин вазъият, ки риштаи илҳокқории байтҳо дар тамоми «Шоҳнома» номаълум аст, муҳаққиқони ҷаҳонро водор намуд, ки матни «Шоҳнома»-ро бо роҳи муқобалаи нусхаҳои гуногун танзим ва таҳия кунанд. Таърихи нашри матни «Шоҳнома»-и Ҳаким Абулқосим Фирдавӣ, ҳамчунин омӯзиш ва тарҷимаи он дар мақолаи шарқшиноси маъруфи рус А.А.Ромаскевич ва китоби олими эронӣ Эраҷи Афшор ба тариқи таҳқиқӣ интиқодӣ ва китобшиносӣ оварда шудааст.²

Пас аз ба майдон омадани нусхаи бойсанғурии «Шоҳнома»-и Ҳаким Абулқосим Фирдавӣ кӯшишҳои аввалини ҷиддии таҳияи матни ин достони бузург бо роҳи муқобалаи нусхаҳо мансуб аст ба маркази интишороти Ҳиндустон дар Калкатта. Дар ин ҷо «Шоҳнома» аз рӯи 27 нусха аз тарафи гурӯҳи муншиёни пухтакор бо роҳбарии устоди забонҳои арабӣ ва форсӣ-тоҷикии коллеҷи Форт – Вилям – М.Лемсенд барои ҷоп таҳия шуд ва он дар соли 1811 дар Калкатта қисман интишор ёфт. Вале азбаски кори ин гурӯҳи матншиносон мутаассифона, то ба охир нарасида буд, мутарҷими маъруфи он замон Тернер Макан кори гурӯҳи М.Лемсендро идома дода, нахустин нашри матни илмӣ достони Ҳаким Абулқосим Фирдавиро ба поён расонид ва дар соли 1892 дар Кал-

1. Нусхаи бойсанғурии «Шоҳнома»-и Фирдавӣ. Китобхонаи салтанатии Эрон, рақами 4752, с.9
2. Ромаскевич А.А. Очерк истории изучения «Шах-намэ» сб.Фирдоуси (934-1934) ИВ АН СССР. Госэрмитаж. Изд. АН СССР, М – П., 1934, с. 13-50. Афшор Э., Китобшиносии Фирдавӣ. Феҳристи осор ва таҳқиқот дар бораи Фирдавӣ ва «Шоҳнома». Тадвини Эраҷи Афшор, Техрон 1347 (1968).

катта онро нашр кард. Тернер Макан барои таҳия ва таҳрири матн 17 нусхаи комил, ки қадимтарини онҳо соли 882 ҳичрӣ (баробари 1477 милодӣ) китобат шудааст ва 4 нусхаи ноқиси «Шоҳнома»-ро истифода бурда буд. Ба ғайр аз ислоҳи ишти-боҳоти матни нусхаҳои дoston вай якчанд қисми дostonро ба мулҳақот оварда, дар ҳар мавриде назари худро қайд намуд ва ҳар ҷое, ки дар матн ба назари ӯ машқук менамуд, бо ишораи ситорача сабт кард. Дар натиҷа, кори ниҳоят бузурге дар роҳи таҳияи матни «Шоҳнома» анҷом дода шуд. Ин нашри ҷомеъ, ки хусусиятҳои нусхаҳои гуногунро дар бар карда буд, дорои 55204 байт аст. Вай аз тарафи муҳаққиқони «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ пазируфта шуда, дар зарфи як қарн дар маркази диққат қарор гирифт, ки тафсилоти ин матлабро донишман-ди маъруфи имрӯзаи италийӣ Анчело Микеле Пиёмонтезе дар рисолаи худ «Маълумоти тоза дар бораи Фирдавсӣ: дастнависи соли 614 х. 1217 дар Флоренсия» баён кардааст.¹

Пас аз тақрибан чоряк асри нашри Тернер Макан ховаршиноси франсавӣ Жул Мул иқдоми навро дар нашри «Шоҳнома» пеш гирифта, онро дар Париж солҳои 1836-1868 ба таъб расонид ва дар хидмати аҳли илм гузошт. Жул Мул дар нашри интиқодии худ нашри Тернер Маканро бо 13 нусхаи нави «Шоҳнома» аз захираи «Индия оффис» дар Лондон, 8 нусха аз китобхонаи салтанатии Париж ва чанд дастнависи шахсӣ муқобала ва баррасӣ кардааст. Ж.Мул дар дебочаи худ барои нашри комили «Шоҳнома» ишораи ҷолибе дорад. Ӯ навиштааст: «Боре ман панҷ нусха аз ин асар дорам, ки яке мавриди истифода дар ҷопи «Шоҳнома» будааст ва яке ки бисёр кӯҳна аст, аз ин ҷиҳат бисёр қобили мулоҳиза аст, ки намунаи барҷастаест барои нишон додани ҳолате, ки «Шоҳнома» пеш аз таҷдиди назаре, ки ба фармони Бойсангурхон сурат гирифта, доштааст. Феҳристи ҳамаи дастнависҳоеро, ки то кунун мавриди истифодаи ман буда, ё баъд ба онҳо рӯчӯ кардаам, дар оғози «Баргузидаи нусхабадалҳо», ки афзудаи поёни китоб меоварам, хоҳед дид. Қасоне, ки дастнависҳои «Шоҳно-

1. Тарҷумаи ин рисола мансуб ба В.Козлов аст, ки дар китоби «Қадимтарин нусхаи каламии «Шоҳнома» дарҷ хоҳад гардид. Минбаъд рисолаи мазкур бо номи Пиёмонтезе. Рисола.

ма»-ро бо ҳам баробар накардаанд, ба осонӣ дарнахоҳанд ёфт, ки ихтилофи нусхаҳо то ба кучост».¹

Ниҳоят эроншиноси машҳур И.А.Вуллерс нашрҳои Тернер Макан ва Ж.Мулро муқобала намуда, дар солҳои 1877-1884 наشري нави «Шоҳнома»-ро ба вучуд овард, ки дар он иштибоҳоти пешин то андозае ислоҳ гардидааст.²

И.А.Вуллерс таҳияи матни «Шоҳнома»-ро ба поён расонида натавонист, зеро умр вафо накард. Вале бояд гуфт, ки дар оғози кор дар ин нашр бештар ба матни Ж.Мул такя шуда, дар ҷараёни кор ба чопи Калкатта пайравӣ шудааст.

Ба муносибати ҷашни ҳазораи Ҳаким Абулқосим Фирдавӣ (1934) дар Техрон «Шоҳнома» тачдиди нашр гардид, ки тасхеҳи интиқодии онро се нафар аз донишмандони номии Эронзамин Мучтабо Минавӣ, Аббос Иқбол ва Саъид Нафисӣ анҷом додаанд.³

Бо вучуде ки ин ҳама нашрҳои комили «Шоҳнома» таҳия ва тадвин шуда буданд, матни нашрҳои мавҷуда ҳанӯз аҳли илмро комилан қонеъ кунонида наметавонистанд. Барои ҳамин ин масъала дар муҳокимаи Институти шарқшиносии АФ СССР ва Президиуми АФ РСФСР Тоҷикистон гузошта шуда, қарор шуд, ки бо қувваи мутахассисони шӯравӣ, ки дар таҳияи матнҳои осори хаттии шарқӣ таҷрибаи хубе доранд, наشري нави илмии «Шоҳнома» дар асоси усули имрӯзаи матншиносӣ таҳия гардад. Ба ин мақсад донишманди номдори шӯравӣ Е.Э.Бертелс дар ҷамъбасти вазъияти кор ва принсипҳои интиқодии матни «Шоҳнома» дар матбуоти шӯравӣ назарияи худро дар ин боб эълон кард.⁴ Баъдтар дар нашрияти махсуси Институти шарқшиносии Академияи Фанҳои СССР ин матлаб ба тариқи муфассал ва амалӣ бо тавсифи чопҳо, нусхаҳо ва усули корашон аз тарафи ҳайати таҳририяти нашрия дар яке аз

1. Жул Мул. Дебочаи «Шоҳнома». Тарҷимаи Чаҳонгири Афқорӣ. Созмони китобҳои ҷайбӣ, Техрон, с. 1345, (1967), с. 78.

2. Пиёмонтезе. Рисола, с.41

3. Ҷилди I – Мучтабо Минавӣ ва Аббос Иқбол, ҷилдҳои II-IV – Аббос Иқбол ва ҷилдҳои VIII – X Саъид Нафисӣ. Ношир Бируҳим, Техрон, 1313 – 15/1934 – 1936.

4. Бертельс. Шаҳнаме и критика текста. АН СССР, Советское востоковедение, № 1. 1955. с. 88-95.

шуморахояш тавзеҳ дода шуда буд.¹ Интишори ин матни интиқодии гурӯҳи ховаршиносони Маскав ва Ленинград солҳои 1960-1971 поён ёфтааст ва «Шоҳнома» дар 9 ҷилд бо алифбои форсии тоҷикӣ дар «Силсилаи осори адабии милали Ховар» аз тарафи идораи интишороти адабиёти Ховар ба таъб расид ва дар хидмати аҳли илм гузошта шуд.² Баробари ин аз соли 1957 сар карда дар ҳайати АФ РСС Тоҷикистон гурӯҳи махсус таъйин гардид, ки таҳияи матни илмии «Шоҳнома» ба ҳуруфи имрӯзаи тоҷикӣ ба зиммаи он вогузур гардид. Натиҷаи фаъолияти ин гурӯҳ ба сурати 9-ҷилдаи «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ дар зарфи солҳои 1964-1966 аз тарафи Академияи Фанҳои РСС Тоҷикистон ва нашриёти «Ирфон» ба таъб расонида шуда, ба хонанда ва аҳли илм тақдим ёфт.³

Чигунагии ин нашр дар сарсухани китоби якуми он бо қалами устод А.М.Мирзоев баён ёфтааст, ки барои такрор накардани ҳамаи маълумот мақолаи номбурда дар нашри кунунӣ бо унвони «Сарсухани якумин нашри комили «Шоҳно-

1. Ниг.: Новое издание «Шахнаме» Фирдоуси. Он. редакции кратких сообщений. Краткое сообщение ИВ АН СССР, XIII, Изд. АН СССР, М.-Л., 1955, с. 3-12; Бертельс Е.Э. Предисловие – Фирдоуси. Шах-наме. Критический текст. Под ред. Е.Э. Бертельса. Изд. Восточной литературы, М., 1960, с.5-21. Боз ниг.: Османов М.Н. Ближневосточная текстология в Советском Союзе и ее основные принципы. Вестник истории мировой культуры, июль-август, 1961, № 4 (28), с. 115-123.
2. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Матни интиқодӣ, ҷилди аввал. Таҳти назари Е.Э.Бертелс, Институти шарқшиносии Академияи улуми Иттиҳоди Шӯравӣ, идораи интишороти адабиёти Ховар, М., 1960. Тасхеҳи матн бо эҳтимоми Л.Т.Гюзалян бо ширкати О.И.Смирнова ва А.Е.Бертелс; Ҷилди дувум – таҳти назари Е.Э.Бертелс, тасхеҳи матн бо эҳтимоми А.Бертелс, Л.Гюзалян, М.Н. Усмонов, О.Смирнова, А.Тоҳирҷонов М., 1962; ҷилди сеум. Тасхеҳи матн бо эҳтимоми О.Смирнова, бо эҳтимоми Р.Алиев, А.Бертелс, М.Усмонов, таҳти назари А.Нӯшин, М., 1965; Ҷилди панҷум – тасхеҳи матн бо эҳтимоми Р.Алиев, зери назари А.Нӯшин, М., 1967; Ҷилди шашум – тасхеҳи матн бо эҳтимоми М.Н.Усмонов, зери назари А.Нӯшин, М., 1967; Ҷилди ҳафтум – тасхеҳи матн бо эҳтимоми М.Н.Усмонов зери назари А.Нӯшин, М., 1968; Ҷилди ҳаштум – тасхеҳи матн бо эҳтимоми Р.Алиев, зери назари А.Озар. М., 1970; Ҷилди нухум – тасхеҳи матн бо эҳтимоми А.Бертелс, зери назари А.Нӯшин, М., 1971.
3. Абулқосим Фирдавсӣ. Шоҳнома, иборат аз 9 ҷилд. Ҷилди I. Ба ҷоп тайёркунандагон: Камол Айнӣ, Зоҳир Аҳрорӣ, Баҳром Сирус. Шӯъбаи шарқшиносӣ ва осори адабии Академияи фанҳои РСС Тоҷикистон, Ирфон, Д., 1964; Ба ҷоп тайёркунандагони ҷилдҳои баъдина – II (1964), III (1964), IV (1965), V (1965), VI (1965) – К.Айнӣ, З.Аҳрорӣ, Б.Сирус. Ба ҷоп тайёркунандагони ҷилдҳои VII (1966), VIII (1966), IX (1966) – К.Айнӣ, З.Аҳрорӣ, Б.Сирус ва А.Девонакулов.

ма» дар Тоҷикистон» дарҷ карда мешавад, ки хошишмандон метавонанд ба он муроҷиат кунанд. Ноғуфта намонад, ки ин ҳар ду нашри комили «Шоҳнома»-и Ҳаким Абулқосим Фирдавсӣ – нашри Маскав ва Душанбе аз тарафи ҷомеа, аҳли илму адаб ва марказҳои ховаршиносии ҷаҳон бо ҳусни тавачҷӯҳи ҳосе пазируфта шуда, дар тақриз ва китобҳои шоҳномашиносӣ ҳамчун марҳалаи нави матншиносӣ дар роҳи баррасии «Шоҳнома» талаққӣ ва тавзеҳ дода шуд.¹

Аз нашри аввали «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ то имрӯз солиёне сипарӣ гашт ва ба нисбати камии теъдоди нашр нусхаҳои он ноёфт шуда, хонандагони зиёде аз истифодаи он бенасиб гардиданд. Пайваста ба ин талаби хонандагони бешумор, ошиқон ва ҳаводорони «Шоҳнома» беш аз пеш афзуд.

Нашриёти «Ирфон» талаб ва хошиши оммаи хонандагонро ба назар гирифта, масъалаи нашри ҷадиди ин шоҳасари безаволро ба миён гузошт. Дар он нашр пеш аз ҳама зарурати ислоҳи саҳву ғалатҳои матни «Шоҳнома», ки дар ҷараёни ҷоп сар зада буд, пеш омад. Бад-ин манзур матни асар бо матни асли ва баъзе нусхаҳои мӯътабари дастрас, ҳосса охири нашри Техрон, ки аз тарафи донишмандони Эронзамин бо саъю кӯшиши фаровон, баррасии амиқи матн ва санҷиши дақиқи нусхаҳои нодири «Шоҳнома» бо пешгуфтори Абдулкарими Ҷаъфарӣ ва мукаддимаи мусахҳеҳи ин кор Муҳаммадҷаъфари Маҳҷуб соли 1350 ҳ. (1972 милодӣ) анҷом пазируфт, дар мақоми муқоиса қарор дода шуда, навоқиси руҳдода бартарарф гардид. Илова бар ин, дар тарзи навишти баъзе аз калимот таҷдиди назар ба амал омада, бисёр аломатҳои китобат, ки бемавқеъ ҷогузин шуда, дар баъзе мавридҳо ба сикҳати маъноӣ мисраъ ва абёти ҷудоғонае ҳалал меовард, ба ислоҳ расид. Дар ибтидои ба нашр омада сохтани «Шоҳнома» ҷунон ки дар мукаддимаи аввал низ зикр гардидааст, бояд ҷил-

1. Нушин А. Некоторые замечания к тексту «Шахнаме» Фирдоуси. Народы Азии и Африки, М., 1962, № 1, с. 156-160; Раджабов З.Ш. Развитие науки в Таджикской ССР (краткий очерк), АНТадж. ССР, Институт истории имени А.Дониш, изд. «Наука», М., 1964, с. 89; Акрамов А. Шоҳнома – дастраси омма. «Маориф ва маданият» 14 ноябр 1964 г.; Китобшиносии Фирдавсӣ, тадвини Э.Афшор, Техрон 1347-1969, с. 202; Мутлак, Ҷалоли Ҳолиқӣ, Қавоид ва савобити тасҳеҳи матни «Шоҳнома». Маҷаллаи Донишқадаи адабиёт ва улуми инсонии Донишгоҳи Фирдавсӣ, шумораи ҷаҳорум, соли ёздаҳум, Машҳад, 1354 (1976), с. 716-763. Пиёмонтезе. Рисола, с. 42

ди даҳуми «Шоҳнома»-ро луғати калимот ва ибороти бо хонандаи имрӯза номаълум ташкил меод. Ин кор ба зиммаи мутахассисони Институти забон ва адабиёти ба номи Абдуллоҳи Рӯдакӣ вогузор шуда буд. Вале тартиб ва нашри луғоти «Шоҳнома» ба таъхир афтод. Бояд гуфт, ки луғати мухтасари «Шоҳнома» баъд аз нашри дуюм бо саъю кӯшиши З. Аҳрорӣ ва Рауфзода ба нашр расид.

Дар чараёни таҳияи чилди аввали «Шоҳнома» Р.Х. Додхӯдоев ва чилдҳои баъдина М.Мамедова ҳамкорӣ карданд, ки аз онҳо сипосгузorem.

Чунон ки болотар хотирнишон гардид, нӯҳ чилди интиқодии «Шоҳнома»-ро Институти шарқшиносии АФ СССР интишор додааст, ки мо дар таҳияи нашри нави 9-чилдаи «Шоҳнома» ба ҳуруфи кунунии тоҷикӣ, ба ғайр аз мавридҳои алоҳидаи қори худ, истифода накардаем, зеро пас аз ҷавби Е.Э.Бертелс, ки қори таҳияи матни интиқодии «Шоҳнома» ба ӯҳдаи матншиносии номии шӯравӣ М.Н.Усмонов гузошта шуд, дар усули таҳияи матн таҷдиди назари қуллӣ ба вучуд омад. Ин таҷдиди назари қиддии гурӯҳи шоҳномашиносони Институти шарқшиносии АФ СССР дар нашри нави ду чилди аввали «Шоҳнома», ки бо ҳамкории маркази илмии Эрон ба таъб расонида шудааст, қисман инъикос ёфт.¹ Вале ин нашр мутаассифона идома наёфт ва бо интишори фақат 2 чилди аввалаш қатъ гардид.

Нашри нави ҳозир як марҳалаи навест дар роҳи баррасии матни «Шоҳнома»-и Ҳақим Абулқосим Фирдавсӣ, зеро илова бар манбаъҳои қаблӣ боз як матни қомили илмии дигари достон, ки ба тасҳеҳи Муҳаммадҷаъфари Маҳҷуб аст, истифода гардидааст.

Дар нашри кунунии “Шоҳнома” бори дигар матни собиқи нашри “Адиб” бо нусхаи қоии муҳаққиқи фаронсаӣ Жул Мул, ки дар қаҳон яке аз саҳеҳтарин нусхаҳои “Шоҳнома” мебошад, дақиқан муқобала шуд.

К.Айнӣ, З.Аҳрорӣ

1. Ниг.: Матни интиқодӣ ва илмии «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ аз рӯи қадимтарин нусхаҳои хаттии мавҷуд дар қаҳон. Бо кӯшиши Р.Алиев ва М.Н. Усмонов. Институти ховаршиносии Фарҳангистони улуми Иттиҳоди Ҷамоҳири Шӯравии Сотсиалистӣ, Техрон 1350-1970; чилди дувум, матни интиқодӣ ба тасҳеҳи М.Н.Усмонов бо ҳамкории А.Табатабӣ, Техрон, 1352-1973.

ПЕШГУФТОРИ НАХУСТИН НАШРИ КОМИЛИ “ШОҲНОМА”-И ФИРДАВСӢ ДАР ТОҶИКИСТОН

19 январи соли 1956 Нашриёти Давлатии Тоҷикистон расман ба Шӯъбаи шарқшиносӣ ва осори адабии Академияи Фанҳои Тоҷикистон муроҷиат карда, хоҳиш намуд, ки Шӯъбаи зикршуда ӯҳдадори ба нашр ҳозир намудани матни комили «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ (934-1020) гардад.

Ин хоҳиши нашриёт аз масъалаҳои хурд набуд. Гарчанде то ба имрӯз дostonҳои чудогонаи «Шоҳнома» аз тарафи ин нашриёт дастраси хонандагони советии тоҷик мегардид, аммо ба нашри матни комили он чуръат накарда меомад. Чунки қори матни комили «Шоҳнома»-ро бо алифбои имрӯзаи тоҷикӣ ба нашр ҳозир намудан мушкилоти зиёдеро дар пеш дошт ва дар айни ҳол вақти зиёдеро талаб менамуд.

Аз ин ҷост, ки Шӯъбаи шарқшиносӣ ва осори адабӣ баъд аз он ки дар бораи ба плани илмии худ дохил намудани «Шоҳнома» розигии Президиуми Академияи Фанҳои Тоҷикистонро гирифт, дар бораи кадом нусхаи дастхати «Шоҳнома»-ро асоси матн қарор додан ва муайян намудани ҳайати ҳозиркунандагон масъаларо ба Совети илмии худ гузошт.

Совети илмӣ пас аз санчида баромадан ҳақиқати масъала ба ин қарор омад, ки ҳамон таҳрири бойсанғурии «Шоҳнома», ки пурратарин матн аст, асоси ин нашри асар қарор гирад.

Ин таҳрири «Шоҳнома», чи навъе ки маълум аст, ҳанӯз дар соли 1877-1879 дар Европа аз тарафи И. А. Вуллерс нашр карда шуда буд. Аз тадқиқотчиёни муосири Эрон Саъид Нафисӣ низ ҳамин нашри «Шоҳнома»-ро, ки беҳтарин матн буд, асоси матни нашри худ қарор дода, дар баробари истифода намудан аз нусхаҳои беҳтарини дастраси худ матни интиқо-

дии «Шоҳнома»-ро такроран ҳозир намуда буд, ки ин матн дар солҳои 1313-1314 шамсӣ дар Техрон нашр гардидааст.

Азбаски ин нусха, чи навъе ки дида мешавад, ду навбат аз ҷиҳати талаботи матншиносӣ чи дар Европа ва чи дар Эрон аз диққати назар гузашта буд, Совети илмии Шӯъбаи шарқшиносӣ мувофиқтар шуморид, ки ҳамин нусха асоси матни мо низ қарор дода шавад. Аз ин ҷиҳат нашри зикршудаи Техрон, ки асосан давоми нашри И. А. Вуллерс аст, асоси матни нашри ҳозираи «Шоҳнома» қарор дода шуда, аз се нусхаи дастхат ва ду нусхаи ҷопии дигар (мурочиат карда шавад ба рӯйхати нусхаҳои истифода бурдашуда ва аломатҳои шартӣ) истифода бурдан мувофиқ доништа шуд.

Барои анҷоми ин кори муҳим дар ҳайати сардори сектори матншиносии Шӯъба номзади фанҳои филологӣ Камол Айнӣ, ходими калони илмӣ Баҳром Сирус ва ходими илмӣ Зоҳир Аҳрорӣ як коллективи махсуси сенафарӣ таъин карда шуд, ки ин рафиқон ҳанӯз аз моҳи июни соли 1957 сар карда барои анҷоми вазифаи худ ба кор шурӯъ намуданд. Чанде баъд дар соли 1960, яъне аз ҷилди VII «Шоҳнома» сар карда, ходими хурди илмӣ Алиқул Девонакулов низ ба ин кор кашида шуд.

Дар пеши ин коллектив вазифаи хеле масъулиятноке меистод. Бояд он дар вақти ба алифбои нав гузаронидани «Шоҳнома», дурустии матн, аҳамияти фарқҳои дар поварақӣ оварда мешудагӣ ва дар такмил ва мафҳуми матн ҷӣ гуна хизмат карда тавонистани онҳо, риоя намудани нозуқиҳои забони шеърӣ, ҷӣ гуна додани калимаҳои тарзи талаффузашон аз байнрафта ва амсоли онро ҳаргарафа ба назар гирад.

Дар масъалаи ба поварақии матни «Шоҳнома» оварда шудани фарқи нусхаҳо равиёи зерин интиҳоб карда шудааст: тамоми фарқҳои нусхаҳо, ки дар матни аслий, яъне дар нашри зикршудаи Техрон дода шудааст, дар нашри ҳозира дохил карда нашуд, зеро оварда шудани ҳамаи он фарқҳо ва илова ба он дохил намудани фарқи нусхаҳои аз тоза истифода бурдашуда аввал ин ки ҷопи асарро хеле вазнин мегардонад, аз тарафи дигар дар сурате ки ин нашр давоми ду нашри дар боло ишорашудаи «Шоҳнома» аст, бинобар ин дохил наму-

дани тамоми фарқҳои нашри зикршуда зарурият надошт. Аммо бо вучуди ин аз он нашри асар он фарқҳо — байтҳое, ки матни аслиро такмил меоданд ва ё барои равшантар гардидани мафҳуми тасвири ин ва ё он воқеа кӯмак мерасониданд, дар поварақии матн дар таҳти аломати шартии «Тп» оварда шуд. Вале фарқҳои нусхаҳои аз тоза истифода бурдашуда ғайр аз ғалатҳо ҳама дар поварақии матн дохил карда шудаанд.

Маълум аст, ки алифбои нави тоҷикӣ бо вучуди хусусиятҳои хуби аз ҳад зиёд азбаски алифбои транскрипсионӣ нест, барои акс кунонидани тамоми нозуқиҳои забони шеър қодир намебошад. Масалан, ҳодисаҳои баъзан дар аввал ва ё миёнаи калимаҳо омадани «И»-и дароз, ки вазни шеърӣ талаб мекунад, дар қоидаҳои имлои алифбо пешбинӣ нашудааст, ё худ барои ифода кардани «У»-и дароз (вови маъруф) аломати хося надорем. Мана ин гуна ҳолатҳо дар вақти ба алифбои нави тоҷикӣ гузаронидани матни «Шоҳнома» душвориҳои зиёдеро пеш овард, ки бартараф намудани ҳамаи онҳо табиист, ки мумкин нашуд.

Луғоти «Шоҳнома» аз нуқтаи назари ба хонандагони имрӯза то чи дараҷа мафҳум будани худ, асосан ба се гурӯҳ тақсим мешавад: гурӯҳи аввал калимаҳое мебошанд, ки дар муддати тақрибан ҳазор соли гузашта чи аз ҷиҳати шакл ва чи мазмун дуруст тағйир наёфтаанд. Гурӯҳи дуюм калимаҳое мебошанд, ки шаклан дар забони гуфтугӯӣ тағйир ёфтаанд. Гурӯҳи сеюм калимаҳоеанд, ки тамоман аз истеъмоли имрӯза забони гуфтугӯӣ хориҷ гардидаанд. Аз ин ҷиҳат дар вақти ба алифбои нав гузаронидани матни «Шоҳнома» равияи зерин пеш гирифта шуд:

Гурӯҳи аввали калимаҳои матн мувофиқи имлои имрӯза ба алифбои нави тоҷикӣ гузаронида шуд. Нисбат ба гурӯҳи дуюм шакли тағйирёфтаи калимаҳоро ба назар нагирифта, онҳоро мувофиқи ҳамон тарзи талаффузашон, ки дар луғати Волф¹ дода шуда буд, ба алифбои нав гузаронида шуд. Дар бораи гурӯҳи сеюми калимаҳо бошад, фақат тарзи талаффузи дар луғати боло додашуда ба назар гирифта шудааст. Ило-

1. Glossar zu Firdosil's Schahnama von F. Wolff Berlin, 1935.

ва бар ин дар вақти ба алифбои нав навиштани калимаҳои ду гурӯҳи охирин барои таҳқиқ ва санчида шудани тарзи навишти ҳар як калима аз лугатҳои «Бурҳони қотеъ»¹, «Луғати Шоҳнома»²-и Абдулқодири Бағдодӣ, «Фарҳанги Нафисӣ»³ ва «Луғати «Шоҳнома»⁴-и Ризозода Шафақ низ ҳартарафа истифода бурда шудааст.

Душвории дигаре ки дар протсессии кор коллектив ба он рӯ ба рӯ шуд, иборат аз ин буд, ки гарчанде шакли пурраи як миқдор калимаҳо дар байтҳои ҷудоғона меоянд, вале агар онҳоро бо ҳамон шакли навишташудаашон талаффуз кунем, аз вазн ва қофия хориҷ мешаванд, масалан дар ин байт:

«همانا که نیکی به از کار بد،
نچوئیم ما دیگر آزار خود».

Маълум аст, ки калимаҳои «بد» (дар мисраи якум) ва «خود» (дар мисраи дуюм) ҳамқофия шуда наметавонанд, барои риояи ҳуруфи қофияи мисраи якум, калимаи «خود»-ро бояд «хад» талаффуз кард. Ё худ байти зеринро гирем:

«در آن جای جای تو آتش بود،
بدنیا دلت تلخ و ناخوش بود».

Дар ин байт калимаҳои «آتش» ва «ناخوش» ҳуруфи қофияро ташкил медиҳанд. Агар дар алифбои нав онҳоро бо ҳамин шаклашон гузаронем, қофияи мисраи дуюм бо қофияи мисраи якум мувофиқат накарда менамояд. Барои риояи қофияи мисраи аввал калимаи «ناخوش»-ро бояд «нохаш» талаффуз кард.

¹ برهان قاطع — تالیف محمد حسین بن خلف تبریزی، متخلص به برهان... باهتمام دکتر محمد معین، تهران سال ۱۳۳۵ — ۱۳۳۰ شمسی.

² لغت شاهنامه — تالیف عبدالقادر البغدادی، سال ۱۸۵۹

³ فرهنگ نفیسی — تالیف دکتر علی اکبر نفیسی، بامقدمه محمد علی فروغی... تهران، سال ۱۳۲۰ — ۱۳۱۸ شمسی

⁴ فرهنگ شاهنامه — تالیف دکتر رضاراده شفق، تهران، سال ۱۳۲۰ شمسی.

Бинобар он дар матн барои риоя кардани талаботи вазн ва қофияи шеърӣ шакли ихтисорёфтаи ин гуна калимаҳо навишта шуда, дар айни ҳол барои нигоҳ доштани шакли комили онҳо ҳуруфи талаффуз намешудагӣ дар байни қавс гирифта шудааст. Масалан, калимаҳои зикршуда ба ин шакл омадаанд: «нох(в)аш», «х(в)ад».

Чи навъе ки дар боло дида шуд, бо алифбои нав ба нашр ҳозир намудани «Шоҳнома» кори хеле душворе буд, вале бо вучуди ин коллективи зикршуда тавонист, то ҳадди имкон душвориҳои пешомадаро бартараф намуда, вазифаи ҳудро дар муддати панҷ сол, яъне дар соли 1962 бомуваффақият ба анҷом расонад. Вазифаи ба машинка чоп кардани матн ва баъд аз он санҷидани онро ходимони сектор, рафиқон Муродова М., Алимардонов А., Додалишоев Ҷ. анҷом доданд.

Дар масъалаи тақсими матни «Шоҳнома» ба бобҳои ҷудоғона низ равияи дар матни аслии қабулшуда асос гирифта шудааст. Бо ин тариқа матни «Шоҳнома» дар нӯҳ ҷилди зерин ба хонандагон тақдим карда мешавад:

ЧИЛДИ ЯКУМ — Аз оғози китоб то достони Қайқубод (5279 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ ДУЮМ — Аз достони Қайқубод то достони Сиёвуш (3475 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ СЕЮМ — Аз достони Сиёвуш то подшоҳии Кайхусрав (5926 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ ЧОРУМ — Аз достони подшоҳии Кайхусрав то достони дувоздаҳрух (4660 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ ПАНЧУМ — Аз достони дувоздаҳрух то подшоҳии Лӯҳросп (5833 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ ШАШУМ — Аз подшоҳии Лӯҳросп то подшоҳии Искандар (6386 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ ҲАФТУМ — Аз подшоҳии Искандар то подшоҳии Яздигурд (7684 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ ҲАШТУМ — Аз подшоҳии Яздигурд то подшоҳии Хусрави Парвиз (7225 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

ЧИЛДИ НҶҲУМ — Аз подшоҳии Хусрави Парвиз то таърихи анҷоми «Шоҳнома» (5674 байт ғайр аз байтҳои иловагии поварақиҳо).

Чилди даҳуми нашри Техрон иборат аз байтҳои иловагист, ки аз нусхаҳои истифода бурдашуда ба даст даромадаанд. Дар ин нашр ҳамон тарзе ки дар боло ишора карда шуд, қисматҳои асосии ин байтҳои иловагӣ дар поварақиҳо оварда шудаанд. Аз ин ҷиҳат чилди даҳумро дар ин нашр луғати хоси «Шоҳнома» ташкил хоҳад намуд, ки ўҳдадори он ҳуди Нашриёти Давлатии Тоҷикистон мебошад ва мо умедворем, ки ин луғат дар баробари ба назар гирифта шудани тамоми нозуқӣ ва ишораҳои дар вақти ба алифбои нави тоҷикӣ гузаронидани матни «Шоҳнома» бавучудомада дар ояндаи наздик тақдими хонандагони тоҷик хоҳад гардид.

Абдулганӣ Мирзоев

РҶҶҲАТТИ НУСҲАҲОИ ИСТИФОДАШУДА ВА АЛОМАТҲОИ ШАРТӢ

1. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ – бо тасҳеҳ ва эҳтимоми Саъид Нафисӣ, дар даҳ чилд, Техрон соли 1313 – 1314 (фарқҳои иловагии ин нусха, ки ба поваракии матни ҳозира дохил карда шудаанд, дар зери аломати шартии «Тп» хоҳанд омад).

2. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Ин нусхаи дастхат таҳти рақами С 1654 дар ҳонди дастхатҳои шарқии Шӯъбаи ленинградии Институти Халқҳои Осиеӣ Академияи Фанҳои СССР нигоҳ дошта мешавад (дар ҷойҳои лозим ин нусха бо аломати шартии «Л» хоҳад омад).

3. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Ин нусхаи дастхат таҳти рақами 794 дар ганҷинаи дастхатҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон маҳфуз аст (ин нусха дар ҷойҳои лозимшуда бо аломати шартии «И» хоҳад омад).

4. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Нусхаи дастхатти китобхонаи музеи Бритониё, фотокопияи ин нусха дар зери рақами 68 дар ганҷинаи дастхатҳои Академияи илмҳои Тоҷикистон нигоҳ дошта мешавад (ин нусха барои такроран санҷидани матни асли истифода шудааст).

5. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Чопи сангии Ҳиндустон, соли 1291 ҳичрӣ (ин нусха низ барои такроран санҷидани матни асли истифода шудааст).

6. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ. Бо тасҳеҳ ва муқобилаи Муҳаммад Рамазонӣ, дар 5 чилд, Техрон, соли 1311, 1312 шамсӣ (ин нусха дар ҷойҳои лозимшуда бо аломати шартии «3» хоҳад омад).

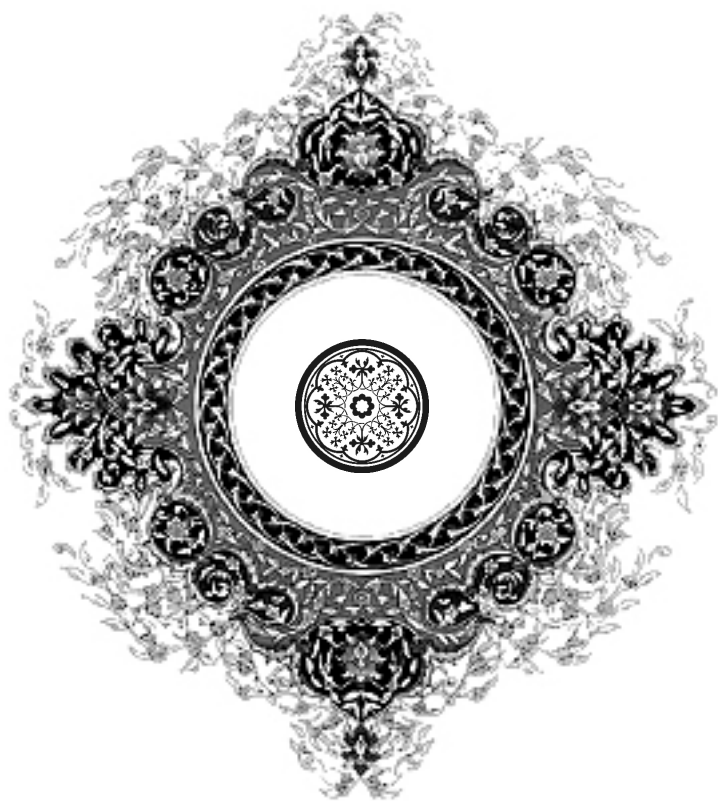
7. «Шоҳнома»-и Фирдавсӣ, матни комил ба тасҳеҳи донишманди фаронсавӣ Жул Мул (1836-1868). Ин нусха бо аломати Ж ёд шудааст.

Ин нусха дар матни интиқодии «Шоҳнома» бори аввал мавриди истифода қарор дода шудааст.

ШОҲНОМА

ОҒОЗИ КИТОБ

Ба номи худованди чону хирад,
К-аз ин¹ бартар андеша барнагзарад:

Худованди ному² худованди чой,³
Худованди рӯзидиху⁴ раҳнамоӣ.

Худованди Кайҳону гардонсипехр,
Фурӯзандаи Моҳу Нохиду Меҳр.

Зи ному нишону гумон бартар аст,
Нигорандаи баршуда гавҳар аст.

5 Ба бинандагон офаринандаро
Набинӣ, маранҷон ду бинандаро!

Наёбад бад-ӯ низ андеша роҳ,
Ки ӯ бартар аз ному аз чойгоҳ.

Сухан ҳар чи 3-ин гавҳарон бигзарад,
Наёбад бад-ӯ роҳ чону хирад.

Хирад гар⁵ сухан баргузинад ҳаме,
Ҳамонро гузинад, ки бинад ҳаме.

Ситудан надонад кас ӯро чу ҳаст,
Миён бандагиро бибояд-г баст.

10 Хирадрову ҷонро ҳамесанҷад ӯ,
Дар андешаи сахта кай гунҷад ӯ?

1. И – ӯ, 14
2. Л – чону.
3. Л – рой.
4. Ж - рӯзидех
5. Л – к-ӯ

Бад-ин олату рою чону равон
Ситуд офаринандаро кай тавон?

Ба ҳастиш бояд, ки хисту¹ шавӣ,
Зи гуфтори бекор яксӯ шавӣ.

Парастанда бошиву чӯянदारох,
Ба фармонҳо жарф² кардан нигоҳ.

Тавоно бувад, ҳар кӣ доно бувад,
Ба дониш дили пир барно бувад.

- 15 Аз ин парда бартар сухан гоҳ³ нест,
Ба ҳастиш андешаро роҳ⁴ нест.

ГУФТОР АНДАР СИТОИШИ ХИРАД

Кунун, эй хирадманд, арчи⁵ хирад
Бад-ин чойгаҳ гуфтан андархурад,⁶

Хирад беҳтар аз ҳарчӣ Эзад-т дод,
Ситоиш хирадро беҳ аз роҳи дод.⁷

Хирад раҳнамою хирад дилкушой,
Хирад даст гирад ба ҳар ду сарой.

1. Л – хусту.

2. И – Жарфӣ ба фармон-ш.

3. И – роҳ.

4. И – Зи ҳастиш андеша кӯтоҳ.

5. Л – васфи.

6. И Ж – Пас аз б. 16 ин б. омада:

Касе к-ӯ хирадро надорад зи бун,

Чӣ дидор ёбад ба шоҳи сухун.

7. Тп – Пас аз б. 18 ин б. омада:

Хирад афсари шаҳрёрон бувад,

Хирад зевари номдорон бувад.

Хирад зиндаи ҷовидонӣ шинос,

Хирад мояи зиндагонӣ шинос!

*1. М - чун

- 20 Аз ӯ шодмонӣ, аз ӯят ғам аст,
 Аз ӯят фузунӣ, аз ӯят кам аст.¹

Хирад тираву марди равшанравон
Набошад ҳаме шодмон як замон.

Чӣ гуфт он хунарманд марди хирад,
Ки доно зи гуфтори ӯ бар хурад.

Касе к-ӯ хирадро надорад зи пеш,
Дилаш гардад аз кардаи хеш реш.

Хушивор девона хонад варо,
Ҳамон хеш бегона хонад варо.

- 25 Аз ӯӣ ба ҳарду сарой арҷманд,
 Гусистахирад пой дорад ба банд.

Хирад чашми чон аст, чун бингарӣ,
Ту бе чашм шодон² ҷаҳон наспарӣ.

Нахустофариниш хирадро шинос,
Ниғаҳбони чон асту они сипос.

Сетои ту гӯш³ асту чашму забон,
К-аз инат расад неку бад бегумон.

Хирадрову чонро кӣ ёрад ситуд,
В-агар ман ситоям, кӣ ёрад шунуд?

- 30 Ҳакимо, чу кас нест, гуфтан чӣ суд?!
 Аз ин пас бигӯ, к-офариниш чӣ буд?

Туй кардаи кирдгори ҷаҳон,
Шиносӣ⁴ ҳаме ошқору ниҳон.

1. И – В – Аз ӯ шодмонӣ в-аз ӯ хуррамист,
 Аз ӯ ҳам фузуниву ҳам з-ӯ камист.

2. И – б. 23 нест.

3. И – чон.

*1 М – чашми чон он.

4. И – Бубинӣ.

Ҳамеша хирадро ту дастур дор,
Бад-ӯ чонат аз носазо дур дор.

Ба гуфтори донандагон роҳ чӯй,¹
Ба гетӣ бипӯю ба ҳар кас бигӯй.

Зи ҳар донише чун сухан бишнави,
Аз омӯхтан як замон нагнави!²

35 Чу дидор ёбӣ ба шохи сухун,
Бидонӣ,³ ки дониш наёяд ба бун.

ГУФТОР ДАР ОФАРИНИШИ ОЛАМ

Зи оғоз бояд, ки донӣ дуруст,
Сари мояи гавҳарон аз нахуст.

Ки Яздон⁴ зи ночиз чиз офарид
Бад-он, то тавоной омад паид.

В-аз ӯ мояи гавҳар омад чаҳор,
Бароварда бе ранчу бе рӯзгор.

Яке оташе баршуда тобнок,
Миён боду об аз бари тираҳок.

40 Нахустин, ки оташ зи чунбиш дамид,
Зи гармиш пас хушкӣ омад паид.

В-аз он пас зи ором сардӣ намуд,
Зи сардӣ ҳамон боз таррӣ фузуд.⁵

Чу ин чор гавҳар ба чой омаданд,
Зи баҳри сипанҷӣ сарой омаданд.

Гухарҳо як андар дигар сохта,
Зи ҳар гуна гардан барафрохта.⁶

1. И – Бикун ёди донандагон, роҳ чӯй.

2. Л – б. 32-34 нест.

3. И – Бубинӣ.

4. И – эзид.

5. Л – б. 40, 41 нест. М – б. 41 нест.

6. Л – гунае гардан афрохта.

Паидид омад ин гунбади тезрав,
Шигифтинамояндаи нав ба нав.

- 45 Абар доху ду ҳафт шуд кадхудой,
Гирифтанд ҳар кас сазовор ҷой.

Дар ӯ бахшишу дод¹ омад паидид,
Бубахшид донандаро, чун сазид.

Фалакҳо як андар дигар баста шуд,
Бичунбид, чун кор пайваста шуд.

Чу дарёву чун кӯху чун дашту роғ
Замин шуд ба кирдори равшан ҷароғ,

Бибалид кӯх, обҳо бардамид,
Сари рустанӣ сӯи боло кашид.

- 50 Заминро баландӣ набуд ҷойгоҳ,
Яке маркази тира буду сиёҳ.

Ситора ба сар-бар шигифтӣ намуд,
Ба хок-андарун² равшаной фузуд.

Ҳаме бар шуд оташ, фуруд омад об,
Ҳаме гашт гирди замин офтоб.

Гиё руст бо чанд гуна дарахт,
Ба боло баромад сароншон зи бахт,

Биболод, надорад чуз ин неруе,
Напӯяд чу пӯяндагон ҳар суе.

- 55 В-аз он пас чу чунбанда омад паидид.
Ҳама³ рустанӣ зери хеш оварид.⁴

1. И – додан; Л – Дари бахшишу додан.

2. Л – Бад-ин тирағӣ.

3. И – Сари.

4. ИЗ – Пас аз б. 55 ин б. омада:

Сараш зер омад ба сони дарахт,
Нигаҳ кард бояд бад-ин кор сахт.

Хуру хобу ором чӯяд ҳаме,
В-аз он зиндагӣ ком чӯяд ҳаме.

На гӯё забону на чӯё хирад,
Зи хору зи хошок тан парварад.

Надонад баду неки фарчоми кор,
Нахоҳад аз ӯ бандагӣ кирдгор.¹

Чу доно тавоно буду додгар,
Азеро накард эч пинҳон хунар.

- 60 Чунин аст фарчоми кори чаҳон,
Надонад касе ошқору ниҳон.

ГУФТОР ДАР ОФАРИНИШИ МАРДУМ

Чу з-ин² бигзарӣ, мардум омад паид,
Шуд ин бандҳоро саросар калид.

Сараш рост бар шуд чу сарви баланд,
Ба гуфтори хубу хирад корбанд,

Пазирандаи хушу рою хирад,
Мар ӯро даду дом фармон барад.

Зи роҳи хирад бингарӣ андаке,
Ки маънии мардум чӣ бошад, яке.

- 65 Магар мардумӣ хира донӣ ҳаме,
Чуз инро надонӣ нишоне ҳаме.

Туро аз ду гетӣ баровардаанд,
Ба чандин миёнчӣ бипарвардаанд.

Нахустини фитрат, пасини шумор
Туй, хештанро ба бозӣ мадор!

Шунидам зи доно дигаргуна з-ин
Чӣ донем рози чаҳонофарин.

1. Л – б. 55-58 нест.

2. И – аз ӯ.

Нигаҳ кун, саранчоми худро бубин,
Чу коре биёбӣ,¹ беҳӣ баргузин!

70 Ба ранҷ-андар оӣ танатро, равост,
Ки худ ранҷ бурдан ба дониш сазост.

Чу хоҳӣ, ки ёбӣ зи ҳар бад раҳо,
Сар андарнаёӣ ба доми бало!

Бувӣ, дар ду гетӣ зи бад растагор,
Накӯкор гардӣ бари кирдгор.

Нигаҳ кун аз ин² гунбади тезгард,
Ки дармон аз ўясту з-ўяст³ дард.

На гашти замона бифарсоядаш,
На ин⁴ ранҷу тимор бигзоядаш.

75 На аз чунбиш ором гирад ҳаме,
На чун мо табоҳӣ пазирад ҳаме.

Аз ў дон⁵ фузунӣ, аз ў дон⁶ шумор,
Баду нек наздики ў ошкор.

ГУФТОР АНДАР ОФАРИНИШИ ОФТОБ

Зи ёкути сурх аст чархи кабуд,
На аз боду обу на аз гарду дуд.

Ба чандон фуруғу ба чандон чароғ
Биёраста чун ба Наврӯз боғ.

Равон андар ў гавҳари дилфурӯз,
К-аз ў равшаной гирифтаст рӯз.

1. ИЛ – Накӯном бошӣ.
2. Л – бад-ин; И – бар ин.
3. И – з-ў гаштӣ.
4. ИЛ – он.
5. И – мон.
6. И – мон; Л – ҳам.

80 Ки ҳар бомдоде чу заррин сипар,
Зи Машриқ барорад фурӯзанда сар.

Замин пӯшад аз нур пирохано,
Шавад тиратегӣ бад-ӯ равшано!

Чу аз Машриқ ӯ сӯи Ховар кашад,
Зи Машриқ шаби тира сар баркашад.

Нагиранд мар якдигарро гузар,
Набошад аз ин як равиш росттар.

Аё, он ки ту офтобӣ ҳаме,
Чӣ будат, ки бар ман натобӣ ҳаме?

ДАР ОФАРИНИШИ МОҲ

85 Чароғест мар тирашабро басеч,
Ба бад то тавонӣ, ту ҳаргиз мапеч!

Ду рӯзу ду шаб рӯй нанмоядо,¹
Ҳамоно зи гардиш бифарсоядо.²

Паид ояд он гоҳ борику зард,
Чу пушти касе, к-ӯ ғами ишқ х(в)ард.

Чу бинанда дидораш аз дур дид,
Ҳам андар замон ӯ шавад нопадид.

Дигар шаб намоиш кунад пештар,
Туро равшаноӣ диҳад бештар.

90 Ба ду ҳафта гардад тамому дуруст,
Бад-он боз гардад, ки буд аз нахуст.

Бувад ҳар шабонгоҳ бориқтар,
Ба хуршеди тобанда наздиктар.

Бад-ин сон ниҳодаш Худованди дод,
Бувад, то бувад ҳам бад-ин як ниҳод.

1. ИЛ – Чу сӣ рӯз гирдаш бипаймоядо,

2. И – Ду рӯзу ду шаб рӯй бинмоядо.

СИТОИШИ ПАЙҒАМБАР ВА ЁРОНАШ

Туро донишу дин раҳонад¹ дуруст,
Раҳи² растагорӣ бибояд-т чустан.

Агар дил нахоҳӣ, ки бошад нажанд,
Нахоҳӣ, ки доим бувӣ мустаманд,

- 95 Ба гуфтори пайғамбарат³ роҳ чӯй,
Дил аз тирагиҳо бад-ин об шӯй.

Чӣ гуфт он худованди⁴ танзилу ваҳй,
Худованди амру худованди наҳй,

Ки хуршед баъд аз расулони меҳ
Натобид бар кас зи Бӯбакр бех.

Умар кард исломро ошкор,
Биёрост гетӣ чу боғи баҳор.

Пас аз ҳарду он буд Усмон гузин,
Худованди шарму худованди дин.

- 100 Чаҳорум Алӣ буд чуфти Батул,
Ки ўро ба хубӣ ситояд расул,

Ки «Ман шаҳри илмам, Алиям дар аст»,
Дуруст, ин сухан қавли пайғамбар аст.

Гувоҳӣ диҳам, к-ин сухан рози ўст,
Ту гӯӣ, ду гӯшам бар овози ўст.⁵

Алиро чунин дону дигар ҳамин,
К-аз эшон қавӣ шуд ба ҳар гуна дин.

1. И – ниҳода.

2. ИЛ – Дари.

3. И – пайғамбаре.

4. И – хирадманд.

5. ТПЗ – Бад-он бош, к-ӯ гуфт, з-он* бармагард,
Чу** гуфтору роят*** наёяд**** ба дард.

* И – зӯ; ** И – чи; *** И – гуфтори ўят; **** З – наёрад.

Набӣ офтобу сахобон чу моҳ,
Ба ҳам бастани якдигаррост роҳ.¹

- 105 Манам бандаи аҳли байти набӣ,
Ситояндаи хоки пой васӣ.²

Або дигарон мар маро кор нест,
Чуз ин мар маро роҳи гуфтор нест.

Ҳаким ин ҷаҳонро чу дарё ниҳод,
Барангехта мавҷ аз ӯ тундбод.

Чу ҳафтод киштӣ бар ӯ сохта,
Ҳама бодбонҳо барафроста.

Яке паҳнкиштӣ ба сони арӯс
Биёраста ҳамчу чашми хурӯс.

- 110 Муҳаммад бад-ӯ - андарун бо Алӣ,
Ҳамон аҳли байти набиву васӣ,³

Хирадманд, к-аз дур дарё бидид,
Карона на пайдову бун нопадид,

Бидонист, к-ӯ мавҷ хоҳад задан,
Кас аз ғарқ берун нахоҳад шудан.

Ба дил гуфт, агар бо набиву васӣ
Шавам ғарқа, дорам ду ёри вафӣ.

Ҳамоно, ки бошад маро дастгир
Худованди тоҷу ливову сарир.

- 115 Худованди ҷӯи маю ангабин,
Ҳамон чашмаи ширу моӣи маъин.

Агар чашм дорӣ, ба дигар сарой
Ба назди набиву васӣ⁴ гир⁵ ҷой.

1. И – б. 103, 104 нест.

2. Л – валӣ.

3. Л – валӣ.

4. Л – валӣ.

5. И – ҷӯй.

Гарат з-ин бад омад, гуноҳи ман аст,
Чунин аст оину¹ роҳи ман аст.

Бар ин зодаму ҳам бар ин бугзарам,
Чунон дон, ки хоки паи Ҳайдарам.

Дилат гар ба роҳи хато моил аст,
Туро душман андар чаҳон худ дил аст.

- 120 Набошад чуз аз бепадар² душманаш,
Ки Яздон ба оташ бисӯзад танаш.

Ҳар он кас, ки дар дил-ш бугзи Алист,
Аз ӯ зортар дар чаҳон зор кист?³

Нигар, то надорӣ ба бозӣ чаҳон,
Набаргардӣ аз некпай ҳамраҳон.

Ҳама некият бояд оғоз кард,
Чу бо некномон бувӣ ҳамнавард.⁴

Аз ин дар сухан чанд ронам ҳаме,
Ҳамоно каронаш надонам ҳаме.

ГУФТОР АНДАР ФАРОҲАМ ОВАРДАНИ «ШОҲНОМА»

- 125 Сухан гуфта шуд, гуфтани ҳам намонд,
Ман аз гуфта хоҳам яке бо ту ронд.

Сухан ҳарчӣ гӯям, ҳама гуфтаанд,
Бари боғи дониш ҳама руфтаанд.

Агар бар дарахти барӯманд чой
Наёбам,⁵ ки аз бар шудан нест рой.

1. И – ин дину; Л – в-ин расму.

2. И – чунин бад агар.

3. Л – б. 121 нест.

4. ТПЗ – Нақӯй ба ҳар чо чу ояд ба кор,
Нақӯй гузин в-аз бадӣ шарм дор!

5. И – Наёбӣ.

Касе к-ӯ шавад зери нахли баланд,
Ҳамон соя з-ӯ боздорад газанд.

Тавонам магар пойгаҳ сохтан
Бари шохи он сарви сояфикан,

- 130 К-аз ин номаи номвар шаҳрёр
Ба гетӣ бимонам яке ёдгор.

Ту инро дурӯғу фасона мадон,
Ба яксон равиш дар замона мадон.

Аз ӯ ҳарчӣ андархурад бо хирад,
В-агар бар раҳи рамз маънӣ барад,¹

Яке нома буд аз гаҳи бостон,
Фаровон бад-ӯ - андарун достон.

Пароканда дар дасти ҳар мӯбаде,
Аз ӯ баҳрае бурда ҳар бихраде.

- 135 Яке паҳлавон буд деҳқоннажод,
Далеру бузургу хирадманду род.

Пижӯҳандаи² рӯзгори нахуст,
Гузашта суханҳо ҳама бозчуст.

Зи ҳар кишваре мӯбаде солх(в)ард
Биёвард, к-ин номаро гирд³ кард.

Бипурсидашон аз нажоди каён,
В-аз он номдорони фаррухгавон,⁴

Ки гетӣ ба оғоз чун доштанд,
Ки эдар ба мо хор бигзоштанд?

1. И – Дигар пардаи рамз маънӣ барад; Л – Дигар бора з-ин раҳ ба маънӣ барад.
2. Л – Бар ӯ бар басте.
3. ИЛ – ёд.
4. ИЛ – фаррухмехон.

140 Чӣ гуна сар омад ба некаhtarӣ
Бар эшон ҳама рӯзи кундоварӣ?

Бигуфтанд пешаш якояк меҳон
Суханҳои шохону гашти чаҳон.

Чу бишнид з-эшон сипаҳбад сухун,
Яке номвар нома афканд бун.

Чунон ёдгоре шуд андар чаҳон,
Бар ӯ офарин аз кехону меҳон.

ДОСТОНИ ДАҚИҚИИ ШОИР

Чу аз дафтар ин достонҳо басте
Ҳама хонд хонанда бар¹ ҳар касе,

145 Чаҳон дил ниҳода бад-ин достон
Ҳама бихрадон низу ҳам² ростон.

Чавоне биёмад кушодазабон,
Сухан гуфтани хубу равшан равон.³

«Ба назм⁴ орам ин номаро-гуфт-ман».
Аз ӯ шодмон шуд дили анҷуман.

Чавонишро хӯи бад ёр буд,
Або бад ҳамеша ба⁵ пайкор буд.

Бар ӯ тохтан кард ногоҳ марг,
Ба сар барниҳодаш яке тира тарг.

150 Бад-он хӯи бад чони ширин бидод,
Набуд аз чаҳон дил-ш⁶ як рӯз шод.

1. Л – бо.

2. И – Ҳамон бихрадону ҳамон.

3. Л – таъбе равон; И – таъби тавон.

4. ИЛ – шеър.

5. И – Ҳама сол бо бад.

6. Л – чавониш.

Якояк аз ӯ бахт баргашта шуд.
Ба дасти яке банда-бар кушта¹ шуд².

Бирафт ӯву ин нома ногуфта монд,
Чунон бахти бедори ӯ хуфта монд.³

Худоё, бубахшо⁴ гуноҳи варо,
Бияфзой дар ҳашр чоҳи варо!

ГУФТОР ДАР БУНЁД НИҲОДАНИ КИТОБ

Дили равшани ман чу баргашт аз ӯй,
Сӯи тахти шоҳи ҷаҳон кард⁵ рӯй,

155 Ки ин номаро даст пеш оварам,
Зи дафтар ба гуфтори⁶ хеш оварам.

Бипурсидам аз ҳар касе бешумор,
Битарсидам аз гардиши рӯзгор.

Магар худ дирангам набошад басе,
Бибояд супурдан ба дигар касе.

Ва дигар, ки ганҷам вафодор нест,
Ҳамон ранҷро кас⁷ харидор нест.

Замона саросар пур аз ҷанг буд,
Ба ҷӯяндагон-бар ҷаҳон танг буд.

160 Бар ин гуна якчанд бигзоштам,
Суханро нуҳуфта ҳамедоштам.

Надидам касе, к-аш сазовор буд,
Ба гуфтори ин мар маро ёр буд.⁸

-
1. И – Чунон бахти бедори ӯ хуфта.
 2. ТПЗ – Зи Гуштоспу Арҷосп байте ҳазор
Бигуфту сар омад бар ӯ рӯзгор.
 3. И – б. 152 нест.
 4. И – Бикун афв, ё раб.
 5. И – шоханшах овард.
 6. И – ба пайванди;
 7. И – Ҳам ин ранҷи касро. Л – ба пайванду.
 8. ИЛ – б. 160-161 нест.

Зи некӯ сухан беҳ чӣ андар чаҳон?
Бар ӯ офарин аз кеҳону¹ меҳон²!

Агар беҳ набудӣ сухан аз Худой,
Набӣ кай будӣ назди мо раҳнамой?!

Ба шаҳрам яке меҳрубон дӯст буд,
Ту гуфти, ки бо ман ба як пӯст буд.

- 165 Маро гуфт: «Хуб омад ин рои ту,
Ба некӣ гирояд ҳаме пои ту.

Набишта ман ин номаи паҳлавӣ,
Ба пеши ту орам, магар нағнавӣ.

Кушода забону чавонит ҳаст,
Сухан гуфтани паҳлавонит ҳаст.

Ту³ ин номаи хусравон бозгӯй,
Бад-ин чӯй назди меҳон обрӯй».

Чу овард ин нома наздики ман,
Барафрӯхт ин чони торики ман.

АНДАР СИТОИШИ АБЎМАНСУР ИБНИ МУҲАММАД

- 170 Бад-ин нома чун даст кардам дароз,
Яке меҳтаре буд гарданфароз,

Чавон⁴ буд аз гавҳари паҳлавон,
Хирадманду бедору равшанравон.

Худованди рою худованди шарм,
Сухан гуфтани хубу овои⁵ нарм.

1. Л – Миёни кеҳону миёни.
2. И – Ба назди сухансанҷ фаррухмеҳон.
3. И – Шав.
4. И – Чу он.
5. Л – овози.

Маро, гуфт, к-«Аз ман чӣ бояд ҳаме,
Ки чонат сухан баргирояд¹ ҳаме?»

Ба чизе ки бошад маро дастрас,
Бикӯшам,² ниёзат наёрам ба кас.

175 Ҳаме доштам чун яке тоза себ,
Ки аз бод н-ояд ба ман-бар ниҳеб.

Ба кайвон расидам зи хоки нажанд,
Аз он некдил, номдор арчманд.

Ба чашмаш ҳамон хоқу ҳам симу зар,
Бузургӣ³ бад-ӯ ёфта зебу фар.

Саросар чаҳон пеши ӯ хор буд,
Ҷавонмард буду вафодор буд.⁴

Чунон номвар гум шуд аз анчуман,
Чу аз бод сарви сахӣ аз⁵ чаман.

180 На з-ӯ зинда бинам, на мурда нишон,
Ба дасти наҳангони мардумкушон.⁶

Дареғ он камарбанду он гирдгоҳ.
Дареғ он кай бурзу болои шох!⁷

Гирифтор з-ӯ дил шуда ноумед,
Равон⁸ ларз-ларзон ба кирдори бед.⁹

1. И – баргизояд.

2. И – Зи гетӣ.

3. Л – Каримӣ.

4. И – б. 177, 178 нест.

5. И – дар.

6. И – гарданкашон.

7. И – б. 181 нест.

8. И – Тавон; Л – Навон.

9. ТПЗ - Ситам бод бар чони ӯ моҳу сол,
Кучо бар тани шох шуд бадсигол.

Яке панди он шоҳ ёд оварам,¹
Зи кажжӣ равон² сӯи дод оварам.³

Маро гуфт, к-«Ин номаи шаҳрёр
Гарат гуфта ояд, ба шоҳон супор!»

185 Дили ман ба гуфтори ӯ ром шуд,
Равонам бад-ин шоду пидром шуд.⁴

Бад-ин нома ман даст кардам⁵ дароз
Ба номи шаҳаншоҳи гарданфароз.⁶

Худованди тоҷу худованди тахт,
Ҷаҳондори пирӯзу бедорбахт.⁷

АНДАР СИТОИШИ СУЛТОН МАҲМУД

Ҷаҳонофарин то ҷаҳон офарид,
Чу ӯ шаҳрёре⁸ наёмад паид.

Чу хуршед бар гоҳ бинмуд тоҷ,
Замин шуд ба кирдори тобанда оч.

190 Чӣ гӯӣ, ки хуршеди тобон кӣ буд,
К-аз ӯ дар ҷаҳон равшаноӣ фузуд?

Абулқосим он шоҳи пирӯзбахт
Ниҳод аз бари тоҷи хуршед тахт.⁹

1. ИЛ – оварем.

2. И – дарун.

3. ИЛ – оварем.

4. ИЛ – б. 185 нест;

ТПЗ – Чу чони раҳӣ панди ӯ кард ёд,
Дижам гашт аз панди ӯ роду шод.

5. ИЛ – будам.

6. И – гетинавоз.

7. ИЛ – б. 187 нест.

8. И – Кунун бозгардам ба огози кор
Сӯи номаи номвар шаҳрёр.

Ж – Чун ӯ марзбоне

9. Л – Худованди тоҷу худованди тахт.

Зи Ховар биёрост то Бохтар,
Паидид омад аз фарри ӯ кони зар.

Маро ахтари хуфта бедор гашт,
Ба мағз-андар андеша бисёр гашт.

Бидонистам, омад¹ замони сухан,
Кунун нав шавад рӯзгори куҳан.

195 Бар андешаи шаҳрери замин
Бихуфтам шабе лаб пур аз офарин.

Дили ман чу нур андар он тирашаб
Бихуфта кушодадилу басталаб.

Чунон дид равшан равонам ба хоб,
Ки рахшанда шамъе баромад зи об.

Ҳама рӯи гетӣ шаби лочвард
Аз он шамъ гаштӣ чу ёкути зард.

Дару дашт бар сони дебо шудӣ,
Яке тахти пирӯза пайдо шудӣ.

200 Нишаста бар ӯ шаҳрере чу мох,
Яке тоҷ бар сар ба ҷои кулоҳ.

Рада баркашида сипоҳаш ду мил,
Ба дасти чапаш ҳафтсад жандапил.

Яке пок дастур пешаш ба пой,
Ба доду ба дин шохро раҳнамой.

Маро хира гаштӣ сар аз фарри шох,
В-аз он жандапилону чандон сипоҳ.

Чу он чехраи хусравӣ дидаме,
Аз он номдорон бипурсидаме,

1. ИЛ – Бидонист, к-омад.

- 205 Ки «Ин чарху моҳ аст, ё тоҷгоҳ,
Ситораст пеш-андараш, ё сипоҳ?»
- Яке гуфт: «Ин шоҳи Рум асту Ҳинд,
Зи Қаннуч то пеши дарёи Синд.
- Ба Эрону Турон варо бандаанд,
Ба рою ба фармони ӯ зиндаанд.
- Биёрост рӯи заминро ба дод,
Бипардаҳт аз он, тоҷ бар сар ниҳод.
- Чаҳондор - Маҳмуд, шоҳи¹ бузург
Ба обишхур орад ҳаме мешу гург.
- 210 Зи Кашмир то пеши дарёи Чин
Бар ӯ шаҳрёрон кунанд офарин.
- Чу кӯдак лаб аз шири модар бишуст,
Ба² гаҳвора «Маҳмуд» гӯяд нахуст.
- Ту низ офарин кун, ки гӯяндай,
Бад-ӯ номи ҷовид чӯяндай.
- Напечад³ касе сар зи фармони ӯй,
Наёрад гузаштан зи паймони ӯй.»⁴
- Чу бедор гаштам, бичастам зи ҷой,
Чӣ моя шаби тира будам ба пой.
- 215 Бар он шаҳрёр офарин хондам,
Набудам дирам, ҷон барафшондам,
- Ба дил гуфтам: «Ин хобро посух аст,
Ки овози ӯ дар ҷаҳон фарруҳ аст.»

1. И – Чаҳондори поку худои.
2. ИЛ – Зи.
3. И – Натобад.
4. Л – б. 213 нест.

Бар \bar{y} ¹ офарингӯ кунад офарин,
Бар он бахти бедору точу нигин.²

Зи фарраш чаҳон шуд чу боғи баҳор,
Ҳаво пур зи абру замин пурнигор.

Зи абр андаромад ба ҳангом нам,
Чаҳон шуд ба кирдори боғи Ирам.

220 Ба Эрон ҳама хубӣ аз доди ўст,
Кучо ҳаст мардум, ҳама ёди ўст.

Ба базм-андарун осмони вафост,
Ба разм-андарун тезчанг аждаҳост.

Ба тан жандапилу ба чон Ҷабраил,
Ба каф³ абри баҳман, ба дил⁴ рӯди Нил.

Сари бахти бадхоҳ аз хашми ўй
Чу динор хор аст бар чашми ўй.

На кундоварӣ гирад аз точу ганҷ,
На дил тира дорад зи разму зи ранҷ.

225 Ҳар он кас, ки дорад зи парвардагон,
Зи⁵ озоду аз некдил бардагон,⁶

Шаҳаншоҳро сар ба сар дӯстдор,⁷
Ба фармон бибаста камар устувор.

Шуда ҳар яке шоҳ бар кишваре,
Равон номашон дар ҳама дафгаре,⁸

Нахустин бародар-ш кехтар ба сол,
Ки дар мардумӣ кас надорад ҳамол.⁹

1. И – он.

2. ИЛ – Бад-ин бахти бедору фаррухзамин.

3. Л – дил.

4. Л- каф.

5. И – Аз.

6. И – бандагон.

7. И – дӯствор.

8. И – б. 227 нест.

9. Л – б. 226-228 нест.

Зи гетї парастандаи фарри Наср,
Зияд шод дар сояи шоҳи аср.

Касе к-аш падар Носируддин бувад,
Сари тахти ӯ точи парвин бувад.

230 Худованди мардиву рою хунар,
Бад-ӯ шодмон меҳтарон сар ба сар.¹

Ва дигар диловар сипаҳдор Тус,
Ки дар ҷанг бар шер дорад фусус.²

Бибахшад дирам, ҳарчї ёбад зи даҳр,
Ҳаме офарин ҷўяд аз даҳр баҳр,

Ба Яздон бувад халқро раҳнамой,
Сари шоҳ хоҳад, ки монад³ ба ҷой,

235 Ҷаҳон бе сару точи хусрав мабод,
Ҳамеша бимонод ҷовид⁴ шод!

Ҳамеша танобод, бо тоҷу тахт,
Зи дарду ғам озоду пирӯзбахт!

Кунун боз гардам ба оғози кор,
Сӯи номаи номвар шаҳрёр.

ОҒОЗИ ДОСТОН

Подшоҳи Каюмарс – аввалини мулуки Аҷам сї сол буд

Сухангўй деҳқон чї гўяд нахуст,
Ки точи бузургї ба гетї кї ҷуст?

Кї буд он ки дайҳим бар сар ниҳод?
Надорад кас аз рӯзгорон ба ёд.

1. И – б. 230 нест.

2. Л – б. 230, 231 нест.

3. ИЛ – бошад.

4. ИЛ – ҷовиду.

Магар, к-аз падар ёд дорад писар,
Бигӯяд туро як ба як аз¹ падар,

Ки номи бузургӣ кӣ овард пеш?
Киро буд аз он бартарон поя беш?!

5 Пижӯҳандаи номаи бостон,
Ки аз паҳлавонон занад дoston,

Чунин гуфт, к-«Оини тахту кулоҳ²
Каюмарс оварду ӯ буд шох.

Чу омад ба бурчи ҳамал офтоб,
Чаҳон гашт бо фарру оину об,

Битобид з-он сон³ зи бурчи бара,
Ки гетӣ чавон гашт аз ӯ⁴ яксара.

Каюмарс шуд бар чаҳон кадхудой,
Нахустин ба кӯҳ - андарун сохт⁵ ҷой.

10 Сари тахту бахташ⁶ баромад зи кӯҳ,
Палангина пӯшид⁷ худ бо гурӯҳ.

Аз ӯ андаромад⁸ ҳаме парвариш,
Ки пӯшидани нав буду нав х(в)ариш.

Ба гетӣ⁹ - дарун сол сӣ шох буд,
Ба хубӣ чу хуршед бар гоҳ буд.

Ҳаметофт аз тахти¹⁰ шоханшаҳӣ
Чу моҳи духафта зи сарви сахӣ.

1. И – дар.

2. И – к-«Ин тахту мӯҳру кулоҳ.

3. И – тан.

4. И – з-он.

5. И – дашт; Л – кард.

6. Л – сару тоҷу тахташ.

7. И – пӯшида.

8. Л – эдаромад.

9. И – бар ӯ.

10. Л – з-ӯ бахти.

Даду дом ҳар чонвар, к-аш бидид,
Зи гетӣ ба наздики ӯ орамид.

- 15 Дуто мешудандӣ¹ бари тахти ӯй,
Аз он баршуда фарраи бахти ӯй.²

Ба расми намоз омадандиш пеш,
Аз он ҷойгаҳ баргирифтанд кеш.

Писар буд мар ӯро яке хубрӯй,
Ҳунарманду ҳамчун падар номчӯй.

Сиёмак будаш ному фархунда буд,
Каюмарсро дил бад-ӯ зинда буд.

Зи гетӣ ба дидори ӯ шод буд,
Ки бас борвар шохи³ бунёд буд,

- 20 Ба чонаш - бар⁴ аз меҳр гирён будӣ,
Зи бими ҷудоиш бирён будӣ.⁵

Баромад бар ин кор як рӯзгор,
Фурӯзанда шуд давлати шаҳрёр.

Ба гетӣ набудаш касе душмано,
Магар дар ниҳон⁶ риман Оҳармано!

Ба рашк - андар Оҳармани бадсигол
Ҳама рой зад, то биболид бол.⁷

Яке бачча будаш чу гурги сутург,
Диловар шуда бо сипохи бузург.

1. Л – Дутой шудандӣ.

2. И – Аз он фарру з-он баршуда бахти ӯ.

3. ИЛ – шоҳу.

4. Л – чонаш пур.

5. ТПЗ – Чунин аст оину расми ҷаҳон,
Падарро ба фарзанд бошад тавон.

6. ИЛ – Ҷуз андар ҷаҳон.

7. Л – б. 23 нест.

25 Сипаҳ карду наздики \bar{u} роҳ ҷуст,
Ҳама тахту дайҳими Кайшоҳ ҷуст.

Ҷаҳон шуд бар он девбачча сиёҳ
Зи бахти Сиёмак, ҳам¹ аз бахти шоҳ.

Ҳамагуфт бо ҳар касе рози хеш,
Ҷаҳон кард яксар пуровози хеш.

Каюмарс з-ин худ кай огоҳ буд,
Ки \bar{u} ро ба даргоҳ бадхоҳ² буд?

Якояк биёмад хучаста суруш
Ба сони парие палангинапӯш.

30 Бигуфташ ба роз ин сухан дар ба дар,
Ки душман чӣ созад ҳаме бо писар?»

КУШТА ШУДАНИ СИЁМАК БАР ДАСТИ ДЕВ

Сухан чун ба гӯши Сиёмак расид
Зи кирдори бадхоҳ деви палид,

Дили шоҳбачча баромад ба ҷӯш,
Сипоҳ анҷуман карду бикшод гӯш.

Бипӯшид танро ба чарми паланг,
Ки ҷавшан набуд он гаҳ³ оини чанг.

Пазира шуда⁴ девро чангҷӯй,
Сипахро чу рӯй андаромад ба рӯй.

35 Сиёмак биёмад⁵ бараҳнатано,
Баровехт⁶ бо пури Оҳармано!

1. Л- чи.

2. Л – Ки тахти меҳиро ҷуз \bar{u} шоҳ.

3. И – худ зи; Л – худ ба.

4. И – худаш; Л – шуд он.

5. И – баромад.

6. И – Биёвехт.

Бизад чанг воруна*¹ деви сиёҳ,
Дуто андаровард болои шох.

Фиканд он тани шохбачча ба хок,
Ба чангол кардаш қигаргоҳ² чок.

Сиёмак ба дасти чунон зиштдев³
Табаҳ гашту монд анҷуман беҳидев,

Чу огаҳ шуд аз марги фарзанд шох,
Зи тимор гетӣ бар ӯ шуд сиёҳ.

- 40 Фуруд омад аз тахт вайлакунон,
Ба нохун танаш гӯштпорақанон.⁴

Ду рухсор пурхуну дил сӯгвор,
Дижам карда бар ҳештан рӯзгор.

Сипаҳ сар ба сар зору гирён шуданд,
Бар он оташи сӯг⁵ бирён шуданд.

Хурӯше баромад зи лашкар ба зор,
Кашиданд саф бар дари шаҳрёр.

Ҳама чомаҳо карда пирӯзаранг,
Ду чашмон пур аз хуну рух бодранг.⁶

- 45 Даду мурғу нахчир гашта⁷ гурӯҳ,
Бирафтанд вайлакунон сӯи кӯҳ.

Бирафтанд бо⁸ сӯгвориву дард,
Зи даргоҳи Кайшоҳ⁹ бархост гард.¹⁰

1. М - вожуна

2. И – кард он камаргоҳ; Л – кардаш камаргоҳ.

3. ИЛ – Хазарвондев.

4. И – Занон бар сару дасту бозуқанон.

5. И – тез.

6. И – Ду чашм абри хунин, ду рухсора занг.

7. Л – карда.

8. Л – Яқояк пур аз.

9. Л – хиргоҳи он шох.

10. И – б. 45 – 46 нест.

Нишастанд соли чунин сӯгвор,
Паём омад аз довари кирдгор.

Дуруд оваридаш хучаста суруш,
К-аз ин беш махрӯшу боз ор хуш.

Сипаҳ созу баркаш ба фармони ман,¹
Баровар яке гард аз он анчуман.

50 Аз он бадкуниш дев рӯи замин
Бипардозу пардахта кун дил зи кин.

Каи номвар сар сӯи осмон
Бароварду бад хост бар бадгумон.

Бад-он бартарин² номи яздоншро
Бихонду биполуд мижгоншро.³

В-аз он пас ба кини Сиёмак шитофт,
Шабу рӯз орому хуфтан наёфт.

РАФТАНИ ҲУШАНГ ВА КАЮМАРС БА ҶАНГИ ДЕВИ СИЁХ

Сиёмак хучаста яке пур дошт,
Ки назди ниё ҷои дастур дошт.

55 Гаронмояро ном Ҳушанг буд,
Ту гуфтӣ, хама ҳушу фарханг буд.

Ба назди ниё ёдгори падар,
Ниё парварида мар ўро ба бар.

Ниёяш ба ҷои писар доштӣ,
Ҷуз ӯ бар касе чашм нагмоштӣ.

Ҷу бинҳод дил кинаву ҷангро,
Бихонд он гаронмоя Ҳушангро.

1. И – ба фармон-ш тан.

2. И – бартарӣ.

3. Л – б. 51, 52 нест.

Ҳама гуфтаниҳо бад-ӯ бозгуфт,
Ҳама розҳо баркушод аз нуҳуфт.

- 60 Ки ман лашкаре кард¹ хоҳам ҳама,
Хурӯше баровард хоҳам ҳама.

Туро буд бояд ҳама пешрав,
Ки ман рафтаниям, ту солори нав.

Париву паланг анчуман карду шер,
Зи даррандагон гургу бабри далер.²

Сипоҳи даду дому мурғу парӣ,
Сипаҳдор бо кабру³ кундоварӣ.

Паси пушти лашкар Каюмарсшоҳ
Набера ба пеш - андарун бо сипоҳ.

- 65 Биёмад сияҳдеҳ бо тарсу бок,
Ҳама б-осмон - бар пароканд хок.

Зи хуррои даррандагон чанги дев
Шуда суст бар чаши кайҳонхидев.

Ба ҳам дарфитоданд ҳарду гурӯҳ,
Шуданд аз даду дом девон сутӯҳ,

Биёзид Хушанг чун шер чанг,
Чаҳон кард бар деви настӯҳ танг.

Кашидаш саропой яксар дувол,
Сипаҳбад бурид он сари беҳамол.

- 70 Ба пой - андар афканду биспард хор,
Дарида бар ӯ чарму баргашта кор.

1. Л – гурд.

2. ТПЗ – Ба фармони шоҳи чаҳон буд ҳама,
Сипоҳиву ваҳшиву мурғу рама.

3. Л – пуркину.

Чу омад мар он кинаро хостор,
Сар омад Каюмарсро рӯзгор.

Бирафту ҷаҳон мурдарӣ монд аз ӯй,
Нигар, то киро назди ӯ обрӯй?!

Ҷаҳони фиребандаро гирд кард,
Раҳи суд паймуду моя нах(в)ард.¹

Ҷаҳон сар ба сар чун фасонасту бас,
Намонад баду нек бар ҳеч кас.

ҲУШАНГ

Подшоҳии Ҳушанг чиҳил сол буд

Ҷаҳондор Ҳушанги борою дод
Ба ҷои ниё тоҷ бар сар ниҳод.

Бигашт аз бараш чарх соли чиҳил,
Пур аз ҳуш мағзу пур аз дод² дил.

Чу биншаст бар ҷойгоҳи меҳӣ,
Чунин гуфт бар тахти шоҳаншаҳӣ,

Ки «Бар ҳафт кишвар манам подшо,
Ба ҳар ҷой пирӯзу фармонраво.

5 Ба фармони Яздони пирӯзгар
Ба доду диҳиш танг баста³ камар».

Ва-з он пас ҷаҳон яксар обод кард,
Ҳама рӯи гетӣ пур аз дод кард.⁴

Нахустин яке гавҳар омад ба чанг,
Ба дониш⁵ зи оҳан ҷудо кард санг.

1. И – сармоя хвард.

2. И – рой.

3. Л – бастам; И – баста дорам.

4. И – б. 6 нест.

5. И – Ба оташ.

Сари моя кард охани обгун,
К-аз¹ он санги хоро кашидаш бурун.

Чу бишнохт,² оҳангарӣ пеша кард,
Кучо з-ӯ³ табар⁴, арраву теша кард.

- 10 Чу ин карда шуд, чораи об сохт,
Зи дарё бароварду ҳомун навохт.⁵

Ба қӯю ба рӯд обро роҳ кард,
Ба фарри кай ранҷ кӯтоҳ кард.

Чу огоҳмардум бар он барфузуд,
Парокандани тухму кишту дуруд.

Басечид⁶ пас ҳар касе нони хеш,
Биварзиду⁷ бишнохт сомони хеш,

Аз ин пеш, к-ин корҳо шуд басеч,
Набуд хӯрданиҳо чуз аз мева ҳеч.

- 15 Ҳама кори мардум набудӣ бабарг,
Ки пӯшиданишон ҳама буд барг.

Ниёро ҳаме буд оину кеш,⁸
Парастидани эзадӣ буд пеш.⁹

Бад-он гаҳ будӣ оташи хубранг,
Чу мар тозиёнрост меҳроб санг.

Ба санг - андар оташ аз ӯ шуд падид,
К-аз ӯ равшани дар чаҳон густарид.

1. Л – Аз.
2. Л – бархост.
3. Л – Чу гозу.
4. И – Ба оҳангарӣ.
5. Л – ба ҳомун-ш андарфарохт.
6. И – Биварзид.
7. И – Бисанчиду.
8. Л – ҳамин буд оин зи пеш.
9. Л – кеш.

БУНЁД НИҲОДАНИ ЧАШНИ САДА

Яке рӯз шоҳи ҷаҳон сӯи кӯҳ
Гузар кард бо чанд кас ҳамгурӯҳ.

- 20 Паидид омад аз дур чизе дароз,
Сияхрангу тиратану тезтоз.

Ду чашм аз бари сар чу ду чашма хун,
Зи дуди даҳонаш ҷаҳон тирагун.

Нигаҳ кард Ҳушанги боҳушу санг,
Гирифташ яке сангу шуд пешчанг.

Ба зӯри каёнӣ биёзид даст,
Ҷаҳонсӯз мор аз ҷаҳончӯ бичаст.

Баромад ба санги гарон санги хурд,
Ҷам ону ҳам ин санг бишкаст хурд.

- 25 Фурӯге паидид омад аз ҳарду санг,
Дили санг гашт аз фурӯғ озаранг.

Нашуд мор кушта, валекин зи роз
Паидид омад оташ аз он санг боз.

Ҷар он кас, ки бар санг оҳан задӣ,
Аз ӯ равшаной паидид омадӣ.

Ҷаҳондор пеши ҷаҳонофарин
Ниёиш ҳаме карду хонд офарин.¹

Ки ӯро фурӯге чунин ҳадя дод,
Ҷамин оташ он гоҳ қибла ниҳод.

- 30 Бигуфто: «Фурӯгест ин эзадӣ,
Парастид бояд, агар бихрадӣ».

Шаб омад, барафрӯхт оташ чу кӯҳ,
Ҷамон шоҳ дар гирди ӯ бо² гурӯҳ.

1. Л – ҳаме кард сар бар замин.

2. И – шоҳу дар гирди ӯ он.

Яке чашн кард он шабу бода х(в)ард,
Сада номи он чашни фархунда кард.¹

Зи Хушанг монд ин Сада² ёдгор,
Басе бод чун ӯ дигар³ шаҳрёр,

К-аз⁴ обод кардан ҷаҳон шод кард,
Ҷаҳоне ба некӣ аз ӯ ёд кард.

- 35 Бад-он эзадӣ фарру чоҳи каён
Зи нахчиру гӯру гавазни жаён

Ҷудо кард⁵ гову хару гӯспанд,
Ба варз⁶ оварид, он чи буд судманд.

Ҷаҳондор Хушанги боҳуш гуфт:
Бидоред шонро ҷудо ҷуфт-ҷуфт.⁷

Бад-эшон биварзеду з-эшон⁸ х(в)аред,
Ҷама бочро хештан парваред:

Зи пӯяндагон ҳар кӣ⁹ мӯяш накӯст,
Бикушту зи¹⁰ эшон барохехт пӯст.

- 40 Чу санҷобу қоқум, чу рӯбоҳ гарм,
Ҷаҳорум самур аст, к-аш мӯй нарм.

Бад-ин гуна аз чарми пӯяндагон
Бипӯшид болои гӯяндагон.

Бубахшиду густарду хӯрду супурд,
Бирафту ҷуз аз номи неке набурд.

1. И – б. 29-32 нест.

2. И – инчунин.

3. Л – Паси ӯ чунон кард хар.

4. Л – Аз.

5. И – Ҷудогона.

6. Л – Бурун.

7. Л – б. 37 нест.

8. Л – ҳам-шон

9. И – харчӣ.

10. И – в-аз

Басе ранч бурд андар он рӯзгор
Ба афсуну андешаи бешумор.¹

Чу пеш омадаш рӯзгори бехӣ,
Аз ӯ мурдарӣ монд тахти меҳӣ.

45 Замона надодаш замоне диранг,
Шуд он шоҳ Ҳушанги боҳушу² санг.

На пайваст хоҳад ҷаҳон бо ту меҳр,
На низ ошкоро намояд-т чеҳр.

ТАҲМУРАС

Подшоҳии Таҳмураси девбанд сӣ сол буд

Писар буд мар ӯро яке хушманд,
Гаронмоя Таҳмураси девбанд.

Биёмад, ба тахти падар барнишаст,
Ба шоҳӣ камар бар миён - бар бубаст.³

Ҳама мӯбадонро зи лашкар бихонд,
Ба чарбӣ чӣ моя суханҳо биронд.

Чунин гуфт, к-«Имрӯз ин тахту гоҳ
Маро зебаду тоҷу гурзу⁴ кулоҳ.

5 Ҷаҳон аз бадиҳо бишӯям ба рой,
Пас он гаҳ кунам дар кеҳӣ*⁵ гирд пой.

Зи ҳар ҷой кӯтаҳ кунам дасти дев,
Ки ман буд хоҳам ҷаҳонро хидев.

Ҳар он чиз, к-андар ҷаҳон судманд,
Кунам ошкоро, қушоям зи банд».

-
1. ТПЗ – Чихил сол бо шодкомиву ноз
Ба доду диҳиш буд он сарфароз.
 2. Л – ҳуши Ҳушанги бофарру.
 3. Л – Камар бар миён расми ӯро бубаст.
 4. Л – ҳусравонӣ.
 5. М – зи гетӣ кунам

Пас аз пушти мешу бара пашму мӯй
Буриду ба риштан ниҳоданд рӯй.

Ба кӯшиш аз он кард пӯшиш ба чой,
Ба густарданӣ ҳам буд ӯ раҳнамой.

- 10 Зи пӯяндагон ҳар кӣ буд тезрав,¹
Хуриш кардашон² сабзаву коҳу ҷав.

Раманда дадонро ҳама бингарид,
Сияҳгӯшу юз аз миён баргузид.

Ба чора биёвардаш аз дашту кӯҳ,
Ба банд омаданд, он ки буд з-он гурӯҳ.

Зи мурғон ҳамон он ки буд нексоз,
Чу бозу чу шоҳини гарданфароз,³

Биёварду омӯхтаншон гирифт,
Ҷаҳоне бад-ӯ монд андар шигифт.⁴

- 15 Бифармудашон, то навозанд гарм,
Нахонандашон чуз ба овози нарм,

Чу ин карда шуд, мокиёну хурӯс
Кучо бархурӯшад гаҳи захми кӯс,

Биёварду яқсар чунон чун сазид,⁵
Нуҳуфта ҳама⁶ судмандӣ гузид.

Чунин гуфт, к-«Инро ниёиш кунед,
Ҷаҳонофаринро ситоиш кунед.

Ки ӯ додамон бар дадон дастгоҳ,
Ситоиш⁷ мар ўро, ки бинмуд роҳ».

1. И – некрав.

2. Л – додашон

3. Л – б. 12-13 нест.

4. И – б. 13, 14 нест.

5. ИЛ – ба мардум кашид.

6. ИЛ – ҳаме.

7. Л – Ниёиш.

- 20 Мар ўро яке пок дастур буд,
Ки рояш зи кирдори бад дур буд.
- Ханида ба ҳар чою Шедасп¹ ном,
Назад чуз ба некӣ ба ҳар чой гом.
- Ҳама рӯз баста зи хӯрдан ду лаб,
Ба пеши чаҳондор барпой шаб.
- Ҳамон бар дили ҳар касе буда дӯст,
Намози шабу рӯза оини ўст.
- Сари моя буд ахтари шоҳро
В-аз ў банд буд² чони бадхоҳро.
- 25 Ҳама роҳи некӣ намудӣ ба шоҳ,
Ҳам аз³ ростӣ хостӣ пойгоҳ,
- Чунон шоҳ полуда гашт аз бадӣ,
Ки тобид з-ў фарраи эзадӣ⁴.
- Бирафт, Аҳриманро ба афсун бибаст,
Чу бар тезрав борагӣ барнишаст.
- Замон то замон зин-ш барсохтӣ,
Ҳама гирди гетиш бартохтӣ.⁵
- Чу девон бидиданд кирдори ў,
Кашиданд гардан зи гуфтори ў.
- 30 Шуданд анчуман деви бисёрмар,
Ки пардахта монад аз ў тоҷи зар.⁶

1. ИЛ – Гузида ба ҳар чою шӯхраст.

2. Л – Даридан бад-ў; И – Дарида буд ў.

3. Л - Ҳама

4. ТПЗ ИЛ – Чу дастур бошад чунин кордон,
Ту шаҳро* хунар низ бисёр дон.

* Л – навишта.

5. И – Замон то замонеш бод омадӣ
Ҳама гирди гетиш дод омадӣ.

6. Л – пардохт монад аз ў чою фар.

Чу Таҳмураc огаҳ шуд аз корашон,
Барошуфту бишкаст бозорашон.

Ба фарри ҷаҳондор басташ¹ миён,
Ба гардан баровард гурзи гарон.

Ҳама наррадевону афсунгарон,
Бирафтанд ҷодусипоҳе² гарон.

Даманда сияҳдевашон пешрав,
Ҳама б-осмон баркашиданд ғав.

- 35 Ҳаво тирафому замин тира гашт,
Ду дида дар \bar{u}^3 - андарун хира гашт.⁴

Ҷаҳондор Таҳмураси б-офарин
Биёмад камарбастаи разму кин.

Зи як сӯ ғави оташу дуди дев,
Зи як сӯ далерони кайҳонхидев.

Якояк биёрост⁵ бо дев ҷанг,
Набуд ҷангашонро фаровон диранг.

Аз эшон ду баҳра ба афсун бубаст,
Дигаршон ба гурзи гарон кард паст.

- 40 Кашидандашон хаставу баста хор,
Ба ҷон хостанд он замон зинҳор,

Ки «Моро макуш, то яке нав хунар
Биёмӯзи аз мо, к-ат ояд ба бар.»⁶

Каи номвар додашон зинҳор,
Бад-он то ниҳонӣ кунанд ошкор.

1. И – баста.
2. Л – ҷодусипоҳи.
3. И – ба гирд.
4. Л – б. 35 нест.
5. И – баророст.
6. ИЛ – б. 41 нест.

Чу озодашон шуд¹ сар аз банди ӯй,
Бичустанд ночор пайванди ӯй.

Набиштан² ба хусрав биёмӯхтанд,
Дилашро ба дониш барафрӯхтанд.

45 Набиштан яке на, ки наздики сӣ,
Чи румӣ, чи тозиви чи порсӣ,

Чи сугдӣ, чи чиниву чи пахлави,
Нигоридани он кучо бишнави.

Қаҳондор сӣ сол аз ин бештар
Чӣ гуна падида оваридӣ хунар.

Бирафту сар омад бар ӯ³ рӯзгор,
Ҳама ранчи ӯ монд аз ӯ ёдгор.

Қаҳоно, мапарвар, чу хоҳӣ дуруд,
Чу мебидравӣ, парваридан чӣ суд?

50 Барорӣ якеро ба чархи баланд,
Супорӣ-ш ногаҳ ба хоки нажанд.⁴

ҚАМШЕД

Подшоҳи Қамшед ҳафтсад сол буд

Ғаронмоя Қамшед фарзанди ӯй,⁵
Қамар баставу⁶ дил пур аз панди ӯй.⁷

Баромад бар он тахти фаррух падар,
Ба расми каён бар сараш тоҷи зар.

1. И – озод шудшон.

2. Л – Навиштан.

3. Л – аз он.

4. Л – б. 50 нест.

5. Л – ӯ.

6. Л – баста як.

7. ТПЗ – Чу рафт аз миён номвар шахрёр,
Писар шуд ба чоӣ падар номдор.

Камар баст бо фарри шоҳаншаҳӣ,
Ҷаҳон сар ба сар гашт¹ ўро раҳӣ.

Замона баросуда аз доварӣ,
Ба фармони ў деғу мурғу парӣ.

- 5 Ҷаҳонро фузуда бад-ў обрӯӣ,
Фурӯзон шуда тахти шоҳӣ бад-ўӣ.

Манам гуфт бо фарраи эзадӣ,
Ҷамаам шаҳрёриву ҳам мӯбадӣ.

Бадонро зи бад даст кӯтах кунам,
Равонро сӯи равшанӣ раҳ кунам.

Нахуст олати чангро даст бурд,
Дари ном чустан ба гурдон супурд.

Ба фарри кай нарм кард оҳано,
Чу ҳӯду зиреҳ карду чун ҷавшано.

- 10 Чу хафтону чун диръу баргустувон,
Ҷама кард пайдо ба равшан равон.

Бад-ин андар он сол панҷоҳ ранҷ
Бибурду аз ин чанд бинҳод ганҷ.

Дигар панҷаҳ андешаи чома кард,
Ки пӯшанд хангоми базму² набард.

Зи каттону абрешиму мӯю қаз
Қасаб кард пурмоё дебову хаз.

Биёмухташон риштану тофтан,
Ба тор - андарун пудро бофтан.

- 15 Чу шуд бофта, шустану дӯхтан
Гирифтанд аз ў яксар омӯхтан.

1. Л – гашт сар то сар.

2. ИЛ – нангу.

Чу ин карда шуд, сози дигар ниҳод,
Замона бад-ӯ шоду ӯ низ шод.

Зи ҳар пешавар анчуман гирд кард,
Бад-ин андарун низ¹ панҷох х(в)ард.

Гурӯҳе ки котузиён хонияш,
Ба расми парастандагон донияш.

Чудо кардашон аз миёни гурӯҳ,
Парастандаро ҷойгаҳ кард² кӯҳ.

20 Бад-он, то парастииш бувад корашон,
Навон³ пеши равшан ҷаҳондорашон.

Сафе бар дигар даст биншонданд,
Ҳама ном найсориён хонданд.

Куҷо шермардони ҷанговаранд,
Фурӯзандаи лашкару кишваранд.

К-аз эшон бувад⁴ тахти шоҳӣ ба ҷой,⁵
В-аз эшон бувад⁶ номи мардӣ бапой.⁷

Насудӣ, се дигар гуруҳро шинос,
Куҷо нест бар кас аз эшон сипос.⁸

25 Бикоранду варзанду худ бидраванд,
Ба гоҳи хуриш сарзаниш нашнавад.

Зи фармон сар озодаву жандапӯш,
Зи овози беғора осуда гӯш.

1. Л – Бад-ӯ андарун сол.

2. Л – сохт.

3. И – Тавон.

4. И – шуда.

5. И – пой.

6. И – будӣ.

7. И – ҷой.

8. Л – б. 23, 24 нест.

Тан озоду обод гетӣ бар ӯй,
Баросуда аз довару гуфтугӯй.

Чӣ гуфт он сухангӯи озодмард,
Ки озодаро коҳилӣ банда кард.

Чаҳорум, ки хонанд ахтухашӣ,
Ҳамон дастварзони¹ бо саркашӣ.

- 30 Кучо корашон ҳамгинон пеша буд,
Равоншон ҳамеша пурандеша буд.

Бад-ин андарун сол панҷоҳ низ
Бихӯрду бубахшид бисёр чиз.

Аз ин ҳар якеро яке пойгоҳ
Сазовор бугзиду бинмуд роҳ,

Ки то ҳар кас андозаи хешро
Бибинад, бидонад каму бешро.²

Бифармуд девони³ нопокро
Ба об андаромехтан хокро.

- 35 Ҳар он-ч аз гил омад, чу бишнохтанд,
Сабук хиштро колбад сохтанд.

Ба сангу ба⁴ гач дев девор кард,
Нахуст аз бараш⁵ Ҳандасӣ кор кард.

Чу гармобаву⁶ кохҳои баланд,
Чу айвон, ки бошад паноҳ аз газанд.

1. Л – дасткорон.

2. И – пас аз б. 33 ин б. омада:

Аз он пас, ки инҳо шуд ораста,
Шаҳаншоҳи бодонишу хоста.

3. И – пас деви.

4. И – Зи сангу зи гач.

5. И – андараш.

6. И – гармобай; Ж - гармобаву

Зи хоро гуҳар¹ чуст як рӯзгор,
Ҳама кард з-ӯ² равшани хостор.

Ба чанг³ омадаш чанд гуна гуҳар
Чу ёкуту бечодаву симу зар.

40 Зи хоро ба афсун бурун⁴ оварид,
Шуд он бандҳоро саросар⁵ калид.

Дигар бӯйҳоро⁶ хуш овард боз,
Ки доранд мардум ба рӯяш ниёз.⁷

Чу бону⁸ чу кофуру чун мушки ноб,
Чу уду чу анбар, чу равшангулоб.

Пизишкиву дармони ҳар дардманд,
Дари тандурустиву роҳи газанд.

Ҳамон⁹ розҳо кард низ ошкор,
Чаҳонро наёмад чун ӯ хостор.

45 Гузар кард з-он пас ба киштӣ бар об,
Зи кишвар ба кишвар баромад шитоб.

Чунин сол панҷаҳ биварзид низ,
Надид аз ҳунар бар хирад баста чиз.

Ҳамон карданиҳо чу омад падид,
Ба гетӣ чуз аз ҳештан кас надид.

Чу он корҳои вай омад ба чой,
Зи чои меҳин баргар овард пой.¹⁰

1. И – ҳунар.

2. И – аз.

3. И – Ба даст.

4. Л – падид.

5. И – Шуд ораста бандҳоро.

6. И – бӯйҳои.

7. Л – б. 41 нест.

8. И – Чу пону.

9. ИЛ – Ҳамин.

10. И – б. 46-48 нест.

Ба фарри каёнӣ яке тахт сохт,
Чӣ моя бад-ӯ¹ гавҳар андарнишохт.

20 Ки чун хостӣ, дев бардоштӣ,
Зи ҳомун ба гардун барафроштӣ.

Чу хуршеди тобон миёни ҳаво
Нишаста бар ӯ шоҳи фармонраво.

Чаҳон анчуман шуд бари² тахти ӯй,³
Фурӯ монда аз фарраи⁴ бахти ӯй.⁵

Ба Чамшед-бар гавҳар афшонданд,
Мар он рӯзро рӯзи нав хонданд.

Сари соли нав Хурмузи фарвадин
Баросуда⁶ аз ранҷ тан, дил зи кин.⁷

55 Бузургон ба шодӣ биёростанд,
Маю чому⁸ ромишгарон хостанд.

Чунин рӯзи⁹ фаррух аз он рӯзгор
Бимонда аз он хусравон ёдгор.¹⁰

Чунин сол сесад ҳамерафт кор,
Надиданд марг андар он рӯзгор.¹¹

1. И – дар ӯ.

2. Л – бад-он.

3. Л – ӯ.

4. ИЛ – Шигифтӣ фурӯ монда аз.

5. Л – ӯ.

6. Л – Баросудаш.

7. И – Баросуда он шаҳрӯри гузин;

ТПЗ – Ба Наврӯзи нав шоҳи гетифурӯз

Бар он тахт биншаст фирӯзрӯз.

8. Л – руду.

9. И – чашни; Л – гашни.

10. И – Ҳамон монд аз он хусравон ёдгор.

11. ТПЗИ – Наёраст кас кард бекорие,

Набуд дардмандиву беморие.

Зи ранчу зи бадшон набуд огаҳӣ,
Миён баста девон ба сони раҳӣ.¹

Ба фармон-ш мардум ниҳода ду гӯш,
Зи ромиш ҷаҳон буд пуровози нӯш.

60 Чунин то баромад бар ин солиён,
Ҳаметофт аз шоҳ фарри каён.

Ҷаҳон буд ба ором, аз ӯ шодком,
Зи Яздон бад-ӯ нав ба нав буд паём.²

Чу чанде баромад бар ин рӯзгор,
Надиданд ҷуз хубӣ аз³ шаҳрёр.

Ҷаҳон сар ба сар гашта ӯро раҳӣ,
Нишаста ҷаҳондор бо фарраҳӣ.

Якояк ба тахти меҳӣ бингарид,
Ба гетӣ ҷуз аз ҳештан кас⁴ надид.

65 Манӣ кард он шоҳи яздоншинос,
Зи Яздон бупечиду шуд носипос.

Гаронмоягонро зи лашкар бихонд,
Чӣ моя сухан пеши эшон биронд.

Чунин гуфт бо солхӯрда мехон,
Ки «Ҷуз ҳештанро надонам ҷаҳон.

Ҳунар дар ҷаҳон аз ман омад падид,
Чу ман номвар тахти шоҳӣ надид.

1. ТП – Яке тахти пурмоя карда ба пой,
Бар ӯ барнишаста ҷаҳонкадхудой.
Нишаста бар он тахт Ҷамшеди кай,
Ба чанг - андарун хусравӣ чоми май.
Мар он тахтро дев бардошта,
Зи хомун ба абр - андар афрошта,
Бар афроз тахти сипаҳбад зада,
Саросар зи мургон ҳама саф зада.

2. Л – б. 61 нест.

3. Л – Фурузанда шуд давлати.

4. ИЛ – ҳештанро.

Чаҳонро ба хубӣ ман оростам,
Чунон гашт гетӣ, ки ман хостам.¹

70 Хуру хобу ороматон аз ман аст,
Ҳамон пӯшишу коматон аз ман аст.

Бузургиву дайҳиму шоҳӣ марост,
Кӣ гӯяд, ки чуз ман касе² подшост?!

Ба доруву дармон чаҳон гашт рост,
Ки бемориву марг касро нақост.

Чуз аз ман кӣ бардошт марг аз касе,
В-агар бар замин шоҳ бошад басе?³

Шуморо зи ман ҳушу чон дар тан аст,
Ба ман награвад⁴ ҳар кӣ, Оҳарман аст.

75 Гар эдун, ки донед, ман кардам ин,
Маро хонд бояд чаҳонофарин.»⁵

Ҳама мӯбадон сар фиканда нагун,
Чаро, кас наёраст гуфтан, на чун.

Чу ин гуфта шуд, фарри Яздон аз ӯй
Гусисту⁶ чаҳон шуд пур аз гуфтугӯй.

Ҳар он кас зи даргоҳ баргошт рӯй,
Намондӣ ба пешаш яке номчӯй.⁷

Сеvu бист сол аз дари боргоҳ
Пароканда гаштанд яқсар сипоҳ.

1. Л – Зи рӯи замин чавр ман костам.

2. Л – яке.

3. И – б. 72, 73 нест.

4. И – бигравад.

5. И – б. 75 нест; Л – б. 72-75 нест.

6. ИЛ – Бигашту.

7. ИЛ – б. 78 нест.

- 80 Манӣ чун бипайваст бо кирдгор,¹
 Шикаст андароварду баргашт кор.
 Чӣ гуфт он сухангӯи бофарру хуш,
 Чу хусрав шавӣ, бандагиро бикӯш!
 Ба Яздон ҳар он кас, ки шуд носипос,
 Ба дил-ш - андар ояд зи ҳар сӯ харос.
 Ба Чамшед-бар тирагун гашт рӯз,
 Ҳама кост з-ӯ² фарри³ гетифурӯз.⁴
 Ҳама ронд аз дида хун дар канор,
 Ҳама кард пӯзиш бари кирдгор.⁵
- 85 Ҳама кост з-ӯ фарраи эзадӣ,
 Бар оварда бар вай шукӯхи бадӣ.

ДОСТОНИ ЗАҲҲОК БО ПАДАРАШ

Яке мард буд андар он рӯзгор
 Зи дашти саворони найзагузор.
 Гаронмоя ҳам шоҳу ҳам некмард,
 Зи тарси чаҳондор бо боди сард.
 Ки Мардос номи гаронмоя буд,
 Ба доду диҳиш баргарин поя буд.
 Мар ӯро зи дӯшидани чорпой
 Зи ҳар як ҳазор омадандӣ ба чой.

-
1. ИЛ – Ҳунар худ бипайваст бо кирдгор.
 2. Л – он.
 3. И – Ҳама гашт аз ӯ меҳри.
 4. ТПЗ – Аз ӯ пок Яздон чу шуд хашмнок,
 Бидонисту шуд шоҳ бо тарсу бок.
 Ки озурда шуд пок Яздон аз ӯй,
 Надида бад-он дард дармон аз ӯй.
 5. И – б. 84 нест;
 Л – Сар омад мар ӯрову андаргузашт,
 Чунон дон, ки гетӣ чу боде ба дашт.

- 90 Бузу уштуру мешро ҳамчунин
Ба дӯшандагон дода буд покдин.
- Ҳамон гови дӯшо ба фармонбарӣ,
Ҳамон тозиаспи рамандафарӣ,¹
- Ба шир он касеро, ки будӣ ниёз,
Бад-он хоста даст бурдӣ фароз.
- Писар буд мар он покдинро яке,
К-аш аз меҳр баҳра набуд андаке.
- Чаҳонҷӯйро ном Заҳҳок буд,
Далеру сабуксору нопок² буд.
- 95 Ҳамон³ Бевараспаш ҳаме хонданд,
Чунин ном бар паҳлавӣ ронданд.
- Кучо бевар аз паҳлавонӣ шумор,
Бувад дар забони дарӣ даҳ ҳазор.⁴
- Аз аспони тозӣ ба зарринситом
Варо буд бевар, ки бурданд ном.
- Шабу рӯз будӣ ду баҳра ба зин
Зи роҳи бузургӣ, на аз роҳи кин.
- Чунон буд, ки Иблис рӯзе пагоҳ
Биёмад ба сони яке некхоҳ.
- 100 Дили меҳтар аз роҳи некӣ бибурд,
Ҷавон гӯш гуфтори ўро супурд.
- Ҳамоно хуш омад-ш гуфтори ўй,
Набуд оғаҳ аз зишт кирдори ўй.

1. И – Ҳамон говдӯшон ба фармонбарӣ,
Ҳамон тозиаспони ҳамчун парӣ.

2. И – бебок.

3. Л – Ҳаме.

4. И – б. 96 нест.

Бад-ӯ дод хушу дилу чони пок,
Пароканд¹ бар тораки хеш хок.

Чу иблис донист, к-ӯ дил бидод
Бар афсонааш, гашт нахмор шод.

Фаровон сухан гуфт зебову нағз,
Чавонро зи дониш тихй буд² мағз.

105 Ҳаме гуфт: «Дорам суханҳо басы,
Ки онро чуз аз ман надонад касе.»

Чавон гуфт: «Баргӯю чандин мапой,
Биёмӯз моро ту, эй некрой».

Бад-ӯ гуфт: «Паймон-т хоҳам нахуст,
Пас он гаҳ сухан баркушоям дуруст».

Чавон некдил буд, паймон-ш кард,³
Чунон к-ӯ⁴ бифармуд, савганд х(в)ард,⁵

Ки «Рози ту бо кас нагӯям зи бун,
Зи ту бишнавам, ҳарчй гӯй сухун».

110 Бад-ӯ гуфт: «Чуз ту касе дар сарой
Чаро бояд, эй номвар, кадхудой?

Чй бояд падар, чун писар чун ту буд,
Яке пандат аз ман бибояд шунуд.

Замона бад-ин хоҷаи солх(в)ард
Ҳаме дер монад, ту андарнавард!

Бигир ин сари моя даргоҳи ӯй,
Ту ро зебад андар ҷаҳон ҷоҳи ӯй.

1. Л – Пароканда.

*1 М – Кучо.

2. ИЛ – тихй буд аз ақл.

3. И – савганд хвард;

1 – содадил буду фармон-ш бурд.

4. Л – Чун.

5. И – чун бифармуд, фармон-ш кард.

Бар ин гуфтаи ман чу дорӣ вафо,
Ҷаҳонро ту бошӣ яке подшо».

- 115 Чу Заҳҳок бишнид, андеша кард,
Зи хуни падар шуд дилаш пур зи дард.

Ба иблис гуфт: «Ин сазовор нест,
Дигар гӯй, к-ин аз дари кор нест».

Бад-ӯ гуфт: «Гар¹ бугзарӣ з-ин сухан,
Битобӣ зи паймону савганди ман,

Бимонад ба гардан-т савганду банд,
Шавӣ хору монад падар-т² арчманд».

Сари марди тозӣ ба дом оварид,
Чунон шуд, ки фармони ӯ баргузид.

- 120 Бипурсид, к-«Ин чора бо ман бигӯй,
Набартобам аз роҳи ту ҳеч рӯй».

Бад-ӯ гуфт:³ Ман чора созам туро,
Ба хуршед сар барфарозам туро.

Ту дар кор хомӯш мебошу бас,
Набояд маро ёрӣ аз ҳеч кас.

Чунон чун бибояд, бисозам тамом,
Ту теғи сухан бармакаш аз наём!

Мар он подшоро дар андар сарой
Яке бӯстон буд бас дилкушой.

- 125 Гаронмоя шабгир бархостӣ,
Зи баҳри парастии⁴ биёристӣ.

Сару тан бишустӣ нухуфта ба боғ,
Парастанда бо ӯ набурдӣ чароғ.

1. ИЛ – агар.

2. Л – хормоя, падар.

3. Л – Бигуфташ, ки

4. - ниёиш.

Бар он рои вожуна деви нажанд¹
Яке жарфчоҳе ба раҳ-бар биканд.

Пас иблиси вожуна ин жарфчоҳ
Ба хошок пӯшиду биспард роҳ.

Шаб омад, сӯи боғ бинҳод рӯй
Сари тозиён меҳтари номчӯй.

130 Чу омад ба наздики он жарфчоҳ,
Якояк нагун шуд сари бахти шоҳ.

Ба чоҳ - андар афтоду бишкаст паст,²
Шуд он некдил марди яздонпараст.

Ба ҳар неку бад шоҳи озодмард,
Ба фарзанд-бар нозада боди сард,

Ҳама парваридаш ба нозу ба ранҷ,
Бад-ӯ буд шоду бад-ӯ дод ганҷ.

Чунон бадкуниш³ шӯҳфарзанди ӯй⁴
Начуст аз раҳи шарм пайванди ӯй.⁵

135 Ба хуни падар гашт ҳамдостон,
Зи доно шунидастам ин достон,

Ки «Фарзанди бад гар бувад наррашер,
Ба хуни падар ҳам набошад далер.

Агар дар ниҳонӣ сухан дигар аст,
Пижӯҳандаро роз бо модар аст.»⁶

Фурӯмоя Заҳҳоки бедодгар
Бад-ин чора бигрифт гоҳи падар.

1. И – Баровард иблиси нозуна банд.

2. И – б. 130, 131 нест.

3. Л – буд, ки он.

4. Л – ӯ.

5. Л – ӯ.

6. ТПЗ - Писар, к-ӯ раҳо кард расми падар,
Ту бегона донаш, махонаш писар.

Ба сар барниход афсари тозиён,
Бар эшон бубахшуд суду зиён.

- 140 Чу иблис пайваста дид он сухун,
Яке банди дигар¹ нав афканд бун.

Бад-ӯ гуфт: «Чун сӯи ман тофтӣ,
Зи гетӣ ҳама коми дил ёфтӣ.

Агар ҳамчунин низ паймон² кунӣ,
Напечӣ зи гуфтору фармон³ кунӣ,

Чаҳон сар ба сар подшоҳӣ турост,
Даду дом бо⁴ мурғу моҳӣ турост».

Чу ин гуфта⁵ шуд, сози⁶ дигар гирифт,
Дигаргуна чора гирифт, эй шигифт.⁷

ХОЛИГАРӢ КАРДАНИ ИБЛИС

- 145 Чавоне баророст аз хештан,
Сухангӯю бинодилу поктаи.

Ҳам эдун ба Заҳҳок бинҳод⁸ рӯй,
Набудаи чуз аз офарин гуфтугӯй.

Бад-ӯ гуфт: «Гар шоҳро дарх(в)арам,
Яке номвар пок⁹ холигарам».

Чу бишнид Заҳҳок, бинвохтаи,
Зи баҳри хуриш чойгаҳ сохтаи.

Калиди хуришхонаи подшо
Бад-ӯ дод дастури фармонраво.

-
1. И – панди навро; Л – панди бадро.
 2. И – фармон.
 3. И – сар аз роҳу паймон.
 4. Л – мардуму; И – ҳам.
 5. ИЛ – карда.
 6. И – рози.
 7. ИЛ – Яке чора кард аз шигифтӣ шигифт.
 8. И – рози.
 9. ИЛ – марди.

150 Фаровон набуд он замон парвариш,
Ки камтар буд аз куштаниҳо х(в)ариш.

Чуз аз рустаниҳо нахӯрданд чиз,
Зи ҳарч-аз замин сар баровард низ.

Пас Оҳармани бадкуниш рой кард,
Ба дил куштани ҷонвар ҷой кард.¹

Зи ҳар гуна² аз мурғу аз чорпой
Хуриш карда овард як-як ба ҷой.

Ба хунаш бипарвард бар сони шер,
Бад-он то кунад подшоро далер.

155 Сухан ҳарчӣ гӯяд-ш, фармон кунад,
Ба фармони ӯ дил гаравгон кунад.

Хуриш зардаи хоя додаш нахуст,
Бад-он дошташ чанд гаҳ³ тандуруст.

Бихӯрду бар ӯ офарин кард сахт,
Маза ёфт з-он хӯрданаш некбахт.

Чунин гуфт иблиси найрангсоз,
Ки «Ҷовид зӣ, шоҳи⁴ гарданфароз.

Чу фардот аз он гуна созам х(в)ариш,
К-аз ӯ бошадат сар ба сар парвариш.»

160 Бирафту ҳама шаб сиголиш гирифт,
Ки фардо чӣ созад зи хӯрдан шигифт.

Дигар рӯз чун гунбади лочвард
Бароварду бинмуд ёкути зард,

Хуришҳо зи кабку тазарви сафед
Бисозиду омад дили пурумед.

1. Л – 151, 152 нест.
2. ИЛ – ҳар гӯшт.
3. ИЛ – як замон.
4. ИЛ – бодиву.

Шахи¹ тозиён чун ба хон даст бурд,
Сари камхирад меҳр ўро супурд.

Севум рӯз хонро ба мурғу бара
Биёрошаш гунагун яксара.

- 165 Ба рӯзи чаҳорум чу бинҳод хон,
Хуриш сохт аз пушти гови ҷавон.

Бад-ӯ - андарун заъфарону гулоб,
Ҳамон солхӯрда маю мушки ноб.

Чу Заҳҳок даст андароварду х(в)ард,
Шигифт омадаш з-он ҳушивор мард.

Бад-ӯ гуфт: «Бингар, ки то орзуй
Чӣ хоҳӣ, бихоҳ аз ман, эй некхӯй!»

Хуришгар бад-ӯ гуфт, к-«Эй подшо,
Ҳамеша бизӣ шоду фармонраво!

- 170 Маро дил саросар пур аз меҳри туст,
Ҳама тӯшаи чонам аз чеҳри туст.

Яке ҳочат астам зи наздики шоҳ,²
В-агарчи маро нест ин пойгоҳ,

Ки фармон диҳад шоҳ, то кифти ӯй
Бибӯсам, бимолам бар ӯ³ чашму рӯй».

Чу Заҳҳок бишнид гуфтори ӯй,
Ниҳонӣ надонист бозори ӯй.

Бад-ӯ гуфт: «Додам ман ин коми ту,
Баландӣ бигирад⁴ магар номи ту».

- 175 Бифармуд, то дев чун ҷуфти ӯ
Ҳама бӯсае дод бар⁵ кифти ӯ».

1. Л – Сари.

2. ИЛ – ба пирӯзшоҳ.

3. Л – бад-ӯ барниҳам.

4. И – кунад з-ин.

5. И – бӯса дод аз бари; Л – абар.

Чу бӯсиду¹ шуд дар замин² нопадид,
Кас андар чахон ин шигифтӣ надид.

Ду мори сияҳ аз ду китфаш бируст,
Фамӣ гашту аз ҳар сӯе чора ҷуст.

Саранҷом бибрид ҳарду зи кифт,
Сазад, гар бимонӣ аз ин³ дар шигифт.

Чу шохи дарахт он ду мори сиёҳ
Баромад дигарбора аз кифти шоҳ.

180 Пизишкони фарзона гирд омаданд,
Ҳама як ба як дostonҳо заданд.

Зи ҳар гуна найрангҳо сохтанд,
Мар он дардро чора нашнохтанд.

Ба сони пизишке пас иблис тафт
Ба фарзонагӣ назди Заҳҳок рафт.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин буданӣ кор буд,
Бимон, то чӣ монад, набояд дуруд.

Хуриш созу оромашон дех ба х(в)ард,
Нашояд⁴ ҷуз ин чорае низ кард.⁵

185 Ба ҷуз мағзи мардум мадеҳшон х(в)ариш,
Магар худ бимиранд аз ин парвариш.⁶

Нигар наррадев андар⁷ ин ҷустуҷӯ
Чӣ ҷусту чӣ дид андар ин гуфтугӯ.

1. И – Бибусиду; Л – бӯсида.

2. Л – замон.

3. ИЛ – бад-ин.

4. Л – Набояд; И – Наёяд.

5. Л – коркард.

6. ТПЗ – Давои ту ҷуз мағзи одам чу нест,
Бар ин дарду дармон бибояд гирист.
Ба рӯзе ду кас боядат кушт зуд,
Пас аз мағзи саршон бибояд дуруд.

7. И – Сари наррадево аз.

Магар то яке чора созад ниҳон,
Ки пардахта монад¹ зи мардум чаҳон.

ТАБОҲ ШУДАНИ РҶЗГОРИ ҶАМШЕД

Аз он пас баромад аз Эрон хурӯш,
Падид омад аз ҳар сӯе ҷангу ҷӯш.

Сияҳ гашт раҳшанда рӯзи сапед,
Гусистанд пайванд аз Ҷаммшед,

190 Бар ӯ тира шуд фарраи эзадӣ,
Ба кажжӣ гироиду нобихрадӣ.

Падид омад аз ҳар сӯе хусраве,
Яке номдоре зи² ҳар паҳлаве.

Сипаҳ кардаву ҷангро сохта,
Дил аз меҳри Ҷамшед пардохта.

Якояк аз Эрон баромад сипоҳ,
Сӯи тозиён баргирифтанд роҳ.

Шунуданд, к-он ҷо яке меҳтар аст,
Пур аз ҳавл шоҳ, аждаҳопайкар аст.

195 Саворони Эрон ҳама шоҳҷӯй,
Ниҳоданд яқсар ба Заҳҳок рӯй.

Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд,
Варо шоҳи Эронзамин хонданд.

Кай³ аждаҳофаш биёмад чу бод,
Ба Эронзамин тоҷ бар сар ниҳод.

Аз Эрон аз тозиён лашкаре
Гузин кард гурдони ҳар кишваре,

Сӯи тахти Ҷамшед бинҳод рӯй,
Чу ангуштарӣ кард гетӣ бар ӯй.

1. И – гардад.
2. Л – номҷӯеву.
3. ИЛ – яке.

200 Чу Чамшедро бахт шуд кундрав,
Ба танг оваридаш чахондори нав.

Бирафту бад-ӯ дод тахту кулох,
Бузургиву дайҳиму ганчу сипоҳ.

Нихон гашту гетӣ бар ӯ шуд сиёҳ,
Супурда ба Заҳҳок тахту кулох.

Чу сад солаш андар чаҳон кас надид,
Зи чашми ҳама мардумон нопадид.

Садум сол рӯзе ба дарёи Чин
Падид омад он шоҳи нопокдин.¹

205 Чу Заҳҳокаш овард ногаҳ ба чанг,
Якояк надодаш замоне диранг.

Ба арра мар ӯро² ба ду ним кард,
Чаҳонро аз ӯ поку бебим³ кард.

Нихон буд чанд аз дами аждаҳо,
Ба фарҷом ҳам з-ӯ наёмад раҳо.

Шуд он тахти шоҳиву он дастгоҳ,
Замона рабудаш чу бечода коҳ.⁴

Аз ӯ беш⁵ бар тахти шоҳӣ кӣ буд,⁶
Аз он⁷ ранҷ бурдан чӣ омад-ш суд?

210 Гузашта бар ӯ солиён ҳафтсад,
Падид оваридаш басе⁸ неку бад.

Чӣ бояд ҳама зиндагонӣ дароз,
Ки гетӣ нахоҳад кушодан-т роз?

1. И – покизадин.

2. ИЛ – саросар.

3. ИЛ – пок пурбим.

4. Л – Рабудаш замона ҳам аз тахту гоҳ.

5. И – пеш.

6. И – набуд.

7. И – Бар он.

8. ИЛ - ҳама

Ҳаме парваронад-т бо шахду¹ нӯш,
Ҷуз овози нармат наёяд² ба гӯш.

Якҷояк чу гӯй, ки густард меҳр,
Ки хоҳад намудан ба ман меҳр³ чеҳр,

Ҳама⁴ шод бошиву шодӣ⁵ бад-ӯй,
Ҳама рози дил баркушодӣ бад-ӯй,⁶

215 Яке нағз бозӣ бурун оварад,
Ба дил-т андар аз дард хун оварад.⁷

Дилам сер шуд з-ин сарои сипанҷ,
Худоё, маро зуд бирҳон зи⁸ ранҷ!

ЗАҲҲОК

Подшоҳии Заҳҳок ҳазор сол буд

Чу Заҳҳок бар тахт шуд шаҳрёр,
Бар ӯ солиён анҷуман шуд ҳазор.

Саросар замона бад-ӯ гашт боз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

Ниҳон гашт оини фарзонагон,
Пароканда шуд номи девонагон.

Хунар хор шуд, чодуӣ арҷманд.
Ниҳон ростӣ, ошкоро газанд.

5 Шуда бар бадӣ дасти девон дароз,
Зи некӣ набудӣ суҳан ҷуз ба роз.

1. И – Ҳаме парваронад ба шахду ба; Л – Ҳаме парваридат або нозу.

2. ИЛ – наёрад.

3. ИЛ – ба бад низ.

4. И – бад-ӯ.

5. И – нозӣ; Л – бодиву нозӣ.

6. И – баркушой бар ӯй; Л – Бияфзоядат сарфарозӣ бад-ӯй.

7. ТПЗ – Чунин аст кайҳони нопойдор,
Ту дар вай ба ҷуз тухми некӣ макор!

8. Л – Ки оғоз ганҷ асту фарҷом.

Ду покиза аз хонаи Чаммшед
Бурун овариданд ларзон чу бед,

Ки Чамшедро ҳарду хоҳар¹ буданд,
Сари бонувонро чу афсар буданд.

Зи пӯшидарӯён яке Шаҳрнос,
Дигар моҳрӯе,² ба ном Арнавоз.

Ба айвони Заҳҳок бурдандашон,
Бад-он аждаҳофаш супурдандашон.

- 10 Бипарвардашон аз раҳи бадхуй.³
Биёмухташон тунбалу чодуй.⁴

Надонист худ чуз бад омӯхтан,
Чуз аз куштану ғорату сӯхтан.

Чунон буд, ки ҳар шаб ду марди чавон,
Чи кеҳтар, чи аз тухмаи паҳлавон

Хуришгар бибурдӣ ба айвони шоҳ
В-аз ӯ сохтӣ роҳи дармони шоҳ.

Бикуштиву мағзаш бурун охтӣ,⁵
Мар он аждаҳоро хуриш сохтӣ.

- 15 Ду покиза аз кишвари⁶ подшо,
Ду марди гаронмоия⁷ порсо,

Яке номаш Армоили покдин,
Дигар ном Кармоили пешбин.

1. Ж - духтар

2. ИЛ – покдоман.

3. ИЛ – чодуй.

4. Л – аз кажжӣ, бадхуй;

ТПЗ – Бад-ин буд будёни Заҳхоки шум,
Чаҳон шуд мар ӯро чу як мӯҳра мум.

5. ИЛ Ж – бипардохтӣ.

6. И – гавҳари.

7. И – дурри гаронмоияву.

Чунон буд, ки буданд рӯзе ба ҳам,
Сухан рафт ҳар гуна аз бешу кам.

Зи бедодгар шоҳу аз лашкараш,
В-аз он расмҳои бад андарх(в)араш.

Яке гуфт: «Моро ба холигарӣ
Бибояд бари шоҳ рафтоварӣ.

- 20 В-аз он пас яке чорае сохтан,¹
Зи ҳар гуна андеша андохтан.²

Магар з-ин ду танро, ки резанд хун,
Якero тавон оваридан бурун».

Бирафтанду холигарӣ сохтанд,
Хуришҳо ба андоза пардохтанд.³

Хуришхонаи подшоҳи ҷаҳон
Гирифт он ду бедори хуррам ниҳон,⁴

Чу омад-ш⁵ ҳангоми хун рехтан,
Ба ширинравон андар овехтан.

- 25 Аз он рӯзбонони мардумкушон
Гирифта ду марди ҷавонро кашон.

Давон*⁶ пеши холигарон тохтанд,
Зи боло ба рӯй - андар андохтанд.

Пур аз дард холигаронро чигар,
Пур аз хун ду дида, пур аз кина сар.

Ҳама бингарид ин бад-он, он бад-ин
Зи кирдору бедоди шоҳи замин.

1. И – сохтӣ.

2. И – андохтӣ.

3. ИЛ – беандоза бишнохтанд.

4. И – фаррухниҳон.

5. ИЛ – омад ба.

6. М – занон.

Аз он ду якеро бипардохтанд,
Ќуз ин чорае низ нашнохтанд.

- 30 Бурун кард мағзи сари гӯспанд,
Баромехт бо мағзи он¹ арҷманд.

Якero ба чон дод зинҳору гуфт:
«Нигар, то биёрӣ² сар андар нухуфт.

Нигар, то набошӣ ба обод шаҳр,
Туро дар³ ҷаҳон кӯху дашт аст баҳр».

Ба ҷои сараш 3-он сари бебаҳо
Хуриш сохтанд аз паи аждаҳо.⁴

Аз ин гуна ҳар моҳиён сӣ чавон
Аз эшон ҳаме ёфтандӣ равон

- 35 Чу гирд омадандӣ⁵ аз эшон дувист,
Бар он сон, ки нашнохтандӣ, ки кист.

Хуришгар бар эшон бузе чанду меш
Бидодиву саҳро ниҳодиш пеш.

Кунун курд аз он тухма дорад наҷод,
К-аз обод н-ояд ба дил бар-ш ёд.

Бувад хонахошон саросар палос,
Надоранд дар дил зи Яздон ҳарос.⁶

Пас оини Заҳҳоки воҷунаҳӯй
Чунон буд, ки чун мебудаш орзуй.

- 40 Зи мардони ҷангӣ яке хостӣ
Ба кушти, ки бо дев бархостӣ.

1. Биёмехт бо ин сари.

2. Л – набозӣ.

3. ИЛ – аз.

4. Л – подшо.

5. И – омадӣ мард.

6. Л – б. 38 нест.

Кучо¹ номвар духтари² хубрӯй
Ба парда - дарун пок, бегуфтугӯй,

Парастанда кардиш бар пеши хеш,
На расми кай буд, на оин, на кеш.

АНДАР ХОБ ДИДАНИ ЗАҲҲОК ФАРИДУНРО

Чу аз рӯзгораш чихил сол монд,
Нигар, то ба сар бар-ш Яздон чӣ ронд.

Дар айвони шоҳӣ шабе дерёз
Ба хоб - андарун буд бо Арнавоз.

- 45 Чунон дид, к-аз шохи шоханшаҳон
Се чангӣ падида омадӣ ногаҳон.

Ду меҳтар, яке кеҳтар андар миён
Ба болои сарву ба чеҳри каён.

Камар бастану рафтани³ шохвор,
Ба чанг - андарун гурзаи говсор.

Дамон⁴ пеши Заҳҳок рафтӣ ба чанг,
Задӣ бар сараш гурзаи говранг.

Якояк ҳамон гурди кеҳтар ба сол
Зи сар то ба пояш кашидӣ дувол.

- 50 Бад-он зеҳ ду дасташ бубастӣ чу санг,
Ниҳодӣ ба гардан - бараш полҳанг.

Бад-ин хориву зориву гурму дард
Пароканда бар торакаш хоку гард.⁵

Ҳама тохтӣ то Дамовандкӯҳ,
Кашону давон аз пас - андар гурӯҳ.

1. И – яке.
2. И – духтаре.
3. И – баставу рафтани.
4. И – Давон.
5. ИЛ – б. 51 нест.

Бупечид Заххоки бедодгар,
Бидарридаш аз бим,¹ гуфтӣ, чигар.

Яке бонг барзад ба хоб - андарун,
Ки ларзон шуд он хонаи садсутун.

55 Бичастанд хуршедрӯён зи чой
Аз он ғулғули номвар кадхудой.

Чунин гуфт Захҳокро Арнавоз,
Ки «Шоҳо, чӣ будат, бигӯӣ² ба роз?

Ба ором хуфта ту дар хони хеш,
Чӣ дидӣ, бигӯӣ, чӣ омад-т пеш?³

Чаҳоне саросар ба фармони туст,
Даду деу мардум ниғахбони туст,

Замин, ҳафт кишвар ба шоҳӣ турост,
Сари моҳ то пушти моҳӣ турост.

60 Чӣ будӣ, к-аз он сон бичастӣ зи чой?
Ба мо бозгӯӣ, эй чаҳонкадхудой!»⁴

Ба хуршедрӯён сипаҳдор гуфт,
Ки «Ин хобро боз бояд нухуфт.

Гар эдун, ки⁵ ин достон бишнавед,
Шавадтон дил аз чони ман ноумед.»

Ба шоҳи гаронмоя гуфт Арнавоз,
Ки «Бар мо бибояд кушодан-т роз.

Тавонем кардан магар чорае,
Ки бе чорае нест патёрае».

1. Л – хавл.

2. Л – дидӣ, бигӯям.

3. И – Бад-ин-бар натарсидӣ аз чони хеш;

Л – Ту хуфта ба ором дар чои хеш,
Бад-ин сон натарсида аз рои хеш.

4. ИЛ – б. 60 нест.

5. Л – Агар аз ман.

65 Баровард пас ӯ¹ ниҳон аз нухуфт,
Ҳама хоб як-як² бад-эшон бигуфт.

Чунин гуфт бо номвар хубрӯй,³
Ки «Мағзор инро, раҳи чора чӯй!»⁴

Нигини замона сари тахти туст,
Ҷаҳон равшан аз номвар бахти туст.

Ту дорӣ ҷаҳон зери ангуштарӣ,
Даду мардуму мурғу деу⁵ парӣ.

Зи ҳар кишваре гирд кун бихрадон,⁶
Зи ахтаршиносону аз мӯбадон.⁷

70 Сухан сар ба сар мӯбадонро бигӯй,
Пижӯҳиш куну розҳо⁸ бозчӯй.⁹

Нигаҳ кун, ки ҳуши ту бар дасти кист,
Зи мардум наҷод¹⁰ ар зи деу парист.

Чу дониствияш, чора кун¹¹ он замон,
Ба хира матарс аз бади бадгумон».

Шаҳи бадманишро¹² хуш омад сухун,
Ки он сарви симинбар¹³ афканд бун.

Ҷаҳон аз шаби тира чун парри зоғ,
Ҳамон гаҳ сар аз кӯҳ барзад чароғ.

1. ИЛ – Сипаҳбад кушод он.

2. Л – яксон.

3. Л – чораҷӯй.

4. Л – Пижӯҳиш куну ростӣ боз чӯй; И – ин роҳро, чора чӯй.

5. И – дому чинию унсу.

6. ИЛ – меҳтарон.

7. ИЛ – афсунгарон.

8. И – ростиро.

9. Л – Ниҳонӣ ҳама розҳоро, бичӯй.

10. ИЛ – мардум шумор.

11. Л – дониста шуд чора соз.

12. И – хушманишро; Л – пурманишро.

13. ИЛ – сарвбун посух.

- 75 Ту гуфтӣ, ки бар гунбади¹ лочвард
Бигустард хуршед ёкути зард.
- Сипаҳбад ҳар он чо, ки буд мӯбаде,
Сухандону бедордил бихраде.
- Зи кишвар ба наздики хеш оварид,
Бигуфт он цигархаста хобе, ки дид.
- Бихонду ба як чояшон гирд кард,
В-аз эшон ҳаме чувт дармони дард.
- Бигуфто: «Маро зуд огаҳ кунед,
Равонро сӯи равшанӣ раҳ кунед».
- 80 Ниҳонӣ сухан кардашон хостор
Зи неку бади гардиши рӯзгор,
- Ки «Бар ман замона кай ояд ба сар,
Киро бошад ин тоҷу тахту камар?
- Гар ин роз бар мо² бибояд кушод,
В-агар³ сар ба хорӣ бибояд ниҳод».
- Лаби мӯбадон хушку рухсора тар,^{*4}
Забон пур зи гуфтор бо якдигар,^{*5}
- Ки «Гар буданӣ бозгӯем рост,
Шавад қон ба як бору қон бебаҳост.
- 85 В-агар нашнавад буданиҳо⁶ дуруст,
Бибояд ҳам акнун⁷ зи қон даст шуст⁸».
- Се рӯзи чаҳорум барошувт шох
Бар он мӯбадони намояндароҳ,

1. ИЛ – кишвари.

2. Л – Ниҳон роз бар ман; И – Ки ин роз бар ман.

3. Л – Ва ё.

4. М – сард.

5. М - дард

6. И – бишнавад гуфтаниҳо; Л – бишнавад буданиҳо.

7. И – эдун.

8. Л – Ҳам акнун бибояд раҳи чора чувт.

Ки «Гар зиндатон дор бояд бисуд,
В-агар¹ буданиҳо бибояд намуд!»

Ҳама мӯбадон сар фиканда нагун,
Ба ду нима² дил, дидагон³ пур зи хун.

90 Аз он номдорони бисёрхуш
 Яке буд бинодиду росткӯш,⁴

Хирадманду бедору Зирак ба ном,
Аз он мӯбадон ӯ задӣ пеш гом.

Дилаш тангтар гашту бебок шуд,
Кушодазабон пеши Заҳҳок шуд.

Бад-ӯ гуфт: «Пардахта⁵ кун сар зи бод,
Ки чуз маргро кас зи модар назод.

Ҷаҳондор пеш аз ту бисёр буд,
Ки тахти меҳиро сазовор буд.

95 Фаровон ғаму шодмонӣ шумурд,
 Чу рӯзи дарозаш сар омад, бимурд.⁶

Агар бораи оҳанинӣ ба пой,
Сипехрат бисояд, намонӣ ба чой.

Касеро бувад з-ин сипас тахти⁷ ту,
Ба хок андарорад сари бахти⁸ ту.

Кучо номи ӯ Офаридун бувад,
Заминро сипехри ҳумоюн бувад.

1. И – Ҳама.

2. ИЛ – пур аз хавл.

3. И – дидашон.

4. И – бинодиди тезгӯш.

5. Л – пардахт.

6. ИЛ – Бирафту ҷаҳон дигареро супурд.

7. И – бахти.

8. И – оварад ин сару тахти.

Ҳанӯз он сипаҳбад зи модар назод,
Наёмад гаҳи тарсашу¹ сард бод.

100 Чу ӯ зояд аз модари пурхунар,
Ба сони дарахте бувад борвар.

Ба мардӣ² расад, баркашад сар ба мох,
Камар чӯяду тоҷу тахту кулоҳ.

Ба боло шавад чун яке сарви бурз,
Ба гардан барорад зи пӯлод гурз.

Занад бар сарат гурзаи говрӯй,
Ба бандат дарорад зи айвон ба кӯй».

Бад-ӯ гуфт Заҳхоки нопокдин:
«Чаро бандадам, чист бо ман-ш кин?»

105 Диловар бад-ӯ гуфт: «Гар бихрадӣ,
Касе бебаҳона начӯяд³ бадӣ.

Барояд ба дасти ту хуши падар-ш,
В-аз он дард гардад пур аз кина сар-ш.

Яке гов Бармоя хоҳад будан,
Чаҳончӯйро доя хоҳад будан.

Табах гардад он ҳам ба дасти ту-бар,
Бад-ин кин кашад гурзаи⁴ говсар».

Чу Заҳҳок бишнид, букшод гӯш,
Зи тахт андарафтоду з-ӯ рафт хуш.

110 Гаронмоя аз пеши тахти баланд
Битобид рӯяш зи бими⁵ газанд.

1. И – тарси ӯ.

2. И – ҷое.

3. И – насозад.

4. Кина бар сар занад.

5. ИЛ – Биёмад диле пур зи биму.

Чу омад дили точвар боз чой,
Ба таҳти каён¹ андаровард пой.

Нишони Фаридун ба гирди ҷаҳон
Ҳама бозҷуст ошқору ниҳон.

На ором будаш, на хобу на х(в)ард,
Шуда рӯзи равшан бад-ӯ лочвард.

АНДАР ЗОДАНИ ФАРИДУН

Баромад бар ин² рӯзгоре дароз,
Ки шуд аждаҳофаш ба тангӣ фароз.

- 115 Хучаста Фаридун зи модар бизод,
Ҷаҳонро яке дигар омад ниҳод.

Биболид бар сони сарви сахӣ,
Ҳама тофт з-ӯ фарри шоханшаҳӣ.

Ҷаҳонҷӯй бо фарри Ҷамшед буд,
Ба кирдори³ тобанда хуршед буд.

Ҷаҳонро чу борон ба боистагӣ,
Равонро чу дониш ба шоистагӣ.

Ба сар-бар ҳама гашт гардонсипехр,
Шуда ром бо Офаридун ба мехр.

- 120 Ҷамон гов, к-аш ном Бармоя буд,
Зи говон варо бартарин поя буд.

Зи модар ҷудо шуд чу товуси нар,
Ба ҳар мӯй-бар тоза ранги дигар.

Шуда анҷуман бар сараш бихрадон,
Ситорашиносону ҳам мӯбадон,

1. И – кай.

2. И – Сар омад бад-ин.

3. Ҷаҳонро чу.

Ки кас дар ҷаҳон гов чунон надид,
На аз пирсар кордонон шунид.

Замин кард Заҳҳок пургуфтугӯй,
Ба гирди замин дар ҳамин ҷустуҷӯй.

- 125 Фаридун, ки будаш падар Обтин,
Шуда танг бар Обтин-бар замин.

Гурезону аз хештан гашта сер,
Баровехт ногоҳ дар доми шер.

Аз он рӯзбонони нопокмард,
Тане чанд рӯзе бад-ӯ боз х(в)ард.

Гирифтанду бурданду баста чу юз
Бар ӯ бар сар овард Заҳҳок рӯз.

Хирадманд моми Фаридун чу дид,
Ки бар ҷуфти ӯ - бар чунон бад расид,¹

- 130 Фаронак будаш ному фархунда буд,
Ба меҳри Фаридун дил оганда буд.

Равон гашту дилхаста аз² рӯзгор,
Ҳама рафт гирён сӯи³ марғзор.

Кучо номвар гов Бармоя буд,
Ки рахшанда бар тан-ш пероя буд.

Ба пеши ниғаҳбони он марғзор
Хурӯшиду борид хун дар канор.

Бад-ӯ гуфт: «Ин кӯдаки ширхор
Зи ман рӯзгоре ба зинҳор дор.

- 135 Падарвораш аз модар - андар пазир,
В-аз ин гови нағзаш бипарвар ба шир.

1. ТПЗ – Зане буд ороиши рӯзгор,
Дарахте к-аз ӯ фарри шоҳӣ ба бор.
2. И – дил хастаи.
3. И – пӯён бад-он.

Агар¹ бора хоҳӣ, равонам турост,
Гаравгон кунам чон бад-он, к-ат ҳавост».

Парастандаи бешаву гови нағз
Чунин дод посух бад-он покмағз,

Ки «Чун банда дар пеши фарзанди ту
Бибошам пазирандаи панди ту».

Фаронак бад-ӯ дод фарзандро,
Бигуфташ бад-ӯ гуфтани пандро.²

140 Се солаш падарвор аз он гов шир
Ҳаме дод хушӯри зинҳоргир.

Нашуд сер Заҳҳок аз он чустучӯӣ,
Шуд аз гов гетӣ пур аз гуфтугӯӣ.

Давон модар омад сӯи марғзор,
Чунин гуфт бо марди зинҳордор,³

Ки «Андешае дар дилам эзадӣ
Фароз омадаст аз раҳи бихрадӣ.

Ҳаме кард бояд, к-аз он чора нест,
Ки фарзанду ширин равонам якест.

145 Бибуррам пай аз хоки ҷодуситон,
Шавам бо писар сӯи Ҳиндустон.

Шавам нопадид аз миёни гурӯҳ,
Мар инро барам то⁴ аз Албуркӯҳ.⁵

Биёвард фарзандро чун наванд
Чу ғурми жиён сӯи кӯҳи баланд.

1. ИЛ – Дигар.

2. И – б. 139 нест.

3. ИЛ – зинҳорхор.

4. ИЛ – барам хубрухро.

5. ТПЗ – Чу гуфт ин сухан, хубрухро бибурд,
Зи бас доғи ӯ хуни дил месутурд.

Яке марди динӣ бад-он кӯҳ буд,
Ки аз кори гетӣ беандӯҳ буд.

Фаронак бад-ӯ гуфт, к-«Эй покдин,
Манам сӯгворе зи Эронзамин.

- 150 Бидон, к-ин гаронмоя фарзанди ман
Ҳаме буд хоҳад сари анчуман.

Бибуррад сару тоҷ Заҳҳокро,
Супорад камарбанди ӯ хокро.

Туро буд бояд ниғахбони ӯй,
Падарвор ларзанда бар чони ӯй».

Бипазруфт фарзанди ӯ некмард,
Наёвард ҳаргиз бад-ӯ боди сард.

Хабар шуд ба Заҳҳоки бадрӯзгор
Аз он бешаву гову он марғзор.

- 155 Биёмад пур аз кина чун пили маст,
Мар он гови Бармояро кард паст.

Ҳама ҳарчӣ дид андар ӯ¹ чорпой,
Бияфканду з-эшон бипардохт қой.

Сабук сӯи хони Фаридун² шитофт,
Фаровон пижӯҳиду касро наёфт.

Ба айвони ӯ оташ андарфиканд,
Зи пой андаровард кохи баланд.

ПУРСИДАНИ ФАРИДУН НАҶОДИ ХУДРО АЗ МОДАР

Чу бугзашт бар Офаридун ду ҳашт,
Зи Албурзкӯҳ андаромад ба дашт.

- 160 Бари модар омад пижӯҳиду гуфт,
Ки «Букшой бар ман ниҳон аз нухуфт.

1. Л – Чуз он ҳарчӣ буд андар он.

2. ИЛ – Сӯи хонаи Офаридун.

Бигӯ мар маро, то кӣ будам падар?
Киям ман, ба тухм аз кадомин гуҳар?!

Чӣ гӯям, киям¹ бар сари анчуман?
Яке донишӣ достоне бизан».

Фаронак бад-ӯ гуфт, к-«Эй номчӯй,
Бигӯям туро, ҳарчӣ гуфти, бигӯй.

Ту бишнос, к-аз марзи Эронзамин
Яке мард буд номи ӯ Обтин.

165 Зи тухми каён буду бедор буд,
Хирадманду гурду² беозор буд.

Зи Таҳмураси гурд будаш нажод,
Падар бар падар-бар ҳаме дошт ёд.

Падар буд туро, мар маро нек шӯй,
Набуд рӯз равшан маро чуз бад-ӯй.

Чунон буд, ки Заҳҳоки чодупараст
Аз Эрон ба чони ту ёзид даст.

Аз ӯ ман ниҳонат ҳамедоштам,
Чӣ моя ба бад рӯз бигзоштам.

170 Падар-т он гаронмоя марди чавон
Фидо кард пеши ту ширин равон.

Абар китфи Заҳҳоки чоду ду мор
Бирусту баровард аз Эрон³ димор.

Сари бобат аз мағз пардохтанд,
Мар⁴ он аждаҳоро хуриш сохтанд.⁵

1. Л – чиям.

2. Л – хирадманд гурди; И – хирадманд буду.

3. ИЛ – баромад зи мардум.

4. И – Ҳамон.

5. И – пас аз б. 172 ин б. омада:

Биёмад, бикишт он гаронмоя хор,

Табах кард бар мо чунин рӯзгор.

Саранчом рафтам сӯи бешае,
Ки касро набуд эч¹ андешае.

Яке гов дидам чу хуррам баҳор,²
Саропои ӯ пур зи³ рангу нигор.

175 Нигаҳбони ӯ пой карда ба каш,
Нишаста ба пеш - андарун шоҳфаш.

Бад-ӯ додамат рӯзгори дароз,
Ҳама парваридат ба бар-бар ба ноз.

Зи пистони он гови товусранг
Барафрохтӣ чун диловар наҳанг.

Саранчом з-он гову он марғзор
Якояк хабар шуд сӯи⁴ шаҳрёр.

Зи беша бибурдам туро ногаҳон
Гурезон зи Эрону аз хонумон.

180 Биёмад, бикушт он гаронмояро,
Чунон безабон,⁵ меҳрубон дояро.

В-аз айвони мо то ба хуршед хок
Бароварду кард аз⁶ баландӣ мағок».

Фаридун барошuftу букшод гӯш,
Зи гуфтори модар баромад ба чӯш.

Дилаш пур зи дарду сараш⁷ пур зи кин,
Бар абрӯ зи хашм андаровард чин.

Чунин дод посух ба модар, ки «Шер
Нагардад магар б-озмудан⁸ далер.

1. Л – На касро на з-он беша.

2. ИЛ – боги баҳор.

3. Л – Саропой найрангу.

4. И – бари.

5. Л – бовафо.

6. ИЛ – он.

7. И – гашти пурдарду чон; Л – сар.

8. Л – з-озмоиш.

185 Кунун карданӣ кард чодупараст,
Маро бурд бояд ба шамшер даст.

Бипӯям ба фармони Яздони пок,
Барорам зи айвони Заҳҳок хок».

Бад-ӯ гуфт модар, ки «Ин рой нест,
Туро бо ҷаҳон сар ба сар пой нест.

Ҷаҳондор Заҳҳок бо тоҷугоҳ,
Миён баста фармони ӯро сипоҳ.

Чу хоҳад зи ҳар кишваре сад ҳазор
Камарбаста ояд,¹ кунад корзор.

190 Ҷуз ин² аст оини пайванду кин
Ҷаҳонро ба ҷашми ҷавонӣ мабин,

Ки ҳар, к-ӯ набиди ҷавонӣ чашид,
Ба гетӣ ҷуз аз хештанро надид.

Бад-он мастӣ-андар диҳад сар ба бод,
Туро рӯз ҷуз шоду хуррам мабод.

Туро, эй писар, панди ман ёд бод,
Ба ҷуз гуфти модар дигар бод бод!»³

ДОСТОНИ ЗАҲҲОК БО КОВАИ ОҲАНГАР

Чунон буд, ки Заҳҳок худ рӯзу шаб
Ба ёди Фаридун кушодӣ ду лаб.

195 Бад-он бурзу боло зи бими нишеб
Дилаш з-Офаридун шуда пурниҳеб.

Чунон буд, ки як рӯз бар тахти оч
Ниҳода ба сар-бар зи пирӯза тоҷ.

1. ИЛ – ӯро.
2. Л – Чунин.
3. Л – б. 193 нест.

Зи ҳар кишваре меҳтаронро бихост,
Ки дар подшоҳӣ кунад пушт рост.

Аз он пас чунин гуфт бо мӯбадон,¹
Ки «Эй пурҳунар, номвар² бихрадон,

Маро дар ниҳонӣ яке душман аст,
Ки бар бихрадон ин суҳан равшан аст.³

200 Надорам ҳаме душмане хурду хор,
Битарсам ҳаме аз бади рӯзгор.⁴

Ҳаме 3-ин фузун боядам лашкарӣ,
Ҳам аз мардуму ҳам зи деуу парӣ.

Яке лашкаре хоҳам ангеҳтан,
Або девмардум баромеҳтан.

Бибояд бар ин буд ҳамдостон,
Ки ман ношикебам бад-ин достон.

Яке маҳзар акнун бибояд набишт,
Ки ҷуз тухми неқӣ сипаҳбад⁵ нақишт.

205 Нагӯяд суҳан ҷуз ҳама ростӣ,
Нахоҳад ба дод - андар он костӣ.»

Зи бими сипаҳбад ҳама ростон
Бад-он қор гаштанд ҳамдостон.

1. И – меҳтарон.

2. И – боғуҳар.

3. ТПЗИ – Ба сол андакеву ба дониш бузург,
Гаве пурнажоду далере сутург.
Агарчи ба сол андақ аст ин ҷавон,
Чунин гуфт мӯбад ба пеши гавон,
Ки душман агарчи бувад хору хурд,
Мар уро ба нодон набояд шумурд.

4. И – пас аз б. 200 ин б. омада:

Битарсам, ки гирад ба ман-бар ҷаҳон,
Кунад мар маро аз бари гил ниҳон.

5. Л – Заҳҳок ҷуз тухми неқӣ.

Дар он маҳзари аждаҳо ногузир
Гувоҳӣ набиштанд барнову пир.

Ҳамон гаҳ якояк зи даргоҳи шоҳ
Баромад хурӯшидани додхоҳ.

Ситамдидаро пеши ӯ хонданд,
Бари номдорон-ш биншонданд.

- 210 Бад-ӯ гуфт меҳтар ба рӯи диҷам,
Ки «Баргӯй, то аз кӣ дидӣ ситам?»

Хурӯшиду зад даст бар сар зи шоҳ,
Ки «Шоҳо, манам Коваи додхоҳ!

Бидех доди ман, омадастам давон,
Ҳаме нолам аз ту ба ранчи равон.

Агар дод додан бувад кори ту,
Бияфзояд, эй шоҳ, миқдори ту!

Зи ту бар ман омад ситам бештар,
Занӣ ҳар замон бар дилам нештар.

- 215 Ситам гар надорӣ ту бар ман равон,
Ба фарзанди ман даст бурдан чаро?

Маро буд ҳаждаҳ писар дар ҷаҳон,
Аз эшон яке мондааст ин замон.

Бубахшову бар ман яке дарнигар,
Ки сӯзон шавад ҳар замонам чигар.

Шаҳо, ман чӣ кардам, яке бозгӯй,
В-агар бегуноҳам, баҳона маҷӯй.

Ба ҳоли ман, эй тоҷвар, дарнигар,
Маяфзой бар хештан дарди сар.

- 220 Маро рӯзгор инчунин кӯҷ кард,
Дили беумеду сари пур зи дард.

Чавонӣ намондасту фарзанд нест,
Ба гетӣ чу фарзанд пайванд нест.

Ситамро миёну карона бувад,
Ҳам эдун ситамро баҳона бувад.

Баҳона чӣ дорӣ ту бар ман биёр,
Ки бар ман сигоӣ бади рӯзгор.¹

Яке беziён марди оҳангарам,
Зи шоҳ оташ ояд ҳаме бар сарам.

225 Ту шоҳиву гар аждаҳопайкарӣ,
Бибояд бад-ин достон доварӣ.

Агар ҳафт кишвар ба шоҳӣ турост,
Чаро ранчу сахтӣ ҳама баҳри мост?

Шуморет бо ман бибояд гирифт
Бад-он, то чаҳон монад андар шигифт.

Магар, к-аз шумори ту ояд падид,
Ки навбат ба фарзанди ман чун расид,

Ки морон-тро мағзи фарзанди ман
Ҳаме дод бояд ба ҳар анҷуман».

230 Сипаҳбад ба гуфтори ӯ бингарид,
Шигифт омадаш, к-он суҳанҳо шунид.²

Бад-ӯ боз доданд фарзанди ӯй,
Ба хубӣ бичустанд пайванди ӯй.

Бифармуд пас Коваро подшоҳ,
Ки бошад бад-он маҳзар ӯро³ гувоҳ.

Чу бархонд Кова ҳама маҳзараш,
Сабук сӯи пирони он кишвараш,

1. ИЛ – б. 212-223 нест.

2. И – пас аз б. 230 ин б.омада:

Шикӯхе ба дил-ш андар омад аз ӯй,

Бари мардум он марди бедодчӯй.

3. ИЛ – маҳзар-андар.

Хурӯшид, к-«Эй поймардони дев,
Бурида дил аз тарси кайҳонхидев,

- 235 Ҳама сӯи дӯзах ниҳодед рӯй,
Супурдед дилҳо ба гуфтори ӯй.

Набошам бад-ин маҳзар - андар гувоҳ,
На ҳаргиз барандешам аз подшоҳ.»

Хурӯшиду барҷаст ларзон зи ҷой.
Бидарриду биспард маҳзар ба¹ пой.

Гаронмоя фарзанди ӯ² пеши ӯй
Аз айвон бурун шуд хурӯшон ба кӯй.

Меҳон шоҳро хонданд офарин,
Ки «Эй номвар шаҳрӯри замин,

- 240 Зи чархи фалак бар сарат боди сард
Наёрад гузаштан ба рӯзи набард,

Чаро пеши ту Коваи хомгӯй
Ба сони ҳамолон кунад сурх рӯй?

Ҳаме³ маҳзари мо ба⁴ паймони ту
Бидаррад, бупечад зи фармони ту?

Сару дил пур аз кина карду бирафт,
Ту гӯй, ки аҳди Фаридун гирифт.⁵

Надидем мо кор з-ин зишттар,
Бимондем хира бад-ин кор-дар».

- 245 Каи номвар посух овард зуд,
Ки «Аз ман шигифте бибояд шунуд,⁶

1. И – Бидаррид маҳзар, бияфшурд.

2. Л – фарзанд буд.

3. Л – Ҳама.

4. Л – мову.

5. Л – б.243 нест.

6. И – пас аз б. 245 ин б. омада:

Ба пирони кишвар чунин гуфт шоҳ,
Ки «Тарсам, шавад рӯзи равшан сиёҳ».

Ки чун Кова омад зи даргаҳ падид,
Ду гӯши ман овои ӯро шунид.

Миёни ману ӯ ба айвон дар аст,
Яке оҳану кӯх¹ гуфти бар аст.

Ҳам эдун чу ӯ зад ба сар-бар ду даст,
Шигифте маро дар дил омад шикаст.

Надонам, чи шояд будан з-ин сипас,
Ки рози сипехрӣ надонист кас»

250 Чу Кова бурун омад аз пеши шох,
Бар ӯ анчуман гашт бозоргоҳ.

Ҳаме бархурӯшиду фарёд хонд,
Ҷаҳонро саросар сӯи дод хонд.

Аз он чарм, к-оҳангарон пушти пой
Бипӯшанд ҳангоми захми дарой,

Ҳамон Кова он бар сари найза кард,
Ҳамон гаҳ зи бозор бархост гард.

Хурӯшон ҳамерафт найза ба даст,
Ки «Эй номдорони яздонпараст!

255 Касе к-ӯ ҳавои Фаридун кунад,
Сар аз банди Заҳҳок берун кунад.

Якояк ба назди Фаридун шавем,
Бад-он сояи фарри ӯ бигназем.²

Бипӯед, к-ин меҳтар Оҳарман аст,
Ҷаҳонофаринро ба дил душман аст!»

Бад-он бебаҳо носазовор пӯст,
Падид омад овои душман зи дӯст.

1. Л – кӯхи оҳан ту.

2. ИЛ – б. 256 нест.

Ҳама рафт пеш - андарун марди гурд,
Сипоҳе бар ӯ анчуман шуд на хурд.

- 260 Бидонист худ, к-Офаридун кучост,
Сар андаркашиду ҳама рафт рост.¹

Биёмад ба даргоҳи солори нав,
Бидидандаш аз дуру бархост ғав.

Чу он пӯст бар найза - бар дид кай,
Ба некӣ яке ахтар афканд пай.

Биёрост онро ба дебои Рум,
Зи гавҳар бар ӯ пайкару зар-ш бум.

Бизад бар сари хеш чун гирдмох,
Яке фоли фаррух пай афканд шох.

- 265 Фурӯ хишт з-ӯ сурху зарду бунафш,
Ҳама хондаш «Ковиёни дурафш».

Аз ин пас ҳар он кас, ки бигрифт гоҳ,
Ба шохӣ ба сар барниҳодӣ кулоҳ,

Бар он бебаҳо чарми оҳангарон
Баровехтӣ нав ба нав гавҳарон.

Зи дебои пурмоёву парниён
Бар он гуна гашт ахтари ковиён,

Ки андар шаби тира хуршед буд,
Ҷаҳонро аз ӯ дил пуруммед буд.

- 270 Бигашт андар ин низ чанде ҷаҳон,
Ҳама будани дошт андар ниҳон.

Фаридун чу гетӣ бар он гуна дид,
Ҷаҳон пеши Заҳҳок вожуна дид,

1. И – пас аз б. 260 ин б. омада:
Нишоне ҳама чусти рафти зи пеш,
Ки ёбад саранҷом солори хеш.

Сӯи модар омад камар бар миён,
Ба сар барнихода кулоҳи каён,

Ки «Ман рафтаниям сӯи корзор,
Ту ро чуз ниёиш мабод эч кор.

Зи гетӣ чахонофарин бартар аст,
Бад-ӯ*¹ зан ба ҳар неку бад ҳарду даст.»

275 Фурӯ рехт об аз мижа модараш,
Ҳама хонд бо хуни дил довараш.

Ба Яздон ҳама гуфт: «Зинҳор ман
Супурдам ба ту,² эй ҷахондор, ман!

Бигардон зи ҷонаш ниҳеби бадон,³
Бипардоз гетӣ зи нобихрадон!»

Фаридун сабук сози рафтан гирифт,
Суханро зи ҳар кас нухуфтан гирифт.

Бародар ду будаш-ду фаррухҳамол,
Аз ӯ ҳарду озода мехтар ба сол.

280 Яке буд аз эшон Каёнуш ном,
Дигар ном Пурмоёи шодком.

Фаридун бар эшон сухан баркушод,
Ки «Хуррам зиед,⁴ эй далерону шод,

Ки гардун нагардад ба чуз бар бехӣ,
Ба мо бозгардад кулоҳи мехӣ.

Биёред донанда оҳангарон,
Яке гурз созанд моро⁵ гарон.»

Чу букшод лаб, ҳарду биштофтанд,
Ба бозори оҳангарон тофтанд.

1. М – дар ӯ.

2. И – ту ро.

3. Л – бади ҷовудон; И – бади, бадгумон.

4. И – бувед.

5. Л - фармуд

Аз он пеша ҳар кас, ки¹ буд номчӯй,
Ба сӯи Фаридун² ниҳоданд рӯй.

Ҷаҳончӯй паргор бигрифт зуд,
В-аз он гурз пайкар бад-эшон намуд.

Нигоре нигорид бар хок пеш
Ҷамэдун ба сони сари говмеш.

Бад-он даст бурданд оҳангарон,
Чу шуд сохта кори гурзи гарон,

Ба пеши ҷаҳончӯй бурданд гурз,
Фурӯзон ба кирдори хуршеди бурз.

290 Писанд омадаш кори пӯлодгар,
Бибахшидашон чомаву симу зар.

Ҷаме кардашон низ фаррух умед,
Басе додашон меҳтариро навид,

Ки гар аждаҳоро кунам зери хок,
Бишӯям шуморо сар аз гард пок.

Ҷаҳонро ҳама сӯи дод оварам,³
Чу аз номи додор ёд оварам.⁴

РАФТАНИ ФАРИДУН БА ҶАНГИ ЗАҲҲОК

Фаридун ба хуршед - бар бурд сар,
Ба кини падар танг басташ камар.

295 Бурун шуд ба шодӣ ба хурдодрӯз,
Ба некаhtarу фоли гетифурӯз.

1. И – Ҳар он кас к-аз он пеша.

2. И – Сӯи Офаридун.

3. И – оврам

4. И – оварем; И – пас аз б. 293 ин байт омада:

Шуморо диҳам пояи меҳтарӣ,

Ба оҳангарон - бар диҳам бартарӣ.

Сипоҳ анҷуман шуд ба даргоҳи ӯй,
Ба абр андаромад сари гоҳи ӯй.

Ба пилони гарданкашу говмеш
Сипахро ҳаме тӯша бурданд пеш.¹

Каёнӯшу Пурмоя бар дасти шоҳ
Чу кехтар бародар варо некхоҳ.

Ҳаме рафт манзил ба манзил чу бод,
Саре пур зи кина, диле пур зи дод.

300 Расиданд бар тозиёни наванд,
Ба чое ки яздонпарастон буданд.

Даромад дар^{2*3} он чои некон фуруд,
Фиристод⁴ наздики эшон дуруд.

Чу шаб тиратар гашт, аз он чойгоҳ
Хиромон биёмад яке некхоҳ.

Фурӯ хишта аз мушк то пой мӯй,
Ба кирдори хури биҳиштиш рӯй.

Суруше бад-ӯ омада аз биҳишт,
Ки то бозгӯяд бад-ӯ хубу зишт.

305 Сӯи меҳтар омад ба сони парӣ,
Ниҳонаш^{*5} биёмӯхт афсунгарӣ,

Ки то⁶ бандҳоро бидонад калид,
Кушода ба афсун кунад нопадид.

Фаридун бидонист, к-он эзадист,
На оҳарманиву на кори бадист.⁷

1. И – б. 295-297 нест.

2. И – Пас омад бар.

3. М – Ж бад-ин.

4. И – фиристода.

5. М – ниҳонӣ.

6. И – Кучо.

7. И – На аз роҳи пайкору на бихрадист; Л – На аз роҳи пайкору дасти бадист.

Шуд аз шодмонӣ рухаш арғавон,
Ки танро чавон диду давлат чавон.

Хуришхо биёрост холигарон,¹
Яке пок хон аз дари меҳтарон.²

310 Чу шуд нӯш хӯрда³, шитоб омадаш,
Гарон шуд сараш, рои⁴ хоб омадаш.⁵

Чу он эзадӣ рафтани кори ӯй
Бидиданду он бахти бедори ӯй,

Бародар сабук ҳарду бархостанд,
Табаҳ карданаширо биёростанд.

Яке кӯҳ буд аз бараш⁶ - Бурзкӯҳ,
Бародар-ш ҳарду ниҳон аз гурӯҳ.

Ба поини кӯҳ шоҳ хуфта ба ноз,
Шуда як замон аз шаби дерёз,

315 Ба кӯҳ бар шуданд он ду бедодгар,
В-аз эшон набуд ҳеч касро хабар.⁷

Чу эшон аз он⁸ кӯҳ канданд санг,
Бад-он то бикӯбад сараш бедиранг.

Аз он кӯҳ ғалтон фуру гаштанд,
Мар он хуфтаро кушта пиндоштанд.

1. И – холигаре; Л – Хуриш нағз ороост холигараш.

2. И – меҳтаре; Л – бари меҳтараш.

3. И – нӯшхора.

4. И – гашт сар сӯи.

5. И – пас аз б. 310 ин б. омада:

Намуданд дар хоб, ҳарч-аш расад,

Чу дид аз ҷаҳонҷӯй ҳар неку бад.

6. Л – санг буд аз буни.

7. ТПЗИЛМ – Зи хоро биканданд санге гарон,

Надиданд мар* кори** бадро карон.

* Л-от; **И – пайкори.

8. Л – Давиданду аз.

Ба фармони Яздон сари хуфтамард
Хурӯшидани санг бедор кард.

Ба афсун ҳамон санг бар чои хеш
Бубасту нағалтид як зарра¹ беш.

320 Бародар бидонист, к-он эзадист,
На аз роҳи бекору дасти бадист.

Фаридун камар басту андаркашид,
Накард он суханро бад-эшон падид.

Биронду будаш Кова пеши сипох,
Бар афроз ронд \bar{y} аз он чойгоҳ.

Барафрошта ковиёнӣ дурафш,
Хумоюн ҳамон хусравонӣ дурафш,²

Ба Арвандрӯд³ андаровард⁴ рӯй,
Чунон чун бувад марди дайҳимчӯй.

325 Агар паҳлавонӣ надонӣ забон,
Ба тозӣ ту Арвандро⁵ Дачла хон.

Дигар⁶ манзил он шоҳи озодмард
Лаби Дачлаву шаҳри Бағдод кард.

Чу омад ба наздики Арвандрӯд,⁷
Фиристод зӣ рӯдбонон⁸ дуруд,

Ки киштиву заврақ ҳам андар шитоб
Гузored яксар бар ин рӯи об.

1. Л – яке гом нанход пеш.

2. Л – б. 322, 323 нест.

3. Л – Арванд.

4. И – Ниходанд яксар ба Арванд.

5. ИЛ – Аврандро.

6. ИЛ – сеюм.

7. ИЛ – Аврандрӯд.

8. И – рудпоён.

Бад-он тозиён гуфт пирӯз шох,
Ки «Киштӣ барафкан ҳам акнун ба рох».¹

- 330 Маро бо сипоҳам бад-он сӯ расон,
Аз инҳо якеро бад-ин сӯ намон.»

Наёвард киштӣ ниғаҳбони рӯд,
Наёмад ба гуфти Фаридун фуруд.

Чунин дод посух, ки «Шоҳи ҷаҳон
Чунин гуфт бо ман сухан дар ниҳон,

Маро гуфт, киштӣ марон, то нахуст
Ҷавозе биёбӣ ба мӯҳрам дуруст».

Фаридун чу бишнид, шуд хашмнок,
Аз он жарфдарё наёмад-ш бок.

- 335 Ба тундӣ миёни каёнӣ бубаст,
Бар он бораи шердил барнишаст.

Сараш тез шуд кинаву ҷангро,
Ба он - андар афканд гулрангро.

Бубастанд ёрон-ш яксар камар,
Ҷам эдун ба дарё ниҳоданд сар.

Бар он бодпоёни боофарин
Ба об - андарун ғарқа карданд зин.

Сари саркашон андаромад ба хоб
Зи тозидани бодпоён ба об.

- 340 Ба об - андарун тан, баровард ёл,
Чунон чун шаби тира бози хаёл.²

Ба хушкӣ расиданд, сар кинаҷӯй
Ба Байтулмақаддас ниҳоданд рӯй.

1. И – б. 329 нест.

2. Л – б. 340 нест.

Чу бар¹ пахлавонӣ забон ронданд,
Ҳамае Ганги Дижхӯхташ² хонданд.

Ба тозӣ кунун «Хонаи пок» хон,
Бароварда айвони Заҳҳок дон.

Чу аз дашт наздики шаҳр омаданд,
Аз ин шаҳр чӯяндабахр омаданд.

345 Зи як мил кард Офаридун нигоҳ.
Яке кох дид андар он шаҳр шох,

Ки айвон-ш бартар зи кайвон намуд,
Ту гуфтӣ ситора бихоҳад рабуд.³

Фурӯзанда чун муштарӣ бар сипеҳр,
Ҳама чои шодиву орому меҳр.

Бидонист, к-он хонаи аждаҳост,
Ки чои бузургиву чои баҳост.

Ба ёрон-ш гуфт: «Он ки з-ин тираҳок
Барорад чунин ҷо баланд аз мағок,

350 Битарсам ҳамае он ки бе ӯ ҷаҳон
Яке роз дорад магар дар ниҳон.

Ҳамон беҳ, ки моро бар ин чои чанг⁴
Шитобидан ояд ба чои диранг».

Бигуфту ба гурзи гарон даст бурд,
Инон бораи тезтакро супурд.

Ту гуфтӣ, яке оташе шуд⁵ дуруст,⁶
Ки пеши ниғаҳбони айвон бируст.⁷

1. И – Абар.

2. И – Ҳамае як ба як мидхаташ.

3. Л – бихоҳад бисуд.

4. Л – Набояд, ки моро дар ин ҷой чанг.

5. Л – Магар оташ астӣ.

6. И – андар аст.

7. И – бираст.

Гарон гурз бардошт аз пеши зин,
Ту гуфтӣ, ҳаме дарнавардад¹ замин.

355 Ба асп - андар омад ба кохи бузург
Ҷаҳонносипарда ҷавони сутург.

Кас аз рӯзбонон ба дар-бар намонд.
Фаридун ҷаҳонофаринро бихонд.

ДИДАНИ ФАРИДУН HOҲАРОНИ² ҶАМШЕДРО

Тилисме, ки Заҳҳок созида³ буд,
Сараш б-осмон - бар фарозида⁴ буд,

Фаридун зи боло фуруд оварид,
Ки он ҷуз ба номи ҷаҳондор дид.

Яке гурзай говпайкар⁵ сараш
Задӣ, ҳар кӣ омад ҳаме дар⁶ бараш.⁷

360 В-аз он ҷодувон, к-андар айвон буданд,
Ҳама номвар наррадевон буданд.⁸

Сароншон ба гурзи гарон кард паст,
Нишаст аз бари гоҳи ҷодупараст.

Ниҳода⁹ бари тахти Заҳҳок пой,
Кулоҳи кай ҷусту¹⁰ бигрифт ҷой.

Зи ҳар сӯ ба айвони ӯ бингарид,
Нишоне аз ӯ ҳеч гуна надид.¹¹

-
1. ИЛ – бирнавардад.
 2. Ж - духгарони
 3. ИЛ – созанда.
 4. ИЛ – бар фарозанда.
 5. ИЛ – говсар.
 6. И – ӯ омадӣ ҳам.
 7. Л – б. 359 нест.
 8. И – б. 360 нест.
 9. ИЛ – Ниҳод аз.
 10. ИЛ – Ба пирузиву рой.
 11. Л – б. 363 нест.

Бурун оварид аз шабистони ӯй
Бутони сияхчашми¹ хуршедрӯй.

365 Бифармуд шустан таноншон нахуст,
Равоншон пас аз тирагиҳо бишуст.

Раҳи довари пок бинмудашон,
Зи олудагиҳо биполудашон,²

Ки парвардаи бутпарастон буданд,
Саросема бар сони мастон буданд.

Пас, он хоҳарони чаҳондор Чам,
Зи наргис гули сурхро дода нам.

Кушоданд бар Офаридун сухан,
Ки «Нав³ бош, то ҳаст гетӣ куҳан.

370 Чӣ ахтар буд ин аз ту, эй некбахт,
Чӣ борӣ? Зи шохи кадомин дарахт?

Ки эдун ба болини шер омадӣ,
Ситамгора марди далер омадӣ?

Чӣ моя кашидем ранчу бало
Аз ин аҳриманкешӣ⁴ дӯшаждаҳо.

Чӣ моя чаҳон гашт бар мо ба бад
Зи кирдори ин чодуи камхирад.

Надидем кас, к-инчунин заҳра дошт,
Бад-ин чойгаҳ аз ҳунар баҳра дошт.

375 К-аш андешаи гоҳи ӯ омадӣ,
В-агар-ш орзу чоҳи ӯ омадӣ!»

Чунин дод посух Фаридун, ки «Тахт
Намонад ба кас ҷовидона, на бахт.

1. И – сияхмӯи.

2. И – Аз олудагӣ низ полудашон.

3. И – ту.

4. И – Зи ин аҳриманикешӣ.

Манам пури он некбахт¹ Обтин,
Ки Заҳҳок бигрифт аз Эронзамин.

Бикушташ ба зориву ман киначӯй
Ниҳодам сӯи тахти Заҳҳок рӯй.

Ҳамон гови Бармоя, к-ам доя буд,
Зи пайкар танаш ҳамчу пероя буд.

380 Зи хуни чунин безабон чорпой
Чӣ омад бар он марди нопокрой?

Камар бастаам, лочарам чангчӯй,
Аз Эрон ба кин андароварда рӯй.

Сарашро бад-ин гурзаи говчехр
Бикӯбам, на бахшоиш орам, на меҳр».

Суханҳо² чу бишнид з-ӯ Арнавоз,
Кушода шудаи бар дили пок роз.

Бад-ӯ гуфт: «Шох Офаридун туй,
Ки вайрон кунӣ тунбалу қодуй?»³

385 Кучо хуши Заҳҳок бар дасти туст,
Кушоди ҷаҳон аз⁴ камарбасти туст.

Зи тухми каён мо ду пӯшида пок,
Шуда ром бо ӯ зи бими ҳалок.

Ҳаме хуфтани хост бо ҷуфти мор
Чӣ гуна тавон бурдан, эй шаҳрёр?!»

Фаридун чунин посух овард боз,
Ки «Гар чарх додам диҳад аз фароз»,⁵

1. И – некдил; Л – некмард.

2. И – Суханро.

3. И – пас аз б. 384 ин б. омада:

Туру покдодор бар пой кард,

Бад-он, то барорӣ аз ин мард гард.

4. ИЛ – Кушоиш ҷаҳонро.

5. ИЛ – ба болои чархро нест роз.

Бибуррам паи аждаҳоро зи хок,
Бишӯям чаҳонро зи нопок¹ пок!

390 Бибояд шуморо кунун гуфт рост,
Ки он бебаҳо² аждаҳофаш кучост?»

Бар ӯ хубрӯён кушоданд роз,
Магар аждаҳоро сар омад ба гоз.

Бигуфтанд, к-«Ӯ сӯи Ҳиндустон
Бишуд, то кунад банд³ ҷодуситон.⁴

Бибуррад сари бегуноҳон ҳазор,
Ҳаросон шудааст аз бади рӯзгор.

Кучо гуфта будаш яке пешбин,
Ки пардахта монад зи ту ин замин.

395 Фаридун бигирад сари тахти ту,
Ҳам эдун фуру пажмурад бахти ту.

Дилаш з-он⁵ зада фол пуроташ аст,
Ҳамон зиндагонӣ бар ӯ нох(в)аш аст.

Ҳама хуни дому даду марду зан
Бигирад, кунад дар яке обзан.

Магар, к-ӯ сару тан бишӯяд ба хун,
Шавад гуфти⁶ ахтаршиносон нагун.

1. ИЛ – шуморо сар аз гард.

2. И – беҳирад.

3. И – банду.

4. И – пас аз б. 393 ин б. омада:

Зи бимат яке тунбал орад ба даст,
Магар з-он тавонад зи банди ту раст,
Зи ҳавли ту рӯзу шаб андар ҳарос
Ҳама бошад, эй шоҳи некӯшинос.

5. И – то.

6. ИЛ – фоли.

Ҳамон¹ низ з-он² морҳо бар ду кифт
Ба³ ранчи дароз аст, монда шигифт,

400 Аз ин кишвар ояд, ба дигар шавад,
Зи ранчи ду мори сияҳ нағнавад.

Биёмад кунун гоҳи⁴ боз омадан-ш,
Ки чое набошад фаровон будан-ш.»

Кушод он нигори чигархаста роз,
Ниҳода бад-ӯ гӯш гарданфароз.

ДОСТОНИ ФАРИДУН БО ВАКИЛИ ЗАҲҲОК

Чу кишвар зи Заҳҳок будӣ тижӣ,
Яке моявар буд ба сони раҳӣ,

Ки ӯ доштӣ тахту ганчу сарой,
Шигифте ба дилсӯзагӣ кадҳудой.

405 Варо Кундрав хондандӣ ба ном,
Ба кундӣ задӣ пеши бедод гом.

Ба кох андаромад давон Кундрав,
Дар айвон яке тоҷвар дид нав.

Нишаста ба ором дар пешгоҳ,
Чу сарви баланд аз бараш гирдмоҳ.

Зи як даст сарви сахӣ Шаҳрноз,
Зи дасти дигар моҳрӯй Арнавоз.

Ҳама шаҳр яксар пур аз лашқараш,
Камарбастагон саф зада бар дараш.

410 На осема гашту на пурсид роз,
Ниёишқунон рафту бурдаш намоз.

1. И- Чунон.

2. Л – Ҳама беш аз он.

3. И – Зи.

4. И – Ки омад кунун вақти.

Бар ӯ¹ офарин кард, к-«Эй шахрёр,
Ҳамеша бизӣ, то бувад рӯзгор.

Хучаста нишастӣ ту бо фаррахӣ,
Ки ҳастӣ сазовори шоханшаҳӣ.

Чахон, ҳафт кишвар, туро банда бод,
Сарат бартар аз абри боранда бод!»

Фаридун бифармуд, то рафт пеш,
Бигуфт ошкоро ҳама рози хеш.

415 Бифармуд шохи диловар² бад-ӯй,
Ки «Рав, олати базми³ шохӣ бичӯй.

Набиз ору ромишгаронро бихон,
Бипаймой чому биёрой хон!

Касе к-ӯ ба ромиш сазои ман аст,
Ба базм – андарун дилкушои⁴ ман аст,

Биёр, анчуман кун бари тахти ман,
Чунон чун бувад дархури бахти ман».

Суханҳо чу бишнид з-ӯ Кундрав,
Бикард, онҷӣ гуфташ чаҳондори нав.

420 Маи равшан оварду ромишгарон,
Ҳам андархураш боғухар меҳтарон.

Фаридун чу май хӯрду⁵ ромиш гузид,
Шабе кард чашне, чунон чун сазид.⁶

1. И – Яке.

2. Л – шох Офаридун.

3. ИЛ – тахти.

4. ИЛ – дониш ҳамон дилзидои.

5. ИЛ – диду.

6. Л – пас аз б. 421 ин б. омада:

Маи нобу овози чангу суруд
Ҳаме дод мар ошиқонро дуруд.
Фаридун ба як даст май дилнавоз,
Ба дасти дигар моҳрух-Арнавоз.
Нишаста бад-он тахти Заҳҳок-бар,
Дилаш пур зи кина, пур аз бод сар.

Чу шуд бомдодон равон Кундрав,
Бурун омад аз пеши солори нав.

Нишаст аз бари бораи¹ роҳчӯй,
Сӯи шоҳ Заҳҳок бинҳод рӯй.

Биёмад, чу пеши сипаҳбад расид.
Мар ўро² бигуфт, он чи диду шунид.

- 425 Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шоҳи гарданкашон,
Зи баргаштани корат омад нишон.

Се марди сарафроз бо лашкаре
Фароз омаданд аз дигар³ кишваре.

Аз ин се яке кеҳтар андар миён,
Ба болой сарву ба чеҳра каён.

Ба сол аст камтар,⁴ фузуниш беш,
Аз он меҳтарон ӯ ниҳад пой пеш.

Яке гурз дорад чу як лахти кӯҳ,
Ҳаме тобад андар миёни гурӯҳ.

- 430 Ба асп андаромад ба айвони шоҳ,
Ду пурмоя бо ӯ ҳам эдун ба роҳ.

Биёмад, ба тахти кай барнишаст,
Ҳама банду найранги ту кард паст.

Ҳар он кас, ки буд андар айвони ту,
Зи мардони марду зи девони⁵ ту,

Сар аз бора яксар фурӯ рехтшон,
Ҳаме⁶ мағз бо хун баромехтшон».

1. И – тозии.

2. ИЛ – Саросар.

3. ИЛ – Биёмад давон аз дари.

4. ИЛ – кеҳтар.

5. - хешони; Л – гурдону аз наррадевони.

6. И – Ҳамон.

Бад-ӯ гуфт Заҳҳок: «Шояд будан,
Ки меҳмон бувад, шод бояд будан».

435 Чунин дод посух варо пешкор,
Ки «Меҳмон або¹ гурзаи говсор²

Ба мардӣ нишинад дар ороми ту,
Зи тоҷу камар бистурад номи ту.

Ба оини хеш оварад носипос,
Чунин гар ту меҳмон шиносӣ, шинос!»

Бад-ӯ гуфт Заҳҳок: «Чандин манол,
Ки меҳмони густох беҳтар ба фол».

Чунин дод посух бад-ӯ Кундрав,
Ки «Оре, шунидам, ту посух шунав.

440 Гар ин номвар ҳаст меҳмони ту,
Чӣ кор ашташ андар шабистони ту?

Ки бо хоҳарони чаҳондор Чам
Нишинад, занад рой бар бешу кам?

Ба як даст гирад руҳи Шаҳрнос,
Ба дигар ақиқи лаби Арнавоз.

Шаби тирагун худ батар з-ин кунад,
Ба зери сар аз мушк болин кунад.

Чӣ мушк? Он ду гесӯи ду моҳи ту,
Ки буданд ҳамвора дилхоҳи ту».

445 Барошuft Заҳҳок бар сони карг,
Шунид ин суҳан, орзу кард марг.

Ба дашноми зишту ба овози саҳт
Ба тундӣ³ бишӯрид бо⁴ шӯрбаҳт.

1. Л – меҳмону бо.

2. ТПЗ – Ба меҳмонат ояд, ту з-ӯ кун ҳазар,
Гузашт ӯ зи меҳмон, ниғаҳ дор сар.

3. ИЛ – Шигифте.

4. Л – он.

Бад-ӯ гуфт: «Ҳаргиз ту дар хони¹ ман
Аз ин пас набошӣ ниғаҳбони² ман».

Чунин дод посух варо пешкор,
Ки «Эдун гумонам³ ман, эй шаҳрёр,

К-аз ин пас наёбӣ ту аз бахт⁴ баҳр,
Ба ман чун диҳӣ кадхудои шаҳр?

450 Чу бебаҳра бошӣ зи гоҳи меҳӣ,
Маро корсозандагӣ чун диҳӣ?

Зи гоҳи бузургӣ чу мӯй аз хамир
Бурун омадӣ, меҳтаро, чора гир!⁵

Чаро барнасозӣ ҳаме кори хеш,
Ки ҳаргиз наёмад чунин кор пеш.»

БАНД КАРДАНИ ФАРИДУН ЗАҲҲОКРО

Чаҳондор Заҳҳок аз он гуфтугӯй
Ба чӯш омаду тез⁶ бинҳод рӯй.

Бифармуд, то барниҳоданд зин
Бар он роҳпӯёни⁷ борикбин.

455 Биёмад дамон бо сипоҳи гарон,
Ҳама наррадевону чанговарон.

Зи бeroҳ мар кохро бому дар
Гирифту ба кин андаровард сар.

1. И – кори.

2. И – дигар ёри.

3. И – гумони; Л – чунин гумонам.

4. ИЛ – он тахт ҳаргиз наёбӣ ту.

5. И – б. 451 нест;

ТПЗ – Туро душман омад, ба гоҳат нишаст,
Яке гурзаи говпайкар ба даст
Ҳама банду найранги Аржанг бурд,
Дилором бигрифту гоҳат супурд.

6. ИЛ – зуд.

7. ИЛ – Бад он бодпоёни.

Сипохи Фаридун чу огаҳ шуданд,
Ҳама сӯи он роҳи бераҳ шуданд.

Зи аспони чангӣ фуру рехтанд,
Дар он чои тангӣ баровехтанд.

Ба ҳар¹ бому дар мардуми шаҳр буд,
Касе к-аш зи чанговарӣ баҳр буд,

460 Ҳама дар ҳавои Фаридун буданд,
Ки аз ҷаври² Заҳҳок пурхун буданд.

Зи деворҳо хишту аз бом санг,
Ба кӯй - андарун теғу тири ҳаданг

Биборид чун жола з-абри сиёҳ,
Касеро³ набуд бар замин ҷойгоҳ.⁴

Ба шаҳр - андарун ҳар кӣ барно буданд,
Чу пирон, ки дар ҷанг доно буданд,

Сӯи лашкари Офаридун шуданд,
Зи найранги Заҳҳок берун шуданд.

465 Зи овози гурдон битӯфид кӯҳ,
Замин шуд зи наъли сутурон сутӯҳ.

Ба сар-бар зи гарди сияҳ абр баст,
Ба найза дили санги хоро бихаст.⁵

Хурӯше баромад зи оташкада,
Ки бар тахт агар шоҳ бошад дада,

Ҳама пиру барнош фармон барем,
Якояк зи гуфтори⁶ ӯ нагзарем.

1. ИЛ – Ҳама.

2. ИЛ – дарди.

3. Л – Паеро; И – Ки пайдо.

4. Л – низ роҳ.

5. ИЛ – б. 465, 466 нест.

6. И – фармони.

Наҳоҳем бар гоҳ Захҳокро,
Мар он аждаходӯши нопокро.

- 470 Сипоҳиву шаҳрӣ ба кирдори кӯҳ,
Саросар ба чанг - андарун ҳамгурӯҳ.

Аз он шаҳри равшан яке тира гард¹
Баромад, ки хуршед шуд лочвард.²

Ҳам³ аз рашк Захҳок шуд чораҷӯй,
Зи лашкар сӯи хок бинҳод рӯй.

Ба оҳан саросар бипӯшид тан,
Бад-он то надонад кас аз анҷуман.

Баромад якояк ба кохи⁴ баланд,
Ба даст⁵ - андарун шасти ёзикаманд.

- 475 Бидид он сияҳ наргиси Шаҳрноз,⁶
Пур аз чодуӣ бо Фаридун ба ноз.⁷

Ду рухсора рӯзу ду зулфаш чу шаб,
Кушода ба нафрини Захҳок лаб.

Бидонист, к-он кор ҳаст эзадӣ,
Раҳой наёбад зи дасти бадӣ.

Ба мағз - андараш оташи рашк хост,
Ба айвон каманд андарафканд рост.

На аз тахт ёду на қон арҷманд,
Фуруд омад аз боми кохи баланд.

- 480 Ҳамон тезханҷар⁸ кашид аз ниём,
На бикшод розу на барғуфт ном.

1. И – хок.

2. И – Баромад, ки гум гашт хуршед пок.

3. И – Пас.

4. Л – бар он боми.

5. Л – ба чанг.

6. И – Арнавоз.

7. И – роз.

8. И – Ниҳон тира ханҷар.

Ба чанг - андараш обгун дашна буд,
Ба хуни¹ паричехрагон ташна буд.

Зи боло чу пай бар замин барниход,
Биёмад Фаридун ба кирдори бод.

Бад-он гурзаи говсар даст бурд,
Бизад бар сараш,² таркро кард³ хурд.

Биёмад суруши хучаста дамон,
«Мазан, - гуфт, к-ӯро наёмад замон.

485 Ҳам эдун шикаста бубандаш чу санг,
Бубар, то ду кӯҳ оядат пеш танг.

Ба кӯҳ - андарун беҳ бувад банди ӯй,
Наёяд бараш хешу пайванди ӯй».

Фаридун чу бишнид, н-осуд дер,
Каманде биёрост⁴ аз чарми шер.

Ба банде бубасташ ду дасту миён,
Ки накшоёд он банд пили⁵ жиён.

Нишаст аз бари тахти заррини ӯй,
Бияфканд нохуб оини ӯй.

490 Бифармуд кардан ба дар - бар хурӯш,
Ки «Эй номдорони бофарру хуш,⁶

Набояд, ки бошед бо сози чанг,
На з-ин⁷ бора чӯяд касе ному нанг.

Сипоҳӣ набояд, ки бо пешавар
Ба як рӯй чӯянд ҳарду хунар,

1. И – чони.

2. И – бар сару.

3. Л – тарк бишкаст.

4. Л – бар орошт.

5. Л – шери; И – ӯ жандапили.

6. ИЛ – бисёрхуш.

7. Л – ин.

Яке корварзу дигар гурздор,
Сазовори ҳар кас падида аст кор.

Чу ин кори он¹ чӯяд, он² кори ин,
Пурошӯб гардад саросар замин.

495 Ба банд - андар аст, он ки нопок буд,
Ҷаҳонро зи кирдори ӯ бок буд.

Шумо дер монеду хуррам бувед,
Ба ромиш сӯи варзиши худ шавед!»³

Шуниданд мардум суханҳои шоҳ
Аз он пурхунар марди бодастгоҳ.⁴

В-аз он пас ҳама номдорони шаҳр
Касеро, ки буд аз зару ганҷ⁵ баҳр,

Бирафтанд бо ромишу хоста,
Ҷама дил ба фармонаш ораста.

500 Фаридуни фарзона бинвохтшон,
Зи роҳи хирад⁶ пойгаҳ сохтшон.

Ҷама⁷ пандашон доду кард офарин,
Ҷамае ёд кард аз ҷаҳнофарин.

Ҷамае гуфт, к-«Ин ҷойгоҳи ман аст,
Ба фол ахтари буматон⁸ равшан аст,⁹

Ки Яздони пок аз миёни гурӯҳ
Барангехт¹⁰ моро зи Албурзқӯҳ

1. Л - ӯ

2. Л - ӯ.

3. И - давед.

4. Л - б. 496 нест; И - б. 497 нест.

5. Л - Касе к-аш буд аз ганҷу аз ном.

6. ИЛ - сазо.

7. ИЛ - Ҷамае.

8. И - бумашон.

9. Л - б. 502 нест.

10. И - Биёвард.

Бад-он то чаҳон аз бади аждахо
Ба фарри ман ояд шуморо¹ раҳо.

505 Чу бахшоиш овард некидихаш,
Ба некӣ бибояд супурдан раҳаш.

Манам кадхудои чаҳон сар ба сар
Набояд² нишастан³ ба як қой-бар.

В-агарна ман эдар ҳаме будаме,
Басе бо шумо рӯз⁴ паймудаме.»

Меҳон пеши ӯ хок доданд бӯс,
Зи даргоҳ бархост овои кӯс.

Ҳама шаҳр дида ба даргоҳ-бар,
Хурӯшон бар он рӯзи кӯтоҳ-бар,

510 Ки то аждаҳоро бурун оварид
Ба банди⁵ каманде⁶, чунон чун сазид,

Дамодам бурун рафт лашкар зи шаҳр,
В-аз он шаҳр ноёфта ҳеч⁷ баҳр.

Бибурданд Заҳҳокро баста хор,⁸
Ба пушти ҳаюне⁹ барафканда зор.¹⁰

Ҳаме ронд аз ин гуна то Шерхон,
Чаҳонро чу ин бишнави, пир хон.¹¹

Басо рӯзгоро, ки дар кӯҳу дашт
Гузаштасту бисёр хоҳад¹² гузашт.

1. Л – фарру ба гурзи ман ояд.

2. Л – Нашояд.

3. И – Нашояд нишасте.

4. ИЛ – сол.

5. И – тундӣ.

6. Л – камандаш.

7. ИЛ – шох ноёфта шаҳр.

8. Л – зор.

9. Л – ҳаюнон.

10. Л – хор.

11. И – б. 513 нест.

12. И – дигар нахоҳад.

- 515 Бад-он гуна Заҳҳокро баста сахт,¹
Сӯи Шерхон бурд бедорбахт.²
- Ҳаме ронд ӯро ба кӯҳ - андарун,
Ҳаме хост, к-орад³ сарашро нагун.
- Биёмад ҳамон гаҳ хучаста суруш,
Ба хубӣ⁴ яке роз гуфташ ба гӯш,
- Ки «Ин бастаро то Дамовандкӯҳ
Бубар ҳамчунин тозиён бегурӯҳ.
- Мабар чуз касеро, ки нагзирадат,
Ба хангоми сахтӣ ба бар гирадат».
- 520 Биёвард Заҳҳокро чун наванд,
Ба кӯҳи Дамованд кардаш ба банд.⁵
- Чу банде бар он банд бифзуд низ,
Набуд аз бади бахт монида⁶ чиз.
- Аз ӯ номи Заҳҳок чун хок шуд,
Ҷаҳон аз бади ӯ ҳама пок шуд.
- Гусиста шуд аз хешу пайванд ӯй,
Бимонда ба кӯҳ - андарун банд ӯй.⁷
- Ба кӯҳ - андарун ҷои тангаш гузид,
Ниғаҳ кард ғоре, бунаш нопадид.⁸
- 525 Биёвард мисморҳои гарон⁹
Ба ҷое ки мағзаш набуд андар он.

1. Л – даст.
2. Л – чун пили маст.
3. ИЛ – кардан.
4. Л – чарбӣ.
5. И – б. 520 нест.
6. Л – бахти ӯ монда.
7. Л – б. 522, 523 нест.
8. И – б. 521-524 нест.
9. И – мисмори оҳангарон.

Фурӯ баст дасташ бад-он кӯх боз,
Бад-он, то бимонад ба сахтӣ дароз.

Бимонд ӯ¹ бар ин гуна овехта,
В-аз ӯ хуни дил бар замин рехта.

Биё, то ҷаҳонро ба бад наспарем,
Ба кӯшиш ҳама² дасти некӣ барем.

Набошад ҳама неку бад пойдор,
Ҳамон беҳ, ки некӣ бувад ёдгор.

530 Ҳамон ганчу динору кохи баланд
Нахоҳад будан мар туро судманд.

Сухан монад аз ту³ ҳама ёдгор,
Суханро чунин хормоя мадор!

Фаридуни фаррух фаришта набуд,
Зи мушку зи анбар сиришта набуд.

Ба⁴ доду диҳиш ёфт он некуӣ,
Ту доду диҳиш кун, Фаридун туй.

Фаридун зи коре ки кард эзадӣ,
Нахустин ҷаҳонро бишуст аз бадӣ.

535 Яке пештар банди⁵ Заҳҳок буд,
Ки бедодгар⁶ буду нопок буд,

Ва дигар, ки кини падар бозхост,
Ҷаҳон вижа бар ҳештан кард рост.

Се дигар, ки гетӣ зи нобихрадон
Биполуду бистад зи дасти бадон.

1. ИЛ – Бубасташ.

2. И – дигар.

3. Л – мо.

4. Л – Зи.

5. Л – банди аввал зи.

6. И – нопорсо.

Чаҳоно, чӣ бадмеҳру бадгавҳарӣ,
Ки худ парварониву худ¹ бишкарӣ,

Нигаҳ кун, кучо Офаридуни гурд,
Ки аз пир² Заҳҳок шоҳӣ³ бибурд.

540 Бибуд дар чаҳон понсад⁴ сол шоҳ,
Ба охир шуду монд аз ӯ чойгоҳ.⁵

Бирафту чаҳон дигареро супурд,
Ба чуз ҳасрат аз даҳр чизе набурд.

Чунинем яксар кеху меҳ ҳама,
Ту хоҳӣ шубон бош, хоҳӣ рама.

ФАРИДУН

Подшоҳии Фаридун понсад сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ ФАРИДУН

Фаридун чу⁶ шуд бар чаҳон комгор,
Надонист чуз хештан шаҳрёр.

Ба расми каён тоҷу тахти меҳӣ
Биёрост бо кохи шоҳаншаҳӣ.

Ба рӯзи хучаста сари меҳру моҳ
Ба сар барниҳод он каёни кулоҳ.⁷

Замона беандӯҳ гашт аз бадӣ,
Гирифтанд ҳар як⁸ раҳи эзадӣ.

1. Л – парваридаи хешро.

2. Л – тухми.

3. И – аз пеши Заҳҳок мулкат.

4. Л – Буд андар чаҳон панҷсад.

5. Л – Ба фарҷом рафту ба ҷо монд гоҳ.

6. Л – ки.

7. Л – б. 3 нест.

8. ИЛ – кас.

- 5 Дил аз довариҳо бипардохтанд,
Ба оини кай¹ чашни нав² сохтанд.
- Нишастанд фарзонагон шодком,
Гирифтанд ҳар як зи ёқут чом,
Маи равшану чеҳраи шоҳи нав,
Чаҳон гашт равшан сари моҳи нав.
- Бифармуд, то оташ афрӯхтанд,
Ҳама анбару заъфарон сӯхтанд.³
- Парастидани Меҳргон дини ўст,
Таносониву хӯрдан оини ўст.
- 10 Кунун⁴ ёдгор аст аз ӯ моҳи Меҳр,
Бикӯшу ба ранҷ эҷ манмой чеҳр.
- Варо буд чаҳон солиён понсад,
Ки нафканд як рӯз бунёди бад.
- Чаҳон чун бар ӯ барнамонд, эй писар,
Ту низ оз мапрасту⁵ андӯҳ мах(в)ар.
- Намонад, чунин дон, чаҳон бар касе,
Дар ӯ шодкомӣ наёбӣ басе.⁶
- Фаронак на огоҳ буд з-ин ниҳон,
Ки фарзанди ӯ шоҳ шуд бар чаҳон.
- 15 Зи Заҳҳок шуд тахти шоҳӣ тижӣ,
Сар омад бар ӯ рӯзгори меҳӣ.⁷
- Пас огоҳӣ омад зи фаррухписар
Ба модар, ки фарзанд шуд тоҷвар.

1. Л – Ба оини яке.

2. И –чашнгоҳ.

3. И – б. 7, 8 нест.

4. Л – Агар.

5. Л – Туро низ ин асту.

6. И – б. 13 нест.

7. И – беҳӣ.

Ниёишкунон шуд, сару тан бишуст,
Ба пеши чаҳондор омад нахуст.

Ниҳод он сараш паст бар хок-бар,
Ҳама хонд нафрин ба Заҳҳок-бар.

Ҳама офарин хонд бар кирдгор,
Бар он шодмон¹ гардиши рӯзгор.

Аз он пас² ҳар он кас, ки будаш ниёз,
Ҳама дошт рӯзи бади хеш роз,

Ниҳонаш наво карду касро нагуфт,
Ҳамон³ рози ӯ дошт андар нухуфт.

Яке⁴ ҳафта 3-ин гуна бахшид чиз,
Чунон шуд, ки дарвеш нашнохт низ.

Дигар ҳафта мар бамзро кард соз,
Меҳоне, ки буданд гарданфароз.⁵

Биёрост чун бӯстон хони хеш,
Меҳонро ҳама⁶ кард меҳмони хеш.

25 Аз он пас ҳама ганчи ораста
Фароз оварида,⁷ ниҳон⁸ хоста.

Дари⁹ ганҷхоро кушодан гирифт,
Ниҳода ҳама, рои додан гирифт.

Кушодан дари ганҷро гоҳ дид,
Дирам хор шуд, чун писар шоҳ дид.

1. Л – Ба дил шод аз.

2. Л – Аз эшон.

3. Л – Ҳама.

4. Л – Ба як.

5. И – Сари бадраҳои дирам кард боз.

6. Л – ҳама.

7. И – оваридаш.

8. Л – овариданд аз.

9. Л – Сари.

Ҳамон¹ чомаву гавҳари шохвор,
Ҳамон аспи тозӣ ба заррин узор²

Ҳамон чавшану хӯду зӯпину теғ,
Кулоҳу камар ҳам³ набудааш дарег.

30 Ҳама хоста бар шутур бор кард,
Дили пок сӯи чаҳондор кард.

Фиристод наздики фарзанд чиз,
Забоне пур аз офарин дошт низ.⁴

Чу он хоста дид шоҳи замин,
Бипазруфту бар мом кард офарин.

Бузургони лашкар чу бишнохтанд,
Бари шаҳрӯри чаҳон тохтанд,

Ки «Эй шоҳи пирӯзу яздоншинос,
Ситоиш⁵ мар ўрову з-ўят сипос.

35 Чунин рӯз рӯзат фузун бод бахт,
Бадандешагонро нагун бод бахт!⁶

Туро бод пирӯзӣ аз осмон!
Мабодо ба чуз доду некӣ гумон!»

В-аз он пас чаҳондидагон пеши шоҳ
Зи ҳар гӯшае баргирифтанд роҳ.⁷

Ҳама зарру гавҳар баромехтанд,
Ба тахти⁸ сипаҳбад фуру рехтанд.⁹

1. ЛМ – Ҳама.
2. Л – зарринфисор.
3. Л – худ.
4. Л – б. 30, 31 нест.
5. Л – Ниёиш.
6. Л – тахт.
7. ИЛ – б. 36, 37 нест.
8. Л – тоҷи.
9. И – хамерехтанд.

Ҳамон¹ меҳтарон аз ҳама кишвараш²
Бад-он хуррамӣ³ саф зада бар дараш.

40 Зи Яздон ҳама хонданд⁴ офарин
Бар он тоҷу тахту кулоҳу нигин.

Ҳама даст бардошта б-осмон,
Ҳама хондандӣ ба некӣ⁵ гумон,

Ки «Ҷовид бодо чунин рӯзгор!
Барӯманд бодо чунин шаҳрёр!»

В-аз он пас Фаридун ба гирди ҷаҳон
Бигардиду дид ошқору ниҳон.⁶

Ҳар он чиз, к-аз роҳи бедод дид,⁷
Ҳар он буму бар, к-он на обод дид,⁸

45 Ба некӣ бибаст ӯ дару дасти⁹ бад,¹⁰
Ҷунон, к-аз раҳи шаҳрёрон¹¹ сазад.

Биёрост гетӣ ба сони биҳишт,
Ба ҷои гиё сарву гулбун бикишт.

Зи Омул гузар сӯи Таммеша кард.
Нишаст андар он номвар беша кард.

Кучо, к-аз ҷаҳон Кӯс хонӣ ҳама,
Ҷуз ин ном низаш надонӣ ҳама.

1. Л – Ҳама.

2. И – меҳтару кехтар аз.

3. Л – фарраҳӣ; И – фарруҳӣ.

4. ИЛ – ҳамехостанд.

5. Л – Кушода ба некӣ бар ӯ - бар.

6. Л – б. 42-43 нест.

7. ИЛ – буд.

8. ИЛ – буд.

9. Л – бубасташ аз ӯ роҳи.

10. И – Ба доду диҳиш подшаҳ даст зад.

11. И – подшоҳӣ; Л – подшоҳон.

ФИРИСТОДАНИ ФАРИДУН ЧАНДАЛРО БА ЯМАН

Зи солаш чу як панчаҳ андаркашид,¹
Се фарзандаш омад гиромӣ падида.²

50 Ба бахти ҷаҳондор ҳар се писар
Се фаррухнаҷод аз дари³ тоҷи зар.

Ба боло чу сарву ба рух чун баҳор,⁴
Ба ҳар чиз монандаи шаҳрёр.

Аз ин се ду покиза аз Шаҳрноз,
Яке кехтар аз хубчехр⁵ Арнавоз.

Падар низ нокарда аз ноз ном,
Ҳамае пеши пилон ниҳоданд гом.

Аз он пас⁶ бад-эшон ниғаҳ кард шоҳ,
Ки гаштанд⁷ зебои тахту кулоҳ.

Фаридун аз он номдорони хеш
Якero гаронмоятар хонд⁸ пеш,

Кучо номи ӯ Чандали роҳбар,
Ба ҳар кор дилсӯз бар шоҳ-бар.

Бад-ӯ гуфт: «Баргард гирди ҷаҳон,
Се духтар гузин аз наҷоди меҳон.

Ба хубӣ сазои се фарзанди ман,
Чунон чун бишоҷанд пайванди ман.

Падар ном нокарда аз нозашон,
Бад-он то наҳонанд б-овозашон⁹.

1. И – гузашт.

2. И – дашт.

3. Л – аз паи.

4. И – нигор.

5. Л – хубрух.

6. Л – Аз он сон.

7. И – Ки буданд.

8. Л – гаронмоя бархонд.

9. Л – наҳонад ба овозашон.

Се хоҳар зи як модару як падар,
Паричеҳраву поку хусравгуҳар.

Ба болову дидор ҳар се яке,
Ки инро надонанд аз он андаке».¹

Чу бишнид Ҷандал зи хусрав сухун,
Яке рои покиза афканд бун,

Ки бедордил буду покизамағз,²
Забончарбу шоистаи кори нағз.

Зи пеши сипаҳбад бурун шуд ба роҳ
Або чанд тан мар варо некхоҳ.³

65 Якояк зи Эрон сар андаркашид,
Пижӯхиду ҳар гуна гуфту шунид.

Ба ҳар кишваре, к-аз чаҳон мектаре
Ба парда - дарун доштӣ духтаре,

Нухуфта бичустӣ ҳама розашон,
Шунидӣ ҳама ному овозашон.

Зи деҳқони пурмоя касро надид,
Ки пайвастанӣ Офаридун сазид.

Хирадманду равшандилу поктан,⁴
Биёмад бари⁵ Сарв-шоҳи Яман.

70 Нишон ёфт Ҷандал мар ўро дуруст,
Се духтар чунон чун Фаридун бичуст.

Хиромон биёмад ба наздики Сарв,
Ба шодӣ чу пеши гул ояд тазарв.⁶

1. ИЛ – б. 61 нест.

2. И – бисёрмағз; Л – бедормағз.

3. ИЛ – б. 64 нест.

4. Л – шодтан.

5. И – сӯи.

6. Л – б. 70, 71 нест.

Заминро бибӯсиду пӯзиш намуд,
Бар он мехтарӣ¹ офарин барфузуд,

Ки «Човид бодо сарафроз шох!
Ҳамеша фурузандаи тоҷу гоҳ!»²

Ба Чандал чунин гуфт шоҳи Яман,
Ки «Бе офаринат мабодо даҳан.

75 Чӣ пайғом дорӣ, чӣ фармон³ диҳӣ?
Фиристодаӣ, ё гиромӣ меҳӣ?»⁴

Бад-ӯ гуфт Чандал, ки «Хуррам будӣ,
Ҳамеша зи ту дур дасти бадӣ!

Аз Эрон яке кехтарам чун шаман,
Паём оварида ба шоҳи Яман.

Дуруди⁵ Фаридуни фаррух диҳам,
Сухан ҳарчӣ пурсим,⁶ посух диҳам.

Туро офарин аз Фаридуни гурд,
Бузург он касе, к-ӯ надорад-ш хурд.

80 Маро⁷ гуфт, шоҳи Яманро бигӯӣ,
Ки бар гоҳ то мушк бӯяд,⁸ бибӯӣ.

Ҳамеша тан озод бодат зи ранҷ,
Пароканда ранҷу бароганда ганҷ.⁹

Бидон, эй сари мояи тозиён,
К-аз ахтар бувӣ¹⁰ човидон безиён,

-
1. ИЛ – кехтарӣ.
 2. ИЛ – б. 73 нест.
 3. Л – посух.
 4. Л – аз кадомин раҳӣ?
 5. Л – Дуруд аз.
 6. ИЛ – пурсӣ ту.
 7. Л – Ба ман.
 8. Л – бошад.
 9. Л – б. 81 нест.
 10. И – туй.

Ки ширинтар аз чону фарзанду чиз
Ҳамоно, ки чизе набошад баниз.

Писандидатар кас зи фарзанд нест,
Чу пайванди фарзанд пайванд нест.

- 85 Ба се дида андар ҷаҳон гар кас аст,
Се фарзанди моро се дида бас аст.¹

Гиромитар аз дида онро шинос,
Ки дида ба дидан-ш дорад сипос.»

Чӣ гуфт он хирадманди покизамағз,
Кучо дoston зад зи пайванд нағз,

Ки пайванд касро наёростам,
Магар, к-аш беҳ аз хештан хостам.

Хирадёфта марди некисигол,
Ҳама дӯстиро бичӯяд² ҳамол.

- 90 Чу хуррам ба мардум бувад рӯзгор,
На некӯ бувад бесипаҳ шаҳрёр.

Маро подшоҳии обод ҳаст,
Ҳамон ганчу мардиву нерӯи даст.³

Се фарзанди шоистаи тоҷу гоҳ,
Хирадманду бодонишу дастгоҳ.

Зи ҳар кому ҳар хоста бениёз,
Ба ҳар орзу дасти эшон дароз.

Мар ин се гаронмояро дар нухуфт
Бибояд ҳаме шоҳзода се ҷуфт.

- 95 Зи корогаҳон огаҳӣ ёфтам,
Бад-ин огаҳӣ тез биштофтам.

1. ИЛ – б. 84, 85 нест.

2. Л – бихонад.

3. Л – ганчи шоҳиву бунёд ҳаст.

Кучо аз паси парда пӯшидарӯй
Се покиза дорӣ ту, эй номчӯй.

Мар он ҳар серо нӯз¹ нокарда ном,
Чу бишнидам ин, шуд дилам шодком,

Ки мо низ номи се фаррухнажод,
Чу андархур ояд, накардем ёд.

Кунун ин гиромӣ ду гуна гуҳар
Баромехт бояд або якдигар.

100 Се пӯшидарухро² се дайҳимчӯй
Сазо дар сазо кор³ бегуфтугӯй.

Фаридун паёмам бар ин гуна дод,
Ту посух гузор,⁴ он чӣ ояд-т ёд.

Паёмаш чу бишнид шоҳи Яман,
Бипажмурд чун з-оби ганда саман.

Ба дил⁵ гуфт: Чун пеши болини ман
Набинад се моҳ ин чаҳонбини ман,

Маро рӯзи равшан шавад тирашаб,
Набояд кушодан ба посух ду лаб.

105 Кушода бар эшон бувад рози ман,
Ба ҳар кор бошанд анбози ман.

Шитобе набояд ба посух кунун,
Маро чанд роз аст бо раҳнамун.

Фиристодаро ҷойгоҳе гузид,
Пас он гаҳ ба кор-андарун бингарид.

1. Л – низ.

2. И – пӯшидарӯю; Л – пӯшидаро бо.

3. И – Ба ҳамсар сазовор; Л – Сазоро сазовор.

4. Л – кун аз.

5. Л – Ҳаме.

Биёмад, дари бор додан бубаст,
Ба анбӯҳи андешагон дарнишаст.

Фаровон кас аз дашти найзаварон
Бари хеш хонд озмуда сарон.

- 110 Нухуфта бурун оварид аз нухуфт,
Ҳама розҳо пеши эшон бигуфт,

Ки «Моро зи гетӣ зи пайванди¹ хеш
Се шамъ аст равшан ба дидор пеш.²

Фаридун фиристод зӣ ман³ паём,
Бигустард пешам яке хуб дом.

Ҳама кард хоҳад зи чашмам⁴ чудо,
Яке рой хоҳам задан бо шумо.

Фиристода гӯяд, чунин⁵ гуфт шоҳ,
Ки моро се шоҳ⁶ аст зебои⁷ гоҳ,

- 115 Гирояндаи меҳру пайванди ту,
Ба се рӯйпӯшида фарзанди ту.

Агар гӯям, орею дил з-он тихӣ,
Дурӯғ эч*⁸ н-андар хурад бо шахӣ.⁹

В-агар орзуҳо¹⁰ супорам бад-ӯй,
Шавад дил пуроташ, пур аз об рӯй.¹¹

В-агар сар бупечам зи гуфтори ӯй,
Ҳаросон шавад дил зи озори ӯй.

1. Л – се фарзанд.

2. Л – зи дидор беш.

3. Л – зӣ мон.

4. ИЛ – пешам.

5. И – ҳама.

6. И – мох.

7. ИЛ – бо тоҷу.

8. М - он

9. Л – Дурӯғе на андархурад бо мехӣ.

10. Л- орзуро.

11. Л – Шавад дил-ш пуроташу гуфтугӯй.

Касе к-ӯ бувад шаҳрѐри замин,
На бозист¹ бо ӯ сиголид кин.

120 Шунид он сухан мардуми роҳчӯй,
Ки Заҳҳокро з-ӯ чӣ омад ба рӯй.

Аз ин дар сухан² ҳарчитон аст ёд,
Саросар ба ман-бар бибояд кушод».

Чаҳонозмуда диловар сарон³
Кушоданд як-як⁴ ба посух забон,

Ки «Мо ҳамгинон ин набинем рой,
Ки ҳар бодро ту бичунбӣ зи чой.

Агар шуд Фаридун чунин шаҳрѐр,⁵
На мо бандагонем бо гӯшвор.

125 Сухан гуфтани ранчиш оини мост,
Инону синон тофтан дини мост.

Ба ханҷар заминро маистон кунем,
Ба найза ҳаворо наистон кунем.

Се фарзанд гар бар ту аст арчманд,
Дари ганҷ⁶ букшову лабро бибанд.

В-агар чорае кард⁷ хоҳӣ ҳаме,
Битарсӣ аз ин подшоҳӣ ҳаме,

Аз ӯ орзуҳои пурмоя чӯй,
Ки кирдори ӯро⁸ набинанд рӯй».

1. ИЛ – Ба ранҷ аст.

2. И – достон.

3. И – гавон.

4. И – яқсар.

5. Л – чаҳоншаҳриѐр.

6. Л – Сари бадра.

7. Л – ѐр.

8. И – Онро.

- 130 Чу бишнид аз он кордонон сухун,
На сар дид онро ба гетӣ, на¹ бун.

ПОСУХ ДОДАНИ ШОҲИ ЯМАН ЧАНДАЛРО

Фиристодаи шоҳро пеш хонд,
Фаровон суханро² ба хубӣ³ биронд,

Ки «Ман шаҳрӯри туро кехтарам,
Ба ҳар-ч у⁴ бифармуд, фармон барам.

Бигӯяш, ки гарчи ту ҳастӣ баланд,
Се фарзанди ту бар ту ҳаст арҷманд.

Писар худ гиromӣ бувад шоҳро,
Бавижа, ки зебо бувад гоҳро.

- 135 Сухан ҳарчӣ гуфтӣ, пазирам ҳаме,
Зи фарзанд⁵ андоза гирам ҳаме.

Агар подшо дида хоҳад зи ман,
В-агар дашти гурдону тахти Яман,

Маро хортар з-он ки фарзанди хеш
Набинам ба ҳангоми боист пеш.

Пас, ар⁶ шоҳро инчунин аст ком,
Нашояд задан чуз ба фармон-ш гом.

Ба фармони шоҳ ин се фарзанди ман
Бурун он гаҳ ояд зи пайванди ман,

- 140 Кучо ман бубинам се шоҳи туро,
Фурӯзандаи тоҷу гоҳи туро.

1. Л – дид кинрову на низ.
2. Л – суханҳо.
3. И – чарбӣ.
4. Л – Ба ҳар ч-ам.
5. ИЛ – духтар ман.
6. ИЛ – Агар.

Биёянд шодон ба¹ наздики ман,
Шавад равшан ин чони торики ман.

Шавад шодмон дил зи² дидорашон,
Бибинам равонҳои бедорашон.

Пас он гаҳ се равшан чаҳонбини ман,³
Бад-эшон супорам ба оини ман.⁴

Чу бинам^{5*6} кишон дил⁷ пур аз дод ҳаст,
Ба зинҳорашон даст гирам ба даст.

145 Гар ояд ба дидори эшон ниёз,
Фаристам сабуқшон бари⁸ шоҳ боз».

Сароянда Чандал чу посух шунид,
Бибӯсид тахташ, чунон чун сазид.

Пур аз офарин лаб зи айвони ӯй
Сӯи шаҳрӯри чаҳон кард рӯй.

Биёмад, чу назди Фаридун расид,
Бигуфт, он кучо гуфту посух шунид.⁹

Се фарзандро хонд шоҳи чаҳон,
Нухуфта бурун оварид аз ниҳон.

150 Аз он рафтани Чандалу¹⁰ рои хеш
Суханҳо ҳама пок бинҳод пеш.

1. ИЛ – Ба шодӣ биёянд.

2. Л – ба.

3. Л – хеш.

4. Л – Супорам бад-эшон ба оини хеш.

5. И – Бубинам.

6. М – Бубинам.

7. Л – Бубинам, ки дилшон.

8. И – сӯи.

9. И – Биёмад, бари Офаридун расид,
Ба гуфтори ӯ гуфту посух шунид.

10. Л – Зи пӯянда Чандал ҳам аз.

Чунин гуфт, к - «Ин¹ шахрӯри Яман
Сари анчуман, Сарви сояфикан.

Зи² носуфтагавҳар се духтар-ш буд,
Набудаи писар, духтар афсар-ш буд.

Суруш ар биёбад чу эшон арӯс,
Магар пеши ҳар се диҳад³ хок бӯс.

Зи баҳри шумо аз падар хостам,
Суханҳои боиста оростам.

155 Кунунтон бибояд бари ӯ шудан,
Зи ҳар бешу кам рои фарруҳ задан.

Сароянда бошеду бисёрхуш,⁴
Ба гуфтори ӯ барниҳода ду гӯш.

Ба чарбӣ⁵ суханхош посух диҳед,
Чу пурсад сухан,⁶ рои фарруҳ ниҳед.⁷

Азеро, ки парвардаи подшо
Набояд, ки бошад магар порсо.

Сухангӯю равшандилу покдин,
Ба коре ки пеш оядаш, пешбин.⁸

160 Забон ростиро биёраста,
Хирад хоста, ганҷ нохоста.⁹

Шумо ҳарчӣ гӯям, зи ман бишнавед,
Агар кор бандед, хуррам бувед.¹⁰

1. И – пас.
2. ИЛ – Чу.
3. Л – Диҳад бар бари ҳар яке.
4. И – бедорхуш.
5. Л – Чу пурсад.
6. Л – Бари ӯ ҳама.
7. И – диҳед.
8. Л – б. 157, 159 нест.
9. ИЛ – карда бархоста.
10. ИЛ – шавед.

Яке жарфбин аст шоҳи Яман,
Ки чун ӯ набошад ба ҳар анҷуман.

Сухангӯю равшандилу поктан,
Сазои ситудан ба ҳар анҷуман.¹

Ҳамаш ганчи бисёру ҳам лашкар аст,
Ҳамаш донишу рою ҳам афсар аст.

165 Набойд, ки ёбад шуморо забун,
Ба кор оварад марди доно фусун.

Ба рӯзи нахустин яке базмгоҳ
Бисозад, шуморо диҳад пешгоҳ.

Се хуршедрухро чу боғи баҳор
Биёрад пур аз бӯю рангу нигор.

Нишонад бар он тахти шоҳаншаҳӣ
Се хуршедрухро чу² сарви саҳӣ.

Ба болову дидор ҳар се яке,
Ки аз маҳ надонанд боз андаке.

170 Аз ин³ ҳар се кехтар бувад пешрав,
Меҳин аз пасу дар миён моҳи нав.

Нишинад кехин назди меҳтарписар,
Меҳин боз назди кехин тоҷвар.

Миёна нишинад ҳам андар миён,
Бидон, к-ат зи дониш наёяд зиён.

Бипурсад шуморо, к-аз ин се ҳамол
Кадомин шиносед меҳтар ба сол.

Миёна кадом асту кехтар кадом,
Бибояд бад-ин гунашон бурд ном.

1. Л – б. 163 нест.

2. И – хуршедро бо се.

3. ИЛ – он.

175 Бигӯед, к-он бартарин кехтар аст,
Меҳинро ништастан на андарх(в)ар аст.

Миёна худ андар миён аст рост,
Биёмад¹ туро кору² пайкор кост».³

Гаронмояву⁴ пок ҳар се писар
Ҳама дил ниҳода ба гуфти падар.

Зи пеши Фаридун бурун омаданд,
Пур аз донишу пурфусун омаданд.

Ба чуз рою дониш чӣ андарх(в)арад
Писарро, ки чунон⁵ падар парварад.⁶

РАФТАНИ ПИСАРОНИ ФАРИДУН НАЗДИ ШОҲИ ЯМАН

180 Бирафтанду ҳар се биёростанд,⁷
Або хештан мӯбадон⁸ хостанд⁹

Кашиданд бо лашкари чун сипехр
Ҳама номдорони хуршедчехр.

Чу аз омаданшон шуд огоҳ Сарв,
Биёрост лашкар чу парри¹⁰ тазарв.

1. Л – Барояд.

2. И – кому.

3. ТПЗ – Бар ин гуна ронед яксар сухан
Зи хуршедрӯёни сарви чаман.
Бад-ин гуфтаниҳои ман бигравед,
Ҳам ин розҳои маро бишнавед.
Ки фархангтон ҳасту арчи ҳунар,
Бидонед инро ҳама дар ба дар.

4. И – Гаронмоягон; Л – Гаронмояи.

5. Л – чун худ.

6. ТП – Сӯи хона рафтанд ҳар се чу бод,
Шаб омад, бихуфтанд пирӯзу шод.

7. Л – Ба рафтан чу ҳар се бароростанд.

8. И – бихрадон.

9. ТПЗ – Чу хуршед зад акс бар осмон,
Пароканда бар лочвард арғавон.

10. Л – ба сони.

Фиристодашон лашкари гашн пеш,
Чи бегона фарзонагону чи хеш.

Шуданд ин се пурмоя андар¹ Яман,
Бурун омаданд аз Яман марду зан.

185 Ҳама гавҳару² заъфарон рехтанд,
Ҳама мушк бо май баромехтанд.

Ҳама ёли аспон пур аз мушку май,
Пароканда динор³ дар зери пай.

Яке кох ораста чун биҳишт,
Ҳама аз зару сим афканда⁴ хишт.

Ба дебои румӣ биёроста,
Чӣ моя, бад-ӯ-андарун хоста.

Фуруд оварид андар он кохашон,
Чу шаб рӯз шуд, кард густоашон.

190 Се духтар чунон чун Фаридун бигуфт,
Сипахбад бурун оварид аз нухуфт.

Ба дидор ҳар се чу тобанда моҳ,
Нашоист кардан бад-эшон нигоҳ.

Нишастанд ҳар се бар он ҳамнишон,
Ки гуфташ⁵ Фаридун ба гарданкашон.

Аз ин се гаронмоя пурсид мех,⁶
К-«Аз ин се ситора⁷ кадом аст кех?»⁸

1. Л – он сипоҳ андаруни; И – он се барно ба андар.

2. Л – анбару.

3. И – дебо.

4. Л – симу зар андарафганд.

5. И – гуфто.

6. Л – шаҳ.

7. И – гиromӣ.

8. Л – маҳ.

Миёна кадом асту меҳтар¹ кадом,
Бибояд бар ин гунагон бурд ном».

- 195 Бигуфтанд з-он² гуна, к-омӯхтанд,
Сабук чашми найранг бардӯхтанд.

Шигифтӣ фуру монд Сарви Яман,
Ҳам эдун далерони он анчуман.³

Бидонист шоҳи гаронмоя зуд,
К-аз омехтан ранг ноҷад-ш суд.

Чунин гуфт: «Оре, ҳамин аст, зеҳ!⁴
Кеҳинро ба кех доду меҳро ба мех.⁵

Бад-он гаҳ, ки пайваста шуд корашон,
Ба ҳам даркашиданд⁶ бозорашон.

- 200 Се афсарвар аз пеши се тоҷвар
Рухоншон пур аз хай зи шарми падар.

Сӯи хона рафтанд бо нозу шарм,
Пур аз ранг рух, лаб пузовози нарм.

АФСУНГАРӢ ОЗМУДАНИ САРВ БАР ПИСАРОНИ ФАРИДУН

Сари тозиён Сарв-шоҳи Яман
Май оварду майхора кард анчуман.

Ба ромиш биёросту⁷ букшод лаб,
Ҳаме хӯрд,⁸ то тиратар⁹ гашт шаб.

1. Л – кехтар.

2. Л – аз он.

3. ИЛ – б. 196 нест.

4. И – к-«Оре, чунин аст бех; Л – к-«Оре, ҳамин аст, зеҳ!»

5. Л – Меҳинро ба мех доду кехро ба кех.

6. Л – барнишонданд; И – даршикастанд.

7. Л – биёрасту.

8. Л – Ҳаме буд.

9. Л – тирагун.

Се пури Фаридун се домоди ӯй,¹
Бихӯрданд май ҳар се² бар ёди ӯй.³

205 Бад-он гаҳ ки май чира шуд бар хирад,
Қучо хобу осоиш андархурад?

Сабук бар сари обгири гулоб
Бифармудашон сохтан ҷои хоб.

Ба полез зери⁴ гулафшон дарахт
Бихуфт ин⁵ се озодаи некбахт.

Сари тозиён, шоҳи афсунгарон
Яке чора андеша кард андар он.

Бурун омад аз гулшани хусравӣ,
Биёрост ороиши ҷодувӣ.

210 Баровард сармову боди дамон,
Бад-он⁶ то сар орад бар эшон замон.

Чунон шуд, ки бифсурд ҳомуну роғ,
Ба сар барнаёраст⁷ паррид зоғ.

Се фарзанди он шоҳи афсункушой
Бичастанд з-он сахт сармо зи ҷой.

Бад-он эзадӣ фарру фарзонагӣ,
Ба афсуни шоҳону мардонагӣ,

Бар он банду ҷоду бубастанд роҳ,
Накард эҷ сармо бад-эшон нигоҳ.

215 Чу хуршед барзад сар аз теги кӯҳ,
Биёмад сабук марди афсунпижӯҳ

1. Л – ӯ.

2. Л – Нахӯрданд май ҷуз ки.

3. Л – ӯ.

4. Л – пеши.

5. ИЛ – он.

6. Л – Ҳаме.

7. И – Зи сармо наёраст.

Ба назди се домоди озодмард,
Ки бинад, рухоншон шуда лочвард.

Фусурда ба сармову баргашта кор,
Бимонда се духтар бад-ӯ ёдгор.

Чунин хост кардан бад-эшон нигоҳ,
На бар орзу гашт хуршеду моҳ.

Се озодаро¹ дид чун моҳи нав,
Нишаста бар он хусравӣ гоҳи нав.

220 Бидонист афсун² наёяд ба кор,
Набойд бад-ин бурд худ рӯзгор.

Нишастангаҳе сохт шоҳи Яман,
Ҳама номдорон шуданд анчуман.

Дари ганҷҳои куҳан кард боз,
Кушод он, ки якчанд гаҳ буд роз.

Се хуршедрухро чу боғи биҳишт,
Ки мӯбад³ чу эшон санавбар нақишт,

Або тоҷу бо ганҷ, нодида ранҷ,⁴
Магар зулфашон дида ранҷи шиканҷ,⁵

Биёварду ҳар се бад-эшон супурд,
Ки се моҳи нав буду се шоҳи⁶ гурд.

Зи кина ба дил гуфт шоҳи Яман,
Ки «Бад з-Офаридун наёмад⁷ ба ман.

Бад аз ман, ки ҳаргиз мабодам нишон,
Ки мода шуд аз тухми нарракаён.

1. Л – домодро.

2. ИЛ – к-афсун.

3. Л – дехкон.

4. Л – ораста.

5. Л – Сари зулфи мушкин бипероста.

6. И – Ки се моҳ буданд се шоҳи.

7. Л – аз Фаридун наёяд.

Беҳахтар касе дон, ки духтар-ш нест,
Чу духтар бувад, равшан ахтар-ш нест».

Ба пеши ҳама мӯбадон¹ Сарв гуфт,
Ки «Зебо бувад мохро шоҳ чуфт.

230 Бидонед, к-ин се чаҳонбин ман
Супурдам бад-эшон ба оин ман

Бад-он то чу дида бидорандашон,
Чу ҷон пеши дил барнигорандашон».

Хурӯшиду бори арӯсон бубаст
Абар пушти шарза² ҳаюнони маст.

Зи гавҳар Яман гашта афрӯхта,
Иморӣ як андар дигар дӯхта.

Чу фарзанд бошад баоину фар,
Гиромӣ ба дил-бар чӣ мода, чи нар.

235 Иморӣ ба пушти ҳаюнони маст
Чунон чун бувад созу оин, бубаст.

Або чатру³ бо хоста, шоҳвор
Гусӣ кардашону баророст кор.⁴

Ба сӯи Фаридун ниҳоданд рӯй
Ҷавонони бедордил⁵ роҳчӯй.

ОЗМУДАНИ ФАРИДУН ПИСАРОНИ ХУДРО

Чу аз бозгардидани он се шоҳ
Шуд огаҳ Фаридун, биёмад ба роҳ.

Зи дилшон ҳаме хост, к-огаҳ шавад,
Зи бадҳо гумонеш кӯтаҳ шавад.

1. И – мардумон.

2. И – ҳаждаҳ.

3. - молу.

4. ИЛ – Ҳамеша ба кор - андарун некёр.

5. ИЛ – Ж - бинодили; Л – ба ҷавшан.

240 Биёмад ба сони яке аждаҳо,
К-аз ӯ шер гуфтӣ, наёбад раҳо.

Хурӯшону чӯшон ба чӯш - андарун
Ҳаме аз дахон-ш оташ омад бурун.

Чу ҳар се писарро ба наздик дид,
Ба гирд - андарун¹ кӯҳи торик дид.

Барангехт гарду² баровард чӯш,
Ҷаҳон гашт³ аз овози ӯ пурхурӯш.

Биёмад дамон сӯи меҳтарписар,
Ки ӯ буд пурмоёву тоҷвар.

245 Писар гуфт бо аждаҳо рӯи⁴ чанг
Набинад⁵ хирадёфта марди ханг.

Сабук пушт бинмуду бигрехт з-ӯй,
Падар зӣ бародар-ш бинҳод рӯй.

Миёна бародар чу ӯро бидид,⁶
Камонро ба зеҳ карду андаркашид.

Чунин⁷ гуфт: «Гар⁸ корзор аст кор,
Чи шери даманда, чи чангисавор!»⁹

Чу кехтарписар назди эшон расид,
Хурӯшид, к-он аждаҳоро бидид.¹⁰

1. И – андараш.

2. И – аспу.

3. Л – шуд.

4. Л – гуфт бо аждаҳо рӯзи.

5. ЛМ – Насозад.

6. И – омад паид.

7. ИЛ – Варо.

8. ИЛ – агар.

9. ТПЗ – Бигуфт ину бинҳод рух дар гурез,
Агарчанд будаш дили пурситез.

10. ТПЗ – Сабук тегро баркашид аз ниём,
Инонро гарон карду баргуфт ном.

250 Бад-ӯ гуфт, к-«Аз пеши мо боз шав!
Палангӣ¹ ту, дар роҳи шерон марав!

Гарат номи шоҳ Офаридун ба гӯш
Расидаст, бо мо² бад-ин сон макӯш!

Ки фарзанди ӯем ҳар се писар,
Ҳама гурздорони пархош(в)ар.

Гар аз роҳ бeroҳу яксӯ шавӣ,
В-агарна, ниҳам-т афсари бадхавӣ.»³

Фаридуни фарруҳ чу бишниду дид,
Ҳунарҳо бидонисту шуд нопадид.

255 Бирафту биёмад падарвор пеш,
Чунон чун сазо буд ба оину кеш.

Або кӯсу бо жандапилони маст,
Ҳамон гурзаи говпайкар ба даст.

Бузургони лашкар пасу пушти ӯй,
Чаҳон омада пок дар мушти ӯй.

Чу диданд пурмоёгон рӯи шоҳ,
Пиёда давон⁴ баргирифтанд роҳ.

Бирафтанду бар хок доданд бӯс,
Фурӯ монда аз шӯр пилону кӯс.

260 Падар даст бигрифтун бинвохтшон,
Бар андоза-бар пойгаҳ сохтшон.

Чу омад ба кохи гаронмоё боз,
Ба пеши чаҳондовар омад⁵ ба роз.

1. ЛМ – Наҳангӣ.

2. ИЛ – ҳаргиз.

3. Ж - бадравӣ

4. Л – дамон.

5. Л – чаҳонофарин шуд.

Басе¹ офарин кард бар кирдгор,
К-аз \bar{u} дид неку бади рӯзгор.

В-аз он пас се фарзанди худро² бихонд,
Ба тахти гаронмоягӣ³ барнишонд.

Чунин гуфт, к-«Он аждаҳои диҷам,
Кучо хост, гетӣ бисӯзад ба дам,

265 Падар буд, ки чуст аз шумо мардумӣ,
Чу бишнохт, баргашт бо⁴ хуррамӣ.

Кунун номатон сохтастем нағз,
Чунон чун сазояд худованди мағз.

Туй меҳтару⁵ Салм номи ту бод,
Ба гетӣ бароганда⁶ коми ту бод.

Ки частӣ саломат зи коми наҳанг.
Ба гоҳи гурезиш накардӣ диранг.

Диловар, ки н-андешад аз пилу шер,
Ту девона хонаш, махонаш далер.

270 Миёна, к-аз оғоз тезӣ⁷ намуд,
Зи оташ мар \bar{u} ро далерӣ фузуд,

Варо Тур хонем шери далер,
Кучо жандапилаш наёрад ба зер.

Хунар худ далерист бар чойгоҳ,
Ки баддил набошад худованди⁸ гоҳ.

Дигар кехтар он марди боҳангу чанг,
Ки ҳам бошитоб асту ҳам бодиранг.

1. ИЛ – Ҳаме.

2. Л – чахондидагонро.

3. Л – гаронмоягон.

4. И – аз.

5. И – Ки ту меҳтарӣ.

6. ИЛ – пароканда.

7. Л – тундӣ.

8. ИЛ – сазовори.

Зи хоку зи оташ миёна гузид,
Чунон к-аз рахи хушёрон¹ сазид.

275 Далеру чавону хушивор буд,
Ба гетӣ чуз ўро набояд ситуд.

Кунун Эрач андархури номи ўй,
Ҳама меҳтарӣ² бод фарҷоми ўй.

Бад-он, к-ў ба оғоз шерӣ намуд,
Ба гоҳи дуруштӣ далерӣ намуд.³

Ба номи паричеҳрағони араб
Кунун баркушоям ба шодӣ ду лаб.

Зани Салмро кард ном Орзуй,
Зани Турро Моҳи озодахўй.

280 Зани Эрачи неқпайро Саҳӣ,
Кучо буд Сухайлаш ба хубӣ раҳӣ.

Пас аз ахтари гирдгардон сипеҳр,
Ки ахтаршиносон намуданд чеҳр,

Навишта биёварду бинҳод пеш,
Бидид ахтари номдорони хеш.

Ба Салм - андарун чуст з-ахтар нишон,
Набудааш магар Муштарӣ бо⁴ камон.

Дигар толеи Тури фархундашер,
Худованди хуршеди саъди далер.

285 Чу кард ахтари фаррух Эрач нигоҳ,
Кашаф дид толеъ худованди моҳ.

1. Л – хушмандӣ.

2. И – Варо беҳтарӣ.

3. ТПЗ – Далеру хирадманду борой буд,
Ба ҳар ҷойгаҳ пойбарҷой буд.

4. ИЛ – Сабаб Муштарӣ буду толеъ камон.

Аз ахтар бад-ин сон¹ нишоне намуд,
Ки ошӯбашу чанг боист буд.

Шуд андӯхгин шох, чун он бидид,
Яке боди сард аз чигар баркашид.

Ба² Эрач барошuftа дидаш сипехр,
Набуд созгориш бо ӯ ба мехр.

Ба андешаи пури равшанравон
Набуд чуз ба андешаи бад гумон.

БАХШ КАРДАНИ ФАРИДУН ЧАҲОНРО БАР ПИСАРОН

290 Нухuftа чу берун кашид аз ниҳон,
Басе бахш кард Офаридун чаҳон.³

Яке Руму Ховар, дигар Турку Чин,
Севум Дашти Гурдону Эронзамин.

Нахустин ба Салм - андарун бингарид,
Ҳама Руму Ховар мар ӯро гузид.

Бифармуд, то лашкаре баркашид,⁴
Гурозон сӯи Ховар⁵ андаркашид.

Ба тахти каён андаровард пой,
Ҳама хондандиш ховархудой.

295 Дигар Турро дод Туронзамин,
В-аро кард солори туркону Чин.

Яке лашкаре номзад кард шох,
Кашид он гаҳе Тур лашкар ба рох.

1. Л – парешон.

2. ИЛ – Бар.

3. ТПЗИЛ – Чу шох инчунин дид кирдори чарх,
К-аз ӯ Эрачашро набуд ҳеч барх.

4. ИЛ – баргузид.

5. Л – Бад-он сӯи Ховар сар.

Биёмад, ба тахти меҳй¹ барнишаст,
Камар бар миён басту букшод даст.

Бузургон бад-ӯ гавҳар афшонданд,
Ҷаҳонпок туроншаҳаш² хонданд.

В-аз он пас³ чу навбат ба Эрач расид,
Мар ӯро падар шаҳри⁴ Эрон гузид.

300 Ҷам Эрону ҳам Дашти Найзаварон,
Ҷамон тахти шоҳиву тоҷи сарон⁵

Бад-ӯ дод, к-ӯро сазо дид гоҳ,⁶
Ҷамон теғу мӯҳру нигину кулоҳ.⁷

Саронро, ки буд хушу фарҳангу рой,
Мар ӯро чӣ хонданд? Эронхудой.⁸

Нишастанд ҳар се ба орому шод
Чунон марзбонони фаррухнаҷод.⁹

РАШК БУРДАНИ САЛМ БАР ЭРАЧ

Баромад бар ин рӯзгори дароз,
Замона ба дил-бар ҳамедошт роз.

305 Фаридуни фарзона шуд солх(в)ард,
Ба боғи баҳор андаровард гард.

Бар ин гуна гардад саросар сухан,
Шавад суст нерӯ, чу гардад куҳан.

-
1. Л – шаҳй.
 2. Л – Варо шоҳи Туронзамин.
 3. Л – Аз эшон.
 4. Л – шоҳй.
 5. Л – шоҳону тоҷи каён.
 6. Л – буд тоҷ.
 7. Л – ҳамон тахти оҷ.
 8. И – б.302 нест.
 9. И – хусравнаҷод.

Чу омад ба кор - андарун тирагӣ,
Гирифтанд пурмоёгон хирагӣ.¹

Бичунбид мар Салмро дил зи чой,
Дигаргунатар шуд ба оину рой.

Дилаш гашта ғарқа ба оз - андарун,
Ба андеша^{*2} биншаст бо раҳнамун.

- 310 Набудааш писандида бахши падар,
Ки додаш ба кехтарписар тахти зар.

Ба дил пур зи кин шуд, ба рух пур зи чин,
Фириста фиристод зӣ шоҳи Чин.

Бигуфт, он чӣ андар дил андеша буд,
Ҳаёне бар он сӯ барафканд зуд.

Фиристод назди бародар паём,
Ки ҷовид зӣ хурраму шодком.

Бидон, эй шаҳаншоҳи Туркону Чин,
Гусиста дили равшан аз^{*3} беҳгузин.

- 315 Зи гетӣ зиён карда моро писанд,
Маниш пасту боло чу сарви баланд.

Ба бедор дил бингар ин дoston,
К-аз ин гуна нашнидӣ аз бoston.

Се фарзанд будем, зебои тахт
Яке кехтар аз мо мех⁴ омад ба бахт.

Агар мехтарам ман ба солу хирад,
Замона ба мӯҳри ман андархурад.

1. ТПЗ – Кунун боз гардам ба кирдори Салм,
Ки чун рехт з-Эрач ҳаме хуни гарм.
2. М – Пурандеша.
3. М – Хунарманду равшандилу.
4. Л – беҳ.

Гузашта зи ман тоҷу тахту кулох
Назебад магар бар ту, эй подшоҳ?

- 320 Сазад, гар бимонем ҳар ду диҷам,
К-аз ин сон падар кард бар мо ситам.

Чу Эрону Дашти Алону Яман
Ба Эраҷ диҳад, Руму Ховар ба ман.

Супорад туро дашти туркону Чин,
Кех аз мо сипаҳдори Эронзамин?!¹

Бад-ин бахшиш - андар маро пой нест,
Ба мағзи падар-т - андарун рой нест.²

Ҳаюне фиристоду бигзорд пой,
Биёмад ба наздики туронхудой.

- 325 Ба хубӣ шунида ҳама ёд кард,
Сари Тури бемағз пурбод кард.

Чу ин роз бишнид Тури далер,
Барошуфт ногоҳ чун тундшер.³

Чунин дод посух, ки «Бо шаҳрёр
Бигӯй ин сухан, ҳамчунин ёд дор,

Ки моро ба гоҳи чавонӣ падар
Аз ин гуна бифрефт, эй додгар.

Дарахтест ин худ нишонда ба даст,
Куҷо бори ӯ хуну баргаш кабаст.

- 330 Туро бо ман акнун бар ин гуфтугӯй
Бибояд ба рӯй андаровард рӯй.

Задан рои хушёру кардан сипоҳ,
Ҳаюне барафканд наздики шох.

1. Л – Канорӣ бисозад туро аз замин.

2. И – б. 322, 323 нест.

3. И – б. 326 нест.

Забоноваре чарбгӯй аз меҳон
Фиристод наздики шоҳи чаҳон.

Бад-ӯ гуфт, к-«Аз ман бигӯ ин паём,
Ки эй шоҳи бинодиду некном!

Ба ҷои фузуниву¹ ҷои фиреб
Набояд,² ки ёбад³ диловар шикеб.

- 335 Нашояд⁴ диранг андар ин кор ҳеч,
Ки хом⁵ ояд осоиш⁶ андар басеч.»

Фиристода чун посух овард боз,
Бараҳна шуд он рӯйпӯшида роз.

Бирафт, он бародар зи Рум, ин зи Чин,
Ба захр андаромехта ангубин.

Расиданд пас як ба дигар фароз,
Сухан ронданд ошкорову роз.⁷

ПАЙҶОМИ САЛМ ВА ТУР БА НАЗДИКИ ФАРИДУН

Гузиданд пас мӯбади тезвир,⁸
Сухангӯю бинодиду ёдгир.⁹

- 340 Зи бегона пардахта карданд ҷой,
Сиголиш гирифтанд ҳар гуна рой.

Сухан Салм пайванд кард аз нахуст,
Зи шарми падар дидагонро бишуст.

Фиристодаро гуфт: «Раҳ дарнавард,
Набояд, ки ёбад туро боду гард.

1. ИЛМ – забунӣ.

2. И – Бибояд.

3. Л – бошад.

4. Л – Набояд.

5. И – Кучо.

6. Л – осонӣ.

7. И – б. 338 нест.

8. И – тезбин.

9. И – б. офарин.

Бирав зуд назди Фаридун чу бод,
Ба чуз роҳ рафтан-т коре мабод.¹

Чу ой ба кохи Фаридун фуруд,
Нахустин зи ҳарду писар² деҳ дуруд.

345 Ва дигар бигӯяш, ки тарси Худой
Бибояд, ки бошад³ ба ҳарду сарой.

Чавонро бувад рӯзи пирӣ умед,
Нагардад сияҳ мӯи гашта сафед.

Чӣ созӣ диранг андар ин чои танг?
Шавад танг бар ту сарои диранг.

Чаҳон мар туро дод Яздони пок
Зи тобанда хуршед то тира хок.⁴

Ҳама б-орзу хостӣ⁵ расму роҳ,
Накардӣ ба фармони Яздон нигоҳ.

350 Накардӣ чуз аз кажживу костӣ,
Начустӣ ба бахш - андарун ростӣ.

Се фарзанд будат хирадманду гурд,
Бузург омада низ пайдо зи хурд.⁶

Надидӣ ҳунар бо⁷ яке бештар,
Кучо дигарӣ з-ӯ фуру бурд сар.

Якero дами аждаҳо сохтӣ,
Якero ба абр - андар афрохтӣ.

Яке тоҷ бар сар ба болини ту,
Бад-ӯ шод гашта⁸ чаҳонбини ту.

1. ИЛ – б. 343 нест.

2. И – падар.

3. И – Набояд, ки ёбад.

4. И – б. 348 нест.

5. И – Ҳама орзӯ сохтӣ.

6. Л – б. 351 нест.

7. И – ҳунархо.

8. Л – бад-ӯ гашта равшан.

355 На мо з-ӯ ба мому падар камтарем,
Ки¹ бар тахти шоҳӣ на андарх(в)арем.

Аё додгар, шаҳрӯри замин,
Бар ин дод ҳаргиз мабод офарин!

Агар тоҷ аз он тораки бебаҳо
Шавад дуру ёбад ҷаҳон з-ӯ раҳо,

Супорӣ бад-ӯ гӯшае аз ҷаҳон,
Нишинад ҷу мо хаста андар ниҳон.²

В-агарна саворони туркону Чин,
Ҷам аз Рум гурдони³ ҷўяндакин

360 Фароз оварам лашкаре гурздор,
Аз Эрону Эраҷ барорам димор».

Ҷу бишнид мӯбад паёми дурушт,
Заминро бибӯсиду бинмуд пушт.

Бар он сон ба зин⁴ андаровард пой,
Ки аз бод оташ бичунбад зи ҷой.

Ба даргоҳи шоҳ Офаридун расид,
Бароварда аз дур айвон бидид.⁵

Ба абр андароварда болои ўй,
Замин, кӯҳ то кӯҳ паҳнои ўй.

365 Нишаста ба дар-бар гармонмоягон,
Ба парда - дарун ҷои озодагон.⁶

Ба як даст барбаста⁷ шеру паланг,
Ба дасти дигар жандапилони ҷанг.

1. ИЛ – На.

2. Л – аз ту равон.

3. И – шерони.

4. И – ба зер; Л – ба асп.

5. Л – Баровардае дид сар нопадид.

6. ИЛ – пурмоягон.

7. Л – парварда.

Зи чандон гаронмоя гурди далер,
Хурӯше баромад чу овои шер.

Сипехрест пиндошт айвон ба чой,
Парӣ¹ лашкаре гирдаш - андар ба пой.

Бирафтанд бедор корогахон,
Бигуфтанд бо шаҳрӯри чахон,

370 Ки «Омад фиристодае назди шох,
Яке пурманиш марди бодастгоҳ».

Бифармуд, то парда бардоштанд,
Зи аспаш ба даргоҳ бигзоштанд.

Чу чашмаш ба рӯи Фаридун расид,²
Ҳама дидаву дил пур аз шох дид.³

Ба болой сарву чу хуршед рӯй,
Чу кофур мӯю чу гул сурх рӯй.

Ду лаб пур зи ханда, ду рух пур зи шарм,
Каёнӣ забон пур зи гуфтори нарм.⁴

375 Фиристода чун дид, сачда намуд,
Заминро саросар ба бўса бисуд.

Нишондаш ҳамон гаҳ Фаридун зи пой,
Сазовор додаш⁵ яке хуб чой.

Бипурсидаш аз ду гиромӣ нахуст,
Ки «Ҳастанд шодондилу тандуруст?»

Дигар гуфт, к-«Ин дашту роҳи дароз
Шудӣ ранча андар нишебу фароз?»

1. ИЛ – Яке.

2. И – фитод.

3. И – Яке шох дид ӯ бар он фарру дод.

4. И – гарм.

5. Л – кардаш.

Фиристода гуфт: «Эй гаронмоя¹ шох,
Мабинод бе ту яке² пешгоҳ!

380 Зи ҳар кас, ки пурсӣ, ба коми туанд,
Ҳама пок зинда ба номи туанд.

Манам бандае шохро носазо,
Чунин бар тани хеш нопорсо.

Паёми дурушт оварида ба шох,
Фаристанда пурхашму ман бегуноҳ.

Бигӯям, чу фармоядам шаҳрёр
Паёми ҷавонони ноҳушёр».

Бифармуд шах, то забон баркушод,
Суханҳо³ ҳама⁴ сар ба сар кард ёд.

ПОСУХ ДОДАНИ ФАРИДУН ПИСАРОНРО

385 Фаридун бад-ӯ паҳн букшод гӯш,
Чу бишнид, мағзаш баромад ба ҷӯш.

Фиристодаро гуфт, к-«Эй хушёр,
Набоист пӯзиш туро худ⁵ ба кор,

Ки ман чашм худ ҳамчунин доштам,
Ҳамин бар дили хеш бигмоштам.

Бигӯй он ду нопоки беҳударо,
Ду охармани мағзполударо.

Анӯша, ки кардед гавҳар падид,
Дуруд аз шумо худ⁶ бад-ин сон сазид.

1. И – хирадманд.

2. ИЛ – Ки бе ту мабинод кас.

3. Л – Шунда.

4. И – Шунда сухан.

5. И – Туро тарсу пӯзиш наояд.

6. И – Ҳама аз шумоям; Л – ба ман чун.

- 390 Зи панди ман ар мағзатон шуд тихӣ,
 Ҳамон аз хирадтон намуд¹ огаҳӣ.
 Надоред тарсу на шарм аз Худой,
 Шуморо ҳамоно чуз ин нест рой.
 Маро пештар қиргун буд мӯй,
 Чу сарви саҳӣ қадду чун моҳ рӯй.
 Сипехре, ки пушти маро кард кӯз,
 Нашуд пастгардон, ба ҷой аст нӯз.
 Шуморо ҳамонад ҳам он рӯзгор,
 Намонад ҳамонанда ҳам пойдор.
- 395 Бад-он баргарин номи Яздони пок,
 Ба рахшанда хуршеду орандахок²
 Ба тахту кулоҳу ба Нохиду³ Моҳ,
 Ки ман бад накардам шуморо нигоҳ.
 Яке анчуман кардам аз бихрадон,
 Ситорашиносону ҳам мӯбадон.
 Басе рӯзгорон шудааст андар ин,
 Ки кардем бар дод бахши замин.
 Ҳама ростӣ хостам з-ин сухун,
 Зи кажжӣ на сар буд мар инро⁴, на бун.⁵
- 400 Ҳама тарси Яздон буд андар ниҳон,
 Ҳама ростӣ хостам дар ҷаҳон.
 Чу обод доданд⁶ гетӣ ба ман,
 Начустам парокандани анчуман.

1. ИЛ – намонд.

2. И – торик хок; Л – тирахок.

3. И – Хуршеду.

4. И – пайдо.

5. Л – б. 398-399 нест.

6. И – даромад.

Магар ҳамчунон гуфтам, обод тахт
Супорам ба се дидаи некбахт.

Шуморо кунун гар дил аз ройи¹ ман
Ба кажживу торӣ кашид Аҳриман,

Бибинед,² то кирдгори баланд
Чунин аз шумо кард хоҳад писанд?

405 Яке достон гӯям, ар бишнавед,
Ҳамон бар, ки коред, худ³ бидравед.

Чунин гуфт бо мо сухан раҳнамой,
Чуз ин аст човид моро сарой.

Ба тахти хирад барнишаст озатон,
Чаро шуд чунин дев анбозатон?

Битарсам, ки дар чанги он аждаҳо
Равон ёбад⁴ аз колбадтон раҳо.

Маро худ зи гетӣ гаҳи рафтган аст,
На хангоми тезиву ошуфтган аст,

410 Валекин чунин гӯяд он солх(в)ард,
Ки будаш се фарзанди озодмард,

Ки чун оз гардад зи дилҳо тихӣ,
Ҳамон хоку он ганчи шоҳаншаҳӣ.

Касе к-ӯ бародар фурӯшад ба хок,
Сазад, гар нахонандаш аз оби пок.

Ҷаҳон чун шумо диду бинад басе,
Нахоҳад шудан ром бо ҳар касе.

1. ИЛ – роҳи.
2. И – Битарсед.
3. И – он.
4. Л – монад.

Кунун ҳарчӣ донед, к-аз кирдгор
Бувад растагорӣ ба рӯзи шумор,

- 415 Бичӯеду он тӯшаи раҳ кунед,
Бикӯшед, то ранҷ кӯтах кунед.¹

Фиристода бишнид гуфтори ӯй,
Заминро бибӯсиду баргошт рӯй.

Зи пеши Фаридун чунон боз гашт,
Ту гуфтӣ, ки бо бод анбоз гашт.

Фиристодаи Салм чун гашт боз,
Шаҳаншоҳ биншасту бикшод² роз.

Гиромӣ чаҳонҷӯйро пеш хонд,
Ҳама буданӣ пеши ӯ бозронд.

- 420 Варо гуфт, к-«Он ду писар чангҷӯй
Зи Ховар сӯи мо ниҳоданд рӯй.

Аз ахтар чунон ҳасташон баҳра х(в)ад,
Ки бошанд шодон ба кирдори бад.

Дигаршон зи ду кишвар обишх(в)ар аст,
Ки он бумҳоро дуруштӣ бар аст.

Бародар-т чандон бародар бувад,
Кучо мар туро бар сар афсар бувад.

Чу пажмурда шуд рӯи рангини ту,
Нагардад касе³ гирди болини ту.

- 425 Ту гар пеши шамшер меҳр оварӣ,
Сарат гардад озурда⁴ аз доварӣ.

Ду фарзанди ман аз ду гӯши чаҳон
Бар ин сон кушоданд бар ман ниҳон.

1. Л – б. 415 нест.

2. И – бикшоду баргуфт.

3. И – басте.

4. ИЛ – осуда.

Гарат сар ба кор аст, бипсеч кор,
Дари ганҷ букшову барбанд бор.

Ту гар чоштро даст ёзӣ ба чом,
В-агарна хуранд, эй писар, бар ту шом.

Набояд¹ зи гетӣ туро ёр чуст,²
Беозориву ростӣ кори туст».³

- 430 Ниғаҳ кард пас Эрачи пурхунар,⁴
Бад-он меҳрубон шоҳ – фаррухпадар.

Чунин дод посух, ки «Эй шаҳрёр,
Ниғаҳ кун бад-ин гардиши рӯзгор,

Ки чун бод бар мо ҳаме бугзарад,
Хирадманд мардум чаро ғам х(в)арад?

Ҳаме пажмурунад рухи арғавон,
Кунад тира дидори равшанравон.

Ба оғоз ганҷ асту фарҷом ранҷ,
Пас аз ранҷ рафтаи зи ҷои сипанҷ.

- 435 Чу бистар зи хок асту болин зи хишт,
Дарахте чаро бояд имрӯз кишт,

Ки ҳарчанд рӯз⁵ аз бараш бигзарад,
Бунаш⁶ хун хӯрад, кина бор оварад?

Худованди шамшеру гоҳу⁷ нигин
Чу мо дид бисёру бинад замин.

1. Л – Наёяд.

2. Л – кас.

3. Л – ёр бас.

4. Л – номвар.

5. Л – чарх.

6. Л – Танаш кин.

7. Л – тоҷу.

Аз он точвар шахрёрони¹ пеш
Надиданд кин андар оини хеш.

Чу дастур бошад маро шахрёр,
Ҳамон нагзаронам ба бад рӯзгор.

440 Набояд маро тоҷу тахту кулоҳ,
Шавам² пеши эшон давон бесипоҳ.³

Бигӯям, ки эй номдорони ман,
Чунон чун гиромӣ тану ҷони ман.

Магиред хашму мадоред кин,
На зебост кин аз худованди дин.⁴

Ба гетӣ чӣ доред чандин⁵ умед,
Нигар, то чӣ бад кард бо Ҷаммшед?

Ба фарҷом ҳам шуд зи гетӣ бадар.⁶
Намонд ӯ, ҳам он тоҷу тахту камар.⁷

445 Маро бо шумо ҳам, ба фарҷоми кор
Бибояд чашидан ҳамон⁸ рӯзгор.

Дили кинаваршон ба дин оварам,
Сазовортар он, ки кин оварам».⁹

Бад-ӯ гуфт шоҳ: «Эй хирадманд пур,
Бародар ҳаме разм чӯяд, ту сур.

1. ИЛ – номдорони.

2. И – Равам.

3. Л – Чунин бегуноҳ.

4. И – Бигӯям, ки аз шахрёри замин
Мадоред хашму маҷӯед кин.
Л – Ба беҳуда аз шахрёри замин
Мадоред чашму мадоред кин.

5. Л – акнун.

6. И – бурун.

7. И – Шуд он тоҷу тахташ саросар нагун.

8. И – ғами; Л – бади.

9. ТПЗ – Фаридун чу бишнид гуфтори ӯй,
Дилаш шодмон шуд ба дидори ӯй.

Маро ин сухан ёд бояд гирифт,
Зи мах рӯшноӣ набошад шигифт.

Зи ту пурхунар¹ посух эдун сазид,
Дилат мехру пайванди эшон гузид.

450 Валекин чу қону сари² бебаҳо
Ниҳад бихрад андар³ дами аждаҳо,

Чӣ пеш оядаш чуз газоянда захр,
Ки⁴ аз офариниш чунин аст бахр?

Туро, эй писар, гар чунин аст рой,
Баророй қору бипардоз чой.

Парастанда чанд аз миёни сипоҳ,
Бифармой, к-оянд бо ту ба роҳ.

Зи дарди дил акнун яке нома ман
Нависам, фиристам бад-он анҷуман.

455 Магар боз бинам ту ро тандуруст,⁵
Ки равшан равонам ба дидори туст».

РАФТАНИ ЭРАҚ НАЗДИ БАРОДАРОН

Яке нома бинвишт шоҳи замин
Ба ховархудою ба солори Чин.⁶

Сари нома кард офарини Худой,
Қучо ҳасту⁷ бошад ҳамеша ба чой.⁸

Чунин⁹ гуфт, к-«Ин номаи пандманд
Ба назди ду хуршеди гашта баланд.

1. ИЛ – пурхирад.

2. Л – қоне шавад.

3. И – бехирад дар.

4. И – К-аш.

5. И – тани ту дуруст.

6. И – Миёни қаён чун дурахшон нигин.

7. Л – буду.

8. И – б. 457 нест.

9. Л – Дигар.

Ду сангӣ, ду чангӣ, ду шоҳи замин,
Яке шоҳи Ховар, яке шоҳи Чин.

460 Аз он кас, ки ҳар гуна дид ӯ чаҳон,
Шуда ошкоро бар ӯ-бар ниҳон.

Гирояндаи¹ теғу гурзи гарон,
Фурӯзандаи номдор афсарон,

Намояндаи шаб ба рӯзи сапед,
Кушояндаи ганчи биму умед.

Ҳама² ранҷо гашта осон бар ӯй,
Бад-ӯ равшани андароварда³ рӯй.

Нахоҳам ҳаме хештанро кулоҳ,
На оганда ганчу на тахту на гоҳ.⁴

465 Се фарзандро хоҳам орому ноз,
Аз он пас, ки бурдем ранчи дароз.⁵

Бародар, к-аз ӯ буд дилтон ба дард,
Агарчи назад бар касе⁶ боди сард,

Давон омад аз баҳри озоратон,
Ҳамон орзуманди дидоратон.

Бияфканд шоҳӣ, шуморо гузид,
Чунон, к-аз раҳи номдорон сазид.

Зи тахт андаромад, ба зин барнишаст,
Бад-ин сон⁷ миён бандагиро бубаст.

470 Бад-он, к-ӯ ба сол аз шумо кехтар аст,
Ба меҳру навозидан андарх(в)ар аст.⁸

1. Л – Гузорандаи.

2. И – Кунун.

3. ИЛ – Бар ӯ халқи гетӣ дароварда.

4. И – тахти сиёҳ.

5. Л – бастам дари ганчи боз.

6. Л – В-агар чанд ҳаргиз назад.

7. ИЛ – Бирафту.

8. И – навозандагӣ дархвар аст; Л – Навозидан аз меҳтар андархвар аст.

Гиромиш дореду нӯша¹ х(в)аред,
Чу парвардаам² тан, равон парваред.

Чу аз буданаш бигзарад рӯз чанд,
Фиристед назди манаш арчманд.»

Ниҳоданд бар нома-бар мӯҳри шох,
Аз айвон-ш³ Эрач гузин кард роҳ.

Бишуд бо тане чанд барнову пир,
Чунон чун бувад роҳро ногузир.

475 Чу танг андаромад ба наздикашон,
Набуд огаҳ аз рои торикашон.

Пазира шудандаш ба оини хеш,
Сипаҳ сар ба сар боз бурданд пеш.

Чу диданд рӯи бародар ба меҳр,
Яке тозатар баркушоданд чехр.

Ду пархошчӯ бо яке неххӯй,⁴
Гирифтанд пурсиш на бар орзуй.

Ду дил пур зи кина, яке дил ба ҷой,
Бирафтанд ҳар се ба пардасарой.

480 Ба Эрач ниғаҳ кард яксар сипоҳ,
Ки ӯ буд сазовори тахту кулоҳ.

Беоромашон шуд дил аз меҳри ӯй,
Дил аз меҳру дида пур аз чехри ӯй.

Сипоҳи пароканда шуд ҷуфт-ҷуфт,
Ҳама номи Эрач буд андар нуҳуфт,

1. ИЛ – тӯша.

2. И – Чу парварда шуд.

3. Л – Зи Эрон чу.

4. Яке неххӯву ду пархошчӯй.

Ки инат¹ сазовори шоҳаншаҳй,
Чуз инро мабодо кулоҳи меҳй.

Ба лашкар ниғаҳ кард Салм аз карон,²
Сараш гашт з-он кори лашкар³ гарон.⁴

485 Ба хиргах даромад⁵ дили пур зи кин,
Цигар пур зи хун, абрувон пур зи чин.

Саропарда пардохт аз анҷуман
Худу Тур биншаст бо ройзан.

Сухан шуд⁶ пижӯҳида аз ҳар даре,
Зи шоҳиву тоҷу зи ҳар кишваре.

Ба Тур аз миёни сухан Салм гуфт,
Ки «Як-як сипоҳ аз чй гаштанд⁷ чуфт?

Ба ҳангомаи бозгаштан зи роҳ
Ҳамоно накардй ба лашкар нигоҳ?

490 Ки чандон қучо роҳ бигзоштанд,
Яке чашм з-Эраҷ набардоштанд.⁸

Сипоҳи ду шоҳ аз пазира шудан
Дигар буду дигар зи бозомадан.

Аз Эраҷ дили ман ҳаме тира буд,
Бар андеша андешаҳо барфузуд.

Сипоҳи ду кишвар чу кардам нигоҳ,
Аз ин пас чуз ўро нахоҳанд⁹ шоҳ.

1. Л – ҳаст ин; И – ин аст.

2. И – ниҳон.

3. Л – кор яксар.

4. И – аз он лашкари бекарон.

5. ИЛ – Ба лашкаргах омад.

6. Л - Суханро

7. И – гаштаст.

8. ТПЗ – Ҳам аз чора тадбир кардаш басте
Бад-он, то бад-ў бингарад ҳар қасе.
Бубинанд ин фарру авранди ўй,
Ба дил баргузинанд пайванди ўй.

9. Л – нахонанд.

Агар беҳи ӯ нагсилонӣ зи чой,
Зи тахти баланд уфтӣ¹ зери пой.»

- 495 Бар ин гуна аз чой бархостанд,
Ҳама шаб ҳаме чора оростанд.

КУШТА ШУДАНИ ЭРАЧ БАР ДАСТИ БАРОДАРОН

Чу бардошт парда зи пеш офтоб,
Сапеда баромад, биполуд хоб.

Ду беҳударо² дил бар ин кор гарм,
Ки дида бишӯянд ҳарду зи шарм.

Бирафтанд ҳарду гурозон³ зи чой,
Ниҳоданд сар сӯи пардасарой.

Чу аз хайма Эрач ба раҳ бингарид,
Пур аз меҳр дил пеши эшон давид,

- 500 Бирафтанд бо ӯ ба хайма - дарун,
Сухан бештар бар чаро рафту чун.

Бад-ӯ гуфт Тур: «Ар ту аз мо кехӣ,
Чаро барниҳодӣ кулоҳи меҳӣ?

Туро бояд Эрону тахти меҳон,⁴
Маро бар дари турк баста миён.

Бародар, ки меҳтар, ба Ховар ба ранч,
Ба сар - бар туро афсару зер ганч.

Чунин⁵ баҳшише, к-он ҷаҳонҷӯй кард,
Ҳама сӯи кехтарписар рӯй кард».

- 505 Чу аз Тур бишнид Эрач сухун,
Яке поктар посух афканд бун.

1. И – баландӣ кунад.
2. И – олударо.
3. Л – бешарм, тозон.
4. И – каён.
5. И – Туро.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари номҷӯй,
Агар коми дил хоҳӣ, ором ҷӯй.

На тоҷи кай хоҳам акнун, на гоҳ,
На номи бузургӣ, на эронсипоҳ.

Ман Эрон нахоҳам, на Ховар, на Чин,
На шоҳӣ, на густарда рӯи замин.

Бузургӣ ки фарҷоми ӯ тирагист,
Бад-он бартарӣ-бар бибояд гирифт.

510 Сипехри баланд ар¹ кашад зини ту,
Саранҷом хишт аст болини ту.

Маро тахти Эрон агар буд зер,
Кунун гаштам аз тоҷу аз тахт сер.

Супурдам шуморо кулоҳу нигин,
Мадоред бо ман шумо низ*¹ кин.

Маро бо шумо нест ҷангу² набард,
Набояд ба ман ҳеч дил ранҷа кард.

Замона нахоҳам ба озоратон,
В-агар дур монам зи дидоратон.

515 Ҷуз аз кехтарӣ нест оини ман,
Набошад ба ҷуз мардумӣ дини ман».

Ҷу бишнид Тур ин ҳама сар ба сар,³
Ба гуфтораш - андар наёвард сар.⁴

Наёмад-ш гуфтори Эраҷ писанд,
На низ*⁵ ошти⁶ назди ӯ арҷманд.

1. Л – бар ин гар.

2. ИЛ – нангу.

3. Л – аз бародар чунин.

4. Л – Ба абрӯ ба хашм андаровард чин.

5. М - ҳеч

6. И – з-он ростӣ.

Зи курсї ба хашм андаровард пой,
Ҳаме гуфту бархост ҳазмон зи чой.

Якояк¹ баромад зи чои нишаст,
Гирифт он гарон курсии зар ба даст.

520 Бизад бар сари хусрави тоҷдор,²
Аз ӯ хост Эраҷ ба чон зинҳор;

«Наёяд-т, гуфт, эҷ тарс аз Худой,
На шарм аз падар, худ ҳамин аст роӣ?!»

Макуш мар маро, к-ат саранчоми кор
Бигирад ба хуни манат рӯзгор!

Макун ҳештанро зи мардумкушон,
К-аз ин пас наёбӣ худ аз ман нишон!

Писандиву ҳамдостонӣ кунӣ,
Ки чон дориву ҷонситонӣ кунӣ!

525 Маёзор мӯре ки донакаш аст,
Ки чон дораду ҷони ширин х(в)аш аст.³

Басанда*⁴ кунам з-ин ҷаҳон гӯшае,
Ба кӯшиш фароз оварам тӯшае.

Ба хуни бародар ҷӣ бандӣ камар?!
Ҷӣ сӯзӣ дили пиргашта падар?!»

Ҷаҳон хостӣ, ёфтӣ, хун марез,
Макун бо ҷаҳондор Яздон ситез!»⁵

Сухан чанд бишниду посух надод,
Дилаш буд пурхашму сар пур зи бод,

1. Л – Зи ногаҳ.

2. Л – номдор.

*1 М – он.

3. ТПЗ – Сиёҳ андарун бошаду сангдил,
Ки хоҳад, ки мӯре шавад тангдил.

4. М – писанда.

5. И – б. 528 нест.

- 530 Яке ханчар аз мӯза берун кашид.
Саропои ӯ чодари хун кашид.
- Бад-он тез, захробгун ханчараш
Ҳаме кард чок он каёнӣ бараш.
- Фуруд омад аз пой сарви сахӣ,
Гусист он камаргоҳи шоханшаҳӣ.
- Давон¹ хун бар² он чеҳраи арғавон
Шуд он номвар шаҳрёрӣ ҷавон.³
- Сари тоҷвар аз тани пилвор
Ба ханчар ҷудо карду баргашт кор.
- 535 Ҷаҳоно, бипарвардияш дар канор,
В-аз он пас надодӣ ба ҷон зинҳор!
- Нихонӣ, надонам туро дӯст кист?
Бад-ин ошкорат бибояд гирист!
- Ту низ, эй ба хира хирифгашта мард.
Зи баҳри ҷаҳон дил пур аз доғу дард,
- Чу шохон ба кина кушӣ хир-хир,
Аз ин ду ситамгора андоза гир.
- Биёганд мағзаш ба мушку абир,
Фиристод назди ҷаҳонбахши пир.
- 540 Чунин гуфт, к-«Инак сари он баноз,
Ки тоҷи ниёкон бад-ӯ гашт боз.
- Кунун хоҳ тоҷаш деху хоҳ тахт,
Шуд он соягустар каёнидарахт.»⁴
- Бирафтанд боз он ду бедоди шум,
Яке сӯи Чин шуд, яке сӯи Рум.

1. Л – Равон.

2. Л – аз.

3. Л – ҷаҳон; И – б. 532-533 нест.

4. Л – Баҳоридарахт.

**ОГОҲӢ ЁФТАНИ ФАРИДУН АЗ
КУШТА ШУДАНИ ЭРАЧ**

Фаридун ниҳода ду дида ба роҳ,
Сипоҳу кулоҳ орзуманди шох.

Чу ҳангоми баргаштани шох буд,
Падар з-он сухан худ кай огоҳ буд.

- 545 Ҳама шохро тахти пирӯза сохт,
Ҳамон тоҷро гавҳар - андар нишоҳт.

Пазира шуданро биёростанд,
Маю руду ромишгарон хостанд.

Табира бибурданд пил аз дараш,
Бубастанд озин ҳама кишвараш.

Бад-ин андарун буд шоҳу сипоҳ,
Яке гарди тира баромад зи роҳ.

Ҳаюне бурун омад аз тира гард,
Нишаста бар ӯ-бар саворе ба дард.

- 550 Хурӯше баромад аз он сӯгвор,
Яке зарртобуташ андар канор.

Ба тобути зар - андарун парниён
Ниҳода сари Эрач андар миён.

Або нолаву оҳу бо рӯи зард
Ба пеши Фаридун шуд он некмард.

Зи тобути зар тахта бардоштанд,
Ки гуфтори ӯ хира пиндоштанд.

Зи тобут чун парниён баркашид,
Бурида сари Эрач омад падид.

555 Бияфтод аз асп¹ Офаридун ба хок,
Сипаҳ сар ба сар² чома карданд³ чок.

Сияҳ шуд рухон, дидагон шуд сапед,
Ки дидан дигаргуна буд аз умед.

Чу хусрав аз*⁴ ин гуна омад зи роҳ,
Чунин боз гашт аз пазира сипоҳ.

Дарида дурафшу нагун карда кӯс,
Руҳи номдорон шуда обнӯс.

Табира сияҳ кардаву рӯи пил,
Пароганда бар тозиаспон-ш нил.

560 Пиёда сипаҳбад, пиёда сипоҳ,
Пур аз хок сар, баргирифтанд роҳ.

Хурӯшидани паҳлавонон ба зард,
Канон гушти бозӯ бар он зодмард.⁵

Мабар худ зи*⁶ меҳри замона гумон,
На некӯ бувад ростӣ дар камон.

Бар ин гуна гардад ба мо-бар⁷ сипеҳр,
Бихоҳад рабудан, чу бинмуд чеҳр.

Чу душман-ш гирӣ, намояд-т меҳр.
В-агар дӯст хонӣ, набиниш чеҳр.

565 Яке панд гӯям туро ман дуруст,
Дил аз меҳри гетӣ бибояд-т шуст.

Сипаҳ доғдил, шоҳ бо ҳою хуй,
Сӯи боғи Эрач ниҳоданд рӯй.

1. И – пас.

2. И – Зи аспу сипаҳ.

3. Л – Ҳама сар ба сар чомаро кард.

4. М – бар.

5. И – ба озор мард.

6. М – ба.

7. И – намояд.

Ба рӯзе кучо чашни шоҳон будӣ,
Варо бештар чашнгоҳ он будӣ,

Фаридун сари шоҳпури чавон
Биёмад ба бар баргирифта навон.

Бар он тахти шоҳаншаҳӣ бингарид,
Сари тахтро тира бешоҳ*¹ дид.

570 Сари ҳавзи шоҳиву сарви саҳӣ
Дарахте гулафшону беду бихӣ,

Барафшонд бар тахт хоки сиёҳ,
Ба кайвон баромад фиғони сипоҳ.²

Ҳама кард ҳую ҳама канд мӯй,
Ҳама рехт ашқу ҳама хаст рӯй.

Миёнро ба зуннори хунин бибаст,
Фиканд оташ андар сарои нишаст.³

Гулистон-ш барканду сарвон бисӯхт,
Ба якборагӣ чашми шодӣ бидӯхт.

575 Ниҳода сари Эраҷ андар канор,
Сари хеш карда сӯи кирдгор,

Ҳама гуфт, к-«Эй довари додгар,
Бад-ин бегунаҳкушта - андар нигар!

Ба ханҷар сараш хаста дар пеши ман,
Танаш хӯрда шерони он анҷуман!

1. М – шоҳро низ бе тоҷ.

2. И – Тихӣ дид аз озодагон чанггоҳ,
Ба кайвон баровард гарди сипоҳ;
Л – Тихӣ дид аз озодагон чашни шоҳ,
Сари шоҳ баргашт бетан зи роҳ.

Л – пас аз б. 571 ин б. омада:
Бинолид аз он номвар чашнгоҳ,
Ба кайвон баровард гарди сиёҳ,
Ҳама сӯхт гоҳу ҳама канд мӯй,
Ҳама рехт обу ҳама хаст рӯй.

3. Л – б. 573 нест.

Дили ҳарду бедод аз он сон¹ бисӯз,
Ки ҳаргиз набинанд чуз тира рӯз!

Ба доғи чигаршон кунӣ ожада,²
Ки бахшоиш орад бар эшон дада.

580 Ҳама хоҳам, эй довари кирдгор,
Ки чандон амон³ ёбам аз рӯзгор,

Ки аз тухми Эрач яке номвар
Бубинам абар кина⁴ баста камар.

Чу ин бегунахро буриданд сар,
Бибуррад сари он ду бедодгар!⁵

Чу дидам чунин, з-он сипас шоядам,
Кучо хок боло бипаймоядам».

Бар ин гуна⁶ бигрист чандон ба зор,
Ҳама то гиё русташ андар канор.

585 Замин бистару хок болини ўй,
Шуда тира равшан чаҳонбини ўй.

Дари бор баста, кушода забон,
Ҳама гуфт зор, эй⁷ набарда чавон,

Кас аз точдорон бад-ин сон намурд,
Ки ту мурдӣ, эй номбардор⁸ гурд.

Саратро бурида ба хор Аҳриман,
Танатро шуда коми шерон кафан.

-
1. И – бедодгарро.
 2. И – озада.
 3. Л – замон.
 4. И – бар ин кин.
 5. ИЛ – б. 582 нест.
 6. И – Бигуфт ину.
 7. Л – шоҳо.
 8. И – номпардоз.

Хурӯшу фиғону*¹ ду чашми пуроб,
Зи ҳар дому дад бурда орому хоб.

590 Саросар ҳама кишвараш марду зан,
Ба ҳар ҷой карда яке анҷуман.

Ҳама дида пуробу дил пур зи хун,
Нишаста ба тимору дард - андарун.

Чӣ моя чунин рӯз бигзоштанд,
Ҳама зиндагӣ марг пиндоштанд.²

ГУФТОР АНДАР ЗОДАНИ ДУХТАРИ ЭРАЧ

Баромад бар ин низ якчанд гох,
Шабистони Эрач ниғаҳ кард шох.

Фаридун шабистон якояк³ бигашт,
Бар он мохрӯён ҳама⁴ баргузашт.

595 Яке хубчеҳра парастанда дид,
Кучо номи ӯ буд Моҳофарид,

Ки Эрач бар ӯ меҳри бисёр дошт,
Қазоро, канизак аз ӯ бор дошт.

Паричеҳраро бачча буд дар ниҳон,
Аз он шод шуд шаҳрёрӣ чаҳон.

Аз он хубруҳ шуд дилаш пурумед,
Ба кини писар дод дилро навид.

Чу ҳангомаи зодан омад паид,
Яке духтар омад зи Моҳофарид.

1. М – Хурӯше фиғоневу.

2. ТПЗЛ – Ҳама чома карда кабуду сиёҳ,
Нишаста ба андӯҳ бо сӯги шох.*

* Ҳама хок бар сар ба ҷои кулоҳ.

3. ИЛ – саросар.

4. Л – яке.

600 Шуд уммеди кӯтоҳ бар шаҳ дароз,
Бипарвардаш ўро ба шодиву ноз.¹

Ҷаҳоне гирифтанд парварданаш,
Баромад ба нозу бузургӣ танаш.²

Мар он лоларухро³ зи сар то ба пой,
Ту гуфти, магар Эраҷ асти ба ҷой.

Чу баррусту⁴ омад-ш ҳангоми шӯй,
Чу парвин шудаш рӯю чун қир мӯй.

Ниё номзад кард шӯяш Пашанг,
Бад-ӯ доду чанде баромад диранг.

605 Пашанг он ки пури бародар-ш буд,
Нажод аз гаронмоя гавҳар-ш буд.⁵

Гаве буд аз тухми Ҷамшедшоҳ,
Сазовори шоҳиву тахту кулоҳ.

Бидодаш бад-он номбардор шӯй,
Ва якчанд гоҳе баромад бар ўй.

ЗОДАНИ МАНУЧЕҲР АЗ МОДАРАШ

Ба сар - бар шигифтӣ нигар, чун намуд,
Чу баргашт нӯҳ моҳ чархи кабуд,

Яке пур зод он ҳунарманд моҳ,
Чӣ гуна сазовори дайҳиму гоҳ.⁶

610 Чу аз модари меҳрубон шуд ҷудо,
Сабук тохтандаш сӯи подшо.

1. ИЛ – б. 600 нест.

2. ТП – Ниёро ҳаме буд андухгусор,
Бимонда зи дарди писар ёдгор.

3. ИЛ – мохрухро.

4. Л – Чу парварду.

5. ИЛ – б. 605 нест.

6. ИЛ – тахту кулоҳ.

Баранда бад-ӯ гуфт, к-«Эй точвар,¹
Яке шод кун дил, ба Эрач нигар».

Ҷаҳонбахшро лаб пур аз ханда шуд,
Ту гуфтӣ, магар Эрачаш зинда шуд.

Ниҳод он гаронмояро дар канор,
Ниёиш ҳаме кард бо кирдгор.

Ки, эй кочкӣ,^{*2} дида будӣ маро,
Ки Яздон рухи ӯ намудӣ маро.³

- 615 Зи бас, к-аз ҷаҳонофарин кард ёд,
Бубахшиду дида бад-ӯ боздод.

Фаридун чу равшанҷаҳонро бидид,
Ба чехри навомад сабук бингарид.

Ҳаме гуфт, к-«Ин рӯз фархунда бод!
Дили бадсиголони мо канда бод!»

Маи равшан оварду пурмоя чом,
Мар он чехр дорад Манучехр ном.

Чунин, гуфт, к-«Аз покмому падар
Яке шохи шоиста омад ба бар».

- 620 Чунон парваридаш, ки боду ҳаво
Бар ӯ баргузаштан надидӣ раво.

Парастандае к-аш ба бар доштӣ,
Заминро ба пай ҳеч нагзоштӣ.

Ба пой - андараш мушки соро будӣ,
Равон бар сараш чатри дебо будӣ.

Чунин то баромад бар ин солиён,
Наёмад-ш з-ахтар замоне зиён.

1. И – шах, писар.
2. М Ж – кошкӣ.
3. ИЛ – б. 614 нест.

Хунарҳо, ки буд подшоро ба кор,
Биёмӯхташ номвар шаҳрёр.

625 Чу чашму дили подшаҳ боз шуд,
Чаҳон¹ низ бо ӯ пуравоз² шуд.

Ниё тахти заррину гурзи гарон
Бад-ӯ доду пирӯза тоҷи сарон.³

Калиди дари ганчи зарру⁴ гуҳар,
Ҳамон тахту тавку кулоҳу⁵ камар.

Саропарда аз дебаи ранг-ранг,
Бад-ӯ - андарун хаймаҳои паланг.

Чи аспони тозӣ ба зарринситом,
Чи шамшери ҳиндӣ ба зарринниём,

630 Чи аз чавшану тарғу румӣ зирех,
Кушоданд мар бандҳоро гирех.

Камонҳои чочиву тири хаданг,
Сипарҳои чиниву жӯпини ҷанг.⁶

Бар ин гуна ораста ганҷҳо,
Ба гирд омада-бар басе⁷ ранҷҳо.

Саросар сазои Манучеҳр дид,
Дили хештан з-ӯ пур аз меҳр дид.⁸

Ҳама паҳлавонони лашкар-шро,
Ҳама номдорони кишвар-шро,

1. ИЛ – Сипаҳ.

2. ИЛ – ҳамовоз.

3. Л – б. 626 нест.

4. ИЛ – ганҷҳои.

5. И – дайҳиму тоҷу.

6. ИЛ – рӯинаҷанг.

7. Л – Кашида ба гирд омада.

8. ТПЗ ИЛ – Калиди дари ганҷ ораста,
Ба ганҷури ӯ додӣ ин хоста!

- 635 Бифармуд, то пеши ӯ омаданд,
 Ҳама бо дили кинаҷӯ омаданд.
- Ба шоҳӣ бар ӯ офарин хонданд,
 Забарчад ба тоҷаш барафшонданд.
- Ба ҷашни навоину рӯзи бузург
 Шуда дар ҷаҳон меш хамроҳи гург.
- Сипаҳдор чун Қорани ковагон,
 Сипаҳкаш чу Шерӯи шери жиён.
- Чу Гаршосп гарданкаши теғзан,
 Чу Соми Наримон яли анҷуман.
- 640 Қубоду чу Кашводи зарринкулох,
 Басе номдорони гетипанох.¹
- Чу шуд сохта кори лашкар ҳама,
 Баромад сари шаҳрёр аз рама.

ОГОҶ ШУДАНИ САЛМ ВА ТУР АЗ МАНУЧЕҲР

- Ба Салму ба Тур омад ин огаҳӣ,
 Ки шуд равшан он тахти шоҳаншаҳӣ.²
- Дили ҳар ду бедор*³ шуд пурниҳеб,
 Ки ахтар ҳаме рафт сӯи нишеб.
- Нишастанд ҳарду пурандешагон,⁴
 Шуда тира рӯзи чафопешагон.
- 645 Яқояк ба он рояшон шуд дуруст,
 К-аз он рӯяшон чора боист ҷуст,

1. ИЛ – б. 639-640 нест.

2. ИЛ – пас аз б. 642 ин б. омада:

Чу огаҳ шуданд он ду бедодгар

Зи холи Манучехру кори падар.

3. М – бедод.

4. И – бадандешагон.

Ки сӯи Фаридун фиристанд кас,
Ба пӯзиш, кучо чора ин буд бас.

Бичустанд з-он анчуман харду он
Яке покдил марди чиразабон.

Бад-он марди борою бохушу шарм¹
Бигуфтанд бо лоба бисёр гарм.

Дари ганчи Ховар кушоданд боз,
Чу диданд ҳавли нишеб аз² фароз.

650 Зи ганчи куҳан тоҷи зар хостанд.
Ҳама пушти пилон биёростанд.

Ба гардунаҳо-бар чи³ мушку абир,
Чи дебову динору хаззу ҳарир,⁴

Або пили гардункашу⁵ рангу бӯй,
Зи Ховар ба Эрон ниҳоданд рӯй.

Ҳар он кас, ки буд бар дари шахрёр,
Якояк фиристодашон ёдгор.

Чу пардахташон шуд дил аз хоста,
Фиристода омад баророста.

655 Бидоданд⁶ назди Фаридун паём,
Нахуст аз чаҳондор бурданд ном,

Ки човид бодо Фаридуни гурд,
Ки фарри кай Эзад ўро супурд!

Сараш сабз боду танаш арҷманд,
Маниш баргузашта зи чархи баланд.

1. И – нарм.

2. ИЛ – Бидиданд ҳавл аз нишебу.

3. И – Чи заррин табақҳои.

4. И – б. 651 нест.

5. И – гарданкаш.

6. И – Чу доданд.

Паёме гузорам зи ҳарду раҳӣ
Бад-ин бурздаргоҳи шоҳаншаҳӣ.

Бад-он, к-он ду бадхоҳи бедодгар
Пур аз оби дида зи шарми падар.

- 660 Пушаймон шуда, доғдил бар гуноҳ,*¹
Ҳама сӯи пӯзиш бичӯянд роҳ.

Азеро кучо чашми оншон² набуд,
Ки гуфторашон кас тавонад³ шунуд.

Чӣ гуфтанд? Гуфтанд, к-эй*⁴ пурхирад,
Ҳар он кас, ки бад кард, кайфар барад,

Бимонад ба тимору дил пур зи дард,
Чу мо мондаем, эй шаҳи зодмард.⁵

Навишта чунин будамон аз бувиш,
Ба расми бувиш андаромад равиш.

- 665 Хижабри⁶ чаҳонсӯзу нараждаҳо
Зи доми қазо ҳам наёбад раҳо.

Ва дигар, ки фармони нопокдев⁷
Бибурд ин дил аз роҳи⁸ кайҳонхидев.

Ба мо-бар чунин чира⁹ шуд рои ӯй,
Ки мағзи ду фарзона¹⁰ шуд чои ӯй.

Ҳама чашм дорем аз он тоҷвар,
Ки бахшоиш орад ба мо-бар магар.

1. М – пургуноҳ.

2. ИЛ – эшон.

3. Л – гуфтори эшон бибояд.

4. М – пурхирад.

5. И – зода мард; Л – родмард.

6. ИЛ – хизабри.

7. МИ – бебокдев.

8. И – Бурида дил аз тарси.

9. Л – хира.

10. ИЛ – фарзанд.

Агарчи бузург аст моро гуноҳ,
Ба бедонишӣ барниҳад пешгоҳ.

670 Ва дигар баҳона сипеҳри баланд,
Ки гоҳе паноҳ асту гоҳе газанд.

Севум дев, к-андар чаҳон чун наванд
Миён баста дорад зи баҳри газанд.

Агар подшоро сар аз кини мо
Шавад пок, равшан шавад дини мо.

Манучеҳрро бо сипоҳе гарон
Фиристад ба наздики хоҳишгарон.

Бад-он, то чу банда ба¹ пешаш ба пой
Бибошем човиду ин аст рой.

675 Магар, к-он дарахте, ки аз кин бируст,
Ба оби ду дида тавонем шуст.

Бипӯем, то обу ранчаш² диҳем,
Чу тоза шавад, тоҷу ганчаш диҳем.

ПАЙҒОМ ФИРИСТОДАНИ ПИСАРОН НАЗДИ ФАРИДУН

Фиристода омад диле пурсухун,
Суханро на сар дид пайдо, на бун.

Або пилу бо ганчу бо хоста
Ба даргоҳи шоҳ омад ораста.

Чу назди Фаридун расид огахӣ,
Бифармуд, то тахти³ шоҳаншаҳӣ

1. И – Бар он тоҷҷӯянда.
2. Л – Бикӯшем, то обурангаш.
3. И – кохи.

- 680 Ба дебои румӣ¹ биёростанд,
Кулоҳи каёнӣ биперостанд.²
- Нишаст аз бари тахти пирӯза шох
Чу сарви сахӣ бар сараш гирдмох.
- Або тоҷу бо тавку бо гӯшвор,
Чунон чун бувад дархури шахрёр.
- Хучаста Манучехр бар дасти шох
Нишаста, ба сар барниҳода кулоҳ.
- Дурӯя бузургон кашида рада,
Саропой яксар ба зар ожада.³
- 685 Ба зарринамуду ба зарринкамар
Замин карда хуршедгун сар ба сар,
- Ба як даст барбаста шеру паланг,
Ба дасти дигар жандапилони чанг.⁴
- Бурун омад аз кох Шопури гурд,
Фиристодаи Салмро пеш бурд.
- Фиристода чун дид даргоҳи шох,
Пиёда давон андаромад зи роҳ.
- Чу наздики шох Офаридун расид,
Сари тоҷу тахти баландаш бидид,
- 690 Зи боло фурӯ бурд сар пеши ӯй,
Ҳаме бар замин-бар бимолид рӯй.
- Гаронмоя шоҳи чаҳонкадхудой
Ба курсии заррин-ш фармуд ҷой.
- Фиристода бар шоҳ кард офарин,
Ки «Эй нозиши тоҷу тахту нигин,

1. И – чинӣ.

2. Л – б. 679, 680 нест.

3. ИЛ – Ба тавку ба занҷири зарринзада.

4. Л – б. 686 нест.

Замин гулшан аз пояи тахти туст,
Замон равшан аз мояи бахти туст.

Ҳама бандаи хоки пои туем,
Ҳама пок зинда барои туем!»

695 Чу бар офарин шоҳ бикшод чеҳр,
Фиристода пешаш бигустард меҳр.

Кушодазабон марди бисёрхуш,
Бад-ӯ дод шоҳи чаҳондор гӯш.

Паёми ду хунӣ бигуфтан гирифт,
Ҳама ростихо нуҳуфтан гирифт.

Зи кирдори бад пӯзиш оростан,
Манучеҳрро назди худ хостан.

Миён бастан ӯро ба сони раҳӣ,
Супурдан бад-ӯ тоҷу тахти меҳӣ.

700 Харидан аз ӯ боз хуни падар
Ба динору дебову ганҷу гуҳар.¹

Фиристода гуфту сипаҳбад шунид,
Мар он бандро посух омад калид.²

ПОСУХ ДОДАНИ ФАРИДУН ПИСАРОНРО

Чу бишнид шоҳи чаҳонкадхудой
Паёми ду фарзанди нопокрой,

Якояк ба марди гаронмоя гуфт,
Ки «Хуршедро чун тавонӣ нуҳуфт?»

Ниҳони дили он ду марди палид
Зи хуршед равшантар омад падид.

705 Шунидам ҳама, ҳарчӣ гуфтӣ сухун,
Нигаҳ кун, ки посух чӣ ёбӣ зи бун.

1. И – тоҷу камар.

2. И – онро ҳама посух омад падид.

Бигӯй он ду бешарми нопокро,
Ду бедоди бадмеҳри¹ бебокро,

Ки гуфтори хира нааярзад ба чиз,²
Аз ин дар сухан худ наронем^{*3} низ.

Агар бар Манучехратон меҳр хост,
Тани Эрачи номвартон кучост?

Ки коми даду дом будаш нухуфт,
Сараш бо⁴ яке тангтобут чуфт.

710 Кунун чун аз Эрач бипардохтед,
Ба хуни Манучехр барсохтед?

Набинед рӯяш магар бо сипоҳ,
Зи пӯлод бар сар ниҳода⁵ кулоҳ.

Або гурзу бо ковиёни дурафш
Замин^{*6} гашта аз наъли аспон бунафш.

Сипаҳдор чун Қорани размхоҳ,
Чу Шопури Настӯҳ пушти сипоҳ.

Ба як даст Шедӯши чангӣ ба пой,
Чу Шерӯи шерафжани раҳнамой.⁷

715 Чу шоҳи Талимону Сарви Яман
Ба пеши сипоҳ - андарун ройзан.

Дарахте ки аз кини Эрач бируст,
Ба хун баргу бораш бихоҳем шуст.

Аз он то кунун кини ӯ кас нахост,
Ки пушти замона надидем рост.

1. ИЛ – бемехри.

2. И – патиз.

3. М – чанд ронем.

4. ИЛ – Сарашро.

5. И – оҳан ба сар барниҳода.

6. М – карда.

7. ИЛ – б. 714 нест.

На хуб омадӣ бо ду фарзанди хеш,
Ки ман чангро кардаме даст пеш.

Кунун з-он дарахте, ки душман биканд,
Барӯманд шохе баромад баланд.

720 Биёяд кунун чун ҳижабри жиён,
Ба кини падар танг баста миён.

Або номдорони лашкар ба ҳам,
Чу Соми Наримону Гаршоспи Ҷам

Сипохе, ки аз кӯҳ то кӯҳ чой
Бигиранду кӯбанд гетӣ¹ ба пой,

Ва дигар, ки гуфтанд, бояд, ки шох
Зи кин дил бишӯяд, бубахшад гуноҳ,

Ки бар мо чунин гашт гардонсипехр,
Хирад хира шуда, тира шуд чои мехр.

725 Шунидам ҳама пӯзиши нобакор,²
Чӣ гуфт он ҷаҳонҷӯи³ нобурдбор,

Ки ҳар кас, ки тухми ҷафоро бикишт,
На хуш рӯз бинад, на хуррам биҳишт.

Гар омурзиш ояд зи Яздони пок,
Шуморо зи хуни бародар чӣ бок?!

Ҷар он кас, ки дорад равонаш хирад,
Гуноҳ он сиголад, ки пӯзиш барад.

Зи равшан ҷаҳондоратон нест шарм,
Сияҳ дил, забон пур зи гуфтори нарм.

730 Мукофоти ин бад ба ҳар ду сарой
Биёбед аз додгар як Худой.

1. И – кайҳон.

2. Л – будани рӯзгор.

3. ЛМ – ҷаҳондори.

Се дигар фиристодани тахти оч
Бад-ин зандапилону*¹ пирӯза тоҷ.

Бад-ин бадраҳои гуҳар гунагун
Наҷӯем кину бишӯем хун?

Сари тоҷдоре фурӯшам ба зар,
Ки на тоҷ боду на тахту на фар?!

Сари бебахоро ситонад баҳо
Магар бадгар аз баччаи аждаҳо.

735 Кӣ гӯяд, ки чони гиромӣ писар
Баҳо мекунад пиргашта падар?

Бад-ин хоста нест моро ниёз,
Сухан чанд гӯем чандин дароз.

Падар то бувад зинда, бо пирсар
Аз ин кин нахоҳад кушодан камар.

Паёмат шунидам, ту посух шунав,
Якҷояк бигиру ба зудӣ бирав».

Фиристода к-он² ҳавли гуфтор дид,
Нишаста Манучеҳри солор дид,

740 Бипажмурду бархост ларзон зи чой,
Ҳам он гаҳ ба зин андаровард пой.

Ҳама буданиҳо ба равшанравон
Бидид он гаронмоя марди чавон,

Ки бо Туру бо Салм гардонсипеҳр
На бас дер чин андарорад ба чеҳр.

Биёмад ба кирдори боди дамон,
Саре пур зи посух, диле пургумон.³

1. М – жандапилону.
2. Л – Фиристода он.
3. И – бадгумон.

Зи дидор чун Ховар¹ омад паид,
Ба ҳомун кашида саропарда дид.

745 Биёмад ба наздики пардасарой,
Ба парда - дарун буд ховархудой.

Яке хаймаи парниён сохта,
Ситора зада,² чой пардохта.

Ду шоҳи ду кишвар нишаста ба роз,
Бигуфтанд, к-«Омад фиристода боз».

Биёмад ҳамон гоҳ солори бор,
Фиристодаро бурд зӣ шаҳрёр.

Нишастангаҳи нав биёростанд,
Зи шоҳи навоин хабар хостанд.

750 Бичустанд ҳар гунаро огаҳӣ
Зи дайҳиму аз тахти шоҳаншаҳӣ.

Зи шоҳ Офаридуну аз лашкараш,
Зи гурдони чангиву аз кишвараш.

Ва дигар зи кирдори³ гардонсипехр,
Ки дорад ҳаме бар Манучехр мехр.

Бузургон кадоманду дастур кӣ?⁴
Чӣ моясташон ганчу ганчур кӣ?⁵

Фиристода гуфт он ки равшанбахор⁶
Набинад,⁷ бубинад дари шаҳрёр,

1. Л – Чу аз роҳи Ховар хур.

2. Л – Ситода рада.

3. И – гарданда.

4. ИЛ – кист.

5. ИЛ – кист; ТПЗИ – пас. аз ю. 753 ин б. омада:

Сипаҳдорашон чанду солор кист?

Ба чанг - андарун номбардор кист?

Л - Инондорашон чанду солор чанд?

Зи чанговарон номбардор чанд?

6. Л – хуррамбахор.

7. И – Надиду.

755 Баҳорест хуррам дар андар бихишт,
Ҳама хок анбар, ҳама зарр¹ хишт.

Сипехри барин кохи айвони² ўст,
Бихишти барин рӯи хандони ўст.

Ба болои айвони ў роғ нест,
Ба паҳнои майдони ў боғ нест.

Чу рафтаи ба наздики айвон фароз,
Сараш бо ситора ҳамегуфт роз.

Ба як даст пилу ба як даст шер,
Ҷаҳоне ба тахт андароварда^{3*4} зер.

760 Абар пушти пилон-ш бар тахти зар
Зи гавҳар ҳама тавқи шерони нар.

Табиразанон⁵ пеши пилон ба пой,
Зи ҳар сӯ хурӯшидани каррной.

Ту гуфтӣ, ки майдон бичӯшад ҳаме,
Замин б-осмон⁶ бархурӯшад ҳаме.

Хиромон шудам пеши⁷ он арчманд,
Яке тахти пирӯза дидам баланд.

Нишаста бар ў шаҳрёре чу мох,
Зи ёқути рахшон ба сар-бар кулоҳ.

765 Чу кофур мӯю чу гулбарг рӯй,
Дил озармчӯю забон чарбгӯй.⁸

1. Л – зар чу.

2. ИЛ – коху майдони.

3. ИЛ – оварида ба.

4. М – ҷаҳон тахти ў оварида ба.

5. И – Табира ҳама.

6. И – з-осмон.

7. И – назди.

8. Л – гармгӯй; И – Дил оромчӯю забон ростгӯй.

Чахонро аз ӯ дил ба тарсу умед,
Ту гуфтӣ, магар зинда шуд Чаммшед.

Манучеҳр чун зодсарви¹ баланд,
Ба кирдори Тахмураси Девбанд

Нишаста бари шоҳ бар дасти рост,
Ту гуфтӣ равону² дили подшост.

Зи оҳангар он Коваи пурхунар,
Ба пешаш яке размдида писар.

770 Куҷо номи ӯ Қорани размзан,
Сипаҳдори бедори лашкаршикан.

Чу шоҳи Яман Сарв дастури шоҳ,
Чу пирӯз Гаршосп-ганчури шоҳ.³

Шумори дари ганҷҳо нопадид,
Кас андар чаҳон он бузургӣ надид.

Ҳама гирди айвон дурӯя сипоҳ,
Ба зарринамуду ба зарринкулоҳ.

1. И – род.

2. И – забону.

3. ТПЗ – Ба чап-барш Гуштоспи кишваркушой,
Ду фарзанди пурмоя пешаш ба пой.
Наримони чангиву фархунда Сом,
Ки аз пилу шерон бароранд ком.
Ғуломони румиву чинӣ ҳазор,
Ҳама пок бо тавку бо ғушвор.
Ҳама баста доман як андар дигар,
Ба наздики Гаршосп бар пой-бар.
Чаҳонпахлавон гар бичунбад зи чой,
Чаҳоне ба размаш надоранд пой.
Кӣ ёрад шудан пеши ӯ чангчӯй,
Ки шашсад ман афзун бувад гурзи ӯй.
Агар бар замин барзанад гурзи кин,
Битарсад замону биларзад замин.
Чи рӯбах ба пешаш, чи дарранда шер,
Чи марде ба пешаш, чи сесад далер,
Ба каф тег Соми Наримон ба пой,
Ҳама хун чаконид аз кин ба чой.

Сипаҳдор чун Қорани ковиён
Ба пеши сипоҳ - андарун кордон.

- 775 Мубориз чу Шерӯи даррандашер,
Чу Шопури ял жандапили далер.

Чу банданд¹ бар кӯҳаи пил кӯс,
Ҳаво гардад аз гард чун обнӯс.

Гар оянд зӣ мо ба чанг он гурӯҳ,
Шавад кӯҳ ҳомуну ҳомун чу кӯҳ.

Ҳама дил пур аз кину пурчин бурӯ.²
Ба чуз чангашон нест чиз орзу.³

Бар эшон ҳама баршумурд, он чӣ дид,
Сухан низ, к-аз Офаридун шунид.

- 780 Ду марди ҷафопешаро дил зи дард
Бупечиду шуд рӯяшон⁴ лочвард.

Нишастанду чустанд ҳар гуна рой,
Суханро на сар буд пайдо, на пой.

Ба Салми бузург он гаҳе Тур гуфт,
Ки «Орому шодӣ бибояд нухуфт.

Набояд, ки он баччаи наррашер
Шавад тездандону гардад далер.

Чунон номвар⁵ беҳунар чун бувад,
К-аш омӯзгор⁶ Офаридун бувад?

- 785 Набера чу шуд ройзан бо ниё,
Аз он ҷойгаҳ бардамад кимиё.

1. ИЛ – Чун ӯ баст.

2. И – рӯй.

3. И – Чуз аз чангашон нест ҳеч орзуй.

4. И – рӯй чун.

5. И – пурхунар.

6. ИЛ – Ки омӯзгораш.

Бибояд басечид моро бар чанг,
Шитоб оваридан ба чои диранг».

Зи лашкар саворон¹ бурун тохтанд,
Зи Чину зи Ховар сипах² сохтанд.

Фитод андар он буму бар гуфтугӯй,
Чахоне³ бад-эшон ниҳоданд рӯй.

Сипоҳе, ки онро карона набуд,
Бад он буд, ахтар чавона набуд.

790 Ду лашкар зи Турон ба Эрон кашид,
Ба ҳафтону ҳӯд - андарун нопадид.

Або жандапилону бо хоста
Ду хунӣ ба кина дил ороста.

ФИРИСТОДАНИ ФАРИДУН МАНУЧЕХРРО БА ЧАНГИ ТУР ВА САЛМ

Ҳамон гаҳ хабар бо⁴ Фаридун расид,
Ки лашкар бад-ин сӯи Чайхун расид,

Бифармуд пас, то Манучеҳршоҳ
Зи паҳлӯ ба ҳомун гузорад сипоҳ.

Яке дoston зад чаҳондида кай,
Ки марди чавон чун бувад неқпай.

795 Ба дом оядаш носиголида меш,
Паланг аз паси пушту сайёд пеш.

Шикебову бо⁵ хушу рою хирад
Ҳижабри жиёнро ба дом оварад.

-
1. И – саронро.
 2. Л – қашар.
 3. И – Сипоҳе.
 4. Л – зӣ.
 5. ИЛ – Шикебоиву.

Ва дигар кучо¹ мардуми бадкуниш,
Ба фарчом рӯзе бипечад танаш.

Ба бодафраҳ он гаҳ шитобидаме,
Ки тафсидаоҳан битобидаме.

Манучеҳр гуфт: «Эй сарафроз шох,
Кӣ ояд ба наздики ту кинахоҳ?

800 Магар бад сиголад бад-ӯ рӯзгор,
Ба қону тани худ хурад зинҳор?

Ман инак миёнро ба румизирех
Бибандам, ки накшоём аз тан гирех.

Ба кин чустан аз дашти овардгоҳ
Барорам ба хуршед гарди сипоҳ.

Аз он анчуман кас надорам ба мард,
Кучо чувт ёранд бо ман набард!»

Бифармуд, то Қорани размҷӯй
Зи паҳлӯ ба дашт андаровард рӯй.

805 Саропардаи шоҳ берун кашид,
Дурафши ҳумоюн ба ҳомун кашид.

Ҳама рафт лашкар гурӯхогурӯҳ,
Чу дарё бичӯшид² ҳомуну кӯҳ.³

Чунон тира шуд рӯзи равшан зи гард,
Ту гуфтӣ, ки хуршед шуд лочвард.

Зи лашкар⁴ баромад саросар хурӯш,
Ҳама кар шудӣ мардуми тезгӯш.

Хурӯшидани тозиаспон ба дашт
Зи бонги табира ҳама баргузашт.

1. Л – зи бад.

2. И – Чу дарёи чӯшида.

3. Л – б. 806 нест.

4. ИЛ – кишвар.

- 810 Зи лашкарғахи паҳлавон бар¹ ду мил
 Кашида дурӯя рада² жандапил.
- Аз он шаст бар пушташон³ тахти зар,
 Ба зар андарун чанд гуна гуҳар.
- Чу сесад буна барниҳоданд бор,
 Чу сесад ҳамон аз дари корзор.
- Ҳама зери баргустувон - андарун
 Набудшон ба чуз чашм з-оҳан бурун.
- Саропардаи шох берун заданд,⁴
 Зи Таммиша лашкар ба ҳомун шуданд.⁵
- 815 Сипаҳдор чун Қорани кинадор,
 Саворони чангӣ чу сесад ҳазор.
- Ҳама номдорони ҷавшанварон
 Бирафтанд бо гурзҳои гарон.⁶
- Далерон якояк чу шери жиён
 Ҳама баста бар кини Эраҷ миён.
- Ба пеш - андарун ковиёни дурафш,
 Ба чанг - андарун теғҳои бунафш.⁷
- Манучеҳр бо Қорани пилтан
 Бурун омад аз бешаи Норван.
- 820 Биёмад, ба пеши сипаҳ баргузашт,
 Биёрост лашкар бар он паҳндашт.
- Чапи лашкарашро ба Гаршосп дод
 Абар маймана Соми ял бо Қубод,

1. Л – то.

2. Л- сафи.

3. ИЛ – Бубаст аз бари шасташон.

4. И – кашид.

5. И – кашид.

6. Л – б. 815, 816 нест.

7. И – б. 818 нест.

Рада баркашиданд яксар сипох,
Манучехр бо Сарв дар қалбгоҳ.

Ҳаме тофт чун маҳ миёни гурӯҳ,
Ва ё меҳри тобон бар афрои кӯх.¹

Сипаҳкаш чу Қоран, мубориз чу Сом,
Сипаҳ теғҳо баркашид аз ниём.

- 825 Талоя ба пеш - андарун чун Қубод,
Каминвар чу гурди Талимоннажод.²

Яке лашкар ораста чун арӯс
Ба шерони чангиву овои кӯс.

Ба Туру ба Салм огаҳӣ тохтанд,
Ки эрониён³ чангро сохтанд.

Зи беша ба ҳомун кашиданд саф,
Зи хуни чигар бар лаб оварда каф.

Ду хунӣ ҳамон бо сипоҳи гарон
Бирафтанд оганда аз кин сарон.

- 830 Кашиданд лашкар ба дашти набард,
Алонону дарё паси⁴ пушт кард.

Якҷояк талоя биёмад Қубод,
Чу Тур огаҳӣ ёфт, омад чу бод.

Бад-ӯ гуфт: «Назди Манучехр шав,
Бигӯяш, ки эй бепадар, шоҳи нав!

Агар духтар омад зи Эрач паид,⁵
Ба ту тоҷу тахту нигин чун сазид»?!⁶

1. Л – б. 822, 823 нест.

2. ИЛ – Наримоннажод.

3. ИЛ – киноварон.

4. ИЛ – дарёш дар.

5. ИЛ – нажод.

6. ИЛ – Туро теғу кӯполу чавшан кӣ дод?

Бад-ӯ гуфт: «Оре, гузорам паём
Бад-ин сон, ки гуфтиву бурдӣ ту ном.

835 Валекин чу андеша гардад дароз,
Хирад бо дили ту нишинад ба роз.

Бидонӣ, ки корест з-андоза беш,
Битарсӣ аз ин хом гуфтори хеш.

Агар бар шумо дому дад рӯзу шаб
Ҳама гириядӣ, нестӣ бас ачаб,

Ки аз бешаи Норван то ба Чин
Саворони чанганду мардони¹ кин.

Дурафшидани теғҳои бунафш
Чу бинед бо кивиёни дурафш,

840 Бидаррад дилу мағзатон аз ниҳеб,
Баландӣ надонед боз аз нишеб».²

Кубод омад он гаҳ ба наздики шоҳ,
Бигуфт, он чӣ бишнид аз он размхоҳ.

Манучеҳр хандиду гуфт он гаҳе,
Ки «Чунин нагӯяд, ба чуз³ аблаҳе.

Сипос аз ҷаҳондори ҳарду⁴ ҷаҳон,
Шиносандаи ошкору ниҳон,

Ки донад, ки Эраҷ ниёи ман аст,
Фаридуни фарруҳ гувои ман аст.⁵

845 Кунун гар ба ҷанг андарорем сар,
Шавад ошкоро наждо гуҳар.

1. ИЛ – шерони.

2. ТПЗ – Чу бишнид гуфтори фарруҳ Кубод,
Дижам гашту баргашту посух надод.

3. ИЛ – магар.

4. Л – ҷаҳонбон худон.

5. И – б. 844 нест.

Ба фарри Худованди хуршеду мох,
Ки чандон намонам варо дастгоҳ,

Ки барҳам занад миҷжа¹ зеру забар,
Абетан ба лашкар намоям-ш сар.

Бихоҳам аз ӯ кини фарруҳ падар,
Кунам подшоҳиш зеру забар».

Бифармуд, то хон биёростанд,
Ништастангаҳи руду май хостанд.

ТОХТ КАРДАНИ МАНУЧЕҲР БАР СИПОҲИ ТУР

850 Бад-он гаҳ ки равшанчаҳон тира гашт,
Талоя пароканд бар гирди дашт,

Ба пеши сипаҳ Қорани размзан
Або ройзан Сарв-шоҳи Яман.

Хурӯше баромад зи пеши сипоҳ,
Ки «Эй номдорону шерони шох.

Бидонед, к-ин чанги оҳарман аст,
Чаҳонофаринро ба дил душман аст.

Миён баста дореду бедор бед,
Ҳама дар паноҳи чаҳондор бед!

855 Касе к-ӯ шавад кушта з-ин размгоҳ,
Биҳиштӣ шавад, шушта пок аз гуноҳ.

Ҳар он кас, ки аз лашкари Чину Рум²
Бирезанд хуну бигиранд бум,³

Ҳама некноманд то ҷовидон,
Бимонанд бо фарраи мӯбадон.

1. ИЛ – чашм.

2. И – Руму Чин.

3. И – Бирезанд хун андар ин дашти кин.

Ҳам аз шоҳ ёбанд дайҳиму тахт,
Зи солор зарру зи додор бахт.

Чу пайдо шавад чоки рӯзи сапед,
Ду баҳра бипаймояд аз рӯз¹ шед,

860 Бубандед яксар миёни ялӣ
Або гурзу бо ханчари кобулӣ.

Бидоред яксар ҳама чои хеш,
Яке аз дигар пой манҳед пеш».

Сарони сипаҳ меҳтарони далер
Кашиданд саф пеши солори шер.

Ба солор² гуфтанд: «Мо бандаем,
Худ андар чаҳон баҳри шаҳ зиндаем.

Чу фармон диҳад, мо ҳам эдун кунем,
Заминро ба ханҷар чу Қайхун кунем!»

865 Сӯи хаймаи хеш боз омаданд,
Ҳама бо сари³ кинасоз омаданд.

Сапеда чу аз чои худ бардамид,
Миёни шаби тира - андар хамид,

Манучеҳр бархост аз қалбгоҳ,
Або чавшану теғу румикулоҳ.

Сипаҳ яксара наъра бардоштанд,
Синонҳо ба абр - андар афроштанд.

Пур аз хашм сар, абрувон пур зи чин,
Ҳама барнаваштанд рӯи замин.

870 Чапу росту қалбу чаноҳи сипоҳ
Чу боист лашкар, биёрост шоҳ.

1. Л – чарх.

2. ИЛ – Ба овоз.

3. И – дили.

Замин шуд ба кирдори киштӣ бар об,
Ту гуфтӣ, сӯи ғарқ дорад шитоб.

Бизад мӯҳра бар кӯҳаи жандапил,
Замин чунб-чунбон¹ чу дарёи Нил.

Ҳам аз пеши пилон табиразанон,
Хурӯшону чӯшон чу шери дамон.

Яке базмгоҳ аст, гуфтӣ, ба чой
Зи шайпуру нолидани² каррной.

875 Бирафтанд аз чой яксар чу кӯҳ
Деходеҳ баромад зи харду гурӯҳ.

Биёбон чу дарёи хун шуд дуруст,
Ту гуфтӣ, зи рӯи замин лола руст.

Паи жандапилон ба хун - андарун,
Чунон чун зи бечода бар по сутун.³

Ҳама чирагӣ бо Манучеҳр буд,
К-аз ӯ мағзи гетӣ пур аз меҳр буд.

1. ИЛ – гашт чунбон.

2. Л – в-аз нолаи.

3. ТПЗ – Яке паҳлавон буд, Шерӯй ном,
Далеру сарафрозу чӯянданом.
Биёмад зи туркон чу як лахт кӯҳ,
Шуданд аз ниҳебаш далерон сутӯҳ,
Чу Қоран ниғаҳ кард, уро бидид,
Бизад дасту шамшери кин баркашид.
Бигуррид Шерӯй чун наррашер,
Яке найза зад бар миёнаш далер.
Дили Қоран озурда шуд аз ниҳеб,
Намонд он замон бо диловар шикеб.
Чу Соми сипаҳбад бад-ӯ бингарид,
Бигуррид чун раъду пешаш давид.
Ниғаҳ кард Шерӯю шуд чун паланг,
Ба пеши диловар даромад ба чанг.
Яке гурз зад бар сари Соми шер,
Ки шуд Сомро рӯй ҳамчун зарир.
Сару тарги он номвар кард хурд
В-аз он пас ба шамшери кин даст бурд.
Сӯи лашкари хеш карданд рӯй
Ду гурди сарафрози пархошчӯй.

Чунин то шаби тира сар баркашид,
Дурахшанда хуршед шуд нопадид.

880 Замона ба як сон надорад диранг,
Гаҳе шахд нӯш асту¹ гоҳе шаранг.

1. И – меҳр нӯш асту.

Ба пеши саф омад ба кирдори бод,
Ба фаррух Манучеҳр овоз дод,
Ки "Эй паҳлавон, ку сипаҳдоратон,
Ки Гаршосп хонад чаҳондоратон?
Агар дар набарди ман ояд кунун,
Бипӯшонамаш чавшани лолагун.
Дар Эрон чуз ӯ нест ҳамтоби ман,
Надорад ҳам ӯ низ поёби ман.
Дар Эрону Турон чу ман нест кас,
Ҳамоварди ман паҳлавон аст бас.
Сари теги ман хуни шерон хурад,
Ҳамон гурз мағзи далерон хурад.
Чу теги ман аз кина ояд бурун,
Кунад ҳафт кишвар чу дарёи хун!»
Чу бишнид Гаршосп, з-он сӯ кашид,
Чу наздики солори Ховар расид,
Ба Шерӯи гарданкаш овоз кард,
Зи бонгаш биларзид дашти набард,
Ки «Эй хирасар, рӯбаҳи дерсоз,
Маро кардай ёд з-он сарфароз!
Туро пеши ман зӯру фарзонагист,
Кунун мигфарат бар ту хоҳад гирист».
Чунин дод посух, ки «Шерӯ манам,
Сари жандапилон зи тан барканам».
Барангехт аспу биёмад дамон,
Ту гуфтӣ, магар гашт кӯҳе равон,
Сарафроз Гаршосп чун бингарид,
Бихандид, чун турки Шерӯ бидид,
Бад-ӯ гуфт Шерӯ, ки «Эй зӯрманд,
Ба пайкор пеши далерон маҳанд».
Бад-ӯ гуфт Гаршосп, к-«Эй девмард,
Чӣ гуна наҳандам ба дашти набард,
Ки пешам ту оиву чанг оварӣ,
Маро ханда ояд, бад-ин доварӣ.»
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй пири баргаштабахт,
Чаро сер гаштӣ ту аз тоҷу тахт?
Ки разми маро кардай орзуй,
Равон созам аз хунат эдар ба чӯй».
Чу бишнид Гаршосп, гурзи гарон
Зи зин баркашиду бияфшурд рон.
Бизад бар сараш гурзаӣ говрӯӣ,
Ба хок андаромад сари чангчӯӣ.

Дили Туру Салм омад аз ғам ба чӯш,
Ба роҳи шабехун ниҳоданд гӯш.¹

Чу шаб рӯз шуд, кас наёмад ба чанг,
Ду чангӣ гирифтанд рой² диранг.

КУШТА ШУДАНИ ТУР БАР ДАСТИ МАНУЧЕХР

Чу аз рӯзи рахшанда нима бирафт,
Дили ҳарду чангӣ зи кина битафт.

Ба тадбир бо якдигар сохтанд,
Ҳама рой беҳуда андохтанд,

885 Ки чун шаб шавад мо шабехун кунем,
Ҳама дашту ҳомун пур аз хун кунем.»

Чу омад шабу рӯз шуд дар ниҳон,
Сиёҳӣ гирифта саросар чаҳон,

Ду бедодгар лашкар оростанд,
Шабехун ҳаме б-орзу хостанд.

Чу корогаҳон огаҳӣ ёфтанд,
Давон зӣ Манучеҳр биштофтанд.

Шунида ба³ пеши Манучеҳршоҳ
Бигуфтанд, то барнишонад сипоҳ.

1. ИЛ – кӯш.

2. ИЛ – сози.

Замоне бигалтид дар хоку хун,
Ҳама мағзаш аз хӯд омад бурун.
Бар он хок-бар чони ширин бидод.
Ту гуфтӣ, ки Шерӯ зи модар назод.
Далерони Турон ҳама чангчӯй,
Ба Гаршосп яксар ниҳоданд рӯй.
Бигуррид Гаршосп дар қалбгоҳ,
Зи бимаш биларзид хуршеду моҳ.
Ба тиру камону ба шамшери тез
Дарафканд дар саркашон растаҳез.

3. Л – Расиданд.

- 890 Манучехр бишниду бикшод гӯш,
Сӯи чора шуд марди бисёрхуш.
- Сипахро саросар ба Қоран супурд,
Камингоҳ бугзид солори гурд.
- Бибурд аз сарон¹ номвар сӣ ҳазор
Далерону*² мардони ханчаргузор.
- Камингохро чой шоиста дид,
Саворони ҷангиву боиста дид.
- Чу шаб тира шуд, Тур бо сад ҳазор
Биёмад камар бастаи корзор.
- 895 Шабахун сиголидаву сохта,
Синонро ба абр - андар афрохта.
- Чу омад, сипаҳ дид бар ҷои хеш,
Дурафши фурузанда бар пой пеш.
- Ҷуз аз ҷангу пайкор чора надид,
Хуруш аз миёни сипаҳ баркашид.
- Зи гарди саворон ҳаво баст меғ,
Чу барки дурахшанда пӯлодтеғ.³
- Ҳаворо, ту гуфтӣ, хама барфурӯхт,
Чу алмос рӯи заминро бисӯхт.
- 900 Ба мағз - андарун бонги пӯлод хост,
Ба абр - андарун оташу бод хост.⁴

1. И – ялон.

2. М – гурдони.

3. Л – пас аз б. 898 ин б. омада:

Чу шаб рӯз шуд, хамчунон ҷангҷӯй
Ду лашкар ба рӯй - андар овард рӯй.
4. ТПЗ – Ду лашкар ба як ҷо шуда сахткӯш,
Ба гардун дарафтода бонгу хуруш.
Шаби тираву рӯи хомун чу кир,
Зи ҳар сӯ биборид борони тир.
Сипаҳдори туркон чу боди дамон
Ба теғ оварида сипаҳ он замон.

Баровард шоҳ аз камингоҳ сар,
Набуд Турро аз дурӯя гузар.¹

Инонро бупечиду баргошт рӯй,
Баромад зи лашкар ҳаме² хою хуй.

Дамон аз пас - андар Манучехршоҳ
Расид андар он номвар кинахоҳ.

Яке бонг барзад ба бедоргар,
Ки «Бош, эй ситамгори пархошхар!

905 Бибуррӣ сари бегуноҳон чунин,
Надонӣ, ки чӯяд ҷаҳон аз ту кин».³

Яке найза андохт бар пушти ӯй,
Нагунсор шуд ханчар аз мушти ӯй.

Зи зин баргирифташ ба кирдори бод,
Бизад бар замин, доди мардӣ бидод.

Сарашро ҳамон гаҳ зи тан дур кард,
Даду домро аз танаш сур кард.⁴

Ҷаҳонҷӯй Қоран чу ошуфта пил
Замин карда аз хун чу дарёи Нил.
Зи хун рӯи саҳро чу ҷӯи равон,
Зи бонги саворон ҷаҳон пурфиғон.
Дар он кину ошӯбу дору бикӯш,
На бо асп зӯру на бо мард хуш.
Пасу пеши ӯ лашкари чангҷӯй,
Ба рӯй андароварда буданд рӯй.
Чу Тур ончунон дид, саргашта шуд,
Бидонист, к-аш бахт баргашта шуд.

2. ИЛ – яке.

3. ИЛ – б. 904, 905 нест.

4. ТПЗ – Фалакро надонам ҷӣ дорад гумон,
Ки надҳад касеро ба чон худ амон.
Касеро агар солҳо парварад,
Дар ӯ ҷуз ба хубӣ даме нангарад,
Чу эмин қунад мардро як замон,
Аз он пас битозад бар ӯ бегумон.
Зи тахт андарорад, нишонад ба хок,
Аз ин кор не тарс дорад, на бок.

Биёмад ба лашкаргаҳи хеш боз,
Бидид он нишони нишебу фароз.

ФАТҲНОМАИ МАНУЧЕҲР НАЗДИ ФАРИДУН

910 Ба шоҳ Офаридун яке нома кард
Зи неку бади рӯзгори набард.

Нахуст аз чаҳонофарин кард ёд,
Худованди хубиву покиву дод.

Сипос аз чаҳондори фарёдрас,
Нагирад ба сахтӣ чуз ӯ даст кас,

Ки ӯ раҳнамоясту ҳам дилкушой,
Ки ҷовид бошад ҳамеша ба ҷой.¹

Дигар, офарин бар Фаридуни бурз,²
Худованди тоҷу худованди гурз.³

915 Ҳамаш доду ҳам дину ҳам фарраҳӣ,
Ҳамаш тоҷу⁴ ҳам⁵ тахти⁶ шоҳаншаҳӣ.

Ҳама ростӣ рост аз бахти ўст,
Ҳама фарру зебой аз тахти ўст.⁷

Расидам ба фаррат⁸ ба Туронзамин,
Сипаҳ баркашидему ҷустем кин.

Ба меҳраш мадор, эй бародар, умед,
Агарчи диҳад бекаронат навид.
Манучеҳр чун гашт пирузбахт,
Сари Тур бубриду баргашт сахт.

1. Л – б. 913 нест.
2. Л – Фаридуншоҳ.
3. Л – гоҳ.
4. И – ному.
5. Л – Ҳамаш лашкару.
6. И – ганчи.
7. ТПЗ – Ба фармони додори додофарин
Чаҳон шуд зи додаш пур аз офарин.
8. ИЛМ – хубӣ.

Се чанги гарон карда шуд дар ду рӯз,
Чи дар шаб, чи бо хури гетифурӯз.

Аз эшон шабехуну аз мо камин,
Кашидему чустем ҳар гуна кин.¹

920 Шунидам, ки сози шабехун гирифт,
Ба бечорагӣ роҳи афсун гирифт,

Камин сохтам аз паси пушти ӯй,
Намондам ба чуз бод дар мушти ӯй.

Якояк чу аз чанг баргошт рӯй,
Пай - андар гирифтам, расидам бад-ӯй.

Ба ҳафтон-ш-бар найза бигзоштам,
Чу бод аз сари зин-ш бардоштам.

Бияфкандамаш² чун яке аждаҳо,
Буридам сараш з-он тани бебаҳо.

925 Фиристодам инак ба назди ниё,
Бисозам кунун Салмро кимиё.

Чунон чун сари Эрачи шаҳрёр
Ба тобути зар андарафканд хор.

Бар ӯ-бар набахшуду шармаш надошт,
Ҷаҳонофаринам бар ӯ баргумошт.

Раҳондам³ зи тан ҳамчунон чони ӯй,
Ки вайрон кунам кишвару хони ӯй.⁴

1. Л – б. 919 нест;

ТПЗ – Ба пирӯзии номвар шаҳрёр
Баровардам аз душманонмон димор.
Ҷамон Тури бадкори баргаштабахт
Або сад ҳазорон саворони сахт.

2. Л – Бияндохтам.

3. Л – Буридам.

4. ТПЗ – Сари ӯ ба найза фиристодамат,
Зи дил банди андӯх бикшодамат.
Бисозам ҳамон кори Салми бузург,
Равам бар сараш ҳамчу бар меш гург.

Ба нома - дарун чун ҳама кард ёд,
Ҳаюне барафканд чун тундбод.

930 Фиристода шуд бо рухи¹ пур зи шарм,
Ду чашм аз Фаридун пур аз оби гарм,

Ки чун бурд хоҳад сари шоҳи Чин
Бурида бари шоҳи Эронзамин,

Ки фарзанд ҳарчанд печад зи дин,
Бисӯзад ба маргаш падар ҳамчунин.

Гунаҳ бас гарон буд, пӯзиш набурд,
Ва дигар, ки кинхоҳ нав буду гурд.

Биёмад фиристодаи шӯхрӯй,
Сари Тур бинҳод дар пеши ӯй.

935 Фаридуни шаҳ бар Манучеҳр-бар
Ҳама офарин хонд аз додгар.

ГИРИФТНИ ҚОРАН ДИЖИ АЛОНОНРО

Ба Салм огаҳӣ рафт аз ин размгоҳ
В-аз он тирағӣ, к-андар омад ба роҳ.²

Паси пушташ андар яке ҳисн буд,
Бароварда сар то ба чархи кабуд.

Чунон хост, к-ояд бад-он ҳисн боз,
Ки дорад замона нишебу фароз.

Пас, он гаҳ Манучеҳр аз он ёд кард,
Ки гар Салм печид рӯй аз набард.³

Агар Салм дар жарфи дарё шавад,
В-агар бар фалак чун сурайё шавад,
Ба чанг орамаш, сар бибуррам зи тан,
Бисозам варо коми шерон кафан!

1. И – омада рухи; Л – рухе.
2. ТПЗ – Ғамин гашту печон шуд аз рӯзгор,
Ба марги бародар бимӯид зор.
3. Л – Ҳамон ин суҳан шоҳ андеша кард,
Ки пардозад аз Салм рӯзи набард.

- 940 Алонондижаш бошад оромгох,
Сазад, гар бар \bar{u} - бар бигирем рох,

Ки гар ҳисни дарё шавад чои \bar{u} й,
Касе нагсилонад зи бун пои \bar{u} й.

Яке чой дорад сар андар саҳоб,
Ба чора бароварда аз қаъри об.

Нихода зи ҳар чиз ганче ба чой,
Фиканда бар \bar{u} ¹ соя парри хумой.

Маро рафт бояд бад-ин чора² зуд,
Рикобу инодро бибояд бисуд.
- 945 Чу андеша кард, он ба Қоран бигуфт,
Кучо буд он розҳо дар нухуфт.

Чу Қоран шунид он суханҳо зи шох,
Чунин гуфт, к-«Эй меҳтари некхох,

Агар шох бинад, зи чанговарон
Ба кехтар супорад сипоҳи гарон.

Дари чораи \bar{u} бигирам ба даст,
К-аз он роҳи чанг асту з-он роҳи част.

Бибояд дурафши хумоюни шох,
Ҳам ангуштари Тур бо ман ба рох.³
- 950 Бихоҳам кунун чорае сохтан,
Сипахро ба ҳисн - андар андохтан.

Шавам ман ҳам акнун бад-ин⁴ тирашаб,
Бар ин роз бар ҳеч макшой лаб!⁵

1. ИЛ – Бар \bar{u} н-афканад.

2. Л – кор.

3. И – б. 947-949 нест.

4. ИЛ – Ману гурд Гаршоспу ин.

5. ТП – Манучеҳр гуфтам, ки «Ин аст рой,
Бирав, к-ат ниғаҳдор бодо Худой!»

Гузида зи номоварон шаш ҳазор,
Ҳама кордида гаҳи корзор.¹

Чу рӯи ҳаво гашт чун обнӯс,
Ниҳоданд бар кӯҳаи пил кӯс.

Ҳама номдорони пархошчӯй
Зи хушкӣ ба дарё ниҳоданд рӯй.²

955 Сипахро ба Шерӯй биспурду гуфт,
Ки «Ман хештанро бихоҳам нухуфт.

Шавам сӯи диҷбон ба пайғамбарӣ,
Намоям бад-ӯ мӯҳри ангуштарӣ.³

Чу дар диҷ шавам, барфарозам дурафш
Дурафшон кунам теғҳои бунафш.

Шумо рӯй яксар сӯи диҷ ниҳед,
Чу ман бархурӯшам, кашеду диҳед».⁴

Сипахро ба наздики дарё⁵ бимонд
Ба Шерӯи шеравжану худ биронд.

960 Биёмад, чу наздики диҷ даррасид,
Сухан гуфту диҷдор мӯҳраш бидид.

Бад-ӯ⁶ гуфт: «К-аз назди Тур омадам,
Нафармуд, то як замон дам задам.

Маро гуфт, шав сӯи диҷбон, бигӯй,
Ки рӯзу шаб орому хушӣ маҷӯй,

Ту бо ӯ ба неку ба бад ёр бош,
Ниғаҳбони диҷ бошу бедор бош!

1. ИЛ – б. 952 нест.

2. ТПЗ – Чу наздикии диҷ расиданд боз
Ялони далерони гарданदारоз.

3. ТПЗ – Ба чора магар баршавам бар фароз,
В-аз он пас ҳама кор бошад басоз.

4. И – диҳеду дамед.

5. И – наздикии диҷ.

6. ИЛ – Чунин.

Гар ояд дурафши Манучеҳршоҳ,
Сӯи диҷ фиристад ҳаме бо сипоҳ.

- 965 Шумо ёр бошеду нерӯ кунед,
Магар к-он сипоҳи варо бишканде».

Чу диҷбон чунин гуфтаҳоро шунид,
Ҳамон мӯҳри ангуштарино бидид,

Ҳамон гаҳ дари диҷ кушоданд боз,
Бидид ошкоро, надонист роз.

Нигар, то суҳангӯй деҳкон чӣ гуфт,
Ки рози дил он дид, к-ӯ дил нуҳуфт.

Марову туро бандагӣ пеша бод,
Або пеша-мон низ андеша бод!

- 970 Ба неку ба бад ҳарчӣ шояд будан,
Бибояд ҳаме дostonҳо задан.

Чу диҷдор бо Қорани размчӯй
Якҷояк ба бора ниҳоданд рӯй.

Яке бадсиголу яке содадил,
Сипаҳбад ба ҳар чора омодадил.¹

Ба бегона-бар меҳри хешӣ ниҳод,
Бидод аз газофа сару диҷ ба бод.

Чунин гуфт бо бачча ҷангипаланг,
Ки «Эй пурҳунар баччаи тезханг,

- 975 Надониста дар қор тундӣ макун,
Бияндешу бингар зи сар то ба бун».

Ба гуфтори ширини бегонамард,
Бавижа ба ҳангоми нангу набард

Пижӯҳиш намою битарс аз камин,
Суҳан ҳар чӣ бошад, ба жарфӣ бубин.

1. ИЛ – б. 972 нест.

Нигар, то яке меҳтари тезмағз
Пижӯҳиш чу нанмуд дар кор нағз,

Зи найранги душман накард эч ёд,
Ҳисоре бад-он гуна барбод дод.¹

980 Чу шаб рӯз шуд, Қорани размхоҳ
Дурафше барафрохт чун гирдмоҳ.

Хурӯшиду бинмуд як-як нишон
Ба Шерӯю гурдони гарданкашон.

Чу Шерӯй дид он дурафши каён,
Ҳама рӯй бинҳод зӣ паҳлавон.

Дари ҳисн бигрифту андарниҳод,²
Саронро зи хун бар сар афсар ниҳод.

Ба як даст Қоран, ба як даст Шер,
Ба сар-бар зи теғ оташу об зер.

985 Чу хуршед бар теғи гунбад расид,
На оини диж буд,³ на дижбон паид.

Яке дуд дидӣ сар андар саҳоб,
На диж буд пайдо, на киштӣ бар об.

Дурахшидани оташу бод хост,
Хурӯши саворону фарёд хост.

Чу хушеди тобон зи боло бигашт,
Ҳамон диж намуду ҳамон паҳндашт.

Бикуштанд з-эшон даҳу ду ҳазор,
Ҳама дуд аз оташ баромад чу қор.

1. ИЛ – 974-979 нест.

2. И – сар дарниҳод.

3. И – диж буд пайдо.

- 990 Ҳама рӯи дарё шуда киргун,
Ҳама рӯи сахро шуда рӯди хун.¹

ТОХТ КАРДАНИ КОКУЙ - НАБЕРАИ ЗАХҲОК

Аз он чойгаҳ Қорани размхоҳ
Биёмад ба назди Манучеҳршоҳ.

Ба шоҳи навоин бигуфт, он чӣ кард
В-аз он гардиши рӯзгори набард.

Бар ӯ-бар Манучеҳр кард офарин,
Ки «Бе ту мабод аспу кӯполу зин».²

Ту з-эдар бирафтӣ, биёмад сипоҳ,
Навоин яке номвар кинахоҳ.³

- 995 Набера сипаҳдор⁴ Захҳок буд,
Шунидам, ки Кокуи нопок буд.

Яке тохтан кард бо сад ҳазор,
Саворони гарданкашу номдор.⁵

Бикушт аз далерони мо чанд мард,
Ки буданд шерони рӯзи набард.

Кунун Салмро рои чанг омадаст,
Ки ёраш зи Дижҳухтганг омадаст.

Яке деви чангиш гӯянд ҳаст,
Гаҳи разм нобоку⁶ бо зӯри даст.

-
1. ТПЗ – Зану кӯдакон зинҳорӣ шуданд,
Ба назди сипаҳбад ба зорӣ шуданд.
Бубахшудашон Қорани номдор
Ба пирӯзии давлати шаҳрёр.
 2. ТПЗ – Чу шаҳ гашт аз Қорани гурд шод,
Суханҳо саросар бад-ӯ кард ёд.
 3. ТПЗ – Або номвар лашкари сохта
Ҳама теги кина барафрохта.
 4. Л – чаҳондор.
 5. И – найзадор.
 6. ИЛ – Кунад разм нопок.

1000 Ҳанӯз андар овард набсудамаш
Ба гурзи далерон напаймудамаш.

Чу ин бора ояд¹ сӯи мо ба чанг,
Варо баргироям, бубинам-ш санг».

Бад-ӯ гуфт Қоран, ки «Эй шаҳрёр,
Кӣ ояд ба пеши ту дар корзор?»

Агар ҳамнабарди ту бошад паланг,^{*2}
Бидаррад бар ӯ пӯст аз ёди чанг.

Қадам аст Коқую Коқуй чист?
Ҳамоварди ту дар ҷаҳон мард кист?³

1005 Ман акнун ба ҳуши дилу пок мағз
Яке чора созам бар ин кор нағз,

К-аз ин пас сӯи мо зи Дижҳухтганг
Чу Коқуи бемоя н-ояд ба чанг».

Бад-ӯ гуфт пас номвар шаҳрёр,
Ки «Дилро бад-ин кор ғамгин мадор.

Ту худ ранча гаштӣ бад-ин тохтан,
Сипаҳ бурдану кинаро сохтан.

Кунун гоҳи чанги ман омад фароз.⁴
Ту дам барзан, эй гурди гарданфароз.»

1010 Бигуфт ину овози шайпуру ной
Баромад ҳам эдун зи⁵ пардасарой.⁶

1. И – Чу он боз ояд; Л – Чу ин бор, к-ояд.

2. М – наханг.

3. Тп – Чу бархост овози шайпуру ной,
Ба қалб - андарун шоҳ бигзид чой.
Чунин гуфт Қоран ба шоҳи ҷаҳон,
Чи дар ошкоро, чи андар нихон.

4. И – чанг омад, эй сарафроз.

5. И – зи даҳлезӣ.

6. Л – зи парда ба ҳарду сарой.

Зи гарди саворону овои¹ кӯс
Ҳаво қиргун шуд, замин обнӯс.

Ту гуфтӣ, ки алмос чон дораде,
Ҳамон гурзу найза забон² дораде.

Деходеҳ хурӯш омаду доругир,
Ҳаво парри каргас шуд аз парри тир.

Фусурда зи хун панча бар дасти теғ,
Чакон қатраи хун зи торикмеғ.

1015 Ту гуфтӣ, замин мавч хоҳад задан,
В-аз ӯ мавч бар авч хоҳад шудан.³

Сипаҳдор Кокуй барзад ғирев,
Ба майдон даромад ба кирдори дев.⁴

Манучеҳр омад зи лашкар бурун,
Яке теғи ҳиндӣ ба чанг - андарун.

Зи ҳарду ғиреве баромад, ки кӯҳ
Бидарриду гаштанд тарсон гурӯҳ.⁵

1. ИЛ – Хурӯши саворону овози.

2. Л – Ҳаво гарди тира равон.

3. ИЛ – задан.

4. ИЛ – б. 1016 нест;

ТПЗИЛ – Баровехта як ба дигар сипоҳ,
Чаҳон гашта чун рӯи зангӣ сиёҳ.
Ҳамон дам дамрон гурд Кокуи шер
Ба пеши сипоҳ андаромад далер.
Миёни ду саф шоҳи озармчӯй
Ҳамон гурд Коку бад-ӯ кард рӯй.
Бурун рафт Кокую барзад ғирев,
Баровехт бо шоҳ чун наррадев.
Манучеҳр шуд, чун мар ӯро бидид,
Ба кирдори шери жиён бардамид.
Ба Кокуй – бар ҳамлае кард сахт.*
Баромехт бо деви чангӣ зи бахт.

* И – ду байти охир нест; Л – б. 1, 2, 4 нест.

5. ИЛ – б. 1017, 1018 нест.

Ту гуфтӣ ду пиланд, ҳар ду жиён,
Кушода ба кин дасту¹ баста миён.

1020 Яке найза зад бар камарбанди шоҳ,
Ки ҷунбид бар сарш-ш румикулоҳ.

Зиреҳ то камарбанди ӯ бардарид,
Зи оҳан камаргоҳаш омад падид.

Яке теғ зад шоҳ бар гарданаш,
Ҳама чок шуд ҷавшан андар танаш.

Ду ҷангӣ² бар ин гуна то нимрӯз,
Ки гашт аз бараш³ хури гетифурӯз,

Ҳама ҷун палангон баровехтанд,
Ҳама хок бо хун баромехтанд.

1025 Чу хуршед бар ҷархи гардон⁴ бигашт,
Аз андоза овезаш андаргузашт.⁵

Дили шоҳ бар ҷанг баргашт танг,
Бияфшурд рону биёзид ҷанг.

Камарбанди Кокуй бигрифт хор,
Зи зин баргирифт он тани пилвор.

Бияндохт ҳаста бар он гармхок,
Ба шамшер кардаш бару сина чок.

Шуд он марди тозӣ зи тезӣ ба бод,
Ҷунон рӯзи бадро зи модар бизод.⁶

1. И – бару танг; Л – Кушода бару дасту.

2. Л – Ду хуни.

3. Л – Чу саргашта шуд.

4. ИЛ – Хуршеди тобон зи гунбаз.

5. И – Ба хун баста шуд кӯху дарёву дашт; Л – Ба хун ғарқа шуд кӯху дарёву дашт.

6. Л – Ҷуз он рӯзи бадро зи модар назод.

ГУРЕХТАНИ САЛМ ВА КУШТА ШУДАНИ
Ў БА ДАСТИ МАНУЧЕХР

1030 Чу ў кушта шуд, пушти ховархудой
Шикаста шуду дигар омад-ш рой.

Тихӣ шуд зи кина сари кинадор,
Гурезон ҳаме рафт сӯи хисор.

Чу наздикии жарфдарё расид,
Нишони яке чӯби киштӣ надид.¹

Пас андар сипоҳи Манучехршоҳ
Дамону данон баргирифтанд роҳ.

Чунон шуд зи бас куштаву хаста дашт,
Ки пӯяндаро роҳ душвор гашт.

1035 Пур аз хашму пуркина солори нав
Нишаст аз бари чармаи тезрав.

Бияфканд баргустувону битохт,
Ба гирди сипаҳ чарма - андар нишохт.

Расид он гаҳе танг дар шоҳи Рум,
Хурӯшид, к-«Эй марди бедоди шум,

Бикуштӣ бародар зи баҳри кулоҳ,
Кулаҳ ёфтӣ, чанд пӯй ба роҳ?

Кунун точат овардам, эй шоҳу тахт,
Ба бор омад он хусравонӣ дарахт.

1040 Зи тоҷи бузургӣ гурезон машав!
Фаридун-т гоҳе биёрост нав.

Дарахте, ки биншондӣ,² омад ба бор,
Биёбӣ ҳам акнун бараш³ дар канор.

1. ИЛ - 6. 1032 нест.

2. ИЛ - парвардӣ.

3. ИЛ - Бубинӣ бараш ҳам кунун.

Гараш бор хор аст, худ киштай,
В-агар парниён аст, худ риштай». ¹

Ҳама тохт асп андар ин гуфтугӯй,
Якояк ба тангӣ расид андар ӯй.

Яке теғ зад зуд бар² гарданаш,
Ба ду нима шуд хусравонӣ танаш.

1045 Бифармуд, то сар-ш бардоштанд,
Ба найза ба абр - андар афроштанд.

Бимонданд лашкар шигифт андар ӯй,
Аз он зӯру он бозуи чангчӯй. ³

Ҳама лашакари Салм ҳамчун рама
Ки бипроканад⁴ рӯзгори дама,

Гирифтанд бераҳ гурӯхогурӯҳ,
Пароканда дар дашту дар ғору кӯҳ.

Яке пурхирад марди покизамағз,
Ки будаш забон пур зи гуфтори нағз.

1050 Бигуфтанд, то зӣ Манучехршоҳ
Шавад гарму бошад забони сипоҳ.

Бигӯяд, ки мо⁵ сар ба сар кехтарем,
Замин чуз ба фармони ту⁶ наспарем.

Гурӯхе худовандаи⁷ чорпой,
Гурӯхе худованди кишту сарой.

1. ТПЗИЛ- Чу дар гӯри танг устуворат кунанд,
Ҳама некӯ бад дар канорат кунанд.

2. И-бар бару.

3. И-Аз он зӯру болову он гуфтугӯй; Л-Аз он бурзу болою он гуфтугӯй.

4. Л-Пароканда кард.

5. ИЛ-гуфтанд мо.

6. Л-ӯ.

7. ИЛ-Гурӯхе худованд бар.

Набудмон бад-ин кинагаҳ дастгоҳ,
Бибоист рафтан ба фармони шоҳ.¹

Сипоҳе бад-ин размгоҳ омадем,
На бар орзу, кинахоҳ² омадем.

1055 Кунун сар ба сар шоҳро бандаем,
Ба фармону рояш сар афкандаем.

Гараш рои кин асту хун рехтан,
Надорем нерӯи овехтан.

Сарон яксара пеши шоҳ омадем,³
Ҳамоно, хама бегуноҳ омадем.⁴

Биронад⁵ ҳар он ком, к-ӯро ҳавост,
Бар ин бегунаҳ⁶ чони мо подшост.

Бигуфт ин суҳан марди бисёрхуш,
Сипаҳдор хира бад-ӯ дод гӯш.

1060 Чунин дод посух, ки «Ман коми хеш
Ба хок афканам, баркашам номи хеш.

Ҳар он чиз, к-он н-аз раҳи эзадист,
Ҳама роҳи аҳриман асту⁷ бадист,

Саросар зи дидори ман дур бод,
Бадиरो тани дев ранчур бод.

Шумо гар хама кинадори манед,
В-агар дӯстдореду⁸ ёри манед,

1. ИЛ-б. 1053 нест.

2. И-назди шоҳ.

3. И-Сарони сипаҳ шоҳ оварем; Л-оварем.

4. ИЛ-оварем.

5. И-баромад; Л-Барояд.

6. И-Аз эро, ки бар.

7. Л-Аз оҳарманӣ ё зи дасти.

8. И-даст дореду.

Чу пирӯзгар додамон дастгоҳ,
Гунаҳкор шуд раста бо¹ бегуноҳ.

1065 Кунун рӯзи дод асту бедод шуд,
Саронро сар аз куштан озод шуд.

Ҳама меҳр чӯеду афсун кунед,
Зи тан олати чанг берун кунед.²

Хирадманд бошеду покизадин,
Аз офат ҳама поку берун зи кин.

Ба ҷое ки-тон ҳаст обод бум,
Агар Тур, агар Чин, агар марзи Рум,

Ҳама некуӣ бодатон пойгоҳ,³
Ба равшанравон бодатон ҷойгоҳ».

1070 Ҳама меҳтарон хонданд офарин
Бар он номвар меҳтари ростин.⁴

Хурӯше баромад зи пардасарой,
Ки, эй паҳлавонони фархундарой,

Аз ин пас ба хира марезед хун,
Ки баҳти ҷафопешагон шуд нагун.

В-аз он пас ҳама чангчӯёни Чин⁵
Якояк ниҳоданд сар бар замин.

Ҳама олати лашкару сози чанг
Бибурданд наздики пури Пашанг.

1075 Бирафтанд пешаш гурӯхогурӯх,
Яке тӯда карданд бар сони кӯх.

1. Л-Раставу.

2. ТПЗИЛ- Бадонро зи бад даст кӯтах кунед,
Ҳама мӯбадон бар хирад* раҳ кунед!

* И-сӯи ӯ.

3. ИЛ-дастгоҳ.

4. ИЛ-б. 1070 нест.

5. И-кин; Л-чангчӯён чунин

Чи аз чавшану таргу баргустувон,
Чи кӯполу чи ханчари хиндувон,

Сипахбад Манучеҳр бинвохтшон,
Ба андоза-бар пойгаҳ сохтшон.

ФИРИСТОДАН САРИ САЛМРО БА НАЗДИ ФАРИДУН

Фиристодаеро¹ бурун кард гурд,
Сари шоҳи Ховар мар ӯро супурд.

Яке нома бинвишт назди ниё,²
Пур аз чангу аз чораву³ кимиё.

1080 Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Дигар ёд кард аз шаҳи номдор.

Сипос аз чаҳондори⁴ пирӯзгар,
К-аз ӯяст нерӯю фарру хунар.⁵

Ҳама неку бад зери фармони ӯст,
Ҳама дардҳо зери дармони⁶ ӯст.

Кунун бар Фаридун аз ӯ офарин,
Хирадманду бедор, шоҳи замин.⁷

Кушояндаи бандҳои бадӣ,
Ҳамаш рою ҳам фарраи эзадӣ.

1085 Кашидем кин аз саворони Чин,
Кушодем бар қони эшон камин.⁸

1. И-Фиристодае пас.

2. И-бар подшо.

3. ИЛ-Чӣ аз чангу аз чораи.

4. Л-хужованди.

5. И-б. 1081 нест.

6. И-Калиди ҳама бандҳо з-они.

7. ТПЗ- Намояндаи розҳои нихон,
Фурӯзандаи тоҷу тахти мехон.

8. ИЛ-б. 1085 нест.

Ба нерӯи шоҳ он ду бедодгар,
Ки буданд хунӣ зи хуни падар,¹

Сароншон буридам ба шамшери кин,
Ба пӯлод шустем рӯи замин.²

Ман инак паси нома бар сони бод
Биёям, кунам харчӣ рафтаст ёд.

Сӯи диҷ фиристод³ Шерӯйро,
Ҷаҳондида марди⁴ ҷаҳонҷӯйро.

1090 Бифармуд, к-он⁵ хоста баргирой,⁶
Ниғаҳ кун, ҷӣ бояд, ҳамон кун ба роӣ.⁷

Ба пилони гарданкаш⁸ он хоста
Ба даргоҳи шоҳ овар ораста.⁹

Бифармуд, то кӯсу рӯину ной
Баромад зи даҳлези пардасарой.¹⁰

Сипахро зи дарё ба хомун кашид,
Зи*¹¹ Чиндиҷ сӯи Офаридун кашид.

Чу омад ба наздики Таммиша боз,
Ниёро ба дидори ӯ буд ниёз.

1095 Баромад зи дар нолаи каррной,
Саросар бичунбид лашкар зи ҷой.

-
1. ТПЗИЛ- Ба нерӯи шоҳ он ду банди гарон
Кушодем аз дасти афсунгарон.
Ба фармони Яздони чонофарин
Кашидем кин аз саворони Чин.
 2. ТПЗ- Мамондам ба гетӣ яке кинавар
Ба фарри Фаридуни пархошхвар.
 3. Л-Пас он гаҳ бифармуд.
 4. И-Чунон марди гурди.
 5. Л-Сӯи диҷ шаву.
 6. И-баргизой.
 7. Л-хама, харчӣ ёбӣ ба ҷой.
 8. Л-гардункаш.
 9. И-Бубар то дари шоҳ нохоста.
 10. И-Биёранд бар пеши.
 11. М-хомун.

Ҳама пушти пилон ба пирӯзатахт
Биёрост солори пирӯзбахт.¹

Ҳамон маҳди заррин ба дебои Чин,
Ба гавҳар биёроста ҳамчунин.

Дурафшон зи ҳар гуна-гуна дурафш,
Ҷаҳоне шуда сурху зарду бунафш.

Зи дарёи Гелон чу абри сиёҳ
Думодум ба Сорӣ расид он сипоҳ.

1100 Ба зарринситому ба зарринкамар,
Ба симинрикобу ба зарринсипар,

Або ганчу пилони бохоста
Пазира шуданро биёроста.

Чу омад ба наздики шоҳу сипоҳ,
Фаридун пиёда биёмад ба роҳ.²

Ҳамон гелмардум³ чу шери яла,
Або тавқи заррину мушкинкула.

Паси пушти шоҳ-андар эрониён,
Якояк ба кирдори⁴ шери жиён.

1105 Ба пеши сипоҳ - андарун пилу шер,
Паси жандапилон ялони далер.

Дурафши Фаридун чу омад падид,
Сипоҳи Манучеҳр саф баркашид.

Пиёда шуд аз асп солори нав,
Дарахти навоин пур аз бори нав.

Заминро бибӯсиду кард офарин
Бар он тахту тоҷу кулоҳу нигин.

1. И-бедорбахт.

2. Л-б. 1102 нест.

3. ИЛ-Ҳама гелмардон.

4. ИЛ-Далерон, ки ҳар як чу.

Фаридун бифармуд, то барнишаст,
Бибӯсиду бибсуд дасташ¹ ба даст.

1110 Биёмад ба гоҳу фиристод кас
Бари Соми Найрам, ки зуд ой, бас

Ки Сом омада буд зи Ҳиндустон
Ба фарёди он разми ҷодуситон.

Биёвард чандон зару хоста,
Абе он ки з-ӯ шоҳ буд хоста.

Зи динору гавҳар ҳазорон ҳазор,
Ки онро муҳандис надонад шумор.

Чу омад ба наздики шоҳи ҷаҳон,
Сано кард бар шоҳ пиру ҷавон.

1115 Чу ўро бидидаш ҷаҳоншаҳрёр,
Нишондаш бари хештан номдор.²

Супурдам, бигуфт ин, набера туро,
Ки ман рафтани гаштаам з-ин саро.

Ту ўро ба ҳар кор шав ёрвар,
Чунон кун, ки аз ту намояд ҳунар.

Гирифташ сабук даст шоҳи ҷаҳон,
Бидодаш ба дасти ҷаҳонпахлавон.³

Пас, он гаҳ сӯи осмон кард рӯй,
Ки «Эй додгар, довари ростгӯй,⁴

1. И-бистурд рӯяш.

2. ТПЗ- Ба Сом инчунин, гуфт шоҳи куҳан,
Ки «Эй номвар, меҳтари анчуман,
Ба сар шуд маро рӯзу чандин гузашт,
Сипехр аз бари чархи гардон бигашт.
Кунун чанбарӣ гашт сарви саҳй,
Намонад ба кас рӯзгори беҳй.
Дарахте, ки сар баркашад з-анчуман,
Мар ўро расад тоҷу тахти куҳан.

3. И-б. 1118 нест.

4. Л-б. 1109, 1119 нест

1120 Ту гуфтӣ, ки ман додгар доварам,
Ба сахтӣ ситамдидаро ёварам.

Ҳамам дод додӣ, ҳамам ёварӣ,
Ҳамам тоҷ додӣ, ҳам ангуштарӣ.

Ҳама комҳо додиям, эй Худой,
Кунун мар маро бар ба дигар сарой.

Аз ин бештар андар ин ҷои танг
Наҳоҳам, ки дорад равонам диранг».

Сипаҳдор - Шерӯю он хоста
Ба даргоҳи шоҳ омад ораста.

1125 Бубахшид он хоста бар сипоҳ,
Чу ду рӯз буд монда аз меҳрмоҳ,

Бифармуд пас, то Манучеҳршоҳ
Нишаст аз паси таҳти зар бо кулоҳ.¹

Ба дасти худаш тоҷ бар сар ниҳод,
Басе панду андарзҳо кард ёд.

ГУФТОР АНДАР МУРДАНИ ФАРИДУН

Чу он карда шуд, рӯз баргашту бахт
Бипажмурд барги каёнидарахт.

Карона гузид аз сари² тоҷу гоҳ,
Ниҳода бари худ сари он се шоҳ.

1130 Ҳама ҳар замон зор бигристӣ,
Ба душворӣ - андар ҳама зистӣ.

Ба навҳа - дарун ҳар замоне ба зор
Чунин гуфтӣ он номвар шаҳрёр,

Ки баргашту торик шуд рӯзи ман
Аз он се дилафрӯзи дилсӯзи ман.

1. Л-б. 1121-1126 нест.

2. ИЛ-бар-ин.

Ба зорӣ чунин кушта дар пеши ман,
Ба*¹ кина ба коми бадандеши ман.

Ҳам аз бадхӯй, ҳам зи кирдори бад
Ба рӯи ҷавонон чунин бад расад.

1135 Набурданд фармони ман, лочарам
Ҷаҳон гашт бар ҳар се барно диҷам.

Пур аз хун дилу пур зи гиря ду рӯй,
Чунин то замона сар омад бар ӯй.

Фаридун бишуд, ном аз ӯ монд боз,
Баромад бар ин рӯзгоре дароз.

Ҳама неқномӣ буду ростӣ,
Кӣ кард, эй писар, суд аз костӣ?

Манучеҳр бинҳод тоҷи каён,
Бубасташ ба зуннори хунин миён.

1140 Бар оини шоҳон яке даҳма кард,
Чи аз зарри сурху чи аз ложвард.

Ниҳоданд зер андараш тахти оч,
Биёвехтанд² аз бари оч тоҷ.

Ба падруд кардан-ш рафтанд пеш,
Чунон чун бувад расму оину кеш.

Дари даҳма бастанд бар шаҳрёр,
Шуд он арҷманд аз ҷаҳон хору зор.

Манучеҳр як ҳафта бо дард буд,
Ду чашмаш пуробу ду рух зард буд.³

1145 Яке ҳафта бо сӯғ буд шаҳрёр,
Аз ӯ шаҳру бозорҳо сӯғвор.⁴

1. М-кину.
2. ИЛ-Баровехтанд.
3. И-б. 1144 нест.
4. Л-б. 1145 нест.

Чаҳоно, саросар фусӯсиву бод,
Ба ту нест марди хирадманд шод.¹

Якояк ҳаме парваришон ба ноз,
Чи кӯтоҳ умру чи умри дароз.

Чу мар додаро боз хоҳӣ ситад,
Чӣ ғам, гар бувад хок он, гар бусад?

Агар шахрёриву гар зердаст,
Чу аз ту чаҳон ин нафасро гусаст,

1250 Ҳама дарду хушшии ту шуд чу хоб,
Ба ҷовид мондан дилатро матоб!

Хунук он к-аз ӯ некуӣ ёдгор
Бимонад, агар банда ё шахрёр.²

МАНУЧЕҲР

Подшоҳии ӯ саду бист сол буд

Пас³ он гаҳ яке ҳафта бигзоштанд,
Ҳама мотаму сӯги ӯ доштанд.⁴

Ба ҳаштум биёмад Манучеҳршоҳ,
Ба сар барниҳод он каёникулоҳ.

Дари ҷодуиҳо ба афсун бубаст,
Бар ӯ солиён анчуман шуд ду шаст.

Ҳама паҳлавонони рӯи замин
Бар ӯ яксара хонданд офарин.

5 Чу дайҳими шоҳӣ ба сар барниҳод,
Чаҳонро саросар ҳама мужда дод.

1. ТПЗИ- Ба кирдорҳои ту чун бингарам,
Фусӯс аст, бозӣ намояд барам.
2. Л-б. 1147-1151 нест.
3. И-Ҳам.
4. Л-б. 1152 нест.

Ба доду ба дину ба¹ мардонагӣ,
Ба некиву покиву фарзонагӣ.²

Манам гуфт бар тахт гардонсипехр,
Ҳамам хашму чанг асту ҳам доду меҳр.

Замин бандаву чарх ёри ман аст,
Сари тоҷдорон шикори ман аст.

Ҳамам дину ҳам фарраи эзадист,
Ҳамам бахти некиву дасти бадист.

- 10 Шаби тор чӯяндаи кин манам.
Ҳамон оташи тези Барзин манам.

Худованди шамшеру зарринакафш,
Фарозандаи ковиёнидурафш.

Фурӯзандамеғу барорандатеғ,³
Ба ҷанг⁴ - андарун ҷон надорам дарег.

Гаҳи базм дарё ду дасти ман аст,
Дами оташ аз барнишасти ман аст.

Бадонро зи бад даст кӯтаҳ кунам,
Заминро ба хун ранги дебах кунам.

- 15 Гирояндагурзу намояндаточ,
Фурӯзандаи мулк бар тахти оч.

Або ин хунарҳо яке бандаам,
Ҷаҳнофаринро парастандаам.⁵

Ҳама даст бар рӯи гирён занем,
Ҳама дастонҳо зи Яздон занем.

1. И-дихиш ҳам; Л-оини.

2. ТПЗИЛ- Чунин гуфт бо сар ба сар лашкаркаш,
Кеҳу меҳ, ки буданд дар кишвараш.

3. И-Фурӯзандаи гоҳу буррандатеғ; Л-Фурӯзандаи меғу буррандатеғ.

4. ИЛ-Ба кин.

5. ИЛ-ситояндаам.

К-аз ӯ тоҷу тахт аст, аз ӯям¹ сипоҳ,
Аз ӯям сипосу бад-ӯям паноҳ.

Ба роҳи Фаридуни фарруҳ равем,
Ниёмон куҳан буд гар, мо навем.

- 20 Ҳар он кас, ки дар ҳафт кишвар замин
Бигардад зи роҳу битобад² зи дин,

Намояндаи ранҷ дарвешро,
Забун доштан мардуми хешро,

Барафроштан сар ба бешии ганҷ,
Ба ранҷур³ мардум намоянदारанҷ,

Ҳама назди ман сарбасар кофиранд
В-аз Оҳармани бадкуниш бадтаранд.

Ҳар он динвар, к-ӯ на бар⁴ дин бувад,
Зи Яздону аз ман-ш нафрин бувад.

- 25 В-аз он пас ба шамшер ёзем даст,
Кунам сарбасар кишвар аз кина⁵ паст.⁶

Ҳама номдорони⁷ рӯи замин⁸
Бар ӯ яксара⁹ хонданд офарин.

Ки фарруҳ ниёи ту, эй некхоҳ,
Туро дод оини тахту кулоҳ.

Туро бод ҷовид тахти равон,
Ҳамон тоҷу ҳам фарраи мӯбадон.

1. Л-К-аз ӯяст тоҷу в-аз-ӯям.

2. Л-рою бигардад.

3. Л-дарвеш.

4. Л-к-ӯ на бо ман бар ин.

5. Л-кишвараш сар ба сар поку.

6. И-б. 25 нест;

ТПЗ- Чу баргуфт з-ин гуна шоҳи ҷаҳон
Ба назди бузургони равшанравон.

7. И-пахлавонони.

8. Л-пахлавонони покизадин.

9. Л-Манучехрро.

Дили мо якояк ба фармони туст,
Ҳамон чони мо зери паймони туст.

- 30 Чаҳонпахлавон Сом бар пой хост,
Бад-ӯ гуфт, к-«Эй довари¹ додрост,²

Зи шоҳон маро дида бар дидан аст,
Зи ту доду аз ман писандидан аст.

Падар бар падар шоҳи Эрон туй,
Гузини далерону³ шерон туй.

Тану чон-т⁴ Яздон ниғаҳдор бод!
Дилат шодмон, бахт бедор бод!

Ту аз бостон⁵ ёдгори манӣ,
Ба тахти кай зинҳори манӣ.

- 35 Ба разм - андарун шери пояндай,
Ба базм - андарун шеде тобандай.

Замину замон хоки пои ту бод!
Ҳамон тахти пирӯза чои ту бод!

Чу шустӣ ба шамшери ҳиндӣ замин,
Ба ором биншину ромиш гузин.

Аз ин пас ҳама навбати мост разм,⁶
Ту ро чой тахт асту бигмозу базм.⁷

Ниёкони ман паҳлавонон буданд,
Паноҳи бузургону шоҳон буданд.

- 40 Зи Гаршосп то Найрами номдор
Сипаҳдор буданду ханчаргузор.⁸

1. Л-меҳтари.

2. Л-Покрост.

3. ИЛ-Саворону.

4. Л-Бад-ин фарр-т.

5. И-ростон.

6. Л-чанг.

7. Л-Ту ро тахту ромишгару ною чанг.

8. ИЛ-б. 39-40 нест.

Шавам гирди гетӣ, бароям яке,
Зи душман ба банд оварам андаке.

Маро паҳлавонӣ ниёи ту дод,
Диламро хирад меҳру рои ту дод».¹

Бар ӯ низ кард офарин шаҳрёр,
Басе додаш аз ҳадяи шоҳвор.

Пас аз пеши тахташ гурозид Сом,
Пасаш паҳлавонон ниҳоданд гом,

- 45 Хиромиду шуд сӯи оромгоҳ,
Ҳамае гашт гетӣ бар оину² рох.

ГУФТОР АНДАР ЗОДАНИ ЗОЛ

Кунун пуршигифте яке дoston
Бипайвандам аз гуфтаи бoston.

Нигаҳ кун, ки мар Сомро рӯзгор
Чӣ бозӣ намуд, эй писар, гӯш дор.

Набуд эҷ фарзанд мар Сомро,
Дилаш буд чӯё дилоромро.³

Нигоре буд андар шабистони ӯй,
Зи гулбарг рух дошт в-аз мушк мӯй.

- 50 Аз он моҳаш уммеди фарзанд буд,
Ки хуршедчехра барӯманд буд.

Зи Соми Наримон ҳам ӯ бор дошт,
Зи бори гарон тан-ш озор дошт.⁴

Зи модар чудо шуд бад-он чанд рӯз,
Нигоре чу хуршеди гетифуруз.

1. ТПЗ - Чунон чун бувад бандагӣ шоҳро,
Камар бастаам чанги бадхохро.
2. И-ба орому.
3. И-б. 48 нест.
4. Л-б. 51 нест.

Ба чехра накӯ буд бар сони шед,
Валекин ҳама мӯй будаш сапед.

Зи модар писар чун бад-ин гуна зод,
Накарданд як ҳафта бар Сом ёд.

55 Шабистони он номвар¹ паҳлавон
Ҳама пеши он хурдкӯдак навон.

Касе Соми ялро наёраст гуфт,
Ки фарзанд пир омад аз хуб чуфт.

Яке доя будаш ба кирдори шер,
Бари паҳлавон - андар омад далер.

Мар ўро ба фарзанд-бар² мужда дод,
Забон баркушод, офарин кард ёд,³

Ки бар Соми ял рӯз фархунда бод!
Дили бадсиголони ў канда бод!

60 Бидодат Худой, он чи мехостӣ,⁴
Ҳама чон бад-ин хошиш ороствӣ.⁵

Паси пардаи ту, аё⁶ номчӯй,
Яке покпур омад аз мохрӯй.

Яке паҳлавонбаччаи шердил,
Намояд бад-ин кӯдакӣ чир дил.⁷

Танаш нуқраи поку рух чун биҳишт,
Бар ў-бар набинӣ як андоми зишт.

Зи оху ҳамон, к-аш сапед аст мӯй,
Чунин буд бахши⁸ ту, эй номчӯй.

1. Л-мӯбадон.

2. ИМ-Чу омад бари паҳлавон.

3. Л-б. 58 нест.

4. И-Бадон чи зи Эзад ҳаме хостӣ.

5. Л-б. 60 нест.

6. Л-ту-дар, эй.

7. Л-б. 62 нест.

8. Л-бахри.

65 Бад-ин бахшишат кард бояд писанд,
Макун чон-т наспосу дилро нажанд.¹

Фуруд омад аз тахт Соми савор,
Ба парда даромад сӯи навбахор.

Яке пирсар пури пурмоя дид,
Ки чун ӯ надиду на аз кас шунид.

Ҳама мӯи андоми ӯ ҳамчу барф,
Валекин ба рух сурх буду шигарф.²

Чу фарзандро дид мӯяш сапед,
Бибуд аз ҷаҳон яксара ноумед.

70 Битарсид сахт аз паи сарзаниш,
Шуд аз роҳи дониш ба дигар маниш.

Сӯи осмон сар баровард рост,
В-аз он кардаи хеш зинҳор хост.

Ки «Эй бартар аз кажжию ростӣ,
Беҳӣ з-он физояд, ки ту хостӣ.

Агар ман гуноҳе гарон кардаам,
В-агар дини³ Оҳарман овардаам,

Ба пӯзиш магар кирдгори ҷаҳон
Ба ман-бар бубахшояд андар ниҳон.

75 Бупечад ҳаме тира чонам зи шарм,
Бичӯшад ҳаме дар танам хуни гарм.

Аз ин бачча чун баччаи Аҳриман
Сияҳчашму мӯяш ба сони суман.

Чу оянду пурсанд гарданкашон,
Бубинанд⁴ ин баччаи баднишон,

1. Л-б. 65 нест.

2. ИЛ-б. 67, 68 нест.

3. ИЛ- кеши.

4. И-б. 77-79 нест.

Чй гӯям, ки ин баччаи дев чист,
Паланги дуранг аст, ё худ парист?

Биханданд бар ман меҳони ҷаҳон
Аз ин бачча дар ошқору ниҳон.¹

80 Аз ин нанг бигзорам Эронзамин,
Наҳоҳам бар ин буму бар офарин».

Бигуфт ин ба хашму битобид рӯй,
Ҳама кард бо баҳти худ гуфтугӯй.

Бифармуд пас, то-ш бардоштанд,
Аз он буму бар дур бугзоштанд.

Яке кӯҳ буд, номаш Албурзқӯҳ,
Ба хуршед наздику дур аз гурӯҳ.

Бад-он чой Симурғро лона буд,
Ки он хона аз халқ бегона буд.

85 Ниҳоданд бар кӯҳу гаштанд боз,
Баромад бар ин рӯзгори дароз.

Чунон паҳлавонзодаи бегуноҳ
Надонист ранги сапед аз сиёҳ.

Падар меҳр бибриду бифканд хор,
Чу бифканд, бардошт парвардгор.

Яке достон зад бар ин модашер,
Куҷо карда буд бачча аз шир сер,

Ки «Гар ман туро хуни дил додаме,
Сипос эҷ бар сар-т нанҳодаме,

90 Ки ту худ маро зинда ҳамчун² дилӣ,
Дилам бигсилад, гар зи ман бигсилӣ».

1. М-чй гӯянд аз.

2. Л – чону.

Ҳамон хурдкӯдак бад-он чойгоҳ
Шабу рӯз афтода буд бепаноҳ.

Замоне сарангуштро мемакид,
Замоне хурӯшиданӣ мекашид.¹

Чу Симуриро бачча шуд гурсуна,
Ба парвоз баршуд баланд аз буна.

Яке ширхора хурӯшанда дид,
Замин ҳамчу дарёи чӯшанда дид.

95 Зи хорош гаҳвораву доя хок,
Тан аз чома дуру лаб аз шир пок.

Ба гирд - андараш тирахоки нажанд,
Ба сар бар-ш² хуршед гашта баланд.

Палангаш будӣ, кошкӣ мому боб,
Магар сояе ёфтӣ з-офтоб.

Худованд меҳре ба Симури дод,
Накард ӯ ба хӯрдан аз он бачча ёд.³

Фуруд омад аз абр Симури чанг
Бизад, баргирифташ аз он гармсанг.

100 Бибурдаш дамон то ба Албурзкӯх,
Ки будаш дар он чо куноми гурӯх.

Сӯи баччагон бурд, то бишкаранд,
Бад-он нолаи зори ӯ нангаранд.

Бибашуд Яздони некидиҳиш,
Яке буданӣ дошт андар бувиш.⁴

1. ИЛ-б. 92, 92 нест.

2. И – Ҳарираш зи.

3. Л-б. 98 нест.

4. ТПЗ- Касеро ки Яздон ниғаҳдор шуд,
Чӣ шуд, гар бари дигаре хор шуд?
Ба Симури омад садое падида,
Ки, эй мурғи фархундаи покдид,

Нигаҳ кард Симурғ бо баччагон,
Бар он хӯрд хун аз ду дида чакон.

Шигифте бар ӯ барфиканданд меҳр,
Бимонданд хира бад-он хубчеҳр.

105 Шикоре ки нозуктар, он баргузид,
Ки бе шир меҳмон ҳаме хун мазид.

Бад-ин гуна то рӯзгори дароз
Баромад, ки буд кӯдак он чо ба роз.

Чу он кӯдаки хурд пурмоя гашт,
Бар он кӯҳ-бар корвонҳо гузашт.

Яке мард шуд чун яке зодсарв,
Бараш кӯҳи симу миёнаш чу гарв.

Нишонаш пароканда шуд дар чаҳон,
Баду нек ҳаргиз намонад ниҳон.

110 Ба Соми Наримон расид оғаҳӣ
Аз он некпай пур бо фарраҳӣ.

ХОБ ДИДАНИ СОМ АЗ ҲОЛИ ПИСАР

Шабе аз шабон доғдил хуфта буд,
Зи кори замона барошуфта буд.

Чунон дид, к-аз кишвари ҳиндувон
Яке мард бар тозиаспе давон.¹

Савори сарафрозу гурди тамом,
Фароз омадӣ то ба наздики Сом.²

Нигаҳ дор ин кӯдаки ширхор,
К-аз ин тухми мардӣ дарояд ба бор,
Зи пушташ чаҳонпахлавону радон
Биёянд монанди шери жиён.
Супурдем ӯро дар ин кӯҳсор,
Бибин, то чӣ пеш оварад рӯзгор.

1. Л - чавон

2. Л-б. 113 нест.

Варо мужда додӣ зи фарзанди ӯй,
Аз он бурзшохи барӯманди ӯй.

- 115 Чу бедор шуд, мӯбадонро бихонд,
В-аз ин дар суҳан чанд гуна биронд.

Бад-эшон бигуфт, он чи дар хоб дид,
Ҷуз он ҳар чи аз қорвонон шунид.

Чӣ гӯед, гуфт, андар ин достон,
Хирадгон бар ин ҳаст ҳамдостон?

Ки зиндаст он хурдкӯдак ҳанӯз,
В-агар шуд зи сармову меҳри тамуз?¹»

Ҳар он кас, ки буданд пиру ҷавон,
Забон барқушоданд бар паҳлавон,

- 120 Ки ҳар к-ӯ ба Яздон шавад носипос,
Набошад ба ҳар қор некишинос,²

Ки бар сангу бар хок шеру паланг,
Чи моҳӣ ба об - андарун, ё наҳанг,

Ҳама баччаро парваронандаанд,
Ситоиш ба Яздон расонандаанд.

Ту паймони некидиҳиш бишканӣ,
Чунон бегунаҳ баччаро бифканӣ.

Зи мӯи сапедаш дил орей ба танг,
Тани равшану покро нест нанг.

- 125 Нигар, то нагӯӣ, ки ӯ зинда нест,
Биёрою бар ҷустанаш - бар биист.

Ки Яздон касеро, ки дорад нигоҳ,³
Зи гармову сармо нагардад табоҳ.⁴

1. Л-б. 118 нест

2. Л – б.120 нест.

3. И-додаш паноҳ.

4. Л-б. 124-126 нест.

Ба Яздон кунун сӯи пӯзиш гирой,
Ки ўяст некидиху¹ раҳнамой.

Бар он буд, ки рӯзи дигар паҳлавон
Сӯи кӯхи Албурз пӯяд навон.²

Чу шаб тира шуд, рои хоб омадаш,
К-аз андешаи дил шитоб омадаш.

130 Чунон дид дар хоб, к-аз кӯхи Ҳинд
Дурафше барафрохтандӣ баланд.

Ғулومه падида омадӣ хубрӯй,
Сипоҳи гарон аз паси пушти ўй.

Ба дасти чапаш - бар яке мӯбаде,
Сӯи росташ номвар бихраде.

Яке пеши Сом омадӣ з-он ду мард,
Забон баркушодӣ ба гуфтори сард.

Ки «Эй марди бебоки нопокрой,
Зи дида бишустӣ ту шарми Худой,

135 Туро доя гар мурғ шояд ҳаме.
Пас ин паҳлавонӣ чӣ бояд ҳаме.

Гар охуст бар мард мӯи сапед,
Ту роишу сар гашт чун барги бед.³

Ҳам ону ҳам ин Эзадат ҳадя дод,
Ҳаме гум кунӣ ту ба бедод дод.

Пас, аз офаринанда безор шав⁴,
Ки дар тан-т ҳар рӯз⁵ рангест нав.

1. Л-бар неку бад.

2. Л-б. 128 нест;
ТПЗ - Бигӯяд, магар боз ёбад варо,
Ба дил шодкомӣ физояд варо.

3. Л – мушкбед.

4. Л-бедор шав.

5. Л-Ки тартиби харрӯза.

Писар гар ба наздики ту буд хор,
Мар \bar{y} ¹ хаст парвардаи кирдгор,

- 140 К-аз \bar{y} меҳрубонтар бад- \bar{y} ² доя нест,
Туро худ ба меҳр - андарун поя нест».

Ба хоб - андарун бархурӯшид Сом,
Чу шери жиён к-андарояд ба дом.

Битарсид з-он хоб, к-аз рӯзгор
Набояд, ки бинад бад омӯзгор.³

Чу бедор шуд, бихрадонро бихонд,
Сарони⁴ сипахро ҳама барнишонд.

Биёмад дамон сӯи он кӯҳсор,
Ки афкандаи худ кунад хостор.

- 145 Сар андар сурайё яке кӯҳ дид,
Ту гуфтӣ, ситора⁵ бихоҳад кашид.

Нишеме аз \bar{y} баркашида баланд,
Ки н-ояд зи кайвон бар \bar{y} -бар газанд.

Фурӯ бурда аз шизу⁶ сандал амуд,
Як андар дигар бофта чӯби уд.

Бад-он санги хоро ниғаҳ кард Сом,
Бад-он ҳайбати мурғу ҳавли куном.

Яке кох буд, торақ андар симок,
На аз дастранчу на аз сангу⁷ хок.

1. ИЛ-Кунун.

2. Л—варо.

3. ТПЗ - Битарсид аз он хоб, к-аз кирдгор
Набояд, ки бинад бади рӯзгор.

Л – б. 142 нест.

4. Л – Саросар.

5. И-Ки гуфтӣ сурайё.

6. Л-чӯби.

7. ИЛ-обу.

150 Ситода¹ чавоне ба кирдори Сом,
Бидидаш, ки мегашт гирди куном.²

Абар офаринанда кард офарин,
Бимолид рухсорагон бар замин.

К-аз инсон бар он кӯҳ мурғ офарид,
Зи хоро сар андар сурайё кашид.

Бидонист, к-ӯ додгар довар аст,
Тавонову аз бартарон бартар аст.

Раҳи баршудан чусту кай буд роҳ
Даду домро бар чунин чойгоҳ.

155 Ситоишкунон гирди он кӯҳ-бар
Баромад, зи чоё надид ӯ гузар.³

Ҳама гуфт, к-«Эй бартар аз чойгоҳ,
Зи равшанравону⁴ зи хуршеду мох.

Ба пӯзиш бари ту сар афкандаам,
Зи тарси ту ҷонро парокандаам,⁵

Гар ин кӯдак аз пок пушти ман аст,
На аз тухми бадгавҳар Оҳарман аст,

Бар ин-бар шудан бандаро дастгир,
Ман ин пургунаҳро ту кун дилпазир!⁶».

160 Чу бо довар ин розҳо гуфта шуд,
Ниёиш ҳамон гаҳ пазируфта шуд.

Нигаҳ кард Симурғ з-афрози кӯҳ,
Бидонист, чун дид Сому гуруҳ,

1. И-Нишаста.

2. Л-б. 150 нест.

3. Л-б. 155 нест

4. ИЛМ – равшангумону.

5. Л-б. 157 нест.

6. ТПЗ - Ба раҳмат барафроз ин бандаро,
Ба ман боз дех пури афгандаро.

Ки он омадан-ш аз паи бачча буд,
На аз меҳри Симурғ ӯ ранча буд.¹

Чунин гуфт Симурғ бо пури Сом,
Ки «Эй дида ранчи нишему куном,

Туро парваранда яке доям,
Ҳамат доя², ҳам нек сармоям,

- 165 Ниҳодам туро ном Дасти Занд,
Ки бо ту падар кард дастону банд.³

Бад-ин ном чун бозгардӣ ба қой,
Бигӯ, то-т хонад яли раҳнамой.

Падар Соми ял, паҳлавони чаҳон,
Сарафрозтар кас миёни меҳон

Бад-ин кӯх⁴ фарзандчӯй омадаст,
Туро назди ӯ обрӯй омадаст.

Раво бошад акнун, ки бардорамат,
Беозор наздики ӯ орамат.»

- 170 Чавон чун зи Симурғ бишнид ин,
Пур аз об чашму пур андӯҳгин.

Агар чанд мардум надида буд ӯй,
Зи Симурғ омухта буд гуфтугӯй.⁵

Бар овози Симурғ гуфтӣ сухан,
Фаровонхирад буду донишқуҳан.

Забону хирад буду рояш дуруст,
Ба тан низ ёри зи Яздон бичуст.⁶

1. Л-б. 160-162 нест.

2. М-мому.

3. Л-б. 164-165 нест.

4. ИЛ – Бад-ин гуна

5. Л-б. 171 нест.

6. И-б. 170-173 нест.

Ба Симурғ бингар, ки Дастон чӣ гуфт,
«Магар сер гаштӣ ҳамоно зи чуфт?

175 Нишеми ту рахшанда гоҳи ман аст,
Ду парри ту фарри кулоҳи ман аст.

Сипос аз ту дорам пас аз кирдгор,
Ки осон шудам аз ту душвор кор».

Чунин дод посух, ки «Гар точгоҳ
Бубинему расми каёникулоҳ,

Магар, к-ин нишемат наёяд ба кор,
Яке озмоиш кунад рӯзгор¹,

На аз душманӣ дур дорам туро,
Сӯи подшоҳӣ гузорам туро.

180 Туро будан эдар маро дарх(в)ар аст,
Валекин туро он аз ин беҳтар аст.

Або хештан бар яке парри ман
Ҳама бош дар сояи² фарри ман.

Гарат ҳеч сахтӣ ба рӯй оваранд,
Зи неку зи бад гуфтугӯй оваранд,

Бар оташ барафкан яке парри ман,
Бибинӣ ҳам андар замон фарри ман,

Ки дар зери паррат бипарвардаам,
Або баччагонат баровардаам.³

185 Ҳамон гаҳ биёям чу абри сиёҳ,
Беозорат орам бад-ин чойгоҳ.

Фаромуш макун меҳри доя зи дил,
Ки дар дил маро меҳри ту дилгусил.»

1. И – б. 177-178 нест.

2. И – Ҳамеша ҳаме бош бо.

3. Л – б. 184 нест.

Дилаш кард пидрому бардошташ,
Гурозон ба абр - андар афрошташ.

Зи парвозаш овард назди падар,
Расида ба зери бараш мӯи сар.

Танаш пилвору¹ рухаш чун баҳор,*²
Падар чун бидидаш, бинолид зор.

190 Фурӯ бурд сар пеши Симурғ зуд,
Ниёиш ҳаме б-офарин барфузуд,

Ки «Эй шоҳи мурғон, туро додгар
Бад-он дод нерӯву зӯру хунар,

Ки бечорагонро ҳаме³ ёварӣ,
Ба некӣ ба ҳар доварон доварӣ.

Зи ту бадсиголон ҳамеша нажанд,
Бимон ҳамчунин ҷовидон зӯрманд!»

Ҳамон гоҳ Симурғ баршуд ба кӯҳ,
Бимонда бар ӯ чаши Сому гурӯҳ.⁴

195 Пас он гаҳ саропои кӯдак бидид,
Ҳамон тоҷу тахти каиро сазид.

Бару бозуи шеру хуршедрӯй,
Дили паҳлавон, дасти шамшерчӯй.

Сапедаш мижа⁵ дидагон қиргун,
Чу буссад лабу рух ба кирдори⁶ хун.

Ҷуз аз мӯй бар вай накӯҳиш набуд,
Бади дигареро пижӯҳиш набуд.

1. Л-Сараш пирвору.

2. М-нигор.

3. Л-Ба фарёди бечорагон.

4. Л – б. 194 нест.

5. ИЛ – Сияхмижжаву.

6. И-Чу писта ду лаб, рух ба монанди.

Дили Сом шуд чун биҳишти барин,
Бар он покфарзанд кард офарин.

200 «Ба ман, эй писар,-гуфт, дил нарм кун,
Гузашта макун ёду дил гарм кун.

Манам камтарин банда, яздонпараст,
Аз он пас, ки овардамат боз даст,

Пазируфтаам аз Худои бузург,
Ки дил бар ту ҳаргиз надорам сутург.

Бичӯям ҳавои¹ ту аз неку бад,
Аз ин пас чӣ хоҳӣ, ҳамон месазад».²

Танахро яке паҳлавонӣ қабой
Бипӯшиду аз кӯҳ бигзорд пой.

205 Фуруд омад аз кӯҳу болой хост,
Яке ҷомаи хусраворой хост.

Ҳама пурро Золи Зар хонд ном,
Чу Дастон варо кард Симурғ ном.³

Сипаҳ яксара пеши Сом омаданд,
Кушодадилу шодком омаданд.

Табиразанон пеш бурданд пил,
Баромад яке гард чун кӯҳи нил.

Хурӯшидани кӯс бо каррной,
Ҳамон занги заррину ҳиндидарой.

210 Саворон ҳама наъра бардоштанд,
Бад-он хурраи рох⁴ бугзоштанд.

Ба шодӣ ба шаҳр - андарун омаданд,
Або паҳлавонӣ фузун омаданд.

1. Л-ризои.

2. ИЛ- ту, хоб он сазад.

3. ИЛ-б, 206 нест.

4. И - рӯз

**ОГОҶ ШУДАНИ МАНУЧЕҲР АЗ КОРИ
СОМ ВА ЗОЛИ ЗАР**

Зи Зобул ба шоҳ омад ин огаҳӣ,
Ки Сом омад аз кӯҳ бо фарраҳӣ.

Бад-он огаҳӣ¹ шуд Манучеҳр шод,
Басе аз чаҳонофарин кард ёд.

Манучеҳрро буд ду пури гузин,
Далеру хирадманду бофарру дин.

- 215 Яке ном Нӯзар, дигар чун Зарасп,
Ба майдон ба монанди Озаргушасп.²

Бифармуд, то Нӯзари номдор
Шавад тозиён сӯи Соми савор.

Бубинад яке рӯи Дастони Сом,
Ки буд парваронида андар куном.³

Кунад офарини каёнӣ бар ӯй,
Бад-он шодмонӣ, ки бинмуд⁴ рӯй.

Бифармоядаш, то сӯи шаҳрёр
Шавад, то суханҳо кунад ошкор.

- 220 В-аз он пас сӯи Зобулистон шавад,
Бар оини хусравпарастон шавад.

Чу Нӯзар бари Соми Найрам расид,
Яке навчавон паҳлавонро бидид.

Фуруд омад аз асп Соми савор,
Гирифтанд мар якдигарро канор.

Зи шоҳу зи гурдон бипурсид Сом,
В-аз эшон бад-ӯ дод Нӯзар паём.

1. И – Аз он омадан.

2. ИЛ-6. 214 нест.

3. И-Ба дидори эшон шавад шодком.

4. ИЛ-бикшод.

Чу бишнид пайғоми шоҳи бузург,
Заминро бибӯсид Соми сутург.

225 Давон сӯи даргоҳ бинҳод рӯй,
Чунон, к-аш, бифармуд дайҳимчӯй.

Фарози яке пили нар Золи Зар
Нишонду бирондаш сабук сӯи дар.

Чу омад ба наздикии шаҳри шоҳ,
Сипаҳбад пазира шудаш бо сипоҳ.¹

Дурафши Манучеҳр чун дид Сом,
Пиёда шуд аз аспу бигзорд гом.

Заминро бибӯсид пас паҳлавон,
Ки човид зӣ шоду равшанравон.

230 Манучеҳр фармуд, то барнишаст
Мар он покдил марди яздонпараст.

Сӯи тахту айвон ниҳоданд рӯй
Чи дайҳимдору чи дайҳимчӯй.²

Манучеҳр бар гоҳ биншаст шод,
Кулоҳи каёнӣ ба сар барниҳод.

Ба як даст Қоран, ба дигар-ш Сом,
Нишастанд равшандилу шодком.

Пас, ороста Золро пеши шоҳ,
Ба зарринамуду ба зарринкулоҳ

235 Гурозон биёвард солори бор,
Шигифтӣ бимонд андар у шаҳрёр.³

Бад-ин бурзу боло, бад-ин хуб чеҳр,
Ту гӯй, ки ороми чон асту меҳр.

1. Л – б. 297 нест.

2. Л-б. 226-231 нест.

3. ТПЗ ИЛ-Пас он гаҳ Манучеҳр бо Сом гуфт,
Ки «Инро ҳамоно касе нест чуфт».

Чунин гуфт мар Сомро шахрёр,
Ки «Аз ман ту инро ба зинҳор дор.

Ба хира маёзораш аз ҳеч рӯй,
Ба кас шодмона машав чуз бад-ӯй,

Ки фарри каён дораду чанги шер,
Дили ҳушмандону фарҳанги пир.

- 240 Биёмӯз ӯро раҳи созу разм,
Ҳамон шодкомиву оини базм.

Надидаст чуз кӯху мурғу кунум,
Кучо донад оинҳоро тамом.¹

Пас аз кори Симуруғу кӯҳи баланд
В-аз он, то чаро хор шуд арчманд,

Якояк ҳама Сом бо ӯ бигуфт,
Зи хобу зи хӯрду зи ҷои нуҳуфт.

В-аз афкандани Зол бикшод роз,
Ки чун гашт бар сар сипехр аз фароз.²

- 245 Саранҷом гетӣ зи Симуруғу Зол
Пур аз³ дoston шуд ба бисёр сол.

Бирафтам ба фармони кайҳонхудой
Ба Албурзкӯх, андар он саҳтҷой.⁴

Яке кӯх дидам сар андар саҳоб,
Сипехрест, гуфтӣ, зи хоро бар об.

Бар ӯ - бар нишему чу кохи баланд
Зи ҳар сӯ бар ӯ баста роҳи газанд.

Бад-ӯ - андарун баччасимуруғу Зол,
Ту гуфтӣ, ки ҳастанд ҳарду ҳамол.

1. Л-б.240, 241 нест.
2. И-б.244 нест.
3. Л-Яке.
4. ИЛ-саъбҷой.

- 250 Ҳама бӯи меҳр омад аз боди ӯй,
Ба дил шодӣ овардаме ёди ӯй.¹
- Набуд роҳ бар кӯҳ аз ҳеч рӯй,
Давидам баса гирди ӯ пӯй-пӯй.
- Маро бӯяи пури гумбуда хост,
Ба дилсӯзагӣ чон ҳама рафт хост.²
- Або довари пок гуфтам ба роз,
Ки, эй чораи халку худ³ бениёз.
- Расида ба ҳар ҷой бурҳони ту,
Нагардад фалак ҷуз ба фармони ту.
- 255 Яке бандаам ман, вале⁴ пургуноҳ
Ба назди Худованди хуршеду моҳ.
- Умедам ба бахшоиши туст бас,
Ба чизе дигар нестам дастрас.
- Ту ин бандаи мурғпарвардари,
Ба хориву зорӣ баровардари
- Ҳама чарм пӯшад ба ҷои ҳарир,
Мазад гӯшт ҳангоми пистони шир.
- Расон боз бо ман, маро роҳ кун
Сӯи ӯву ин ранҷ кӯтоҳ кун.⁵
- 260 Ба бадмеҳрии ман равонам масӯз,
Ба ман бозбахшу дилам барфурӯз.
- Ба фармони Яздон чу ин гуфта шуд,
Ниёиш ҳамон гаҳ пазируфта шуд.

1. Л-Ба дил роҳат орад ҳама ёди ӯ.
2. Л-б. 251-252 нест.
3. Л-Ки, эй офаринандаи бениёз.
4. И-вале
5. Л-б.259 нест.

Бипаррид¹ Симурғу баршуд ба абр,
Ҳаме халқа зад бар сари марди габр.

Зи кӯҳ андаромад чу абри баҳор,
Гирифта тани Золро дар канор.

Зи бӯяш ҷаҳоне пур аз мушк шуд,
Ду дида маро бо ду лаб хушк шуд.

265 Зи саҳми ваю бӯяи пури хеш
Хирад дар сарам ҷой нагрифт беш.²

Ба пеши ман овард чун дояе,
Ки аз меҳр бошад варо моея.

Забонам бар ӯ - бар ситоиш гирифт,
Ба Симурғ бурдам намоз, эй шигифт.

Ба ман монд фарзанду худ бозгашт,
Зи фармони Яздон нашояд гузашт.³

Ман овардамаш назди шоҳи ҷаҳон,
Ҳама ошкоро бикардам⁴ ниҳон.

БОЗГАШТАНИ ЗОЛ БА ЗОБУЛИСТОН

270 Бифармуд пас шоҳ, то мӯбадон,
Ситорашиносону ҳам бихрадон

Бичӯянд, то ахтари Зол чист,
Бад-он ахтар аз бахт солор кист.

Чу гирад баландӣ, ҷӣ хоҳад будан,
Ҳама дostonҳо бибояд задан.

Ситорашиносону ҳам мӯбадон⁵
Гирифтанд як-як зи ахтар⁶ нишон,

1. Л-Бизад парр.

2. И-б. 258-265 нест. Л-б. 263-264 нест

3. Л-б. 267, 268 нест.

4. Л – ошкорат кардам.

5. Л – дар замон.

6. Л-Зи ахтар гирифтанд пайдо.

- 275 Ки ӯ паҳлавоне бувад номдор,
Сарафрозу хушёру гурду савор.
- Чу бишнид шоҳ ин суҳан, шод шуд,
Дили паҳлавон аз ғам озод шуд.
- Яке хилъат орошт шоҳи замин,
Ки карданд ҳар кас бар ӯ офарин.
- Зи аспони тозӣ ба зарринситом,
Зи шамшери ҳиндӣ ба зарринниём.¹
- Зи дебову хаззу зи ёқуту зар,
Зи густарданиҳои бисёрмар,
- 280 Гуломони румӣ ба дебои Рум,
Ҳама пайкар аз гавҳару зар-ш бум.²
- Забарҷад табаққову пирӯза чом,
Чи аз зарри сурху чи аз сими хом.
- Пур аз мушку кофуру пур заъфарон,
Ҳама пеш бурданд фармонбарон.
- Ҳамон чавшану таргу баргустувон,
Ҳамон найзаву гурзу тиру камон.
- Ҳамон тахти пирӯзаву тоҷи зар,
Ҳамон мӯҳри ёқуту зарринкамар.
- В-аз он пас Манучеҳр аҳде набишт
Саросар ситоиш ба сони биҳишт.
- 285 Ҳама Кобулу Дамбару Мои Ҳинд³,
Зи дарёи Чин то ба дарёи Синд,
- Зи Зобулситон то ба дарёи Буст
Ба оин⁴ набиштанд аҳде дуруст.

1. И-б. 278 нест.

2. ИЛ-зарру бум

3. И – Маю Ҳинд; Л – Ҳама Кобулистуноу Кашмиру Ҳинд.

4. ИЛ-Ба навъи.

Чу ин аҳду хилъат биёростанд,
Пас аспи чаҳонпахлавон хостанд¹

Чу ин карда шуд, Сом бар пой хост.
Бигуфт: «Эй гузин меҳтари додрост²,

290 Зи моҳӣ барандеш то чархи моҳ,
Чу ту шоҳ нанҳод бар сар кулоҳ.

Ба меҳру ба хубӣ, ба рою хирад
Замона ҳама аз ту ромиш барад.

Ҳама ганчи гетӣ ба чашми ту хор,
Мабодо ба чуз номи ту ёдгор».

Фароз³ омад ӯ, тахтро дод бӯс.
Бубастанд бар кӯҳаи пил кӯс,

Сӯи Зобулистон ниҳоданд рӯй,
Назора бар ӯ-бар⁴ ҳама шаҳру кӯй.

295 Чу омад ба наздикии Нимрӯз,
Хабар шуд зи солори гетиғурӯз,

Ки омад або хилъату тоҷи зар,
Або аҳду маншуру зарринкамар⁵.

Биёраста Систон чун биҳишт,
Гилаш мушки соро буду зар-ш хишт.

Басе мушку динор барбехтанд,
Басе заъфарону дирам рехтанд.

Яке шодмонӣ буд андар чаҳон,
Саросар миёни кехону меҳон.

1. Л-б. 287 нест.
2. ИЛ-доду рост.
3. ИЛ-фуруд.
4. Л-бар эшон.
5. ИЛ-б.296 нест.

300 Ҳар он чо, ки буд меҳтари номҷӯй,
Зи гетӣ сӯи Сом бинҳод рӯй,

Ки «Фархунда бодо паи ин ҷавон
Бад-ин тозадил¹ номвар паҳлавон!»

Чу бар паҳлавон офарин хонданд,
Абар Золи Зар гавҳар афшонданд.

Касе к-ӯ ба хилъат сазовор буд,
Хирадманд буду чаҳондор буд,

Ба андозашон хилъат оростанд,
Ҳама пояи бартарӣ хостанд.

ПОДШОҲӢ ДОДАНИ СОМ ЗОЛРО

305 Пас он гоҳ Сом аз паи пури хеш
Хунарҳои шоҳон биёвард пеш.

Чаҳондидагонро зи кишвар бихонд,
Суханҳои боиста чанде биронд².

Чунин гуфт бо номвар бихрадон,
Ки «Эй поку хушёрдил мӯбадон.

Чунин аст фармони бедоршоҳ³,
Ки лашкар ҳаме ронд бояд ба роҳ.

Сӯи Гургсорону Мозандарон
Ҳаме ронд хоҳам сипоҳи гарон.

310 Бимонад ба назди шумо ин писар,
Ки ҳамтои ҷон асту хуни чигар⁴.

Ба гоҳи ҷавониву кундоварӣ
Яке беҳуда сохтам доварӣ,

1. Л-поқдил.

2. Л - Бирафтанд шодон бари номдор,
Чу чанде баромад бар ин рӯзгор.

3. ИЛ – хушёршоҳ.

4. ТПЗИЛ - Дилу ҷонам эдар бимонад ҳаме,
Мижа хуни дил барфишонад ҳаме.

Писар дод Яздон, бияндохтам,
Зи бедонишӣ арҷ нашнохтам.

Гаронмоя Симурғ бардошташ,
Ҷаҳонофарин хор нагзошташ.

Маро хор буд, мурғро арҷманд,
Бипарвард, то шуд¹ чу сарви баланд,

315 Чу хангоми бахшоиш омад фароз,
Ҷаҳондор Яздон ба ман дод боз.

Бидонед, к-ин ёдгори ман аст,
Ба назди шумо зинҳори ман аст².

Шуморо супурдам ба омӯхтан,
Равон-ш аз ҳунарҳо барафрӯхтан,

Гиромиш дореду пандаш диҳед,
Ҷамон рою роҳи³ баландаш диҳед,

Ки ман рафт хоҳам ба фармони шох
Сӯи душманон бо сарони сипоҳ⁴.

320 Сӯи Зол кард он гаҳе Сом рӯй,
Ки «Доду диҳиш гиру ором ҷӯй»!

Чунон дон, ки Зобулситон хони туст,
Ҷаҳон сар ба сар зери фармони туст.

Туро хону мон бояд ободтар
Дили дӯстдорон ба ту⁶ шодтар.

Калиди дари ганҷҳо пеши туст,
Дилам шоду ғамгин ба кам беши туст.

1. Л-ӯро.

2. М-б. 316 нест

3. И-Ҷама роҳи рои.

4. Л-б. 319 нест; И-Сӯи душманон бар ба эронсипоҳ.

5. И – фармон бичӯй.

6. И - Дили дӯстонат бад-ӯ; Л-Дили дӯстон ҳар замон шодтар.

Дили равшанат ҳарчӣ хоҳад, бикор,
Ба чой ор аз базму аз корзор»¹.

325 Ба Сом он гаҳе гуфт Золи чавон,
Ки «Чун зист хоҳам ман эдар тавон?

Касе бо гунаҳ гар зи модар бизод,
Ман онам, сазад гар бинолам ба дод.

Чудо бештар з-ин кучо доштӣ,
Мадорам, ки омад гаҳи оштӣ.

Гаҳе зери чанголи мурғ - андарун,
Чамидан ба хоку мазидан ба хун.

Куномам нишаст омаду мурғ ёр,
Бад-он гаҳ, ки будам зи мурғон шумор².

330 Кунун дур гаштам зи парвардгор,
Чунин парваронад маро рӯзгор.

Зи гул баҳраи ман чуз аз хор нест,
Бад-ин бо ҷаҳондор пайкор нест».

Бад-ӯ гуфт: "-Пардохтан дил сазост
Бипардозу баргӯй, ҳарч-ат ҳавост³.

Ситорашумар, марди ахтаргирой
Чунин зад туро з-ахтари нек рой,

Ки эдар туро бошад оромгоҳ,
Ҳам эдар⁴ сипоҳу ҳам эдар кулоҳ.

335 Гузар нест аз ҳукми гардонсипеҳр,
Ҳам эдар бибояд-т густард меҳр.

Кунун гирди хеш андаровар гурӯҳ,
Саворону мардони донишпижӯҳ,

1. ИЛ-б. 324 нест.
2. Л-б. 329 нест.
3. Л-б. 332 нест.
4. И – Ҳам андар.

Биёмӯзу бишнава зи ҳар донише,
Биёбӣ зи ҳар донише ромише.

Зи хӯрду¹ зи бахшиш маёсой ҳеч,
Ҳама донишу дод додан басеч²!».

Бигуфт ину бархост овои кӯс,
Замин оҳанин шуд, ҳаво обнӯс³.

- 340 Хурӯшидани зангу хиндидарой
Баромад зи даҳлези пардасарой.⁴

Сипаҳбад сӯи чанг бинҳод рӯй
Або лашкаре сохта чангҷӯй.

Бишуд Зол бо ӯ ду манзил ба роҳ,
Бад-он, то падар чун гузорад сипоҳ.

Падар Золро танг дар бар гирифт,
Шигифтӣ хурӯшидан андаргирифт.

Ҳама Золро дида дар хун нишонд,
Ба руҳ-бар ҳама хуни дил барфишонд.⁵

- 345 Бифармуд, то бозгардад зи роҳ,
Шавад шоддил сӯи тахту кулоҳ.

Биёмад пурандеша Дастони Сом,
Ки то чун зияд бепадар шодком?

1. Л-Зи хӯрдан.

2. ТПЗ - Дигар бо хирадманд мардум нишин,
Ки нодон набошад бар оину дин.
Ки доно туро душмани чон бувад
Беҳ аз дӯстмарде, ки нодон бувад.
Ту фарзандиву ёдгори манӣ,
Ба ҳар кор дастуру ёри манӣ
Умедам ба додори рӯзи шумор,
Ки аз бахту давлат шавӣ бахтёр.

3. ИЛ-Ҳаво қиргун шуд, замин обнӯс.

4. ТПЗ - Або сӣ ҳазорон далерони қор,
Чу шерони чангӣ гаҳи қорзор.

5. Л-6.344 нест.

Нишаст аз бари номвар тахти оч,
Ба сар барниход он фурузанда тоҷ.

Або ёраву гурзай говсар,
Або тавки заррину заррин камар.

Зи ҳар кишваре мӯбадонро бихонд,
Пиҷӯҳид ҳар чизу ҳар гуна ронд.

350 Ситорашиносону диноварон,
Саворони ҷангиву киноварон

Шабу рӯз буданд бо ӯ ба ҳам,
Задандӣ ҳаме рой бар бешу кам.

Чунон гашт Зол аз бас омӯхтан,
Ки гуфтӣ ситораст з-афрӯхтан.

Ба рою ба дониш ба чое расид,
Ки чун¹ хештан дар ҷаҳон кас надид.

Савориш чунон будӣ дар*² ҷаҳон,
К-аз ӯ дostonҳо задандӣ меҳон.

355 Зи хубиш хира шудӣ марду зан,
Чу дидӣ, шудандӣ бар ӯ анчуман.

Ҳар он кас, ки наздик ё дур буд,
Гумон мушк бурданд, кофур буд.³

ОМАДАНИ ЗОЛ БА НАЗДИ МЕҲРОБИ КОБУЛӢ

Чунон буд, ки рӯзе чунон кард рой,
Ки дар подшоҳӣ бичунбад зи ҷой.

Бурун рафт бо вижа гурдони хеш,
Ки бо вай яке будашон рою кеш.

1. И-Ки чуз.

2. М-Ба чое расонид кори.

3. ИЛ-б. 355, 356 нест;

ТПЗИЛ- Чунин ҳам ҳаме гашт гардонсипехр,
Абар Сому бар Зол густарда меҳр.

Сӯи кишвари хиндувон кард рой,
Сӯи Кобулу Дамбару Марғу Мой.

- 360 Ба ҳар ҷой гоҳе биёростӣ,
Маю руду ромишгарон хостӣ.

Кушода дари ганчу афканда ранч
Бар оину расми сарои сипанч.

Зи Зобул ба Кобул расид он замон,
Гурозону хандондилу шодмон.

Яке подшо буд, Мехроб ном,
Забардасту боганчу густардаком.

Ба боло ба кирдори озодасарв,
Ба рух чун баҳору ба рафтаг тазарв.

- 365 Дили бихрадон дошту мағзи радон,
Ду китфи ялону ҳуши мӯбадон.

Зи Заҳхоки тозӣ гуҳар доштӣ,
Зи Кобул ҳама буму бар доштӣ.¹

Ҳама дод ҳар сол бо Сом сов,
Ки бо вай ба размаш набуд эҷ тов.

Чу оғаҳ шуд аз кори Дастони Сом,
Зи Кобул биёмад ба хангоми бом.

Або ганчу аспони ороста,
Ғуломону ҳар гунае хоста.

- 370 Зи динору ёкуту мушку абир,
Зи дебои зарбафту хаззу ҳарир.

Яке тоҷи пурғавҳари шоҳвор,
Яке тавқи заррин забарҷаднигор.

Сарон ҳар кӣ буданд, кобулсипоҳ
Биёвард бо хештан сӯи роҳ.²

1. Л-б. 366, 367 нест.

2. Л-б. 372 нест.

Чу омад ба Дастони Сом огаҳӣ,
Ки зебо меҳе ояд¹ андар мехӣ,

Пазира шудаш Золу бинвохташ,
Зи² оин яке пойгаҳ сохташ.³

375 Сӯи тахти пирӯза бозомаданд,
Кушодадилу базмсоз омаданд.

Яке паҳлавонӣ ниҳоданд хон,
Нишастанд бар хони ӯ фаррухон,

Гусорандаи май, май оварду чом,
Нигаҳ кард Меҳроб дар пури Сом.

Хуш омад ҳамонош дидори ӯй,
Дилаш тезтар гашт бар кори ӯй.

Аз он донишу рой Меҳроби гурд
Бигуфт: «Он ки ӯ зод, ҳаргиз намурд.⁴

380 Чу Меҳроб барҳост аз хони Зол,
Нигаҳ кард Зол андар он бурзу ёл.

Чунин гуфт бо меҳтарон Золи Зар,
Ки «Зебандатар з-ин кӣ бандад камар?

Ба чеҳру ба болои ӯ мард нест,
Касе гӯй ӯро ҳамовард нест.»⁵

Яке номдор аз миёни меҳон
Чунин гуфт бо паҳлавони ҷаҳон:

"Паси пардаи ӯ яке духтар аст,
Ки рӯяш зи хуршед некӯтар аст.

385 Зи сар то ба пояш ба кирдори оҷ,
Ба рух чун биҳишту ба боло чу соҷ.

1. ИЛ-омад.

2. И-Ба.

3. Л-Аз он анҷуман сар барафрохташ.

4. Л-б. 379 нест.

5. Л-б. 382 нест.

Бар он суфти симин ду мушкин каманд,
Сараш гашта чун ҳалқаи пойбанд.

Рухонаш чу гулнору лаб нордон,
Зи симин бараш руста ду норвон.

Ду чашмаш ба сони ду наргис ба боғ,
Мижа тирагӣ бурда аз парри зоғ.

Ду абрӯ ба сони камони тароз,
Ба рӯ туз пӯшида аз мушки ноз.

390 Агар моҳ чӯй, ҳама рӯи ӯст,
В-агар мушк бӯй, ҳама мӯи ӯст.¹

Биҳиштест сар то сар ораста,
Пуророишу ромишу² хоста.^{3»}

Баровард мар Золро дил ба чӯш
Чунон шуд, к-аз ӯ рафт орому хуш,

Ки аз некуй мард эдун бувад,
Ба некӣ аз ин зода худ чун бувад.⁴

Шаб омад, дар андеша биншаст зор,
Ба нодида бар шуд ба қон сӯгвор.⁵

395 Чу зад бар сари кӯҳ бар теғ шед,
Қаҳон шуд ба сони булӯри сапед,

1. Л-б. 390 нест;

ТПЗ- Сари зулфу чаъдаш чу мушкин зирех,
Фикандаст, гӯй гирех бар гирех.

Ж – танҳо б.1 мавҷуд аст.

Даҳ ангушт бар сони симинқалам,
Ба рӯ карда аз ғолия сад рақам.

2. Л-донишу.

3. ТПЗ- Туро зебад, эй номвар паҳлавон,
Ки монанди моҳ аст бар осмон.
Чу бишнид Зол ин суханҳо аз ӯй,
Бичунбид меҳраш бар он моҳрӯй.

4. ТПЗ- Ба дил гуфт: «Шак нест, к-он хубчехр
Ба рухсор монад ба моҳу ба меҳр».

5. И-б. 378-391 нест.

Дари бор бикшод Дасти Сом,
Бирафтанд гурдон ба зарринниём.

Дари пахлавонро биёростанд,
Чу болои пурмоёгон хостанд.

Ҳаме рафт¹ Меҳробӣ кобулхудой
Сӯи хаймаи Золи зобулхудой.

Чу омад ба наздикии боргоҳ,
Хурӯш омад аз дар, ки бикшой роҳ.

400 Сӯи пахлавон андарун рафт² гав
Ба сони дарахту пур аз бори нав.

Дили Зол шуд шоду бинвохташ,
В-аз он анҷуман сар барафрохташ.

Бипурсид, к-«Аз ман чӣ хоҳӣ, бихоҳ
Зи тахту зи мӯҳру зи теғу кулоҳ».

Бад-ӯ гуфт Меҳроб, к-«Эй подшо,
Сарафрозӯ пирӯзу фармонраво.

Маро орзу дар замона якест,
Ки он орзу бар ту душвор нест.

405 Ки оӣ ба шодӣ сӯи*³ хони ман,
Чу хуршед равшан кунӣ чони ман».

Чунин дод посух, ки «Ин рой нест,
Ба хони ту - андар маро чой нест.

Набошад бад-ин Сом ҳамдостон,
Ҳам он шоҳ чун бишнавад достон,

Ки мо май гусорему мастон шавем,
Сӯи хонаи бутпарастон шавем.

1. ИЛ-Бурун рафт.

2. ИЛ-бари.

3. М-бари

Чуз ин харчӣ гӯӣ ту, посух диҳем,
Ба дидори ту рои фаррух ниҳем».

- 410 Чу бишнид Мехроб, кард офарин,
Ба дил Золро хонд нопокдин.

Хиромон бирафт аз бари тахти ӯӣ,
Ҳаме офарин хонд бар бахти ӯӣ.

Чу Дасти Сом аз пасаш бингарид,
Ситудаш фаровон, чунон чун сазид.

Бар ӯ ҳеч кас чашм нагмоштанд,
Мар ӯро зи девонагон доштанд.

Аз он к-ӯ на ҳамдину ҳамроҳ буд,
Забон аз ситудан-ш кӯтоҳ буд.

- 415 Чу равшан дили пахлавонро бад-ӯӣ
Чунон гарм диданд бо гуфтугӯӣ,

Мар ӯро ситуданд як-як мехон,
Бузургону номоварони чаҳон.¹

Зи болову дидору оҳистагӣ,
Зи боистагӣ, ҳам зи шоистагӣ.

Дили Зол якбора девона гашт,
Хирад дур шуд, ишқ фарзона гашт.

Сипаҳдори тозӣ сари ростон
Бигӯяд бар ин - бар яке достон,

- 420 Ки то зиндаам, чарма чуфти ман аст,
Хами чархи гардон нуҳуфти ман аст.

Арӯсам набояд, ки раъно шавам,
Ба назди хирадманд расво шавам.

Аз андешагон Зол шуд хастадил,
Бар он кор бинҳод пайваста дил.

1. ИЛ-Ҳамон, к-аз паси парда будаш ниҳон.

Ҳама буд печондил аз гуфтугӯй,
Магар тира гардад-ш з-ин обрӯй.

Ҳама гашт якчанд бар сар сипеҳр,
Дили Зол оганда яксар зи меҳр.

РОЙ ЗАДАНИ РҶДОБА БО КАНИЗАКОН

425 Чунон буд, ки Меҳроб рӯзе пагоҳ
Хиромон¹ биёмад аз он боргоҳ.²

Гузар кард сӯи шабистони хеш,
Ду хуршед дид андар айвони хеш.³

Яке ҳамчу Рӯдобаи хубчеҳр,
Яке ҳамчу Синдухти борою меҳр.

Биёраста ҳамчу боғи баҳор,
Саропой пуррангу бӯю нигор.

Шигифтӣ ба Рӯдоба - андар бимонд,
Ҳама офаринро бар ӯ – бар бихонд.

430 Яке сарв дид аз бараши гирдмоҳ,
Ниҳода зи анбар ба сар-бар кулоҳ.

Ба дебову гавҳар биёраста,
Ба сони биҳиште пур аз хоста.

Бипурсид Синдухт Меҳробро,
Зи хушшоб бикшод уннобро,

Ки «Чун рафтӣ имрӯзу чун омадӣ,
Ки кӯтоҳ бод аз ту дасти бадӣ?

Чӣ мардест он пирсар пури Сом,
Ҳама тахт ёд оядаш ё кунум?

1. ИЛ-Бирафту.

2. ТПЗ - Ситоиш ҳаме кард бо худ ба Зол
Зи мардию гурдию аз фарру ёл.

3. Л-Ҳама гашт бар гирди бустони хеш.

- 435 Хуи мардумӣ ҳеч дорад ҳаме?
Паи номдорон сипорад ҳаме?»¹
- Чунин дод Меҳроб посух бад-ӯй,
Ки «Эй сарви симинбари мохрӯй,²
- Ба гетӣ - дар аз паҳлавонони гурд
Паи Золи Зар кас наёрад супурд.
- Чу дасту инонаш ба айвон нигор
Набиниву бар зин чун ӯ як савор.³
- Дили шери нар дораду зӯри пил,
Ду дасташ ба кирдори дарёи Нил.
- 440 Чу бар гоҳ бошад, зарафшон⁴ бувад.
Чу дар чанг бошад, сарафшон бувад.
- Рухаш сурх монандаи арғавон,
Ҷавонсолу бедору бахташ ҷавон.⁵
- Ба кин - андарун чун наҳанги балост,
Ба зин - андарун тезчанг аждаҳост.
- Нишонандаи хок дар кин ба хун,
Фишонандаи ханчари обгун.
- Аз оху ҳамин, к-аш сапед аст мӯй,
Начӯяд чуз ин⁶ мардуми айбчӯй.
- 445 Сапедии мӯяш бизебад ҳаме,
Ту гӯй, ки дилҳо фиребад ҳаме⁷.»

1. ТПЗ - Чӣ гӯяд зи Симург фархунда Зол,
Чӣ гунаст чехру чӣ гунаст ёл?

2. И-хубрӯй

3. Л-Набинӣ ту бар зин чун ӯ номдор.

4. ИЛ-дурафшон.

5. ИЛ-давлатҷавон;
ТПЗ - Агарчи сапед аст мӯяш ба ранг,
Валекин ба мардӣ бидаррад наҳанг.

6. И-Бичӯяд суҳан.

7. Л-б. 445 нест.

Чу бишнид Рӯдоба ин гуфтугӯй,
Барафрухту гулногун гашт¹ рӯй.

Дилаш гашт пуроташ аз меҳри Зол,
Аз ӯ дур шуд хӯрду ором² ҳол.

Чу бигрифт ҷои хирад орзуй,
Дигаргунатар шуд ба оину хӯй.

Чи некӯ сухан гуфт он ройзан:
Зи мардон макун ёд дар пеши зан.³

450 Дили зан ҳамон девро ҳаст ҷой,
Зи гуфтор бошанд ҷӯяндарой.⁴

Варо панҷ турки парастанда буд,
Парастандаву меҳрубон банда буд.

Бад-ин бандагони хирадманд гуфт,
Ки «Бикшод хоҳам ниҳон аз нухуфт.

Шумо як ба як роздори манед,
Парастандаву ғамгусори манед.

Бидонед ҳар панҷу огоҳ бед⁵
Ҳамасола бо бахт ҳамроҳ бед⁶,

455 Ки ман ошиқеам чу баҳри дамон,
Аз ӯ бар шуда мавҷ бар осмон.

Пур аз меҳри Зол аст⁷ равшан дилам,
Ба хоб - андар андеша з-ӯ нагсилам.

1. ИЛ-кард.

2. ИЛ-ромишу хӯрду.

3. Л-б. 449 нест.

4. ИЛ-б. 450 нест.

5. ИЛ-огаҳ бувед.

6. ИЛ-ҳамроҳ бувед.

7. Л-Пур аз пури Сом аст.

Дилу чону хушам пур аз¹ меҳри ўст,
Шабу рӯзам андешаи чеҳри ўст.²

Яке чора бояд кунун сохтан,
Дилу чонам аз ғам бипардохтан.³

Надонад касе рози ман чуз шумо,
Ки ҳам меҳрубонеду ҳам порсо».⁴

460 Парастандагонро шигифт омад он,
Ки бадкорӣ⁵ ояд зи духти радон.⁶

Ҳама посухашро биёростанд,
Чу охарман аз чой бархостанд,

Ки «Эй афсари бонувони ҷаҳон,
Сарафроз духтар миёни⁷ меҳон.

Ситуда зи Ҳиндустон то ба Чин,
Миёни шабистон чу равшан нигин.

Ба болои ту дар чаман сарв нест,
Чу рухсори ту тобиши парв нест.

465 Нигори рухи ту ба Қаннучу Мой
Фиристанду наздики ховархудой.

Туро худ ба дида - дарун шарм нест,
Падарро ба назди ту озарм нест,

Ки онро, ки андозад аз бар падар,
Ту хоҳӣ, ки ўро бигирӣ ба бар,

Ки парвардаи мурғ бошад ба кӯҳ,
Нишонӣ шуда дар миёни гурӯҳ.

1. Л-Ҳамеша дилам дар ғами.

2. ТПЗИЛ - Кунун ин суханро чӣ дармон кунед,
Чӣ хоҳед бо ман, чӣ паймон кунед?

3. ИЛ-аз ранҷ пардохтан.

4. ИЛ-б. 459 нест.

5. Л-бекорӣ.

6. И-шаҳон.

7. Л-бар духтарони

Кас аз модарон пир ҳаргиз назод,
В-аз он кас, ки зояд, набошад нажод.

470 Чунин сурх ду буссаду мушк мӯй,
Шигифтӣ бувад, гар бувад пирчӯй.¹

Чаҳоне саросар пур аз меҳри туст,
Ба айвонҳо сурати чеҳри туст.

Туро бо чунин рӯю болою мӯй,
Зи чархи чаҳорум хур² ояд-т шӯй».³

Чу Рӯдоба гуфтори эшон шунид,
Чу аз бод оташ дилаш бардамид.

Бар эшон яке бонг барзад ба хашм,
Битобид рӯю бихобид чашм.

475 Пас он гаҳ ба хашму ба рӯи диҷам
Ба абрӯ зи хашм андароварда хам,

Чунин гуфт: «Хом аст пайкоратон,
Шунидан наярзид гуфторатон.⁴

Дили ман чу шуд бар ситора табоҳ,
Чӣ гуна тавон шод будан ба моҳ?!

Ба гул нангарад, он ки ӯ гилх(в) араст,
Агарчи гул аз гил ситудатар аст.

Киро сирка дору бувад бар чигар,
Шавад з-ангубин дарди ӯ бештар.⁵

480 На Қайсар бихоҳам, на фағфури Чин,
На аз тоҷдорони Эронзамин.

1. Л-б. 470 нест.

2. Л-худ.

3. И- ба сӯй.

4. Л - Чунин гуфт, к-«Ин саҳт пайкоратон
Наярзад бад-ин хом гуфторатон».

5. Л-б. 476-479 нест

Ба болои ман пури Сом аст Зол
Або бозуи шеру бо китфу ёл.

Гараш пир хонанд ё навчавон,
Маро ҳаст ороми чону¹ равон.

Чуз ӯ ҳаргиз андар дили ман мабод,
Чуз аз вай бари ман маёред ёд!

Маро меҳри ӯ дил надида гузид,
Ҳамон дӯстӣ аз шунида гузид.

485 Бар ӯ меҳрубонам, на бар рӯю мӯй,
Ба сӯи ҳунар гаштамаш меҳрчӯй.²

Парастанда огаҳ шуд аз рози ӯй,
Чу бишнид дилхаста овози ӯй,³

Ба овоз гуфтанд: «Мо бандаем,
Ба дил меҳрубону парастандаем.

Ниғаҳ кун кунун, то чӣ фармон диҳӣ,
Наёяд зи фармони ту чуз беҳӣ».

Яке гуфт з-эшон, ки «Эй сарвбун,
Нигар, то надонад касе ин сухун.⁴

490 Чу мо сад ҳазорон фидои ту бод!
Хирад з-офариниш равои ту бод!⁵

Агар чодуй бояд омӯхтан,
Ба банду фусун чашмҳо дӯхтан,

Бипаррем, то мурғи⁶ чоду шавем,
Бипӯем, дар чора⁷ оху шавем,

1. Л-ӯ ба ҷои тан асту.

2. Л-б. 483-485 нест

3. ТПЗ - Ба дилҷӯии духтари меҳрубон
Шуданд он парастандагон ҳамзабон.

4. Л-б. 489 нест.

5. ТПЗ - Сиях наргисонат пур аз шарм бод!
Рухонат ҳамеша пурозарм бод!

6. ИЛ-бо мурғ.

7. Л-Бипӯему дар дашт.

Магар шохро назди моҳ оварем,
Ба наздики ту пойгоҳ оварем».

Лаби лаъл Рӯдоба пурханда кард,
Рухони муасфар сӯи банда кард,

495 Ки ин бандро гар бувӣ¹ корбанд,
Дарахти барӯманд корӣ баланд,

Ки ҳар рӯз ёкут бор оварад,
Хирад бори он дар канор оварад.

РАФТАНИ КАНИЗАКONI РҶДОБА БА ДИДАНИ ЗОЛИ ЗАР

Парастанда бархост аз пеши ӯй,
Бар он чора бечора бинҳод рӯй.

Ба дебои румӣ биёростанд,²
Сари зулф бар гул биперостанд.

Бирафтанд ҳар панҷ то рӯдбор,
Зи ҳар бӯю ранге чу хуррамбахор.

500 Маҳи фарвадину сари сол буд,
Лаби рӯд лашкаргаҳи Зол буд.

Аз он сӯи рӯдон канизон буданд,
Зи Дастон ҳаме дostonҳо заданд.³

Ҳаме гул чиданд аз лаби рӯдбор,⁴
Рухон чун гулистону гул дар канор.

Бигаштанд ҳар сӯ, ҳаме гул чиданд,
Саропардaro чун баробар шуданд.⁵

1. Л-Ки ин гуфтарo гар шавӣ.

2. И-тан оростанд.

3. Л-б. 501 нест.

4. Л-чӯйбор.

5. ИЛ-б. 503 нест

Нигаҳ кард Дастон зи тахти баланд,
Бипурсид, к-«Ин гулпарастон киянд?»

- 505 Чунин гуфт гӯянда бо паҳлавон,
Ки «Аз кохи Мехроби равшанравон.

Парастандагонро сӯи гулситон
Фирстад ҳаме моҳи Кобулситон».

Чу бишнид Дастон, дилаш бардамид,
Зи бас меҳр бар чони худ н-орамид.

Хиромид бо бандаи пуршитоб,
Чаҳончӯй Дастон аз ин сӯи об.¹

Чу з-он сӯ парастандагон дид Зол,
Камон хост аз турку бифрохт ёл.

- 510 Пиёда ҳаме шуд зи баҳри шикор,
Хашишор дид андар он рӯдбор.

Камон турки гулрух ба зеҳ барниҳод,
Ба дасти чапи паҳлавон дарниҳод.

Бизад бонг, то мурғ бархост з-об,
Ҳаме тир андохт андар шитоб.

Зи парвозаш овард он гаҳ фуруд,
Чакон хунваше шуд аз ӯ оби рӯд.

Ба турк он гаҳе гуфт: «З-он сӯ гузар,
Биёвар ту он мурғи афкандапар».

- 515 Ба киштӣ гузар кард турки сутург,
Хиромид назди парастанда турк.²

Парастанда бо ридаки мохрӯй
Сухан гуфту з-он паҳлави номчӯй,

1. И-Ҳаме рафт Дастон аз ин рӯй об; Л-б. 507-508 нест.

2. Л-б. 514-515 нест.

Ки «Ин шербозу гави пилтан
Чй мард асту шоҳи кадом анчуман?

Ки бикшод аз он гуна тир аз камон,
Чй санчад ба пеш - андараш бадгумон?

Надидем зебандатар з-ин савор,
Ба тиру камон - бар чунин комгор».

520 Парирӯй¹ дандон ба лаб барниход,
«Макун,-гуфт,-з-ин гуна бар шоҳ ёд.

Шахи Нимрӯз аст, фарзанди Сом,
Ки Дастон-ш хонанд шоҳон ба ном,

Нагардад фалак бар чун ӯ як савор,
Замона набинад чун ӯ номдор».

Парастанда бо ридаки мохрӯй
Бихандиду гуфташ, ки «Чунин мағӯй,

Ки моҳест Мехробро дар сарой,
Ба як сар зи шоҳи ту баргар ба пой.

525 Ба болой соҷ асту хамранги оч,
Яке эзадӣ бар сар аз мушк тоҷ.

Ду наргис диҷамму ду абрӯ ба хам,
Сутуни ду абрӯ чу симин қалам.

Даҳонаш ба тангӣ дили мустамад,
Сари зулф чун ҳалқаи пойбанд.

Ду ҷодуш пурхобу пуроб рӯй,
Пур аз лола рухсору чун² мушк мӯй.

Нафасро магар бар лабаш роҳ нест,
Чун ӯ дар ҷаҳон низ як моҳ нест.

1. И-Сабук банда.

2. И-пур; Л-в-аз.

530 Хиромон зи Кобулситон омадем,
Бари шоҳи Зобулситон омадем.

Бад-ин чора то он лаби лаълфом
Кунем ошно бо лаби пури Сом.

Сазо бошаду сахт дарх(в)ар бувад,
Ки бо Зол Рӯдоба ҳамсар бувад».¹

Чу бишнид з-он бандагон ин паём,
Рухаш гашт з-ин гуфтаҳо лаълфом.

Чунин гуфт бо бандагон хубчеҳр,
Ки «Бо мох хуб аст рахшанда меҳр».²

535 Ба пайвастагӣ чун ҷаҳон рой кард,
Дили ҳар касе меҳрро ҷой кард.

Чу хоҳад гусистан, набояд-ш гуфт,
Бибуррад сабук ҷуфтро ӯ зи ҷуфт.

Гусистан-ш пайдову бастан ниҳон,
Ба ину ба он аст ҳӯи ҷаҳон.³

Диловар чу парҳез ҷӯяд зи ҷуфт,
Бимонад ба осонӣ андар нухуфт.

Бидон то-ш духтар набошад зи бун,
Набояд шунидан-ш нанги⁴ сухун.

540 Чунин гуфт мар ҷуфтро бози нар,
Чу бар хоя биншасту густард пар,

К-«Аз ин хоя гар моя берун кунӣ,
Зи пушти падар хоя берун кунӣ.»

1. ИЛ-б. 532 нест;

ТПЗИ- Парастандагон ҳар яке ошкор
Ҳаме гуфт аз хубии* он нигор

* Ҳаме кард васфи руҳи.

2. И-б. 534 нест.

3. И-б. 537 нест. Л-б. 534-537 нест.

4. Л-Набояд шунидан зи ҳар кас сухун.

Аз эшон чу баргашт хандон гулом,
Бипурсид аз ӯ номвар пури Сом.¹

Ки «Бо ту чӣ гуфт он, ки хандон шудӣ,
Кушодалабу² симдандон шудӣ?».

Бигуфт, он чи бишнид, бо паҳлавон,
Зи шодӣ дили паҳлавон шуд ҷавон.

545 Чунин гуфт бо ридаки мохрӯй,
Ки «Рав, он парастандагонро бигӯй,

Ки аз гулситон як замон магзаред,
Магар бо гул аз боғ гавҳар баред.

Набояд шудантон сӯи кох боз
Бад-он, то паёме фиристам ба роз».

Дирам хост бо зарру гавҳар зи ганҷ,
Гаронмоя дебои зарбафт панҷ.³

Бифармуд, к-ин назди эшон баред,
Касеро магӯеду пинҳон баред.

550 Бирафтанд зӣ мохрухсора панҷ,
Або гарм гуфтору динору ганҷ.

Бад-эшон супурданд зарру гуҳар,
Ба номи ҷаҳонпаҳлавон-Золи Зар.

Парастанда бо моҳдидор гуфт,
Ки «Ҳаргиз намонад сухан дар нухуфт.

Магар он ки бошад миёни ду тан,
Се тан нониҳон асту чор анчуман.

-
1. ТПЗИ- Кӣ буд он, ки бо ту ҳаме роз гуфт,
Бибояд-т бо ман ҳаме бозгуфт.
 2. Л-шукуфталабу.
 3. ТПЗИ- Яке дурчи пургавҳари шоҳвор
Бурун кард аз гӯши худ гӯшвор.
Ду ангуштарӣ аз Манучехршоҳ
Гузин кард аз баҳри фархундамоҳ.

Бигӯй, эй хирадманди покизарой,
Сухан гар ба роз аст, бо мо сарой!».¹

555 Парастанда гуфтанд бо якдигар,
Ки омад ба дом - андарун шери нар.

Кунун коми Рӯдобаву коми Зол
Ба ҷой омад, ин буд фархунда фол.²

Биёмад сияхчашм ганчури шох,
Ки буд андар он кор дастури шох.

Сухан ҳарчӣ бишнид з-он дилнавоз,
Ҳама гуфт пеши сипахбад ба роз.

Сипахбад хиромид то гулситон,
Ба назди канизони³ Кобулситон.

560 Парирӯи гулрух, бутони Тароз
Бирафтанду бурданд пешаш намоз.

Сипахбад бипурсид з-эшон сухун,
Зи болову дидори он сарвбун.

Зи гуфтору дидору рою хирад,
Бад-он то, ки бо ӯ чӣ андархурад.

Бигӯед бо ман якояк сухун,
Ба кажжӣ магар н-афканед эч бун.

Агар роститон бувад гуфтугӯй,
Ба наздики ман-тон бувад обрӯй.

565 Вагар ҳеч кажжӣ гумоне⁴ барам,
Ба зери паи пилатон биспарам.

1. ТПЗ - Чу огоҳ гаштанд аз кори Зол,
Ки дар меҳр ҳаст ӯ беорому хол.
2. ИЛ-6. 556 нест.
3. ИЛ-Ба уммеда хуршеди.
4. Л-намоед.

Руҳи бандагон¹ гашт чун сандарӯс,
Ба пеши сипахбад замин дода бўс.

Аз эшон яке буд кехтар ба сол,
Ки ӯ шуд сухангӯи пурдил ба Зол.²

Чунин гуфт, к-«Аз модар андар чахон
Назояд касе дар миёни меҳон

Ба дидори Сому ба болои ӯй,
Ба покии дилу донишу рои ӯй.

570 Дигар кас чу ту, эй савори³ далер,
Бад-ин бурзу болову бозуи шер!

Се дигар чу Рӯдобаи хубрӯй,
Яке сарви симини борангу бўй.

Зи сар то ба пояш гул асту суман,
Ба сарви сахӣ бар Сухайли Яман.

Ҳама май чакад, гӯй, аз рӯи ӯ,
Абир аст, гӯй, хама мӯи ӯ.⁴

Аз он гунбади симсар бар замин
Фурӯ ҳишта бар гил каманди камин.

575 Ба мушку ба анбар сараш бофта,
Ба ёкуту гавҳар танаш тофта.

Сари зулфу⁵ чаъдаш чу мушкин зирех,
Фикандаст, гӯй, гирех бар гирех.⁶

1. Л-лолагун; И-лоларух.

2. ИЛ-б. 567 нест.

3. ИЛ-чун ту, эй пахлавони.

4. Л-б. 573 нест.

5. И-зулфи.

6. Л - Даҳ ангушт бар сони симин қалам,
Бурун карда аз ғолия даҳ рақам,

И - Ду ангушт бар сони симин қалам,
Ба рӯ карда аз ғолия сад рақам

Буторой чун ū набинī ба Чин,
Бар ū моху парвин кунанд офарин.

Сипахбад парастандаро гуфт гарм
Суханҳои ширин ба овози нарм,

Ки «Акнун чї чора-ст, бо ман бигўй,
Яке роҳ чустан ба наздики ўй,

- 580 Ки моро дилу чон пур аз меҳри ўст,
Ҳама орзу дидани чеҳри ўст».

Парастанда гуфто: «Чу фармон диҳї,
Битозем¹ то кохи² сарви саҳї.

Зи фархунда рои чаҳонпахлавон,
Зи дидору гуфтору равшан равон

Фиребему гўем ҳарм гуна чиз,³
Миён - андарун нест вожуна низ.⁴

Сари мушкбўяш ба дом оварем,
Лабаш бар лаби пури Сом оварем.

- 585 Хиромад магар паҳлавон бо каманд,
Ба наздики айвону⁵ кохи баланд.

Кунад халқа дар гардани кунгура,
Шавад шер шод аз шикори бара.

Бубин он гаҳе, то хуш ояд туро,
Бад-ин гуфта ромиш физояд туро.⁶

1. ИЛ-Гузorem.

2. И-гоҳи.

3. Л-ҳаргунае.

4. Л-ворунае.

5. Л-девори.

6. Л-б. 587 нест;

ТПЗ- Сиголиш бикарданд 3-ин сон ба ҳам,
Дили паҳлавон гашт холї зи ғам.

БОЗГАШТАНИ КАНИЗАКОН БА НАЗДИ РҶДОБА

Бирафтанд хубону баргашт Зол
Шабе дерёзон ба болои сол.¹

Расиданд хубон ба даргоҳи кох,
Ба даст - андарун ҳар як аз гул ду шох.

590 Нигаҳ кард дарбон, баророст чанг,
Забон кард густоҳу дил кард танг,

Ки «Бегаҳ зи даргоҳ берун шавед,²
Шигифт оядам, то шумо чун шавед.»

Бутон посухашро биёростанд,
Ба дилтангӣ аз ҷой бархостанд,

Ки «Имрӯз рӯзи дигаргуна нест,
Ба боғи³ гулон деви воҷуна нест.

Баҳор омад, аз гулситон гул чинем,
Зи рӯи замин шоҳи сунбул чинем.⁴»

595 Нигаҳбони дар гуфт, к-«Имрӯз кор
Набояд гирифтанд бад-он ҳам шумор,

Ки Золи сипаҳбад ба Кобул набуд,
Замин пур зи хиргоҳу лашкар намуд.⁵

Набинед, к-аз кох Кобулхудой
Ба зин андарорад ба шабгир пой.

Ҳама рӯзаш омад - шудан пеши ўст,
Ки ҳастанд бо якдигар саҳт дўст.⁶

1. Л-Дилаш гашт бо нозу шодӣ ҳамол.

2. Л-равед.

3. ИЛ-роҳи.

4. ТПЗ - Ба фармони Рӯдобаи моҳчеҳр
Паи гул бирафтем з-эдар ба меҳр.
Туру чист з-ин гуна гуфторҳо,
Ки гул чидаам аз сари хорҳо?

5. ТПЗ - Ки Золи сипаҳбад ба Кобул-дар аст,
Замин пур зи хиргоҳу аз лашкар аст.

6. Л-б. 598 нест.

Агартон бубинад чунин гул ба даст,
Кунад бар замин-тон ҳамон гоҳ паст».¹

600 Шуданд андар айвон бутони тироз,
Нишастанду бо моҳ гуфтанд роз,

Ки ҳаргиз надидем з-ин гуна шед,
Руҳи ҳамчу гул, рӯю мӯяш сапед.²

Барафрӯхт Рӯдобаро дил зи меҳр
Ба уммеди он, то бубинад-ш чехр.³

Ниходанд динору гавҳар-ш пеш,
Бипурсид Рӯдоба аз камму беш,

Ки «Чун будатон кор бо пури Сом,
Ба дидан беҳ аст, ар ба овозу ном?»

605 Паричехра ҳар панҷ биштофтанд,
Чу бо моҳ ҷои сухан ёфтанд,

Ки «Зол он савори ҷаҳон сар ба сар
Набошад чун⁴ ӯ кас ба оину фар,⁵

Ки мардест бар сони сарви сахӣ,
Ҳамаш зебу ҳам фарри шоҳаншаҳӣ.

Ҳамаш рангу бӯю ҳамаш қадду шох,
Саворе миён лоғару бар фарох.

Ду чашмаш чу ду наргиси обгун,
Лабонаш чу буссад,⁶ рухонаш чу хун.

610 Кафу соидаш чун кафи шери нар,
Ҳушивору мӯбаддилу шохфар.

1. ТПЗ - Маёед дигар бурун аз ҳарам,
Мабодо, ки ояд сухан бешу кам.
2. И-б. 600, 601 нест.
3. Л-б. 600-602 нест.
4. И-ҷуз.
5. Л-б. 606 нест.
6. Л-акику.

Саросар сапед аст мӯяш ба сар,
Аз оҳу ҳамин асту ин аст фар.¹

Ба рух чаъди он паҳлавони ҷаҳон,
Чу симинзирех бар гули арғавон,

Ки гӯй ҳаме он², чунон боядӣ,
В-агар нестӣ, меҳр нафзоядӣ.

Ба дидори ту додаемаш навид,
Гаҳи бозгаштан дилаш пурумед.³

615 Кунун чораи кори меҳон бисоз,
Бифармой, то бар чӣ гардем боз».

Чунин гуфт бо бандагон сарвбун,
Ки «Дигар шудааст ба рою сухун?

Ҳамон Зол, к-ӯ мурғпарварда буд,
Чунон пирсар буду пажмурда буд,

Ба рух шуд кунун⁴ чун гули арғавон,
Саҳикадду зеборуху паҳлавон?

Руҳи ман ба пешаш биёростед,
Бигуфтеду з-он пас баҳо хостед?»

620 Ҳаме гуфту лабҳо пур аз ханда дошт,
Рухон ҳамчу гулнор⁵ оганда дошт.

Чунин гуфт пас бонуи бонувон
Парастандаеро, к-аз эдар давон

Ба мужда шабонгаҳ сӯи ӯ шавед,
Бигӯеду гуфтори ӯ бишнавед,

1. ТПЗЛ - Саросар сапед аст мӯяш ба ранг,
Аз оҳу ҳамин асту ин нест нанг.

2. Л-худ.

3. И-б. 614 нест.

4. Л-Ба дидор шуд.

5. Л-Рухон чун гули сурх.

Ки қомат баромад, биёрой кор,
Биё, то бубинӣ маҳи пурнигор¹

Парастанда бо² бонуи мохрӯй
Чунин гуфт, к-«Акнун³ раҳи чора чӯй,

625 Ки Яздон ҳар он ч-ат ҳаво буд, дод,
Саранҷоми ин кор фархунда бод!»

Ҳама кор созид Рӯдоба зуд
Ниҳонӣ зи хешони ӯ, ҳар кӣ буд.⁴

Яке хона будаш чу хуррам баҳор,
Зи чехри бузургон бар ӯ-бар нигор.

Ба дебои чинӣ биёростанд,
Табакҳои заррин биперостанд.

Маю мушку анбар баромехтанд,
Ақиқу забарҷад фуру рехтанд.

630 Бунафша, гулу наргису арғавон,
Суманшоҳу савсан ба дигар қарон.

Ҳама зарру пирӯза буд ҷомашон,
Ба равшангулоб - андар ошомашон.

Аз он хонаи духти хуршедрӯй
Баромад ҳаме то ба хуршед бӯй.

РАФТАНИ ЗОЛ БА НАЗДИ РҶДОБА

Чу хуршеди тобанда шуд нопадид,
Дари ҳучра бастанду гум шуд калид.

Парастанда шуд сӯи Дасти Сом,
Чу шуд сохта кор, бигзор гом.

-
1. Л-б. 621-623 нест;
ТПЗ- Парастанда рафту хабар дод боз,
Биёмад ба наздики сарви тароз.
 2. И-Чунин гуфт пас.
 3. И-Бар эшон, ки акнун.
 4. Л-б. 626 нест

- 635 Сипахбад сӯи кох бинход рӯй,
 Чунон чун бувад мардumi чуфтҷӯй,
 Баромад сияхчаши гулрух ба бом,
 Чу сарви сахй бар сараш мохи том.
 Чу аз дур Дасти Сoми савор
 Падида омад ин духтари номдор
 Ду бечода бикшоду овоз дод,
 Ки «Шод омадӣ, эй чавонмардзод.¹
 Дуруди чахонофарин бар ту бод,
 Хами чархи гардон замин² бар ту бод³!
- 640 Парастанда хуррамдиду шод бод,
 Чунонӣ саропой, к-ӯ кард ёд.⁴
 Пиёда бад-ин сон зи пардасарой
 Биранчидат он хусравонӣ ду пой».
 Сипахбад чу аз бора ово шунид,
 Ниғаҳ карду хуршедрухро бидид.
 Шуда бом аз ӯ гавҳари тобнок,
 Зи тоби рухаш сурхёкут хок.
 Чунин дод посух, ки «Эй мохчехр,⁵
 Дурудат зи ман, офарин аз сипехр.
- 645 Чи моя шабон дида андар симок,
 Хурӯшон будам пеши Яздони пок.
 Ҳаме хостам то Худои чаҳон
 Намояд ба ман рӯят андар ниҳон.

1. И-чавонмард, шод.

2. И-нигин.

3. И-пас аз б. 639 ин б. омада:

Зи давлат ҳамеша дилат шод бод!

Равонат зи дарду ғам озод бод!

4. ТПЗ - Шаби тира аз рӯи ту рӯз гашт,

Зи бӯят чаҳоне дилафрӯз гашт.

5. Л-хубчехр.

Кунун шод гаштам ба овози ту,¹
Бад-ин чарбгуфтори бо нози ту.²

Яке чораи роҳи дидор чӯй,
Чӣ бошӣ³ ту бар бораву ман ба кӯй?»

Паричеҳр гуфту сипаҳбад⁴ шунид,
Зи сар шаъри шабгун ҳаме баркушуд.⁵

- 650 Каманде кушод ӯ зи сарви*⁶ баланд,
Кас аз мушк⁷ з-он сон напечад каманд.

Хам андар хаму мор бар мор - бар,
Бар он ғабғабаш тор бар тор⁸ - бар.

Фурӯ хишт гесӯ аз он кунгура,
Ба дил Зол гуфт, ин каманде сара.

Пас аз бора Рӯдоба овоз дод,
Ки «Эй паҳлавонбаччаи гурдзод,

Кунун зуд бартозу баркаш миён,
Бари шер бикшову чанги каён.

- 655 Бигир ин сияҳгесу аз як суам,
Зи баҳри ту бояд ҳаме гесуям»⁹

Ниғаҳ кард Зол андар он моҳрӯй,
Шигифт омадаш з-он чунон гуфтугӯй.¹⁰

Бисоид мушкин камандаш ба бўс,
Ки бишнид овози бўсаш арӯс.

1. Л-дидори ту.

2. Бад-ин хубрухсору гуфтори ту.

3. ИЛ-Чи пурсӣ.

4. Л-Сипаҳбуд бигуфту парирӯ.

5. шеъри гулнор, бикшуд зуд.

6. М-гесӯ.

7. И-Ки аз сарв.

8. И-нор бар нор.

9. ТПЗ - Бад он парваронидам ин торро,
Ки то дастгирӣ кунад ёрро.

10. И - Шигифте бимонд андар он рӯю мӯй.

Чунин дод посух, ки «Ин нест дод,
Чунин*¹ рӯз хуршед равшан мабод,

Ки ман хираро даст² бар чон занам,
Бар ин хастадил тезпайкон занам».

660 Каманд аз раҳӣ бистаду дод хам,
Бияфканд хору назад ҳеч дам.

Ба ҳалқа даромад сари кунгура,
Баромад зи бун то ба сар яксара.

Чу бар боми он бора биншаст боз,
Биёмад парирӯву бурдаш намоз.

Гирифт он замон дасти Дастон ба даст,
Бирафтанд ҳарду ба кирдори маст.

Фуруд омад аз боми кохи баланд,
Ба даст - андарун дасти шохи баланд.

665 Сӯи хонаи зарнигор омаданд,
Бад-он маҷлиси шоҳвор омаданд.

Биҳиште буд ороста пур зи нур,
Парастанда бар пой бар пеши хур.

Шигифт андар он монда буд Золи Зар
Бад-он рӯю он мӯю он зебу фар.

Або ёраву тавку бо гӯшвор,
Зи дебову гавҳар чу боғи баҳор.

Ду рухсора чун лола андар чаман,
Сари ҷаъди зулфаш шикан бар шикан.

670 Ҳамон Зол бо фарри шоҳаншаҳӣ
Нишаста бари моҳ бо фарраҳӣ.

1. М – Бад ин.

2. ИЛ – дастро хира.

Ҳамоил яке дашна андар бараш,
Зи ёқути сурх афсаре бар сараш.¹

Зи дидан-ш Рӯдоба менорамид,
Бидуздида дар вай ҳаме бингарид.

Бад-он шоҳу ёлу бад-он фарру бурз,
Ки хоро чу хор омадӣ з-ӯ ба гурз.

Фурӯғу рухашро, ки чон барфурӯхт,
Дар ӯ беш дидӣ, дилаш беш сӯхт?²

675 Ҳама буд бӯсу канору набид,
Магар шер к-ӯ гӯрро нашкарӣд.

Сипаҳбад чунин гуфт бо моҳрӯй,
Ки «Эй сарви симинбари мушкбӯй,

Манучеҳр чун бишнавад достон,
Набошад бар ин низ³ ҳамдостон.

Ҳамон Сомӣ Найрам барорад хурӯш,
Каф андозаду бар ман ояд ба чӯш.

Валекин на пурмоя чон асту тан,
Ҳамон хор гирам, бипӯшам кафан.

680 Пазируфтам аз додгар доварам,
Ки ҳаргиз зи паймони ту нагзарам.

Шавам пеши Яздон, ситоиш кунам,
Чу яздонпарастон ниёиш кунам.

Магар, к-ӯ дили Сомӣ шоҳи замин
Бишӯяд зи хашму зи пайкору кин.

Чаҳонофарин бишнавад гуфти ман,
Магар, к-ошкоро шавӣ чуфти ман».

1. Л-Зи ёқут рахшон сару афсараш.

2. Л-б. 672-674 нест.

3. Л-кор.

Бад-ӯ гуфт Рӯдоба: «Ман ҳам чунин
Пазируфтам аз довари кешу дин,

685 Ки бар ман набошад касе подшо,
Чахонофарин бар забонам гуво.

Чуз аз пахлавони чаҳон Золи Зар,
Ки боточу ганҷ асту боному фар.

Ҳама меҳрашон ҳар замон беш буд,
Хирад дур буд, орзу пеш буд.

Чунин то сапеда баромад зи чой,
Табира баромад зи пардасарой.

Пас он мохро шоҳ падруд кард,
Тани хеш тору бараш пуд кард.

690 Сари мижжа карданд ҳарду пуроб,
Забон баркашиданд¹ бар офтоб,

Ки, эй фарри гетӣ, яке лахт низ
Якояк набоиист омад ханиз.

Зи боло каманд андарафканд Зол,
Фуруд омад аз кох фаррухҳамол.

РОЙ ЗАДАНИ ЗОЛ БО МҶБАДОН ДАР КОРИ РҶДОБА

Чу хуршеди тобон баромад зи кӯх,
Бирафтанд гурдон ҳама хамгурӯх.

Бидиданд мар пахлавонро ба гоҳ,
В-аз он чойгаҳ баргирифтанд роҳ.

695 Сипаҳбад фиристод хонандаро,
Ки хонад бузургони донандаро.

Чу дастури фарзона бо мӯбадон,
Сарафроз гурдону фаррух радон.

1. ИЛ-баркушоданд.

Ба шодӣ бари паҳлавон омаданд,
Хирадманду равшанравон омаданд.

Забон тез бикшод Дастони Сом,
Лабе пур зи ханда, диле пур зи ком.

Нахуст офарин бар ҷаҳондор кард,
Дили мӯбад аз хоб¹ бедор кард.

700 Чунин гуфт, к:-«Аз довари покдод
Дили мо пур аз тарсу уммед бод.²

Худованди гарданда хуршеду моҳ
Равонро ба некӣ намояндароҳ.

Ситудан мар ўро чунон чун тавон,
Шабу рӯз будан ба пешаш навон.

Бад-ўяст кайҳони хуррам ба пой,
Ҷам ў додгустар ба ҳарду сарой.

Баҳор ораду тирамоҳу хазон,
Барорад пур аз мева дори разон.

705 Чавон дорадаш гоҳ бо рангу бӯй,
Гаҳаш пир дорад диҷам карда рӯй.

Зи фармону рояш касе нагзарад,
Паи мӯр бе ў замин наспарад.³

Ҷаҳонро физиош зи ҷуфт офарид,
Ки аз як фузунӣ наёяд падида.

Яке нест ҷуз довари кирдгор,
Ки ўро на анбозу на ҷуфту ёр.

1. Л-Кӣ ўро ба ҳар кор.

2. ТПЗ - Ба бахшоиш уммеду тарс аз гуноҳ,
Ба фармонҳо жарф кардан нигоҳ.

3. ТПЗИЛ- Бад-он гаҳ, ки лавҳ офариду қалам,
Бизад бар ҳама буданиҳо рақам.

Ҳар он-ч офаридаст, чуфт офарид,
Кушода зи рози нухуфт офарид.

710 Зи чархи баланд андар ор ин сухун,
Саросар ҳамин аст гетӣ зи бун.

Замона ба мардум шуд ораста,
В-аз ӯ арҷ гирад ҳама хоста.

Агар нестӣ чуфтӣ андар чаҳон,
Бимондӣ тавоной андар ниҳон.

Ва дигар, ки бе чуфт дини Худой
Надидем марди чавонро ба пой.¹

Се дигар,² ки бошад зи тухми бузург,
Чу бечуфт бошад, намонад сутург.

715 Чӣ некӯтар аз паҳлавони чаҳон,
Ки гардад ба фарзанд равшан равон,

Чу хангоми рафтаи фароз оядаш,
Ба фарзанд-нав рӯз боз оядаш.

Ба гетӣ бимонад зи фарзанд ном,
Ки ин пури Зол асту он пури Сом.

Бад-ӯ гардад ораста тоҷу тахт,
Аз он рафта ному бад-ин монда бахт.

Кунун ин ҳама достони ман аст,
Гулу наргиси бӯстони ман аст.

720 Дил аз ман рамидасту рафта хирад,
Бигӯед, к-инро чӣ дармон барад.

Нагуфтаи ман ин, то нагаштаи ғамӣ,
Ба мағзу хирад дарнаёмад камӣ.

1. ИЛ-ба чой.

2. И-Ба вижа.

Ҳама коҳи Меҳроб меҳри ман аст,
Заминаш чу гардонсипехри ман аст.¹

Дилам гашт бо духти Синдухт ром,
Чӣ гӯед, бошад бад-ин ром Сом?

Шавад ром, гӯяд Манучеҳршоҳ,
Чавонӣ гумоне барад ё гуноҳ?

725 Чи кехтар, чи меҳтар чу шуд чуфтҷӯй,
Сӯи дину оин ниҳодаст рӯй.

Бад-ин дар хирадмандро чанг нест,
Ки ҳам рои дин асту ҳам нанг нест.

Чӣ гӯяд кунун мӯбади пешбин,
Чӣ бинанд фарзонагон андар ин?»

Бубастанд лаб мӯбадону радон,
Сухан баста шуд бар лаби бихрадон,

Ки Заҳҳок Меҳробро буд ниё,
В-аз эшон дили шоҳ пуркимӣ.

730 Кушода сухан кас наёраст гуфт,
Ки нашнид кас нӯш бо заҳр чуфт.

Чу нашнид² аз эшон сипаҳбад сухун,
Бичӯшиду рои нав афканд бун,

Ки «Донам, ки чун ин³ пижӯҳиш кунед,
Бад-ин рой⁴ бар ман накӯҳиш кунед.

Валекин ҳар он, к-ӯ гузинад маниш,
Бибояд шунидаш⁵ басте сарзаниш.

-
1. Л-6. 722 нест;
ТПЗИ- Гузид ин дилам духти Меҳробро,
Биборад зи дида ба меҳр обро.
 2. ИЛ-бишнид.
 3. Л-каз-ин чун.
 4. Л-роҳ.
 5. И-шунидан; Л-Наёяд шунидан.

Маро гар бад-ин раҳнамоиш кунед,
В-аз ин банд роҳи¹ кушоиш кунед,

735 Ба ҷои шумо он кунам дар ҷаҳон,
Ки бо кехтарон кас накард аз меҳон.

Зи хубиву некиву аз ростӣ
Зи бад н-оварам дар шумо костӣ.»²

Ҳама мӯбадон посух оростанд,
Ҳама кому ороми ӯ хостанд,

Ки «Мо мар туро сар ба сар бандаем,
Дар ин бас шигифтӣ фуру мондаем,

Ки бошад³ аз ин камтару бештар,
Ба зан подшоро нақоҳад ҳунар.

740 Або он ки Меҳроб аз ин поя нест,
Бузург асту гирду сабукмоя нест.

Ҳамон аст, ки⁴ бар тозиён подшост,
Ҳамон аст, к-аз гавҳари аждаҳост.

Яке нома бояд сӯи паҳлавон,
Чунон чун ту донӣ ба равшанравон.»⁵

Туро худ хирад з-они мо бештар,
Равону гумонат беҳандештар.

Магар к-ӯ яке нома наздики шох
Нависад,⁶ кунад рои ӯро нигоҳ.

745 Манучеҳр аз рои Соми савор
Напечад, шавад кори душвор хор».

1. И-моро; Л-Мар ин банд роҳам.

2. Л-б.736 нест.

3. И-будааст.

4. ИЛ-Ва гар чанд.

5. ТПЗИЛ- Агар шохро бад нагардад гумон,
Набошад аз ин нанг бар дудмон.

6. ИЛ-Фиристад.

НОМА НАВИШТАНИ ЗОЛ НАЗДИКИ СОМ ВА АҲВОЛ НАМУДАН

Сипаҳбад нависандаро пеш хонд,
Дил оганда будаш, ҳама барфишонд.

Яке нома фармуд наздики Сом,
Саросар навиду дуруду паём,

Ба хат аз нахуст офарин густарид
Бад-он додгар, к-ӯ замин¹ офарид.

Аз ӯяст шодӣ, аз ӯяст зӯр,
Худованди Нохиду Бахрому² Хур.

750 Худованди ҳасту худованди нест,
Ҳама бандагонему Эзад якест.

Аз ӯ бод бар Соми Найрам дуруд,
Худованди кӯполу шамшеру хӯд.³

Чамонандаи диза хангоми гард,
Чаронандаи⁴ каргас андар набард.

Физояндаи боди овардгоҳ,
Фишонандаи хун зи абри сиёҳ.

Гирояндаи тоҷу зарринкамар,
Нишонандаи шоҳ бар тахти зар.

755 Ба мардӣ хунар дар хунар сохта,
Сараш аз хунархо барафрохта.

Чу Соми Наримон гаҳи корзор
Ба мардӣ на ҳасту набошад савор.⁵

1. И-к-офарин.

2. И-кайвону.

3. ТПЗ - Ки гетӣ бишуст ӯ ба тег аз бадон,
Фурӯзандаи ахтари бихрадон.

4. И-Чаҳонандаи.

5. Л-б. 756 нест.

Ман ўро ба сони яке бандаам,
Ба меҳраш равону дил огандаам.

Зи модар бизодам бад-он сон, ки дид,
Зи гардун ба ман-бар ситамҳо расид.

Падар буд дар нозу хаззу паранд,
Маро бурда Симури дар кӯхи Ҳанд.¹

760 Ниёзам бад-он, к-ӯ шикор оварад,
Або баччаам² дар шумор оварад.

Ҳама пӯст аз бод бар ман бисӯхт,
Замон то замон хок чашмам бидӯхт.

Ҳама хондандӣ маро пури Сом,
Бар авранг буд Сому ман бар куном.

Чу Яздон чунин ронд андар бавиш,
Бар ин гуна пеш оваридам равиш.

Кас аз ҳукми³ Яздон наёрад гурег,
Агарчи бипаррад, барояд ба⁴ меғ.

765 Синон гар ба дандон бихояд далер,
Бидаррад зи овози ӯ чарми шер

Гирифтори фармони Яздон бувад,
В-агарчанд дандон-ш сандон бувад.

Яке кор пеш омадам дилшикан,
Ки натвон намудан-ш^{*1} бар анҷуман.

1. ТПЗИ- Маро хӯрд хун буд бар чои шир
Дар он ошёна ба сони асир.
Умедам ба Симури монда мудом,*
Дили мустамаду рухи зардфом.

* И- Ба ногоҳ уро фитодам ба дом.

2. ЛМ-баччагон.

3. ИЛ-доди.

4. Л-На сӯзанда оташ, на боранда.

Падар гар далер асту нараждаҳост,
Агар бишнавад рози¹ кехтар, равост.

Ман аз духти Меҳроб гирён шудам,
Чу бар оташи тез бирён шудам.

770 Ситора шаби тира ёри ман аст,
Ман онам, ки дарё канори ман аст.

Ба ранче расидастам аз хештан,
Ки бар ман бигиряд ҳама анчуман.

Агарчи дилам дид чандин ситам,
Наҳоҳам задан чуз бар фармон-т дам.

Чӣ фармояд акнун чаҳонпахлавон,
Раҳонам аз ин дарду сахтӣ равон».²

Сипаҳбад шунид, он чи мӯбад бигуфт,
Ки гавҳар кушода кунад аз нуҳуфт.

775 Зи паймон нагардад сипаҳбад³ падар,
Бад-ин кор дастур бошад магар,

Ки ман духти Меҳробро чуфти хеш
Кунам, ростиро ба оину кеш.

Падар ёд дорад, ки чун мар маро
Бад-ӯ боз дод Эзади доваро.⁴

Ба паймон чунин гуфт пеши гурӯҳ,
«Чу бозоваридам зи Албурзкӯҳ,

Ки ҳеч орзу бар дилат нагсилам,
Кунун андар ин аст баста дилам».

1. ИЛМ-гуфти.

2. И-Кушоям аз ин ранчу сахтӣ миён.

3. Л-Дили ман нагардад зи гуфти.

4. Л-б. 777 нест.

*1 М-ситудан-ш.

780 Саворе ба кирдори Озаргушасп
Зи Кобул суи Сом шуд бар ду*¹ асп.

Бифармуду гуфт: «Ар бимонад яке,
Набояд туро дам задан андаке.

Ба дигар, сабук барнишину² бирав,
Бад-ин сон³ ҳаме тоз то пеши гав».

Фиристода аз пеши \bar{u} бод гашт,
Ба зер - андараш чарма пӯлод гашт.

Чу наздикии Гургсорон расид,
Якояк зи⁴ дураш сипаҳбад бидид.

785 Ҳаме гашт гирди яке кӯҳсор,
Ҷаҳонанда юзу раманда шикор.

Чунин гуфт бо ғамгусорони хеш,
Бад-он кордида саворони хеш,

Ки «Омад фиристодаи⁵ кобулӣ,
Ба зер - андараш чармаи зобулӣ,

Фиристодаи Зол бошад дуруст,
Аз \bar{u} оғаҳӣ чувт бояд нахуст.

Зи Дастону Эрону аз шаҳрёр
Ҳаме кард бояд сухан хостор».

790 Ҳам андар замон пеши \bar{u} шуд савор,
Ба даст - андарун номаи номдор.

Фуруд омаду хокро бӯса дод,
Басе аз чаҳонофарин⁶ кард ёд.

1. М-И

2. Л-ду пой андаровар.

3. Л-шитобон.

4. Л-Ҳамон гаҳ.

5. ИЛ-Савори дамон.

6. Л-Фаровон бар \bar{u} офарин.

Бипурсиду бистад аз ӯ нома Сом,
Фиристода гуфт, он чи будаш паём.

Сипахдор бикшод аз он нома банд,
Фуруд омад аз теги кӯхи баланд.

Суханҳои Дастон якояк бихонд,
Бипажмурду бар ҷой хира бимонд.

795 Писандаш наёмад чунон орзуй,
Дигаргуна пиндошт¹ ӯро ба хӯй.

Чунин дод посух, ки омад падид
Сухан, ҳарчӣ аз гавҳари ӯ сазид.

Чу мурғи жиён бошад омӯзгор,
Чунин коми дил ҷӯяд аз рӯзгор.

Зи нахчир, к-омад сӯи хона боз,
Ба дил-ш - андар андеша омад дароз.

Ҳама гуфт, агар гӯям ин, нест рой,
Макун доварӣ, сӯи дониш гирой.

800 Бари додгар низу бар анчуман
Набошад писандида паймоншикан.²

Агар гӯям орею комат равост,³
Бипардоз дилро бад-он ч-ат ҳавост,

Аз ин мурғпарварда 3-он девзод
Чӣ гуна барояд ҳамоно⁴ нажд?!

Сараш гашт аз андешаи дил гарон,
Бихуфту⁵ на осуда гашт андар он.

1. ИЛ-боисташ.

2. Л-б. 799-800 нест.

3. Л-Ҳама гуфт агар гӯям ин ҳаст рост.

4. Л-Надонам чигуна барояд.

5. Л-Нахуфту.

Сухан ҳарчӣ бар банда душвортар,
Дилаш хастатар з-ону тан зортар.

805 Кушодатар он бошад андар ниҳон,¹
Чу фармон диҳад кирдгори ҷаҳон.

РОЙ ЗАДАНИ СОМ БО МҶБАДОН ДАР КОРИ ЗОЛ

Чу барҳост аз хоб, бо мӯбадон
Яке анҷуман кард бо² бихрадон.

Кушод он сухан бар ситорашумар,
Ки фарҷоми ин бар ҷӣ ояд ба сар?

Ду гавҳар чу обу чу³ оташ ба ҳам
Баромехтан бошад аз бун⁴ ситам.

Ҳамоно ки бошад ба рӯзи шумор
Фаридуну Захҳокро корзор.

810 Зи ахтар бичӯеду фармон⁵ диҳед,
Сари хома бар нақши фаррух ниҳед.

Ситорашиносон ба рӯзи дароз
Ҳама з-осмон бозҷустанд роз.

Бидиданду бо ханда пеш омаданд,
Ки ду душман⁶ аз бахт^{*7} пеш омаданд.

Ба Соми Наримон ситорашумар
Чунин гуфт, к-«Эй гурди зарринкамар,

Туро мужда аз духти Мехробу Зол,
Ки бошанд ҳар ду ду фаррухҳамол.

1. Л-Кушода шавад, ҳарчӣ бошад ниҳон.

2. Л-кард аз.

3. Л-Кучо гавҳари обу.

4. Л-ман.

5. Л-посух.

6. И-ҳама шод.

7. М-Чу шодондил аз бахти.

- 815 Аз ин ду хунарманд пиле жиён
 Биёяд, бибандад ба мардї миён.
- Ҷаҳоне зи пой¹ андарорад ба теғ,
 Ниҳад тахти шоҳ аз бари пушти меғ.
- Бибуррад паи бадсиголон зи хок,
 Ба рӯи замин - бар намонад мағок.
- На Сагсор монад, на Мозандарон,
 Замиро² бишӯяд³ ба гурзи гарон.
- Аз ӯ бештар бад ба Турон расад,
 Ҷама некуй з-ӯ ба Эрон расад.⁴
- 820 Ба хоб андарорад сари дардманд,
 Бубандад дари чангу роҳи газанд.
- Бад-ӯ бошад эрониёнро умед,
 Аз ӯ паҳлавонро хирому⁵ навид.
- Паи борае к-ӯ чамонад ба чанг
 Бимолад бар ӯ рӯй чангипаланг.⁶
- Хунук подшоҳї ба ҳангоми ӯй,
 Замона ба шоҳї барад номи ӯй.
- Чу Руму чи Ҷинду чи Эронзамин,
 Нависад ҳама номи ӯ бар нигин».⁷
- 825 Чу бишнид гуфтори ахтаршинос,
 Бихандиду пазруфт аз эшон сипос.

1. Л-зери по.

2. Л-Ҷаҳонро.

3. И-бисӯзад.

4. Л-б. 819 нест.

5. Л-В-аз ӯ хусравонро хазорон.

6. ТПЗ- Чу* пилони чангиву шери жиён

Табаҳ гардад аз гурзи он паҳлавон.

* з-Ҷй.

7. б. 824 нест.

Бубахшидашон бекарон зарру сим,
Чу оромиш омад ба ҳангоми бим.

Фиристодаи Золро пеш хонд,
Зи ҳар гуна бо ӯ суханхо биронд,

Бигуфташ, ки «Бо ӯ ба хубӣ бигӯй,
Ки ин орзуро набуд ҳеч рӯй.

Валекин чу паймон бад-ин буд нахуст,
Баҳона нашояд ба бедод чувт,

830 Ман инак ба шабгир аз ин размгоҳ
Сӯи шаҳри Эрон биронам сипох.

Бад-он то чӣ фармон дихад¹ шаҳрёр,
Чӣ орад-ш аз ин кор парвардгор».²

Фиристодаро дод чандин дирам,
Бад-ӯ гуфт: «Хезу мазан ҳеч дам».

Гусӣ кардашу худ ба роҳ ёстод,
Сипоҳу сипаҳбад аз он кор³ шод.

Бубастанд аз он гургсорон ҳазор,
Пиёда ба зорӣ кашиданд хор.

835 Ду баҳра чу аз тирашаб даргузашт,
Хурӯши саворон баромад зи дашт.

Ҳамон нолаи кӯс бо каррной
Баромад зи дахлези пардасарой.

Сипаҳбад ба наздики Эрон кашид,
Сипаҳро ба назди деҳистон кашид.

Фиристода омад ба наздики Зол,
Або бахти фирӯзу фархунда фол.

1. ТПЗ - Биёсою акнун ту пӯшида дор,
Бад-он, то надонад кас аз рӯзгор.
2. И-фармоям.
3. НМ-Чу орад аз ин коми ту комгор; Л-б.831 нест.

Чу омад, бад-ӯ дод пайғоми Сом,
Аз ӯ Зол бишниду шуд шодком.¹

- 840 Гирифт офарин Зол бар кирдгор
Бад-он бахшишу шодмон рӯзгор.

Дирам доду динор дарвешро,
Навозанда шуд мардуми хешро.

Басе офарин бар сипаҳдор Сом,
Бикард ӯ аз он хуб додан паём.

На шаб хоб карду на рӯз орамид,
На май хӯрду на низ ромиш гузид,

Дилаш гашта буд орзуманди ҷуфт,
Ҳама ҳарчӣ гуфтӣ, зи Рӯдоба гуфт.²

ОГОҲӢ ЁФТАНИ СИНДУХТ АЗ КОРИ РӮДОБА

- 845 Миёни сипаҳдору он сарвбун
Зане буд гӯянда, ширинсухун.

Паём оваридӣ сӯи паҳлавон,
Ҳам аз паҳлавон сӯи сарви равон.

Сипаҳдор Дастон мар ӯро бихонд,
Сухан ҳарчӣ бишнид, бо ӯ биронд.

Бад-ӯ гуфт: «Наздики Рӯдоба шав,³
Бигӯяш, ки, эй некдил, моҳи нав,

Сухан чун ба тангиву сахтӣ расид,
Фарохишро зуд бинӣ калид».

1. И-гашт.

2. И-Ҳама ҳолҳо гуфт ба вай тамои; Л-б. 839 нест; И-пас аз б. 839 ин б. омада:

Чу бишнид он Золи Сомӣ савор,
Бад-ӯ гашт бас шодмон рӯзгор.

3. Л-б. 824-844 нест.

850 Фиристода боз омад аз пеши Сом
Або шодмониву фаррухпаём.

Басе гуфту бишниду¹ зад достон,
Саранчом ў гашт ҳамдостон.

Сабук посухи нома занро супурд,
Зан аз пеши ў рафту нома² бибурд.

Ба наздики Рӯдоба омад чу бод,
Бад ин*³ шодмонӣ варо мужда дод.

Парирӯй бар зан дирам барфишонд,
Ба курсии зарпайкараш барнишонд.

855 Пас он гаҳ бидод ў бад-он чорагар
Яке даст чома бар он муждабар.⁴

Яке шора сарбанд пеш оварид,
Ҳама тору пуд андар он нопадид.

Ҳама пайкараш сурҳекуту зар,
Ҳама зар шуда нопадид аз гуҳар.

Яке чуфт пурмоя ангуштарӣ,
Фурӯзанда чун бар фалак Муштарӣ

Фиристод наздики Дастони Сом,
Басе дод бо ў дуруду паём.

860 Зан аз хучра рафту ба⁵ айвон расид,
Нигаҳ кард Синдухт, ўро бидид.

Ба овоз гуфт: «Аз кучоӣ?-Бигӯй,
Сухан ҳарчӣ пурсам, ту кажжӣ маҷӯй.»⁶

1. Л-рав.

2. ИЛ-чӯшиду

3. М-Аз он

4. Л-бозгашту.

5. Л-б. 855 нест;

ТПЗ- Ҳамон низ аз баҳри фархунда Зол,
Зи чизе, ки бошад мар ўро ҳамол.

6. Л-чун назди.

Замон то замон пеши ман бигзарӣ,
Ба хучра дароӣ, ба ман нангарӣ.

Дили равшанам шуд ба ту бадгумон,
Нагӯӣ ба ман, то зеҳӣ ё камон».

Зан аз бими ӯ гашт чун сандарӯс,
Битарсид аз ӯву замин дод бӯс.¹

- 865 Бад-ӯ гуфт: «Ҳастам яке² чорачӯӣ,
Ҳаме нон фароз орам аз чанд рӯӣ.³

Равам ман сӯи хонаи меҳтарон,
Харанд аз ман ин чомаву⁴ гавҳарон.⁵

Бад-ин хучра Рӯдоба пероя хост,
Ҳамон гавҳарони гаронмоя хост,

Биёвардамаш афсаре зарнигор,
Яке ҳалқа пургавҳари шоҳвор».

Бад-ӯ⁶ гуфт: «Бигзор бар чашми ман,
Яке об барзан бар ин⁷ хашми ман».

- 870 «Супурдам ба Рӯдоба,-гуфт,-ин ду чиз,
Фузун хост, к-акнун биёрам-ш низ».

«Баҳо,-гуфт,-Синдухт бинмоиям,⁸
Дили баста з-андеша бикшоиям.⁹

Дирам,-гуфт,-фардо диҳам моҳрӯӣ,
Баҳо то наёбам, ту аз ман маҷӯӣ!».

1. Л-б. 861 нест.

2. Л-б. 864 нест.

3. Л-зан: «Ман зани».

4. ТПЗ - Баҳоё зи чома, зи перояхо
Фурӯшам, зи мардум бувад мояхо.

5. И-Зи ман чома бихранду хам.

6. Л-б. 866 нест.

7. ИЛ-Баҳо.

8. И-Яке об зан бар сари.

9. Л-бинмой зуд.

Ҳама каж бидонист гуфтори ӯй,
Биёрост дилро ба пайкори ӯй¹

Биёмад, бичусташ бару остӣ,
Ҳама ҷуст аз ӯ кажживу костӣ.

875 Чу он чомаҳои гаронмоя дид,
Ҳам аз дасти Рӯдоба пероя дид,

Барошфту гесӯи ӯро ба даст
Гирифту ба рӯй - андар афканд паст.

Ба хашм - андарун шуд, аз он зан гамӣ,
Ба хорӣ кашидаш ба рӯи замӣ.²

Бияфканд ӯро, ҳам он чо бубаст,
Ҳамекӯфт пою ҳамезад ба даст.

В-аз он чо ба кох-андаромад диҷам,
Ҳама буд бо дарду андӯху гам³

880 Дари кох бар хештан - бар бубаст,
Аз андешагон шуд ба кирдори маст.

Бифармуд, то духтараш рафт пеш,
Ҳама даст барзад ба рухсори хеш,

Ду гулро*⁴ ба ду наргиси обдор
Ҳама шуст, то шуд гулон тобдор.⁵

Ба Рӯдоба гуфт: «Эй гаронмоя мох,
Чаро баргузидӣ ту бар гоҳ чоҳ?»

Чӣ монд аз накӯ доштан дар ҷаҳон,
Ки нанмудамат ошкору ниҳон?

1. Л-бикшой зуд.

2. И-б. 874 нест; И-дар ӯ ростӣ; Л-бару ростӣ.

3. И-пас аз б. 877 ин б. омада:

Кашонаш ҳаме бурду мӯяш канон,
Бияфканд бар хок чун беҳушон.

4. М-рухро.

5. И-б. 878, 879 нест; Л-б. 876-879 нест.

885 Ситамгар чаро гаштӣ, эй моҳрӯй?!
Ҳама розхо пеши модар бигӯй!

Ки ин зан зи пеши кӣ ояд ҳама,
Ба наздат зи баҳри чӣ ояд ҳама?¹

Сухан бар чӣ сон асту ин мард кист,
Ки зебои сарбанду ангуштарист?

Зи ганчи бузург афсари тозиён
Ба мо монд бисёр суду зиён.

Бад-ин номи худ дод хоҳӣ ба бод,
Чу ман зодаам, духт ҳаргиз кӣ зод?²

890 Замин дид Рӯдобаву пушти пой.³
Фуру монд аз шарми модар ба чой.

Фуру рехт аз дидагон оби меҳр,
Ба хуни ду наргис биёрост чехр.

Ба модар чунин гуфт, к-«Эй пурхирад,
Ҳама меҳр қони маро бишкарад.

Маро модарам гар⁴ назодӣ зи бун,
Нарафтӣ зи ман нек ё бад сухун.

Сипаҳдори Зобул⁵ ба Кобул бимонд,
Чунин меҳри уям⁶ бар оташ нишонд.

895 Чунон танг шуд бар дилам-бар чаҳон.
Ки гирён шудам ошқору ниҳон.

Наҳоҳам будан зинда бе рӯи уй,
Қаҳонам наярзад ба як мӯи уй.

1. Л-пажмурда он лолазор.

2. И-б. 886 нест.

3. ИЛ-мабод!

4. И-Чу ин дид Рӯдобаро даступой.

5. ИЛ-моми фаррух.

6. Л-Сипаҳдор Дастон.

Бидон к-ӯ маро диду бо ман нишаст,
Ба паймон гирифтем дасташ ба даст,

Чуз аз диданӣ чизи дигар нарафт,
Миёни ману ӯ худ оташ битафт.¹

Фиристода шуд назди Соми бузург,
Фиристод посух ба Золи сутург.

900 Замоне бипечиду ранчур буд,
Суханҳои боиста гуфту шунуд.²

Фиристодаро дод бисёр чиз,
Шунидам ҳама посухи Сом низ.

Ба дасти ҳамин зан, ки кандиш мӯй,
Задӣ бар замину кашидӣ ба рӯй,

Фиристода орандаи нома буд,
Ҳамон³ посухи нома ин ҷома буд».

Фурӯ монд Синдухт аз ин гуфтугӯй,
Писанд омадаш Золро⁴ чуфти ӯй.

905 Чунин дод посух, ки «Ин хурд нест,
Чу Дастон зи пурмоёгон гурд нест.

Бузург асту пури ҷаҳонпахлавон,
Ҳамаш ному ҳам рою равшан равон.

Ҳунархо ҳама ҳасту оху яке,
Ки гардад ҳунар пеши ӯ андаке.

1. Л-Маро мехри он ял.

2. ИЛ-дили ман.

3. Л - Бигуфтем чизе, ки боист гуфт,
Набошад маро чуз магар Зол чуфт.

4. ТПЗ - Саранҷом ӯ гашт ҳамдостон,
Бипурсид аз мӯбади бостон.
Бад-ин кор гашта зи Мозандарон
Або хешу пайванду номоварон.

Шавад шоҳи Эрон¹ бад-ин хашмнок,
Зи Кобул барорад ба хуршед хок.

Наҳоҳад, ки аз тухми мо бар замин
Касе пой хеш андарорад ба зин».

- 910 Раҳо кард занрову бинвохташ,
Чунон кард пайдо, ки нашнохташ.

Ба зан гуфт, к-«Эй зираки хушёр,
Чунон кун, ҳамеша лабат баста дор.²

Мабодо лаби ту ба гуфтор чок,
Суханро ҳамин чо фурӯ кун ба хок».

Чунон дид духтар-шро дар ниҳон,
Кучо нашнавад панди кас дар ҷаҳон.³

Биёмад зи тимору гирён бихафт,
Ҳаме пӯст бар тан-ш гуфтӣ, бикафт.⁴

ОГОҲ ШУДАНИ МЕҲРОБ АЗ КОРИ ДУХТАРАШ

- 915 Биёмад зи даргоҳ Меҳроб шод,
К-аз ӯ карда буд Зол бисёр ёд.

Гаронмоя Синдухтро хуфта дид,
Рухаш пажмурида, дил ошуфта дид.

Бипурсиду гуфташ: «Чӣ дидӣ, бигӯй,
Чаро пажмуридат ду гулбарги рӯй?»

Чунин дод посух ба Меҳроб⁵ боз,
Ки «Андеша андар дилам шуд дароз.

1. Л-Маро.

2. Л-Золи Зар.

3. ИЛ-гетӣ.

4. ИЛ-6. 911 нест.

5. Л - Бидон, то ба бад номашон дар ҷаҳон
Касе нашнавад ошкору ниҳон.

Аз ин ганчи¹ ободу ин хоста
В-аз ин тозиаспони ороста,

920 Аз ин кохи ободу ин бӯстон
Аз ин комгорӣ дили дӯстон²

В-аз ин ридакони³ сипахбадпараст,
В-аз ин боғу ин хусравонӣ нишаст.

В-аз ин чехраву сарви болои мо,
В-аз ин ному ин донишу рои мо.

Бад-ин обдориву ин ростӣ
Замон то замон оядаш костӣ.

Ба ноком бояд ба душман супурд,
Ҳама ранчи мо бод бояд шумурд.

925 Яке танг сандуқ⁴ аз он баҳри мост,
Дарахте, ки тарёки ӯ захри мост.

Биқиштему додем обаш ба ранч,
Баровехтем аз бараш тоҷу ганҷ.

Чу бар шуд ба хуршеду шуд соядор,
Ба хок андаромад сари моядор.

Бар ин аст анчоми фарчоми мо,
Надонам, кучо бошад ороми мо».

Ба Синдухт Меҳроб гуфт: «Ин сухан
Нав овардиву нав бикардӣ⁵ куҳан.

930 Сарои сипанҷӣ бад-ин сон бувад,
Яке хору дигар таносон⁶ бувад,

1. Л-Аз он неку бад чиз бо кас нагуфт.

2. ИЛ-посухаш дод Синдухт.

3. Л-кохи.

4. -тангтобут.

5. Л-нагардад.

6. Л-Хирадёфта з-ӯ харосон.

Яке андарояд, дигар бугзарад,
Кӣ дидӣ, ки чархаш ҳаме нашкарад?¹

Ба тангии дил ғам нагардад дигар,
Бар ин нест пайкор бо додгар».

Бад-ӯ гуфт Синдухт, к-«Ин достон
Ба рӯи дигар барниҳад ростон.

Чӣ гуна тавон кардан аз ту ниҳон
Чунин розу ин корҳои гарон.²

935 Хирадёфта мӯбади³ некбахт,
Ба фарзанд зад достони дарахт.

Задам достон то зи роҳи хирад,
Сипаҳбад ба гуфтори ман бингарад.

Фурӯ бурд сар, сарвро⁴ дод ҳам,
Ба нарғис гули сурхро дода нам,

Ки гардун на з-он сон ҳаме бигзарад,
Ки моро ҳаме бояд, эй пурхирад.

Чунон дон, ки Рӯдобаро пури Сом
Ниҳонӣ ниҳодаст ҳар гуна дом.

940 Бибурдаст равшан дили ӯ зи роҳ,
Яке чорамон кард бояд нигоҳ.

Басе*⁵ додамаш панду суде накард,
Дилаш хира бином, ду рухсора зард».⁶

1. Л- Яке эдар ояд, яке бигзарад,
Кӣ моро ҳамеёбад, эй пурхирад?

2. Л-б. 934 нест.

3. Л-мардуми.

4. Л-сарви сахӣ.

5. М-Ҳаме.

6. ТПЗ - Дилаш пурғаму дард бинад ҳаме,
Лабаш хушку дам сард бинад ҳаме.

Чу бишнид Мехроб, бар пой част,
Ниҳод аз бари дастаи теғ даст.

Танаш гашт ларзону рух лочвард,
Пур аз хун чигар, лаб пур аз боди сард.

Ҳаме гуфт: «Рӯдобаро рӯди хун
Бирезам ба рӯи замин ҳам кунун.»¹

945 Чу он дид Синдухт, бар пой част,
Камар кард бар гирдгоҳаш ду даст.

Чунин² гуфт, к-«Аз кеҳтар акнун яке
Сухан бишнаву гӯш дор андаке.

В-аз пас ҳамон кун, ки рой оядат,
Бар он рав, ки дил раҳнамой оядат».

Бупечиду андохт ӯро ба даст,
Хурӯше баровард чун пили маст.

Ҳаме гуфт³: «Чун духтар омад паид,
Бибоистамаш дарзамон⁴ сар бурид.

950 Накуштам, нарафтам ба роҳи ниё,
Кунун сохт бар ман чунин кимиё.

Писар, к-ӯ зи роҳи падар бугзарад,
Далераш зи пушти падар нашмарад».

Яке дoston зад бар ин - бар паланг,
Бар-он гаҳ ки дар чанг шуд тезчанг.

«Маро корзор аст,-гуфт,-орзуй,
Падар аз ниё ҳамчунин дошт хӯй.

1. Л - Зи Рӯдоба, гуфто, яке рӯди хун
Ба рӯи замин-бар биро нам кунун.
2. Л-Варо.
3. Л-Ва гуфт.
4. Л-Бибоисташ андар замон.

Нишони падар бояд андар писар,
Раво бошад, ар камтар орад хунар.¹

- 955 Ҳамам бими чон асту ҳам чои нанг,
Чаро боздорӣ сарамро зи чанг?

Агар Соми ял бо Манучехршоҳ
Биёбанд бар мо яке дастгоҳ,

Зи Кобул барояд ба хуршед дуд,
Намонад бар ин бум² кишту дуруд».

Чунин гуфт Синдухт, к-«Эй паҳлавон,
Аз ин дар магардон ба хира забон,

К-аз ин огаҳӣ ёфт Соми савор,
Ба дил тарсу тимор чандин мадор.

- 960 Вай аз Гургсорон бад-ин гашт боз,
Кушода шудааст ин сухан, нест роз».

Чунин гуфт Мехроб, к-«Эй мохрӯй,
Сухан ҳеч бо ман ба кажжӣ мағӯй.

Чунин худ кай андархурад бо хирад,
Ки мар хокро бод фармон барад.

Маро нестӣ дил бар ин дардманд,
Агар эминӣ ёфтӣ аз³ газанд.

Зи Золи гаронмоя домод бех
Набошад, ҳаме донад аз кехва мех.⁴

- 965 Кӣ бошад, ки пайванди Соми савор
Наҳоҳад аз Аҳвоз⁵ то Қандаҳор?»

1. Л-б. 953. 954 нест.

2. Л-На обод монад, на.

3. Л-ёбам аз ин.

4. Л-б. 964 нест.

5. Л-зи тотор.

Бад-ӯ гуфт Синдухт, к-«Эй сарфароз,
Ба гуфтори кажже мабодам ниёз.

Газанди ту пайдо газанди ман аст,
Дили дардманди ту банди ман аст.

Чунин асту ин бар дилам¹ шуд дуруст,
Ҳамин буд гумоне маро аз нахуст,

К-аз он гуна дидӣ маро дарднок,
Ба ғам хуфта, шодӣ зи дил рафта пок.²

970 Агар бошад ин, нест кори шигифт,
Ки чандин бад андеша³ бояд гирифт,

Фаридун ба Сарви Яман гашт шод,
Ҷаҳонҷӯй Дастон ҳамин кард ёд.

Ки аз⁴ оташу обу аз боду хок
Шавад⁵ тира рӯи замин тобнок.

Биёвард пас⁶ посухи нома пеш,
Варо гуфт: «Хуш кун аз ин коми хеш.

Ҳар он гах, ки бегона шуд хеши ту,
Бувад тира рӯи бадандеши ту.»

975 Ба Синдухт Меҳроб биспурд гӯш,
Диле пур зи кина, саре пур зи чӯш.⁷

Ба Синдухт фармуд пас номдор,⁸
Ки «Рӯдобаро хезу назди⁹ ман ор».

1. Л-мар маро.

2. Л-б. 969 нест.

3. Л-чандин-т андеша.

4. Л-бе.

5. Л-Нашуд.

6. Л-он.

7. Л-пурхурӯш.

8. Л-Чунин гуфт Синдухтро номдор.

9. Л-пеши.

Битарсид Синдухт аз он шермард,¹
Ки Рӯдобаро² андарорад ба гард.

Бад-ӯ гуфт: «Паймон-т хоҳам нахуст,
Ки ўро супорӣ ба ман тандуруст.

В-аз он чун бихишти барин гулситон,
Нагардад тихӣ рӯи³ Кобулситон».

980 Яке сахт паймон ситад з-ӯ нахуст,
Ба чора дилашро зи кина бишуст.

Забон дод Синдухтро номчӯй,
Ки Рӯдобаро бад наёрад ба рӯй.

Бад-ӯ гуфт: «Бингар, ки шоҳи замин
Сар аз мо кунад з-ин сухан пур зи кин».⁴

Чу бишнид Синдухт, сар пеши ӯй
Фурӯ бурду бар хок бинҳод рӯй.

Бари духтар омад пур аз ханда лаб,
Кушода рухи рӯзгун зери шаб.

985 Ҳама мужда додаш, ки чангипаланг
Зи гӯри жиён кард кӯтоҳ чанг⁵

Кунун зуд пероя бикшо зи рӯй,
Ба пеши падар шав, ба зорӣ бимӯй.⁶

Бад-ӯ гуфт Рӯдоба: «Пероя чист,
Ба ҷои сари моя бемоя чист?»

1. Л-тезмард.

2. Л-Ки ўро зи дард.

3. Л-кохи.

4. ТПЗЛ- Намонад бару бум, на мому боб,
Шавад паст Рӯдобаву рӯди об.

5. ТПЗ - Ба додори доранда Меҳроби гурд
Яке сахт савгандро ном бурд,
Ки н-озорад аз кина як тори мӯй
Бар он сарви симинбару моҳрӯй.

6. Л-бигӯй.

Равони маро пури Сом аст чуфт,
Чаро ошкоро бибояд нуҳуфт?»

Ба пеши падар шуд чу хуршеди Шарк,
Ба ёқути зард - андарун гашта ғарқ.

990 Падар чун варо дид, хира бимонд,
Чаҳонофаринро ниҳонӣ*¹ бихонд.

Биҳиште буд ораста пурнигор,
Чу хуршеди тобон ба хуррам² баҳор.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй шуста мағз аз хирад,
Ба пургавҳарон ин кай андархурад,

Ки бо аҳриман чуфт гардад парӣ,
Ки на тоҷ бодат, на ангуштарӣ?

Гар аз дашти Қаҳтон яке моргир
Шавад муғ, бибояд-ш куштан ба тир».

995 Чу Рӯдоба ин аз падар бишнавид,
Дилаш гашт пурхун, рухаш шанбалид.³

Сияҳмижжа бар наргисони диҷам
Фурӯ хобаниду назад ҳеч дам.

Падар дил пур аз хашму сар пур зи чанг,
Ҳаме гашт ғуррон ба сони паланг.

Сӯи хона шуд духтари дилшуда,
Рухони муасфар ба хун ожада.

Ба Яздон гирифтанд ҳарду паноҳ,
Ҳамон дилшуда моҳу ҳам пешгоҳ.

1. М-фаровон.

2. Л-вақти.

3. Л-б. 995 нест;

ТПЗ- Чу бишнид Рӯдоба посух, бисӯхт,
Зи шарми падар рӯйро барфурӯхт.

**ОГОҲ ШУДАНИ МАНУЧЕҲР АЗ КОРИ
ЗОЛ ВА РҶДОБА**

1000 Пас огоҳӣ омад ба шоҳи бузург
Зи Меҳробу Дасти Соми сутург.

Зи пайванди Меҳробу аз меҳри Зол,
В-аз он ҳарду озодаи ноҳамол¹

Сухан рафт ҳар гуна бо мӯбадон,
Ба пеши сарафроз шоҳи ҷаҳон.

Чунин гуфт бо бихрадон шаҳрёр,
Ки «Бар мо шавад з-ин диҷам рӯзгор.

Чу Эрон зи чанголи шеру паланг
Бурун оваридам ба рою ба чанг,

1005 Фаридун зи Заҳҳок гетӣ бишуст,
Ки Меҳробу Кобул зи тухмаш бируст.²

Набояд, ки бар хира аз ишқи Зол
Ниҳоли³ сарафканда гардад ҳамол.

Гар аз духти Меҳробу аз пури Сом
Барояд яке теги тез⁴ аз ниём,

Ба як сӯ на аз гавҳари мо бувад,
Чу тарёк бо захр ҳамто бувад.⁵

Ва гар тоб гирад⁶ сӯи модараш,
Зи гуфти бад оганда гардад сараш.

1. Л-В-аз он ноҳамолони гашта ҳамол; Л-пас аз б. 1001 ин. б. омада:

Манучеҳр аз ин кор шуд пур зи дард,
Зи Меҳробу Дасти ба дил дард х(в)ард.

2. ЛМ-Битарсам, ки ояд аз он тухм руст.

3. Л-Ҳамоли.

4. Л-кин.

5. Л-б. 1008 нест.

6. Л-боз гардад.

1010 Кунад шахри Эрон пурушӯбу ранч,
Бад-ӯ бозгардад магар тоҷу ганч.¹

Кунун ин суханро чӣ посух диҳед,
Бикӯшед, то рои фаррух ниҳед».²

Ҳама мӯбадон офарин хонданд,
Варо хусрави покдин хонданд.

Бигуфтанд, к-«Аз мо ту донотарӣ,
Ба боистаниҳо тавонотарӣ.

Ҳамон кун кучо аз³ хирад дарх(в)арад,
Дили аждаҳоро хирад бишқарад».

1015 Чу бишнид аз эшон гаронмоя шох,
Саранҷоми онро ҳаме суст роҳ.⁴

Бифармуд, то Нӯзар омад ба пеш
Або вижағону бузургони хеш.

Бад-ӯ гуфт: «Рав пеши Сомӣ савор,
Бипурсаш, ки чун растӣ аз корзор?»

Чу дидӣ, бигӯяш, к-аз ин сӯ гирой,
Зи наздики мо кун сӯи хона рой».⁵

Чу Нӯзар бурун шуд зи пеши падар,
Бари паҳлавон зуд бинҳод сар.⁶

1. ТПЗ - Бигӯед, то ин чӣ рой оварам,
Ки ин дostonро ба чой оварам.
Набояд ки ин кор гардад дароз,
Ба ҳам андарояд сари сарафроз.

2. Л-б. 1011 нест.

3. Л-бо.

4. Л-б. 1015 нест.

5. Л-Ба наздики мо кун ту аз хона чой.

6. Л-б. 1019, 1020 нест.

ТПЗ - Ҳамон гоҳ бархост фарзанди шох,
Або вижагон сар ниҳода ба роҳ.
Сӯи Сомӣ Найрам ниҳоданд рӯй
Або жандапилони пархошчӯй.

- 1020 Чу з-ин кор Сoми ял oгoх шуд,
Пaзиpa cӯи пури Кaйшoх шуд.
- Ҳaмa пaҳлaвoнoн¹ пaзиpa шудaнд,
Aбo² жaндaпилу тaбиpa шудaнд.
- Рaсидaнд пaс пeши Сoми сaвoр
Бузургoн aбo Нӯзaри нoмдoр.
- Бa пурсиш гирифтaнд бo якдигaр
Рaдoну бузургoни пaрxoшx(в)ap.³
- Пaёми пaдaр шoх Нӯзaр бидoд,
Бa дидoри ӯ Сoми ял гaшт шoд.
- 1025 Чунин дoд пoсух, ки «Фaрмoн кунaм,
Зи дидoри ӯ рoмиши чoн кунaм».
- Будaнд aндaр oн рӯз мeҳмoни Сoм,
Бa дидoри Сoм oн гурӯҳ шoдкoм.⁴
- Нихoдaнд хoну гирифтaнд чoм,
Нaхуст аз Мaнучeҳр бурдaнд нoм.
- Пaс аз Нӯзaру Сoму ҳaр мeҳтaрe
Гирифтaнд ёдe зи ҳaр кишвaрe.⁵
- Бa шoдӣ сaр oмaд шaби дeрёз,⁶
Чу хуршeди рaхшaндa бикшoд рoз.
- 1030 Хурӯши тaбиpa бaрoмaд зи дaр,
Ҳaёoни тaкoвaр бaрoвaрд пaр.
- Сӯи бoргoҳи Мaнучeҳршoх
Бa фaрмoни ӯ бaргирифтaнд рoх.

1. Л-нoмдoрoн.

2. Л-Чи бo.

3. ТПЗ - Аз oн пaс нишaстaнд дaр мaргзoр,
Сухaн гуфтa oмaд зи ҳaр хoстгoр.

4. Л-б. 1026 нeст.

5. Л-б. 1028 нeст.

6. Л-Бa шoдӣ шaби тирa тo дeр бoз.

Манучеҳр чун ёфт з-ӯ огаҳӣ,
Биёрост айвони¹ шоҳаншаҳӣ.

Зи Сориву Омул баромад хурӯш,
Чу дарёи чӯшон даромад ба чӯш.

Бирафтанд он гоҳ жӯпинварон
Або чавшану хиштҳои гарон.

1035 Сипоҳе, ки аз кӯҳ то кӯҳ мард
Сипар дар сипар бофта сурху зард.²

Або кӯсу бо ною рӯина санҷ,
Або тозиаспону пилону ганҷ.

Аз он гуна лашкар*³ пазира шуданд,
Ҳамон бо дурафшу табира шуданд.

ОМАДАНИ СОМ БА НАЗДИ МАНУЧЕҲР

Чу омад ба наздикии⁴ боргоҳ,
Пиёда шуду роҳ бикшод шоҳ.

Чу шоҳи ҷаҳондор бинмуд рӯй,
Заминро бибӯсиду шуд пеши ӯй.

1040 Манучеҳр бархост аз тахти оҷ,
Зи ёкути рахшанда бар сар-ш тоҷ.

Бари хеш бар тахт биншохташ,⁵
Чунон⁶ чун сазо буд, бинвохташ.

Пас аз Гургсорону ҷанговарон,
В-аз он наррадевони Мозандарон

1. Л-дайҳими.

2. И-б. 922-1035 нест.

3. М-Сипаҳ як сар андар.

4. Л-наздики он.

5. Л-Фаровон бипурсиду бинвохташ.

6. Л-Мар ӯ.

Бипурсид бисёру тимор х(в)ард,
Сипахбад хама як ба як ёд кард,¹

Ки «Шодон зӣ, эй шоҳ, то ҷовидон
Зи ҷони ту кӯтаҳ бади бадгумон!

1045 Бирафтам бад-он шаҳри девони нар,
Чӣ девон, ки шерони пархошх(в)ар.

Аз аспони тозӣ таковартаранд,
Зи гурдони Эрон диловартаранд.

Сипоҳе, ки саксор хонандашон,
Палангони ҷангӣ гумонандашон.

Зи ман чун бад-эшон расид оғаҳӣ,
Аз овози ман мағзашон шуд тихӣ.

Ба шаҳр - андарун наъра бардоштанд,
В-аз он пас хама шаҳр бигзоштанд.

1050 Сипоҳи гарон, кӯҳ то кӯҳ мард,
Ки пайдо набуд рӯзи равшан зи гард.²

Ба пешам хама ҷангчӯӣ омаданд,
Чунин хираву пӯӣ-пӯӣ омаданд.³

Дарафтод тарс андар ин лашкарам,
Надидам, ки тимори он чун х(в)арам.

Маро кор афтода буд он замон,
Задам бонг бар лашкари бадгумон.

Барафроштам гурзи сесадманӣ,
Барангехтам бораи оҳанӣ.

1. Л-1044 нест.

2. Л-б. 1050 нест.

3. ТПЗИ - Замин ҷунб-ҷунбон шуду рӯз тор,
Пас андар фароз омаду пеш ғор.
Л- Сипаҳ ҷунб-ҷунбон шуду кӯҳсор
Пас андар падида омаду пеш ғор...

1055 Ҳама рафтаму қўфтам нағзашон,
Тихӣ гашт*¹ аз ҳайбатам мағзашон.²

Набера чаҳондор Салми сутург
Ба пеш андаромад ба кирдори гург.

Чаҳончӯйро ном Каркуй буд,
Яке сарвболо накӯруй буд.

Ба модар ҳам³ аз тухми⁴ Заҳҳок буд,
Сари саркашон⁵ пеши ӯ хок буд.

Сипоҳаш ба кирдори мӯру малах,
На буд дашт пайдо, на кӯху на шах.

1060 Чу бархост з-он лашкари гашн гард,
Руҳи номдорони мо гашт зард.

Ҳамин гурзи якзахм⁶ бардоштам,
Сипахро ҳамон ҷой бигзоштам.

Чунон бархурӯшидам*⁷ аз пушти зин,
Ки чун осие шуд бар эшон замин.

Дил омад сипахро ҳама боз ҷой,
Саросар сӯи разм карданд рой.

Чу бишнид Каркуй овози ман,
Ҳамон захми кӯполи сарёзи ман,

1. М-кардам.

2. Л-б. 1052-1054 нест;

ТПЗ- Ба ҳар ҳамла сад тан фикандам зи пой,
Ба ҳар гурз деве шуда хоксой.
Чу охубара аз бари шери нар,
Рамиданд яксар аз ин говсар.

3. И-Зи модар вай.

4. Л-зи пайванди.

5. Л-сарварон.

6. Л-лаҳт.

7. Хурӯше хурӯшидам.

- 1065 Биёмад ба наздики ман размсоз,¹
 Чу пили дамон² бо каманди дароз.
- Маро хост, к-орад ба ҳамми каманд,
 Чу дидам, хамидам зи роҳи газанд.
- Камони каёнӣ гирифтам ба чанг
 Ба пайкони пӯлоду тири хаданг.
- Уқоби таковар*¹ барангехтам,
 Чу оташ бар ӯ тир мерехтам.
- Гумонам чунон шуд, ки сандонсараш
 Бишуд дӯхта танг бо миғфараш.
- 1070 Ниғаҳ кардам аз гард, чун пили маст
 Баромад, яке теги хиндӣ ба даст.
- Чунон омадам, шаҳрӯро, гумон,
 К-аз ӯ кӯҳ зинҳор хоҳад ба чон.
- Вай андар шитобу ман андар диранг,
 Ҳамечустамаш, то кай ояд ба чанг.
- Чу омад барам марди чангӣ фароз,³
 Ман аз чарма чангол кардам дароз.
- 1075 Гирифтам камарбанди марди далер,
 Зи зин баргусистам ба кирдори шер.
- Задам бар заминаш чу пили⁴ жиён,
 Ки ӯро ҳама хурд шуд устухон.⁵
- Чу афканда шуд шоҳ аз ин гуна хор,
 Сипаҳ рӯй баргошт аз корзор.

1. ИЛ-чангсоз.

2. ИЛ-жиён.

3. Л-Чу омад ба наздики ман размсоз.

4. Л-шери.

5. И-Задам теги хиндӣ варо бар миён.

*1 М-диловар.

Нишебу фарозу биёбону кӯх,
Ба ҳар сӯ шуданд анҷуман, ҳамгурӯх.

Савору пиёда даҳу ду ҳазор,
Фиканда падида омад андар шумор.

Сипоҳиву шаҳриву ҷангӣ савор
Ҳамоно, ки буданд сесада ҳазор.¹

1080 Чӣ санҷад бадандеш бо бахти ту
Ба пеши парастандаи тахти ту?!»

Чу бишнида гуфтори солор шох,
Барафрохт бар² моҳ фарруҳ кулоҳ.³

Маю маҷлис⁴ орасту шуд шодмон,
Ҷаҳон пок дид⁵ аз бади бадгумон.

Ба бигмоз⁶ кӯтоҳ карданд шаб,
Ба ёди сипаҳбада кушода ду лаб.

Чу шаб рӯз шуд, пардаи боргоҳ
Кушоданду доданд зӣ шох роҳ.

1085 Биёмада сипаҳдор Соми сутург
Ба назди Манучеҳр шоҳи бузург.

Ба шоҳ офарин кард он беҳамол,
Ҳама хост гуфтаи зи Меҳробу Зол,

Ки шоҳи ҷаҳон пештар баргирифт,⁷
Суханро ба рӯи дигар⁸ баргирифт.⁹

-
1. ТПЗ - Гирифта гаштаи аз он сарварон,
Даҳу ду ҳазоре зи номоварон.
 2. ИЛ-то.
 3. ТПЗ - Чу рӯз аз шаб омада ба кӯшиш сутӯҳ,
Сутӯҳи гирифта фуру шуд ба кӯҳ.
 4. Л-ромиш.
 5. Л-монд.
 6. Л-гуфта.
 7. И-даргирифт.
 8. И-диҷам.
 9. -б. 1086, 1087 нест

Чунин гуфт бо Сом шоҳи чаҳон,
К-«Аз эдар бирав бо гузида меҳон.

Ба Ҳиндустон - андар оташ фурӯз,
Ҳама кохи Меҳробу Кобул бисӯз!

1090 Набояд, ки ӯ ёбад аз ту раҳо,
Ки ӯ монда аз тухмаи аждаҳо.

Замон то замон з-ӯ барояд хурӯш,
Шавад ром гетӣ пур аз ҷангу ҷӯш.

Ҳар он кас, ки пайвастаи ӯ бувад,
Бузурге, ки дилбастаи ӯ бувад.

Дигар он ки аз тухмаи ӯ бувад,
Зи пайванди Заҳҳоки ҷоду бувад.¹

Сар аз тан ҷудо кун, заминро бишӯй
Зи пайванди² Заҳҳоку хешони ӯй!»

1095 Бад-ӯ шоҳ чун ҳашму тезӣ намуд,
Наёраст он гаҳ³ сухан барфузуд.

Бибӯсид тахту бимолид рӯй
Бар он номвар мӯҳри ангушти ӯй.

Бад-ӯ дод посух, ки «Эдун кунам,
Ки кин аз дили шоҳ берун кунам.»

Сӯи хона бинҳод сар бо сипоҳ
Бар он бодпоёни пӯяндароҳ.

РАФТАНИ СОМ БА ҶАНГИ МЕҲРОБ

Ба Меҳробу Дастон расид ин сухун,
Ки шаҳ бо сипаҳбад ҷӣ афканд бун.

1. Л-б. 1093 нест.

2. Л-мардони.

3. Л-бар. Л-пас аз б. 1250 ин б. омада:

Ҳама рӯз то шаб дар андеша буд,
Дилаш аз бас андеша чун беша буд.

1100 Баромад хама шаҳри Кобул ба чӯш,
В-аз айвони Мехроб бар шуд хурӯш.

Чу Синдухту Мехробу Рӯдоба низ
Ба навмед гаштанд аз чону чиз.

Хурӯшон зи Кобул ҳаме рафт¹ Зол,
Фурӯ ҳишта лафчу бароварда ёл.

Ҳаме гуфт: «Агар аждаҳои диҷам
Биёяд, ки гетӣ бисӯзад ба дам,

Чу Кобулситонро бихоҳад бисуд,
Нахустин сари ман бибояд дуруд.»

Шитобон ҳаме рафт пурхун чигар,
Пурандеша дил, пур зи гуфтор сар.

1105 Чу огоҳӣ омад ба Соми далер,
Ки омад зи раҳ баччаи наррашер,²

Ҳама лашкар аз ҷой бархостанд,
Дурафши Фаридун биёростанд.

Пазира шуданро табира заданд,³
Сипоҳи⁴ сипаҳбад пазира шуданд.

Ҳама пушти пилон ба рангин дурафш
Биёраста сурху зарду бунафш.⁵

1110 Чу рӯи падар дид Дасти Сом,
Пиёда шуд аз аспу бигзорд гом.⁶

1. Л-ҳаме тохт.

2. Л-б. 1105, 1106 нест.

3. Л-Або ною кӯсу табира шуданд.

4. Л-Сипоҳу.

5. ТПЗЛ - Чу Дасти падида омад аз дур Сом,
Барангехт болои зарринситом.*
Чунин то ба наздик шуд Золи Зар,
Бишуд шод аз он чехру болову фар.

* Л - Ҳамон номдорон ба зарриниём.

6. Л-б. 1110 нест.

Бузургон пиёда шуданд аз ду рӯй,
Чи дайҳимдору чи дайҳимчӯй.¹

Заминро бибӯсид Золи далер,
Сухан гуфт бо ӯ падар низ дер.

Нишаст аз бари тозиаспи саманд
Чу заррин² дурахшанда кӯхи баланд.

Бузургон ҳама пеши ӯй омаданд,
Ба тимору бо гуфтугӯй омаданд,

1115 Ки «Озурда гаштаст аз ту падар,
Яке³ пӯзиш овар, макаш ҳеч сар».

Чунин дод посух, к-«Аз ин бок нест,
Саранҷоми мардум ба чуз⁴ хок нест.

Падар гар ба мағз андарорад хирад,
Ҳамоно сухан бар сухан нагзарад.

Магар то забонро биронад ба хашм,
Пас аз шарм об андарорад ба чашм».⁵

Чунин то ба даргоҳи Сом омаданд,
Кушодадилу шодком омаданд.

1120 Фуруд омад аз асп Сомӣ савор,
Ҳам андарзамон Золро дод бор.⁶

Чу Зол андаромад ба пеши падар,
Заминро бибӯсиду густард пар.⁷

Яке офарин кард бар Сомӣ гурд,
В-аз оби ду наргис ҳаме гул сутурд,

1. Л-солорхоху чи солорчӯй.

2. Л-варзин.

3. Л-Раҳи.

4. Л-Маро ҷой фарҷом чуз.

5. Л - Агар барқушоҷд забонро ба меҳр,
Ман аз шармаш об андарорам ба чеҳр.

6. И-б. 1089-1120 нест.

7. Л-бардошт сар.

Ки «Бедордил пахлавон шод бод,
Равонаш парастандаи¹ дод бод.

Зи теги ту алмос бирён шавад,
Замин рӯзи чанги ту гирён шавад.

1125 Кучо дизаи² ту чамад рӯзи чанг
Шитоб ояд андар сипоҳи диранг.

Сипехре кучо боди гурзи ту дид,
Ҳамоно³ ситора наёрад кашид.

Замин сар ба сар сабз бо доди ту,
Равони хирад кишти бунёди ту.

Ҳама мардум аз доди ту шодмон,
Зи ту дод ёбад замину замон.⁴

Магар ман⁵ зи доди ту бебаҳраам,
В-агарчи зи пайванди ту шӯҳраам.⁶

1130 Яке мурғпарвардаам хокх(в)ард,
Зи гетӣ маро нест бо кас набард.*⁷

Надонам ҳаме хештанро гуноҳ,
Ки бар ман касеро ба бад ҳаст роҳ⁸

Магар он ки Соми ял астам падар,
Агар нест бо ин нажомдам хунар.

Зи модар бизодам, бияндохтӣ,
Ба кӯҳ - андарам чойгаҳ сохтӣ.

1. Л-кушоюнда.

2. Л-чармаи.

3. Л-Бимонад.

4. Л-б. 1128 нест.

5. Л-Шигитфе.

6. Л-пас аз б. 1129 ин б. омада:

Зи инсофу додат чахон баҳраманд,

Ситамро зи дасти ту бар пой банд.

7. М-Ба гетӣ касе нестам ҳамнабард.

8. Л-б. 1131 нест.

Фикандӣ ба тимор зояндаро,¹
Ба оташ супурдӣ² физояндаро.

1135 На гахвора дидам, на пистони шир,
На аз ҳеч хушшӣ маро буд вир.

Бибурдӣ, ба кӯҳе бияфкандиям,
Дил аз нозу ором баркандиям.³

Туро бо чаханофарин буд чанг,
Ки аз чӣ сапеду сиёҳ аст ранг?

Кунун, к-ам чахонофарин парварид,
Ба чашми худой ба ман бингарид.⁴

Ҳунар ҳасту мардиву теги ялӣ,
Яке ёр чун⁵ меҳтари кобулӣ.⁶

1140 Або тахту бо тоҷу гурзи гарон
Або рою бо тоҷдорон⁷ сарон.⁸

Нишастам ба Кобул ба фармони ту,
Ниғаҳ доштам рою паймони ту.

Бигуфтӣ, ки ҳаргиз наёзорамат,
Дарахте, ки киштӣ, ба бор орамат.

Зи Мозандарон ҳадя ин сохтӣ,
Ҳам аз Гургсорон бад-ин тохтӣ,

1. Л-Супурдӣ ба тимору ғам бандаро.

2. Л-фикандӣ.

3. Л-б. 1135, 1136 нест.

4. ИЛ-б. 1138 нест.

5. Л-Яке пурхунар.

6. Л-пас аз б. 1139 ин б. омада:

В-агарна ба чехр аз касе кам наям,
Сазои ғаму ранҷу мотам наям.

7. И-доду тоҷи.

8. Л-пас аз б. 1141 ин б. омада:

Нишастам ба Кобул ба фархунда рӯз,
Супурдӣ маро кишвари Нимрӯз.

Ки вайрон кунӣ кохи ободи ман,
Чунин дод хоҳӣ ҳаме доди ман?

1145 Ман инак ба пеши*¹ ту истодаам,
Тани зинда хашми туро додаам.

Ба арра миёнам ба ду нима кун,
Зи Кобул мапаймой бо ман сухун.²

Бикун ҳарчӣ хоҳӣ, ки фармон тuroст,
Ба Кобул газанде бувад, он марост».³

Сипаҳбад чу бишнид гуфтори Зол,
Бирафрохт гӯшу фуру бурд ёл.

Бад-ӯ гуфт: «Оре ҳамин аст рост,
Забонат бар ин ростӣ - бар гувост.

1150 Ҳама кори ман бар ту бедод буд,
Дили душманон бар ту-бар шод буд.

Зи ман орзу худ ҳаме хостӣ,
Ба дилтангӣ⁴ аз чой бархостӣ.⁵

Машав тунд,⁶ то чораи кори ту
Бисозам, кунам тез бозори ту.

Яке нома фармоям акнун ба шох,
Фиристам ба дасти ту, эй некхо!»⁷

1. М-назди.

2. ТПЗИ- Ки Мехробу Кобул ба фармони туст,
Ба паймони ту несташ рои суи.
Чӣ кард ӯ гуноху чӣ дидӣ аз ӯй.
Ки наздаш ба кина ниҳодӣ ту рӯй?
Дигар он ки гуфтӣ, ки бар коми ту,
Кунам шӯҳра андар ҷаҳон номи ту.

3. Л-б. 1147 нест.

4. ИЛ-дил некӣ.

5. ТП - Ба нармӣ чунин гуфт Соми далер,
Ки «Ором гир, эй яли наррашер».

6. ИЛ-тез

7. ТПЗ- Магар шаҳрёр андар ин дoston
Ба рох ояд аз кинаи бoston.

Чу бинад хунархову дидори ту,
Наҷӯяд чаҳондор озори ту.¹

1155 Сухан ҳар чӣ бояд, ба ёд оварем,
Равону дилаш сӯи дод оварем.

Агар ёр бошад чаҳондори мо,
Ба коми ту гардад ҳама кори мо.²

Ба бозу кунад шер хамвора кор,
Ҳар он чо, ки бошад, биёбад шикор.»

Бибӯсид рӯи замин Золи Зар,
Басе офарин хонд бар боб-бар.

РАФТАНИ ЗОЛ БА РАСУЛӢ НАЗДИ МАНУЧЕҲР

Нависандаро пеш биншонданд,
Зи ҳар дар фаровон сухан ронданд.

1160 Сари нома кард офарини Худой,
Кучо буду³ бошад ҳамеша ба ҷой.

Аз ӯяст неку баду ҳасту нест,
Ҳама бандагонем, Эзад якест.

Ҳар он чиз, к-ӯ хост⁴ андар бавиш,
Бар он аст чархи равонро равиш.

Худованди кайвону хуршеду моҳ,
Аз ӯ офарин бар Манучеҳршоҳ.

Ба разм - андарун захри тарёксӯз,
Ба базм - андарун моҳи⁵ гетифурӯз.

1165 Гирояндагурзу кушояндашаҳр,
Зи шодӣ ба ҳар кас расонандабахр.

1. Л-б. 1154 нест.

2. И-б. 1155, 1156 нест.

3. ИЛ-ҳасту.

4. ИЛ-сохт.

5. Л-хури.

Кашанда дурафши Фаридун ба чанг,
Кушанда сарафроз чангипаланг.

Зи захми дабуси¹ ту кӯхи баланд
Шавад хоки наъли сарафшон саманд.

Ҳамон аз дили поку покизакеш,
Ба обишхур орей ҳаме гургу меш.

Яке бандаам ман, расида ба чой,
Ба дубора шаст² андароварда пой.

1170 Ҳаме гарди кофур гирад сарам,
Чунин дод³ хуршеду моҳ афсарам.

Бибастам миёни ялӣ⁴ бандавор,
Або чодувон сохтам корзор.

Инонпечу гурдафкану гурздор⁵
Чу ман кас набинад⁶ ба гетӣ савор.

Бишуд об гурдони Мозандарон,
Чу ман даст бурдам ба гурзи гарон.

Зи ман гар набудӣ ба гетӣ нишон,
Бароварда гардан зи гарданкашон,⁷

1175 Чунон аждаҳо, к-ӯ зи рӯди Кашаф
Бурун омаду кард гетӣ чу каф,

Замин шаҳр то шаҳр болои ӯ,
Ҳамон кӯҳ то кӯҳ паҳнои ӯ.

Ҷаҳонро аз ӯ буд дил пурҳарос,
Ҳаме доштандӣ шабу рӯз пос.

1. И-Боди амудӣ.

2. И-Ба мардӣ ба лаб; Л-Ба мардӣ нишаст.

3. И-кард.

4. И-Бибастам миёнро яке.

5. Л-з-аспафкани найзадор.

6. ИЛ-надидӣ.

7. Л - Басе гоҳ то шуд зи гарданкашон,
Ба гетӣ манам дар замона нишон.

Ҳаво пок карда¹ зи паррандагон,
Ҳамон рӯи гетӣ зи даррандагон.²

Зи таффаши ҳаме парри каргас бисӯхт,
Замин зери захираш ҳаме барфурӯхт.

1180 Наҳанги диҷам баркашидӣ зи об,
Ҳамон аз ҳаво тезпаррон³ уқоб.

Замин гашт бе мардуму чорпой,
Ҷаҳоне мар⁴ ўро супурданд ҷой.

Чу дидам, ки андар ҷаҳон кас набуд,
Ки бо ў ҳаме даст ёраст суд,

Ба зӯри ҷаҳондор Яздони пок
Бияфкандам⁵ аз дил ҳама тарсу бок.

Миёнро бубастам ба номи баланд,
Нишастам бар он пилпайкар саманд.

1185 Ба зин - андарун гурзаи говсар,
Ба бозу камону ба гардан сипар.

Бирафтам ба сони наҳанги диҷам,
Маро тез чангу варо тез дам.

Маро кард падруд ҳар кас, ки дид,⁶
Ки бар аждаҳо гурз хоҳам кашид.

Расидам-ш, дидам чу кӯҳи баланд,
Кашон мӯи сар бар замин чун каманд.

Забонаш ба сони дарахте сиёҳ,
Зафар боз карда, фиканда ба роҳ.

1. ИЛ-дидам.

2. Л-пӯяндагон.

3. Л-Ба дам даркашидӣ зи гардун.

4. И-ҷумла.

5. Л-Бурун кардам.

6. И-к-ў шунид; Л-ҳар к-ин шунид.

1190 Чу ду обгираш пур аз хун ду чашм,
Маро дид, ғурриду омад ба хашм.

Гумоне чунон бурдам, эй шахрёр,
Ки дорам¹ магар оташ андар канор.

Чаҳон пеши чашмам чу дарё намуд,
Ба абри сияҳ бар шуда тира дуд.

Зи бонгаш биларзид рӯи замин,
Зи захираш замин шуд чу дарёи Чин.

Бар ӯ барзадам бонг монанди шер,
Чунон чун бувад кори марди далер.

1195 Яке тира алмоспайкон хаданг
Ба чарх - андарун рондам бедиранг.

Ба сӯи зафар кардам он тир ром,
Бад-он то бидӯзам забонаш ба ком.

Чу шуд дӯхта як қарон аз даҳон-ш,
Бимонд аз шигифтӣ ба берун забон-ш,

Ҳам андар замон дигаре ҳамчунон,
Задам бар даҳонаш², бипечид аз он.

Се дигар задам бар миёни зафар-ш,
Баромад ҳаме чӯши хун аз чигар-ш

1200 Чу танг андаровард бо ман замин,
Бароҳехтам говсар гурзи кин.

Ба нерӯи Яздони кайҳонхудой
Барангехтам пилтанро зи чой.

Задам бар сараш гурзаи говчехр,
Бар ӯ кӯҳ борид, гуфтӣ,³ сипехр.

1. И-дорад.
2. Л-дигар сӯ.
3. Л-гӯй.

Шикастам сараш чун сари жандапил,
Фурӯ рехт з-ӯ заҳр чун рӯди¹ Нил.

Ба захме чунон шуд, ки дигар нахост,
Зи мағзаш замин гашт бо кӯҳ рост.

1205 Кашафрӯд чун рӯди зардоб шуд,²
Замин ҷои оромишу хоб шуд.³

Ҳама кӯҳсорон пур аз марду зан
Ҳама офарин хондандӣ ба ман.

Ҷаҳоне бар он чанг наззора буд,
Ки он аждаҳо сахт патёра буд.

Маро Соми Якзахм аз он хонданд,
Ҷаҳоне ба ман гавҳар афшонданд.

Чу з-ӯ бозгаштам, тани равшанам
Бараҳна шуд аз номвар чавшанам.

1210 Фурӯ рехт аз бора баргустувон,
В-аз он заҳр буд чанд гоҳам зиён.⁴

Бар он бум то солиён бар набуд,
Ҷуз аз сӯхта хору ховар набуд.

Гар аз чанги девон бигӯям-т боз,
Зи гуфтори он нома гардад дароз.⁵

Чунону ҷуз он ҳарчӣ будим рой,
Саронро сар овардаме зери пой.

Кучо ман чамонидаме бодпой,⁶
Бипардохтӣ шери дарранда ҷой.

1. И-аз ӯ заҳр бар сони.

2. ИЛ-пурхуну захроб гашт.

3. ИЛ-гашт

4. Шуд аз дуди захираш танам нотавон.

5. Л-б. 1212 нест.

И- Аз он чанги девон нагӯям-т боз,
Зи пайкор он нома гардад дароз.

6. И-Кучо ман ҷаҳонидаме чорпой.

1215 Кунун чанд сол аст, то пушти зин
Маро тахтгоҳ асту аспам замин.¹

Ҳама Гургсорону Мозандарон
Ба ту рост кардам ба гурзи гарон.

Накардам замоне бару бум ёд,
Туро хостам низ пирӯзу шод.²

Кунун ин барафрохта ёли ман,
Ҳамон захмкӯбанда кӯполи ман.

Бад-он сон, ки буда, намонад ҳаме,
Бару гирдгоҳам ҳамонад ҳаме.

1220 Камандам бияндохт аз даст шаст,
Замона маро божгуна бибаст.

Супурдем навбат кунун³ Золро,
Ки шояд камарбанду кӯполро.

Чу ман кардам, ӯ душманон кам кунад,
Ҳунарҳои ӯ дил-т хуррам кунад.

Яке орзу дорад андар ниҳон,
Биёяд, бихоҳад зи шоҳи қаҳон.

Яке орзу, к-он ба Яздон накӯст,
Кучо некуй зери паймони⁴ ўст.

1225 Накардем бе рои шоҳи бузург,
Ки банда набояд, ки бошад сутург,

Ҳамоно, ки бо Зол паймони ман
Шунидаст шоҳи қаҳонбони ман,⁵

1. Л-пас аз б. 1215 ин б. омада:

Дар обод вайрон намондаст чой,
Ки онро на ман бозгардам ба пой.

2. И-б. 1216 нест.

3. Л-кунун ҷои худ.

4. ИЛ-фармони.

5. Л-пас аз б. 1226 ин б. омада:

Ки хар орзу, к-он гави сарафроз
Кунад, ман надорам аз ӯ даст боз,

Ки бо ӯ бикардам миёни гурӯҳ,
Чу боз оваридам зи Албурзкӯҳ,

Ки аз рои ӯ сар напечам ба ҳеч,
Бад-ин орзу кард зӣ ман басеч.

Ба пеши ман омад пур аз хуну хок,
Ҳаме омадаш з-устухон¹ чок-чок.²

1230 Маро гуфт бар дори Омул кунӣ,
Сазотар, ки оҳанги Кобул кунӣ.

Чу парвардаи мурғ бошад ба кӯҳ,
Фиканда ба дур аз миёни гурӯҳ.

Чунон моҳ бинад ба Кобулситон,
Чу сарви сахӣ бар сараш гулситон.

Чу девона бошад,³ набошад шигифт,
Аз ӯ шоҳро кин набояд гирифт.

Кунун ранчу меҳраш ба ҷое расид,
Ки бахшоиш орад, ҳар он к-аш бидид.

1235 Зи бас дард к-ӯ хурд бар бегуноҳ,
Чунон рафт паймон, ки бишнид шоҳ.⁴

Гусӣ кардамаш⁵ бо дили мустаманд,
Чу ояд ба наздики тахти⁶ баланд,

Ҳамон кун, ки бо меҳтарӣ дархурад,
Туро худ наёмӯхт бояд хирад.

Бари ман сӯи Гургсорон паём
Фиристод аз баҳри ин зерком.
Зи Мозандарон ман бад-ин кор боз
Кашидам бари шоҳи гарданфароз.

1. Л-рухон.
2. Л-б. 1228, 1229 нест
3. ИЛ-гардад.
4. Л-Маро рӯз аз андӯхи ӯ шуд сиёҳ.
5. Л-Фиристодамаш.
6. Л-бад-он боргоҳи.

Ба гетӣ маро худ ҳамин асту бас,
Чи андӯхгусору чӣ фарёдрас.¹

Зи Соми Наримон ба шоҳи ҷаҳон
Ҳазор офарин боду ҳам бар мехон!

1240 Чу нома набиштанду шуд рой рост,
Ситад зуд Дастану² бар пой хост.³

Биёмад, ба зин андаровард пой,
Баромад хурӯшидани каррной.

Бирафтанд гурдон або ӯ ба роҳ
Дамону данон рух сӯи тахтгоҳ.⁴

Чу шуд Золи фаррух зи Кобулситон,
Бибуд Соми Якзахм дар гулситон.⁵

ҲАШМ ГИРИФТАНИ МЕХРОБ БАР СИНДУХТ

Ба Кобул⁶ чу ин достон фош гашт,
Сари марзбон пур зи пархош гашт.

1245 Барошuftу Синдухтро пеш хонд,
Ҳама хашми Рӯдоба бар вай биронд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Акнун чуз ин рой нест,
Ки бо шоҳи гетӣ маро пой нест,

-
1. ТПЗ - Сазад, гар шаҳаншоҳи бофарру дод
Яке кори ин чокар орад ба ёд.
 2. Л-Ситонандаи нома.
 3. ТПЗ- Чу хуршед сар сӯи Ховар ниҳод,
Шаб аз тирагӣ тоҷ бар сар ниҳод.
Нахuftу наёсуд то бомдод,
Ба андеша бар дил наёмад-ш ёд.
Чу он ҷомаи шаър бифканд шаб,
Сапеда бихандиду бикшод лаб;
ТПЗ- Шабу рӯз не хӯрд буду на хоб,
Ҳама ронд з-андӯҳи дил пуршитоб.
 4. Л-б. 1242 нест.
 5. Л - Зи Зобулситон рух ба Эрон ниҳод,
Диле пур зи андух, саре пур зи бод;
И-б. 1242, 1343 нест.
 6. Л-Яко-як.

Ки орам-т бо духти нопоктан,
Кушам зоратон бар сари анчуман.

Магар шоҳи Эрон аз он хашму кин
Биёсояду¹ ром гардад замин.

Зи Кобул кӣ бо Сом ёрад ҷаҳид,
Кӣ хоҳад ҳаме захми гурзаш чашид?»²

1250 Чу Синдухт бишнид, пешаш нишаст,
Дили чорачӯй андар андеша баст.³

Яке чора овард аз дил ба чой,
Ки буд жарфбин ӯ ба тадбиру рой.

В-аз он пас давон даст карда ба каш,
Биёмад бари шоҳи хуршедфаш.⁴

Бад-ӯ гуфт: «Бишнавад зи ман як сухун,
Чу дигар яке комат ояд, бикун.⁵

Туро хоста гар зи баҳри тан аст,
Бибахшу бидон, к-ин шаб обистан аст.

1255 Агарчанд бошад шаби дерёз,
Бад-ӯ тирагӣ ҳам намонад дароз.

Шавад рӯз, чун чашма рахшон шавад,
Ҷаҳон чун нигини Бадахшон шавад.»

Бад-ӯ гуфт Мехроб к-«Аз бостон
Мазан дар миёни ялон достон.

1. ИЛ-Баросояду.

2. Л-б. 1249 нест.

3. Дигар рӯз чун хур баромад баланд,
Ҷаҳон сар ба сар гашт аз ӯ арҷманд.
Бари гурд Мехроб шуд чорачӯй,
Пур аз чора дил, лаб пур аз гуфтугӯй.

4. Л - Чуниин гуфт, к-эй шоҳи хуршедфаш,
Ҷама шарбати бемуродӣ мачаш.

5. Л- Зи ман бишнавад аз ибтидо як сухун,
В-аз он пас, хар онч-ат бибояд, бикун.

Бигӯй он чӣ донию чонро бикӯш,
Ва ё чомаи¹ хун² ба тан-бар бипӯш».

Бад-ӯ гуфт Синдухт, к-«Эй сарфароз,
Бувад, к-ат наёяд ба хунам ниёз.

1260 Маро рафт бояд ҳаме пеши Сом,
Кашидан мар ин теғро аз ниём.

Бигӯям бад-ӯ, он чӣ гуфтан сазад,
Хирад хомгуфторхоро пазад.³

Зи ман ранчи чону зи ту хоста,
Супурдан ба ман ганчи ороста».

Бад-ӯ гуфт Меҳроб, к-«Инак калид,
Фами ганҷ ҳаргиз набояд кашид.

Парастандаву аспу тахту кулоҳ,
Биёрою бо хештан бар ба роҳ.

1265 Магар шахри Кобул насӯзад ба мо,
Чӣ пажмурда шуд, барфурузад ба мо.»

Чунин гуфт Синдухт бо номдор,
«Бихоҳӣ равон,⁴ хоста хор дор.

Набояд, ки чун ман бувам чорачӯй,
Ту Рӯдобаро сахтӣ орӣ ба рӯй.

Маро дар чаҳон андуҳи чони ӯст,
Кунун бо туам рӯзи⁵ паймони ӯст.

Надорам ҳаме андуҳи хештан,
Аз ӯяст ин дарду андӯҳи ман.»⁶

1. И-Дигар чодари.

2. Л-дигар хоку хунро.

3. Л-б. 1261 нест

4. Л-Ба чону раво.

5. ИЛ-Кунун бо ту имрӯз.

6. Л-б. 1269 нест

1270 Яке сахт паймон ситад з-ӯ нахуст,
Пас он гаҳ ба мардӣ рахи чора чуст.

Биёрост танро ба дебову зар,
Ба дурру ба ёкути пурмой сар.

Пас аз ганҷ Мехроб баҳри нисор
Бурун кард дино́р сеса́д хазор.¹

Ба симин ситом овариданд сӣ
Аз аспони тозиву аз порсӣ.²

Або тавқи заррин парастанда шаст,
Яке чоми зар ҳар якеро ба даст.

1275 Пур аз мушку кофуру ёкуту зар,
Зи пирӯзаву чанд гуна³ гуҳар.

Сад уштур, ҳама модаи сурхмӯй,
Сад астар, ҳама боркаш, рохчӯй.⁴

Яке тоҷи пурғавҳари шохвор
Або ёраву тавқу бо гӯшвор.

Ба сони сипеҳре яке тахти зар,
Нишонда дар ӯ чанд гуна⁵ гуҳар,

Раши хусравӣ бист паҳнои ӯ,
Савори сарафроз болои ӯ.⁶

1280 В-аз он жандапилони ҳиндӣ чаҳор,
Ҳама чомаву фарш карданд бор.

1. ТПЗИЛ- Ду аспӣ гаронмой бо сози зар,
Парастанда панҷаҳ ба заррин камар.*

* Л – Ба зарринлаҷому ба зарринсипар.

2. Л-б. 1273 нест.

3. Л-Тарозаш зи ҳар гуна-гуна.

4. ТПЗИЛ- Чихил тахти дебой пайкар ба зар,
Тарозаш ҳама гуна-гуна гуҳар.
Ба заррину симин дусад теги Ҳинд.
Ҳама теги захробода, паринд.

5. Л-Дар ӯ карда тартиб бе мар.

6. ИЛ - Ки сад газ фузун буд болои ӯй,
Магар шаст газ буд паҳнои ӯй.

ДИЛХУШӢ ДОДАНИ СОМ СИНДУХТРО

Чу пардохт ганч, андаромад ба асп
Чу гурде¹ ба кирдори Озаргушасп,

Яке тарги румӣ ба сар барниҳод,
Яке бора зер - андараш ҳамчу бод,²

Биёмад гурозон ба даргоҳи Сом,
На овоз доду на баргуфт ном.

Ба корогаҳон гуфт, к-«Аз³ ногаҳон
Бигӯед бо паҳлавони⁴ ҷаҳон,

1285 Ки омад фиристодаи кобулӣ
Ба назди сипаҳбад, яли⁵ зобулӣ.

Зи Мехроби гурд оварид паём,
Ба назди сипаҳбад, ҷаҳонгир⁶ Сом».

Биёмад бари Сомии ял пардадор,
Бигуфту бифармуд, то дод бор.

Фуруд омад аз асп Синдухту рафт,
Ба пеши сипаҳбад хиромид тафт.

Заминро бибӯсиду кард офарин
Абар шоҳу бар паҳлавони замин.

1290 Нисору парастандаву аспу пил,
Рада баркашида зи дар то ду мил.

Якояк ҳама пеши Сом оварид,
Сари паҳлавон хира шуд, к-он бидид.

Пурандеша биншаст бар сони маст,
Ба каш карда дасту сар афканда паст.

1. Л-гурдон.

2. Л – б. 1282 нест; Л – Дар зераш - андар ниҳод.

3. ИЛ – то.

4. И-сарафрои

5. Л-Чаман чармаи зерӣ.

6. Л – фархунда.

Зи чое кучо моя чандин бувад,
Фиристодани зан чӣ оин бувад?¹

Гар ин хоста з-ӯ пазираам ҳама,
Зи ман гардад озурда шоҳи рама.

1295 В-агар боз гардонам аз пеш, Зол
Барорад ба кирдори Симуғ бол.

Шавад ранча, озурда гардад зи ман,
Чӣ посух бигӯям-ш дар анҷуман?²

Баровард сар, гуфт, к-«Ин хоста,
Ғуломону пилони ороста,

Шаведу³ ба ганчури Дастон диҳед,
Ба номи маҳи⁴ Кобулистон ниҳед».

Паричехра Синдухт дар пеши Сом
Забон кард гӯёву дил шодком.

1300 Чу он ҳадяро ӯ пазируфта дид,
Расида беҳию бадӣ рафта дид.⁵

Се бутрӯй бо ӯ ба як чо буданд,
Суманпайкару сарвболо буданд.

Гирифта яке чом ҳар як ба каф,⁶
Пур аз сурх ёкуту дурру садаф.⁷

1. ИЛ – б. 1296 нест.

ТПЗ- Фурӯ бурд сар як даму дам назад,
Ҳама рой бар бешу бар кам назад.

2. ТПЗ - Чу андеша бисёр кард андар он,
Саранҷоми андеша он паҳлавон.

3. И-Бареду.

4. Л-Паёми бути.

5. Л-б. 1300 нест.

6. Л-зи зар.

7. Л-Пур аз лаълу ёкуту дурру гуҳар.

Ба назди¹ сипахбад фурӯ рехтанд,
Ҳама як ба дигар баромехтанд.²

Чу бо паҳлавон кор барсохтанд,
Зи бегона хона бипардохтанд.

1305 Чунин гуфт Синдухт бо паҳлавон,
Ки «Бо рои ту³ пир гардад ҷавон.⁴

Бузургон зи ту дониш омӯхтанд,
Ба ту тирагетӣ барафрӯхтанд.

Ба мӯҳри ту шуд баста дасти бадӣ,
Ба гурзат кушода раҳи эзадӣ.

Гунаҳгор агар буд,⁵ Мехроб буд,
Зи хуни дилаш миҷжа пуроб⁶ буд.

Сари бегуноҳони Кобул чӣ кард,
Кучо андаровард бояд ба гард?!

1310 Ҳама шаҳр зинда барои туанд,
Парастандаву хоки пои туанд.

Аз он тарс, к-ӯ хушу зӯр офарид,
Дурахшанда Ноҳиду Ҳур офарид.

Наёяд чунин кораш аз ту писанд,
Миёро ба хун рехтан - бар мабанд.^{7»}

1. ИЛ-пеши.

2. ТПЗ- Чу дид он чунон паҳлавон пурхирад,
Ситоид ўро, чунон чун сазад.

3. Л – фарри ту.

4. И – Сари паҳлавонону пушти гавон.

5. Л – боби.

6. Л – сероб.

7. ИЛ-Миёро ба хуни барахман мабанд;
ТПЗ- Худованди мову шумо худ якест,
Ба Яздонамон ҳеч пайкор нест.
Гузашта аз ў қиблаи мо бут аст,
Чи дар Чину Кобул, чи дар Ҳинду Баст.
Шуморо хурад оташи пурфурӯғ,
Ту донӣ, к-аз ин дар нагуфтам дурӯғ.

Бад-ӯ Сомӣ ял гуфт: Бо ман бигӯй,
Ҳар он ч-ат бипурсам, баҳона маҷӯй.

Ту Меҳробро кехтарӣ ё ҳамол,
Ман он духти ӯро кучо дид Зол?

1315 Ба рӯю ба мӯю ба хӯю хирад,
Ба ман гӯй, то бо кӣ андархурад?

Зи болову дидору фарханги ӯй,
Бар он сон, ки дидӣ, яқояк бигӯй».

Бад-ӯ гуфт Синдухт, к-«Эй паҳлавон,
Сари паҳлавонону пушти гавон.

Яке сахт паймон-т хоҳам нахуст,
Ки ларзон шавад з-ӯ бару буму руст.

Ки аз ту наёяд ба чонам газанд,
На он кас, ки бар ман бувад арҷманд.

1320 Маро коху айвони обод ҳаст,
Ҳамон ганчу хешони бо зӯри даст.¹

Чу эмин шавам, ҳарчӣ гуфтӣ, бигӯй,
Бигӯям, бичӯям бад-ин обрӯй.

Нухуфта ҳама ганчи Кобулситон,
Бикӯшам, расонам ба Зобулситон»²

Гирифт он замон Сом дасташ ба даст,
Ҳамон аҳду савганду паймон кубаст.

Чу бишнид Синдухт савганди ӯ,
Ҳамон рост гуфтору пайванди ӯ,

Парастидани ҳарду роҳи бад аст,
Чу моро ҳама орзу Эзад аст.
Ту донӣ, на некӯст хун рехтан,
Або бегуноҳон баровехтан

1. ИЛ-хешон, бунёд ҳаст.
2. ТПЗИ- Бар ин низ ҳар чиз, к-андар хурад,
Биёбад зи ман меҳтари пурхирад.

1325 Заминро бибӯсиду бар пой хост,
Бигуфт, он чи андар ниҳон буд рост.¹

Ки «Ман хеши Заҳхокам, эй паҳлавон,
Зани гурд Мехроби равшанравон.

Ҳамон² моми Рӯдобаи мохрӯй,
Ки Дастон ҳаме чон фишонад бар ўй.

Ҳама дудмон назди Яздони пок
Шаби тира то баркашад рӯз чок,

Ҳама³ бар ту ханему Зол⁴ офарин,
Ҳамон бар чаҳондор шоҳи замин.⁵

1330 Кунун омадам, то ҳавои ту чист,
Ба⁶ Кобул туро душману дӯст кист?

Агар мо гунаҳкору бадгавҳарем,
Бад-ин подшоҳӣ на андарх(в)арем.

Ман инак ба пеши туам мустаманд,
Бикӯш куштанӣ, бастаниро бубанд.

Дили бегуноҳони Кобул масӯз,
К-аз ин тирагӣ⁷ андарояд ба рӯз.»

Суханҳо чу бишнид аз ў паҳлавон,
Зане дид борою равшанравон.

1335 Ба рух чун баҳору ба боло чу сарв,
Миёнаш чу ғарву ба рафтани тазарв.

Чунин дод посух, ки «Паймони ман
Дуруст аст, агар бугсилад ҷони ман.

1. Л-б. 1324, 1325 нест.

2. Манам

3. И-Ҳаме.

4. И-мо.

5. Л-б. 1328, 1329 нест

6. ИЛ-Зи.

7. Л-Ки бас зуд рӯз.

Ту бо Кобулу ҳар кӣ пайванди туст,
Бимонед шодондилу тандуруст.

Бад-ин низ ҳамдосто нам, ки Зол
Зи гетӣ чу Рӯдоба чӯяд ҳамол.

Шумо гарчи аз гавҳари дигаред,
Ҳамон тоҷу аврангро дарх(в)аред.

1340 Чунин аст гетиву з-он нанг нест,
Або кирдгори чаҳон қанг нест.

Чунон офаринад, ки ояд-ш рой,
Ки мондему монем бо хой-хой.¹

Яке бар фарозу яке дар нишеб,
Яке бо фузунӣ, яке бо ниҳеб.

Яке аз фузунӣ дилороста,
Зи каммӣ дили дигаре коста²

Саранҷом ҳар ду ба хок - андар аст,
Ки ҳар гавҳаре қушта з-ин гавҳар аст.³

1345 Бикӯшам кунун аз паи кори ту,
Аз ин лобаву нолаи зори ту.⁴

Яке нома бо лобай⁵ дардманд
Набиштам ба наздики⁶ шоҳи баланд.

Ба назди⁷ Манучеҳр шуд Золи Зар,
Чунон шуд, ки гӯй⁸ баровард пар.

1. ИЛ-б. 1341 нест.

2. Л - Яке аз физиош шуд ораста,
Зи тангӣ дили дигаре коста.

3. ТПЗ - Кунун бишнава, эй бонуи некрой.
Маяндешу андӯҳ маёвар ба чой.

4. Л-б. 1344, 1345 нест.

5. Л- номае кардаам.

6. Л-Ба назди Манучеҳр.

7. Л-Ба пеши.

8. ИЛ-гуфтӣ.

Ба зин андаромад, чу боде дамид.¹
Ҳамон наъли аспаш замин бардарид.²

Бар ин Золро шоҳ посух диҳад,
Чу хандон шавад, рои фаррух ниҳад,

1350 Ки парвардаи мурғ бедил шудааст,
Зи оби мижа пой дар гил шудааст.

Арӯс ар ба меҳр - андарун ҳамчу ӯст,
Сазад, гар бароянд³ ҳарду зи пӯст.

Яке рӯи он баччаи аждаҳо
Маро низ бинмову бистон баҳо.⁴

Магар дидани ӯ писанд оядам,
Ва гуфтори ӯ судманд оядам.»

Бад-ӯ гуфт Синдухт: «Агар паҳлавон
Кунад бандаро шоду равшанравон,

1355 Чамонад⁵ ба кохи ман - андар⁶ саманд,
Сарам бар шавад б-осмони⁷ баланд.

Ба Кобул чу ту шаҳрёр оварем,
Ҳама пеши ту қон нисор оварем.»

Лаби Сом Синдухт пурҳанда дид,
Ҳама беҳи кин аз дилаш қанда дид.

Ба ханда бад-ӯ гуфт Соми далер,
К-«Аз андеша дилро макун ҳеч сер.

1. ИЛ-ки-зинро надид.

2. ИЛ-замирно надид.

3. Л-бароём.

4. Л-пас аз б. 1352 ин б. омада:

Ки боло чунин бошаду рӯю мӯй,
Ҳамон ҳам бар овардаи ту нақӯй.

5. И-Ҷаҳонад.

6. Л-эдар.

7. Л-Сарам барфарозад ба чархи.

Барояд ба коми ту ин кор зуд»,-
Чу бишнид Синдухт, пӯзиш намуд.

1360 Биёмад аз он чойгаҳ шодком,
Рух аз хуррамӣ гашта ёкутфом.

Наванди диловар ба кирдори бод
Барафканду Меҳробро мужда дод.¹

К-аз андешаи бад макун ёд ҳеч
Дилат шод кун, кори меҳмон басеч!

Ман инак паси нома - андар дамрон
Биёям ба раҳ, барначӯям замон.

Дувум рӯз чун чашмаи офтоб
Бичунбиду бедор шуд сар зи хоб,

1365 Гаронмоя Синдухт бинҳод рӯй
Ба наздики солори дайҳимчӯй.

Раворав даромад ба² даргоҳи Сом,
Маҳи бонувон хондандаш ба ном.

Биёмад бари Сому бурдаш намоз,
Сухан гуфт бо ӯ замоне дароз.

Ба дастурии бозгаштан зи чой,
Шудан шодмон пеши кобулхудой.

Дигар сохтан кори меҳмони нав,
Бибурдан³ ба Меҳроб⁴ паймони нав.

1370 Варо Сомӣ ял гуфт: «Баргарду рав,
Бигӯ, он чи дидӣ, ба Меҳроби гав.

Сазовори ӯ хилъат оростанд,
Зи ганҷ ончи пурмоятар, хостанд.

1. ИЛ-б. 1358-1361 нест
2. ИЛ-баромад зи.
3. И-намудан.
4. Л-намудан ба домод.

Ҳам аз баҳри Меҳробу Синдухт боз,
Ҳам аз баҳри Рӯдобаи меҳрсоз.¹

Ба Кобул дигар, Сомро ҳар чӣ буд
Зи коху зи боғу зи кишту дуруд.

Дигар чорпоёни дӯшиданӣ,
Зи густарданиву зи пӯшиданӣ

1375 Ба Синдухт бахшиду дасташ ба даст
Гирифту яке низ паймон бубаст.²

Ба Кобул бибошу ба шодӣ бимон,
Аз ин пас матарс аз бади бадгумон.

Шукуфта шуд он рӯи пажмурдамох,
Ба некаhtarӣ баргирифтандро.

ОМАДАНИ ЗОЛ БО НОМАИ СОМ БА НАЗДИ МАНУЧЕҲР

Кунун гӯш кун рафтани кори Зол,
Ки шуд зӣ Манучеҳри фархундафол.³

Чу⁴ огоҳӣ омад сӯи шаҳрёр,
Ки омад зи раҳ Золи Соми савор,

1380 Пазира шудандаш ҳама саркашон,
Ки буданд дар подшоҳӣ нишон.

Чу омад ба наздикии боргоҳ,
Сабук назди шоҳаш кушоданд роҳ.

1. Л-б. 1372 нест.

2. ТПЗИ - Пазируфт мар духти ўро ба Зол*
Ки Рӯдоба бо Зол бошад ҳамол.**
Сарафроз гурдею марде дувист,
Бад-ӯ доду гуфташ, ки акнун маист.

*ӯ Золро. **Бад-ин дар фиканданд кӯполро.

3. ИЛ-б. 1378 нест.

4. ИЛ-Пас.

Чу наздики тахт андаромад, замин
Бибӯсиду бар шоҳ кард офарин.

Замоне ҳаме дошт бар хок рӯй,
Бад-ӯ дод дил шоҳи озармчӯй.¹

Бифармуд, то рӯяш аз хоки хушк
Сутурданду бар вай бибурданд мушк.

1385 Биёмад бари тахти шоҳ арчманд,
Бипурсид аз ӯ шаҳрери баланд.

Ки «Чун будӣ, эй паҳлавонзода мард,
Бад-ин роҳи душвори бободу гард?»

«Ба фарри ту,²-гуфто, ҳама бехтарист,
Або ту ҳама ранҷ ромишгарист».³

Аз ӯ бистад он номаи паҳлавон,
Бихандиду шуд шоду равшанравон.

Чу бархонд, посух чунин дод боз,
Ки «Ранчам⁴ фузудӣ ба дил-бар дароз.

1390 Валекин бад-ин номаи дилпазир,⁵
Ки бинвишт бо дарди дил Соми пир,⁶

Агарчи дилам гашт аз ин бас диҷам,
Бар онам,⁷ наандешам аз бешу кам.

Барорам, бисозам ҳама коми ту,
Ки ин аст фарҷому анҷоми ту.

1. Л - Чу з-он сон ҳаме буд афтода дер,
Дилаш аз ниёиш ҳаме гашт сер.

2. И-Фурӯ рафту.

3. Л-б. 1387 нест

4. Л-ранче.

5. Л-паҳлавон.

6. Л-дард, равшан равон; И-б. 1690 нест.

7. Л-3и бахраш.

Ту якчанд мебош наздам ба пой,
Ки то ман ба корат занам нек рой.»

Бибурданд холигарон хони зар,
Шаҳаншоҳ биншаст бо Золи Зар.

1395 Бифармуд, то номдорон хама
Нишастанд бар хони шоҳи рама.

Чу аз хони хусрав бипардохтанд,
Ба тахти дигар ҷой месохтанд.

Чу май хӯрда шуд, номвар пури Сом
Нишаст аз бари асп¹ зарринситом.

Бирафту бипаймуд болои шаб,
Пурандеша дил, пур зи гуфтор лаб.

Биёмад ба шабгир баста камар
Ба пеши Манучехри бо зебу фар.²

1400 Бар ӯ офарин кард шоҳи ҷаҳон,
Чу баргашт,³ бистудаш андар ниҳон.

Бифармуд, то мӯбадону радон,
Ситорашиносону ҳам бихрадон

Кунанд анчуман пеши тахти баланд,
Зи кори сипехрӣ пижӯҳиш кунанд.

Бирафтанду бурданд ранче дароз,
Ки то бо ситора ҷӣ ёбанд роз.

Се рӯз андар он корашон шуд диранг,
Бирафтанд бо зичи ҳиндӣ ба чанг.

1405 Забон баркушоданд бар⁴ шаҳрёр,
Ки «Кардем бо чархи гардон шумор,

1. ИЛ-Бибурданд болои.
2. ИЛ-Манучехри пирӯзгар.
3. Л-баргуфт.
4. Л-чаҳорум, бирафтанд зӣ.

Чунин омад аз рои¹ ахтар падид,
Ки ин оби равшан бихоҳад давид.

Аз ин духти Мехробу аз пури Сом
Гави пурманиш зояду² некном.³

Бувад зиндагониш бисёрмар,
Ҳамаш зӯр бошад, ҳамаш ному фар.

Ҳамаш захра⁴ бошад, ҳамаш⁵ мағзу ёл,
Ба разму ба базмаш набошад ҳамол.⁶

1410 Кучо бораи ӯ кунад мӯй тар,
Шавад хушк ҳамразми ӯро чигар.⁷

Уқоб аз бари тарги ӯ нагзарад,
Сарону меҳонро⁸ ба кас нашмарад.

Яке бурзболо бувад, зӯрманд,
Ҳама шер гирад ба хамми каманд.

Бар оташ яке гӯр бирён кунад,
Ҳаворо ба шамшер гирён кунад.

Камарбастаи шаҳрёрон бувад,
Ба Эрон паноҳи саворон бувад».⁹

1. Л-чарху.

2. Л-ояду.

3. ТПЗИ - Падидор гардад гави зӯрманд,
Ки навбад чун ӯ зери чархи баланд.

4. Л-бурз.

5. Л-теғу.

6. И-б. 1409 нест.

7. И-б. 1410 нест.

8. Ил-чаҳонро.

9. И-б. 1413, 1414 нест;

ТПЗ - Ҳама меҳри ӯ сӯи Эрон бувад,
Ҳама сол дар ҷанги Турон бувад
Зи баҳри дили шоҳи Эронзамин
Шабу рӯз н-осояд аз Руму Чин.
Манучеҳр шуд шодмон з-ин сухан,
Бипардохт дилро зи ранчи куҳан.

- 1415 Чунин гуфт пас шоҳи гарданфароз,
Ки «Ин ҳарчӣ гуфтед, доред роз!»

ПИЖҶҲИШ КАРДАНИ МҶБАДОН АЗ ЗОЛ

Бихонд он замон Золро шаҳрёр,
К-аз ӯ хост кардан суҳан хостор.

Нишастанд бедордил бихрадон,
Ҳамон Зол бо номвар мӯбадон,

Бад-он то бипурсанд аз ӯ чанд чиз,
Суҳанҳои бинҳуфта дар парда низ.

Бипурсид аз Золи Зар¹ мӯбаде,
Аз ин тезҳуш роҳбин² бихраде,

- 1420 Ки «Дидам даҳу ду дараҳти³ саҳӣ,
Ки рустаст шодоб бо фарраҳӣ.

Аз он барзада ҳар яке шох сӣ,
Нагардад каму беш дар порсӣ».

Дигар мӯбаде гуфт: «Эй сарфароз,
Ду аспӣ гаронмоҷаи тезтоз,⁴

Яке з-он ба кирдори дарёи қор,
Яке чун булӯри сапед обдор

Бичунбанду ҳар ду шитобандаанд,
Ҳамон якдигарро наёбандаанд.»⁵

- 1425 Се дигар чунин гуфт, к-«Он сӣ савор
Қучо баргузаштанд бар шаҳрёр

1. ИЛ-мар Золро.

2. И-ройзан; Л-номвар.

3. Л-Ки он даҳу ду тон сарви.

4. Л-б. 1422 нест

5. Л - Ситоянда ҳарду ба ранҷ андаранд,
Ҳамасола бар зидди якдигаранд.

Яке кам шавад рост, чун бингарӣ,
Ҳама сӣ бувад, боз чун бишмарӣ».

Чаҳорум чунин гуфт, к-«Он марғзор,
Ки бинӣ пур аз сабзаву чӯйбор,

Яке мард бо тез досе бузург
Сӯи марғзор - андар ояд сутург.

Ҳама тарру хушкаш ба ҳам бидравад,
Агар лоба созӣ, сухан нашнавад.»

1430 Дигар гуфт, к-«Он саркашида ду¹ сарв
Зи дарёи бомавч² бар сони гарв,

Яке мурғ дорад бар эшон*³ куном,
Нишемаш ба шом он бувад, ин ба бом.

Аз ин чун бипаррад, шавад барг хушк,
Бар он барнишинад, диҳад бӯи мушк.⁴

Аз он ду ҳамеша яке обдор,
Яке пажмурида шуда сӯгвор.»

Бипурсид дигар,⁵ ки «Бар кӯҳсор
Яке шорсон ёфтаи устувор.

1435 Хирадманд*⁶ мардум аз он шорсон
Гузида ба хомун яке хорсон.

Биноҳо кашиданд сар то ба мох,
Парастанда гаштанду ҳам пешгоҳ.⁷

Аз он шорсоншон ба дил нагзарад,
Кас аз ёд кардан сухан нашмарад.

1. Чаҳорум ҳамон гуфт, к-он каҳру.

2. ИЛ-пурмавч.

3. М-бар ӯ бар.

4. Л-б. 1431 нест.

5. Л-панҷум.

6. М-хироманда.

7. Л-б. 1435, 1436 нест.

Яке бумаҳан хезад аз ногаҳон,
Бару бумашон пок гардад ниҳон.

Бад-он шорсоншон ниёз оварад,
Ҳам андешагони дароз оварад.¹

1440 Ба парда - дар аст ин суханҳо, бичӯй,
Ба пеши радон ошкоро бигӯй.

Гар ин розҳо ошкоро кунӣ,
Зи хоки сияҳ мушки соро кунӣ.»

ПОСУХ ДОДАНИ ЗОЛ МЎБАДОНРО

Замоне дар андеша буд Золи Зар,
Баровард ёлу бигустард бар.²

В-аз он пас забонро ба посух кушод,
Ҳама пурсиши мӯбадон кард ёд.

«Нахуст аз даҳу ду дарахти баланд,
Ки ҳар як ҳаме шох сӣ баркашанд.

1445 Ба соли даҳу ду бувад моҳи нав,
Чу шоҳи навоин абар гоҳи нав.

Ба сӣ рӯз махро сар ояд шумор,
Бар ин сон бувад гардиши рӯзгор.

Кунун он ки гуфтӣ зи кори ду асп,
Фурӯзон ба кирдори Озаргушасп.

Сафеду сиёҳ аст ҳар ду замон,
Паси якдигар тез ҳар ду равон³

-
1. Л - Шашум гуфт, «Баргӯй, к-он маргзор
Кадам аст пурбӯю рангу нигор?
Гиёҳо бад-ӯ - андарун тарру хушк
Ки ояд аз он бӯи кофуру мушк
Биёмад яке мард бо дасти тез,
Ту гӯй, ки дорад ба дил - дар ситез.
Замоне наосояду нагнавад.
Ҳама хушку тар он гиё бидравад
 2. И-Бароварда болу бигустарда пар.
 3. И-давон.

Шабу рӯз бошад, ки мебигзарад,
Дами чарх бар мо ҳаме бишмарад.¹

1450 Наёбанд мар якдигарро ба таг,
Давон ҳамчу нахчир аз пеши саг.

Се дигар, ки гуфтӣ аз он сӣ савор
Кучо баргузаштанд бар шаҳрёр.

Аз он сӣ саворон яке кам шавад,
Ба гоҳи шумурдан ҳамон сӣ бувад.

Шумори маҳи нав бар ин гуна дон,
Чунин кард фармон Худои чаҳон.²

Нагуфтӣ сухан чуз зи нуқсони моҳ,
Ки як шаб кам ояд ҳаме гоҳ-гоҳ.³

1455 Кунун аз ниём он сухан баркашем,
Зи ду сарв, к-он мурғ дорад нишем,

Зи бурчи бара то тарозу чаҳон
Ҳаме тирагӣ дорад андар ниҳон.

Чу ин боз⁴ гардад, ба моҳӣ шавад,
Бад-он тирагиву сиёҳӣ шавад.⁵

Ду сарв он ду бозуи чархи баланд,
К-аз ӯем шодон, аз ӯ мустамад⁶

-
1. ТПЗ - Давон ҳардувон аз паси якдигар,
Ки то ин биёбад мар онро магар.
 2. И-б. 1453 нест.
 3. Л-б. 1446, 1454 нест,
ТПЗ- Бувад ин шумори маҳи тозиён,
Ки гаҳ-гаҳ бувад з-он саворӣ зиён
Пас он гоҳ чун бингаридаш, бихост,
Або кост бошад ҳам он гоҳ рост.
 4. И-Пару бол.
 5. Л-б. 1457 нест.
 6. Л-в-аз ӯем газанд.

Бар ӯ мурғи паррон ту¹ хуршед дон,
Чаҳонро аз ӯ биму уммед дон.²

1460 Дигар шорсон аз бари кӯҳсор
Сарои диранг асту ҷои шумор.

Ҳамон хорсон ин сарои сипанҷ,
Ки ҳам нозу ганҷ асту ҳам дарду ранҷ.

Ҳаме дам задан бар ту - бар бишмарад,
Ҳам ӯ барфизояд, ҳам ӯ бишкарад.

Барояд яке бод бо зилзила,
Зи гетӣ барорад хурӯшу хала.

Ҳама ранчи мо монда бар хорсон,
Гузар кард бояд сӯи шорсон.

1465 Каси дигар аз ранчи мо бар х(в)арад,
Намонад бар ӯ низу ҳам бигзарад.³

1. Л – Ҳамон мурғи парранда.

2. Л-пас аз б. 1459 ин б. омада:

Дигар он ду аспи сиёҳу сапед,
К-аз эшон чаҳонрост биму умед.
Шабу рӯз гетист, к-он мебарад,
Яке андарояд, яке бигзарад.
Ҳамон сӣ савор аст сирӯза моҳ,
Ки ноқис шавад з-он яке гоҳ-гоҳ.
Чу аъдоди даҳраш муназзам шавад,
На дурӣ физояд, на з-он кам шавад.
Чу гетӣ бипаймуд гетиғурӯз,
Чу ҳосил шавад сесаду шаст рӯз.

3. Л-пас аз б. 1465 ин б. омада:

Ҳамон марғзори назеҳ олам аст
Ки чун боз бинӣ, хушу хуррам аст.
Гиё хушку тар (ру) гиё гунагун,
Зи ҳар чинсу навъаш зи чинсаш фузун.
Фано чист, он мардуми досдор,
Ки бошад туро рӯзу шаб посдор
Ба меҳри касе ҳеч кас нангарад,
Чу вақт андарояд, хама бидравад.
На рӯбоҳ бирҳад зи дасташ, на шер,
Чи баддил* ба наздики ӯ, чи далер.

* Гумон меравад, ки-«буздил» бошад.

Чунин рафта з-оғоз яксар сухан,
Ҳамин бошаду ин нагардад куҳан.

Агар тӯшамон некномӣ бувад,
Равонмон бад-он сар гиромӣ бувад.

В-агар оз варзему печон шавем,
Падид ояд он гаҳ, ки бечон шавем.

Гар айвони мо сар ба кайвон - бар аст,
Аз он баҳраи мо яке чодар аст.

1470 Чу пӯшанд бар рӯи мо хишту хок,
Ҳама чои тарс асту тимору¹ бок.

Биёбону он мард бо тез дос,
Тару хушкро з-ӯ дил андар ҳарос.

Тару хушк як сон ҳаме бидравад,
В-агар лоба сози, сухан нашнавад.

Даравгар замон асту мо чун гиё,
Ҳам онаш набера, ҳам онаш ниё.

Ба пиру ҷавон як ба як нангарад,
Шикоре, ки пеш оядаш, бишқарад.

1475 Ҷаҳонро чунин аст созу ниҳод,
Ки чуз маргро кас зи модар назод.

Аз ин дар дарояд, аз он бигзарад,
Замона бар ӯ дам ҳаме бишмарад.»²

1. Л-бим асту андӯху.

2. ТПЗ - Ҳамин аст яксар саросар сухан,
Касе нав нахоҳад сарои куҳан,
Замонаш ҳамин асту расму ниҳод,
Ба як даст бистад, ба дигар бидод.

ҲУНАР НАМУДАНИ ЗОЛ ДАР ПЕШИ МАНУЧЕҲР

Чу Зол ин суханҳо бикард ошкор,
Аз ӯ шодмон шуд дили шахрёр.¹

Ба шодӣ ҳама анҷуман баршигифт,
Шаҳаншоҳи гетӣ зеҳозеҳ гирифт.

Яке чашнгоҳе биёрост шох,
Чунон чун шаби чордах чархи мох.

1480 Чашиданд май, то ҷаҳон тира шуд,²
Сари майгусорон зи май хира шуд.

Хурӯшидани марди поллойхох
Якояк баромад зи даргоҳи шох.

Бирафтанд гурдон ҳама шоду маст,
Гирифта яке дасти дигар ба даст.

Чу барзад забона зи кӯҳ офтоб,
Сари номдорон баромад зи хоб.

Биёмад камарбаста Золи далер,
Ба пеши³ шаҳаншоҳ чун наррашер.

1485 Ба дастурии боз гаштан зи дар,
Шудан назди⁴ солор-фаррух падар.

Ба шоҳи ҷаҳон гуфт, к-«Эй нехӯй,
Маро чеҳри Сом омадаст орзуй.

Бибӯсидам ин пояи тахти оч,
Дилам гашт равшан бад-ин фарру⁵ тоҷ».

Бад-ӯ гуфт шох: «Эй ҷавонмарди гурд,
Як имрӯз низат бибояд супурд.⁶

1. И-б. 1477 нест.

2. ИЛ-гашт.

3. Л-назди

4. Л- пеши.

5. Л-пеши

6. Л-нури.

Туро бӯяи¹ духти Мехроб хост,
Дилат хохиши² Соми Найрам кучост?»

1490 Бифармуд, то санчу хиндидарой
Ба майдон дароранд бо каррной.

Або найзаву гурзу тиру камон
Бирафтанд гурдон хама шодмон.

Камонҳо гирифтанду тири хаданг,
Нишона ниҳоданд чун рӯзи ҷанг.

Бупечид³ ҳар кас ба чизе инон
Ба гурзу ба теғу⁴ ба тиру синон.⁵

Зи боло ҳаме дид шоҳи ҷаҳон,
Зи гурдон ҳунар ошқору ниҳон.

1495 Зи Дастони Сом он саворӣ бидид,
Ки на дида буду на аз кас шунид.⁶

Дарахте куҳан буд ба майдони шоҳ,
Гузашта бар ӯ-бар басе⁷ солу моҳ.

Камонро бимолид Дастони Сом,
Барангехт аспу⁸ баровард ном.

Бизад бар миёни дарахти саҳӣ,
Гузора шуд он тири шоҳаншаҳӣ.⁹

Сипар баргирифтанд жӯпинварон,
Бигаштанд бо хиштҳои гарон.

1. Л- шумурд; И-б. 1488 нест.

2. И-пуяи.

3. Л-ромиши.

4. Л-Битобид.

5. Л-найза.

6. Л-камон.

7. ИЛ-б. 1494-1495 нест.

8. Л-Фаровон гузашта бар ӯ.

9. И-Бар орошт дасту.

1500 Сипар хост аз ридаки турк Зол,
Бирангехт аспу баровард ёл.

Камонро бияфканду жўпин гирифт,
Ба жўпин шикори нав оин гирифт.

Бизад хишт бар се сипар гилвор,*¹
Гузашту ба дигар сӯ афканд хор.¹

Ба гарданкашон гуфт шоҳи чаҳон,
Ки «Бо ӯ кӣ чӯяд набард аз меҳон?

Яке баргирояд-ш андар набард,
Ки аз тиру жўпин баровард гард.

1505 Ҳама рост карданд гурдон силех,
Ба дил хашмноку забон пурмазех.

Ба овард рафтанд печон инон
Або найзаи обдода синон.

Барангехт Зол аспу бархост гард,
Чунон шуд, ки мард андаромад ба мард.

Нигаҳ кард, то кист з-эшон савор
Инонпечу гарданкашу номдор.

Сабук Золи чангӣ бар ӯ ҳамла кард,
Зи пешаш гурезон шуд он гурдмард.²

1510 Зи гард андаромад ба сони паланг,
Гирифташ камарбанд³ ўро ба чанг.

Чунон хораш аз пушти зин баргирифт,
Ки шоҳу сипаҳ монд аз ӯ дар шигифт.*⁴

-
1. ТПЗИЛ- Ҳам андар таги асп як чӯба тир
Бияндохт, бигзашт чун наррашер.
 2. Л-б. 1500-1503 нест.
 3. ИЛ-б. 1509 нест.
 4. М-номдор.

Манучеҳр гуфт: «Ин диловар чавон
Бимонод ҳамвора равшанравон.¹

Ҳар он кас, ки бо ӯ бичӯяд набард,
Кунад чома модар бар ӯ лочвард.

1515 Зи шерон² назояд чун ӯ низ гурд,
Чӣ гурд, аз наҳангон-ш бояд шумурд.

Хунук Соми ял, к-ин чунин ёдгор
Бимонад ба гетӣ далеру савор.»³

Бар ӯ офарин кард шоҳи бузург,
Ҳам он номвар меҳтарони сутург.

Бузургон сӯи кохи шоҳ омаданд,
Камарбаставу бокулоҳ омаданд.

Яке хилъат орошт шоҳи чаҳон,
К-аз ӯ хира монданд яқсар меҳон.

1520 Чи аз тоҷи пурмойву тахти зар,
Чи аз ёраву тавқу заррин камар,

Чи аз чомаҳои гаронмоя низ,
Парастандаву аспу ҳар гуна чиз.

Ба Золи сипаҳбад супурд он хумом,
Заминро бибӯсид Дастони Сом.⁴

ПОСУХИ НОМАИ СОМ АЗ МАНУЧЕҲР

Пас он номаи Сом посух набишт,
Шигифтӣ суҳанҳои фарруҳ набишт,

1. И-камаргоҳи.

2. Л-гурдон.

3. Л-б. 1516 нест.

4. Л-б. 1522 нест

*1 М- пас аз б. 1511 ин б. омада:

Ба овоз гуфтанд гарданкашон,

Ки мардум набинад касе з-ин нишон.

Ки, эй номвар паҳлавони далер,
Ба ҳар кор пирӯз бар сони шер.

1525 Набинад чу ту низ гардонсипехр
Ба разму ба базму ба рою ба чехр.

Ҳамин пури фархунда Золи далер,
К-аз ӯ хира гардад гаҳи разм шер.

Далеру хунарманду гурду савор,
К-аз ӯ монад андар ҷаҳон ёдгор,

Расиду бидонистам аз коми ӯй*¹
Ҳамон хоҳишу рою ороми ӯй.*²

Ҳама орзуҳо супурдам бад-ӯй,
Басе рӯзи фаррух шумурдам бад-ӯй.

1530 Зи шере, ки бошад шикораш паланг,
Чӣ зояд ба ҷуз шери шарза ба ҷанг?

Гусӣ кардамаш бо диле шодмон,
К-аз ӯ дур бодо бади бадгумон.

Бурун рафт бо фарруҳӣ Золи Зар,
Зи гурдони лашкар баровард сар.

Наванде барафканд наздики Сом,
Ки баргаштам аз шоҳ дил шодком.

Або хилъати хусравониву тоҷ,
Ҳамон ёраву тавқу ҳам³ тахти оҷ

1535 Сабук наздат оям кунун бошитоб,
Аё меҳрубон, номбардор боб!»⁴

1. М-ту.

2. М-Ту.

3. ТПЗ - Чу омад барам номаи паҳлавон,
Шунидам ман онро ба равшанравон.
Бикардам ҳамон чиз, к-ат ком буд,
Ҳамон Золро рою ором буд.

4. Л-бо.

Чунон шод шуд з-он сухан паҳлавон,
Ки бо пирсар шуд ба наввӣ чавон.

Саворе ба Кобул фиристод зуд,
Ба Меҳроб гуфт, он кучо рафта буд.

Навозидани шахрӯри ҷаҳон,
Аз он гуна шодӣ,¹ ки рафт аз меҳон.

Ҳам акнун² чу Дастон бари ман расад,³
Гироем⁴ ҳар ду, чунон чун сазад.⁵

1540 Фиристода тозон ба Кобул расид,
В-аз ӯ шоҳи Кобул суханҳо шунид.⁶

Чунон шод шуд шоҳи Кобулситон
Зи пайванди ҳуршеди Зобулситон,

Ки бечоншуда боз ёбад равон,
Ва ё пирсар мард гардад чавон.⁷

Зи ҳар ҷой ромишгарон хонданд,
Ту гуфти ҳама ҷон барафшонданд.

Чу Меҳроб шуд шоду равшанравон,
Лабаш гашт хандону дил шодмон.⁸

1545 Гаронмоя Синдухтро пеш хонд,
Басе чарб гуфтор⁹ бо ӯ биронд.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй ҷуфти¹⁰ фархундарой,
Бияфрӯхт аз роят¹¹ ин тираҷой.

1. Л-В-аз он шодмонӣ.

2. Л-Ман инак.

3. Л-расид.

4. Л-Биёем.

5. Л сазид.

6. Л-Хурӯше баромад чунон, чун сазид.

7. Л-б. 1542 нест.

8. Л-б. 1544 нест.

9. Л-б. хубгуфтор.

10. Л-Чунин гуфт, к-эй мохи.

11. Л – рои ту.

Ба шохе задӣ даст, к-андар замин
Бар ӯ шахрёрон кунанд офарин.

Чунон ҳам кучо сохтӣ аз нахуст,
Бибояд мар инро саранҷом ҷуст.

Ҳама ганҷ пеши ту оростаст,
Агар тоҷ, агар тахт, агар хостаст».

1550 Чу бишнид Синдухт, аз ӯ гашт боз,
Бари духтар омад сарояндароз.

Ҳама мужда додаш ба дидори Зол,
Ки «Чун ёфтӣ ту, ки бояд¹ ҳамол.

Зану мардро аз баландӣ маниш
Сазад, гар барояд сар аз сарзаниш.

Сӯи коми дил тез*² биштофтӣ,
Кунун ҳар чи ҷустӣ, ҳама ёфтӣ».

Бад-ӯ гуфт Рӯдоба, к-«Эй шоҳзан,
Сазои ситоиш ба ҳар анҷуман.

1555 Ман аз хоки пой ту болин кунам,
Ба фармон-т ороиши дин кунам.

Зи ту чашми оҳарманон дур бод,
Дилу чони ту хонаи сур бод!»

Чу бишнид Синдухт гуфтори ӯй,
Ба ороиши кох бинҳод рӯй.

Биёрост айвон чу хуррам бихишт,
Маю мушку анбар ба ҳам дарсиришт.³

Бисоте бияфканд⁴ пайкар ба зар,
Забарҷад дар ӯ бофта сар ба сар.

1. Л-Ки чун хостӣ, ёфтӣ з-ӯ.

2. М-зуд

3. Л-Гулобу маю мушку анбар сиришт.

4. Л-бигустурд.

1560 Дигар пайкараш дурри хушшоб буд,
Ки ҳар донае қатраи об буд.

Дар айвон яке тахти заррин ниҳод,
Ба оину ороиши Чин ниҳод.

Ҳама пайкараш гавҳароганда буд,
Миёни гуҳар нақшҳо канда буд.¹

Зи ёкут мар тахтро поя буд,
Ки тахти каён буду пурмоя буд.

Биёрост Рӯдобаро чун биҳишт,
Бар ӯ-бар басе² чодуиҳо набишт.

1565 Нишондаш дар он хонаи зарнигор,
Касеро бари ӯ³ надоданд бор.

Ҳама Кобулистон шуд ороста,
Пур аз рангу бӯю пур аз хоста.

Ҳама пушти пилон биёростанд,
Ба дебои румӣ биперостанд.

Нишастанд бар пил ромишгарон,
Ниҳоданд бар сар ҳама афсарон.

Пазира шуданро биёростанд,
Якҷояк⁴ парастандагон хостанд.

1570 Кучо барфишонанд мушку абир,
Ҳамон густаронанд хаззу ҳарир.

Фишонанд бар сар ҳаме мушку зар,
Кунанд⁵ аз гулобу зи май хок тар.⁶

1. Л – б. 1562 нест.

2. Л-Ба хуршед бар.

3. Л-дар он чо.

4. Л-Зи Кобул.

5. Л-Ҳаме.

6. ТПЗ - Ва-аз он сӯ дамон Золу ёрони ӯй,
Сӯи Зобулистон ниҳоданд рӯй.

РАСИДАНИ ЗОЛ БА НАЗДИКИ СОМ

Ҳаме ронд Дастон гирифта шитоб,
Чу парранда мурғу чу¹ киштӣ бар об.

Касеро, ки буд з-омадан-ш огаҳӣ,
Пазира бирафтанд бо фарраҳӣ.

Хурӯше баромад зи пардасарой,
Ки омад зи раҳ Золи фархундарой.

1575 Пазира шудаш Сомӣ ял шодмон,
Ҳамедошт андар бараш як замон.

Чу шуд з-ӯ раҳо Зол, бӯсид хок,
Бигуфт, он кучо диду² бишнид пок.

Нишаст аз бари тахт пурмоя Сом
Або Зол хуррамдилу шодком.

Суханҳои Синдухт гуфтан гирифт,
Чу хандон шуд, он гаҳ³ нухуфтан гирифт.

Чунин гуфт к-«Омад зи Кобул паём,
Паямбар зане буд, Синдухт ном.

1580 Зи ман хост паймону додам забон,
Ки ҳаргиз набошам бад-ӯ бадгумон.

Зи ҳар чиз, к-аз ман ба хубӣ бихост,
Суханҳо бар ӯ барниҳодем рост.

Нахуст он, ки то шоҳи Зобулситон⁴
Шавад чуфт бо моҳи Кобулситон.⁵

Дигар он, ки зӣ ӯ ба меҳмон шавем,
Бар он дардҳо пок дармон шавем.⁶

1. Л-мурғону

2. Л-аз кучо дид.

3. Л-Чу шуд лаб-ш хандон.

4. Л-бо моҳи Кобулистон.

5. Л-хуршеди Зобулистон.

6. Л-б. 1583 нест.

Фиристодае омад аз назди ўй,
Ки шуд сохта кору пуррангу бўй.¹

1585 Кунун чист посух фиристодаро,
Чӣ гӯем Мехроби озодаро?»

Зи шодӣ чунон тоза шуд Золи Сом,
Ки рангаш саропой шуд лаълфом.

Чунин дод посух, ки «Эй пахлавон,
Гар эдун, ки бинӣ ба равшанравон,

Сипаҳ рониву мо зи пастар² шавем,
Бигӯему з-ин дар сухан бишнавам.»

Ба Дастон ниғаҳ карду хандид³ Сом,
Бидонист к-ӯро аз ин чист ком.⁴

1590 Суханҳо чуз аз духти Мехроб нест,
Шаби тира мар Золро хоб нест.⁵

Бифармуд, то зангу хиндидарой
Заданду кушоданд пардасарой.

Ҳаюне барафканд марди далер,
Бад-он то шавад назди Мехроби шер,

Бигӯяд, ки омад сипаҳбад ба роҳ
Або Золу пилону чанде сипоҳ.

Фиристода омад ба Мехроб зуд,
Саросар бигуфт, он чи диду шунуд.

1. Л-Кори фарзанди ўй.

2. Л-нахустин.

3. Л-фархунда.

4. -пас аз б. 1589 ин б. омада:

Варо дод посух ба ширин забон,
Ки-Эй номвар, некпай, пахлавон.

5. ТПЗ - Чунин аст андозаи кори меҳр,
Намонад хирад, чун намояд-т чехр.

1595 Чу бишнид Мехроб, шуд шодмон,
Ба рух гашт ҳамчун гули арғавон.¹

Бизад ною рӯину² барбаст кӯс,
Биёрост лашкар чу чашми хурӯс.

Або жандапилону ромишгарон
Замин шуд бихишт аз карон то карон.

Зи бас гуна-гун парниёнӣ дурафш,
Чи сурху чи сабзу чи зарду³ бунафш.

Чи овози ною чи овози чанг,
Хурӯшидани бӯку овои занг.

1600 Ту гуфтӣ, магар рӯзи анчомиш аст,
Яке растахез аст, ё ромиш аст.⁴

Хамерафт з-ин гуна то пеши⁵ Сом,
Фуруд омад аз аспу бугзорд гом.

Гирифташ чаҳонпахлавон дар канор,
Бипурсидаш аз гардиши рӯзгор.

Шаҳи Кобулистон гирифт офарин,
Чи бар Сому бар Золи Зар ҳамчунин.

Нишаст аз бари бораи тезрав,
Чу аз кӯҳ⁶ сар барзанад моҳи нав.

1605 Яке тоҷи заррин, нигораш гуҳар,⁷
Ниҳод аз бари тораки Золи Зар.⁸

1. Л-б. 1594, 1595 нест.

2. Л-ной мехробу.

3. ИЛ-Чи сурху сафеду чи лаълу.

4. Л-б. 1599, 1600 нест.

5. Л-наздикӣ.

6. Л-чарх.

7. Л - Яке тоҷи заррини гавҳарнигор
Ниҳод аз бари торакаш таргдор.

8. Л-кас аз б. 1605 ин б. омада:
Кучо андар ӯ буд хуррамбахор,
Нигаҳ кард Сом андар он шаҳрёр.

Ба Кобул расиданд хандону шод,
Суханҳои дерина карданд ёд.

Ҳама шаҳр з-овои ҳиндидарой,
Зи нолидани барбату чангу ной

Ту гуфтӣ, дару бом ромишгар аст,
Замона ба ороиши дигар аст».¹

Бишуд ёли аспон карон то карон
Барандуда аз мушку аз² заъфарон.³

1610 Бурун рафт Синдухт бо бандагон,
Миён баста сесад парастандагон.

Мар он ҳар якеро яке чоми зар
Ба даст - андарун пур зи мушку гуҳар.

Ҳама Сомро офарин хонданд,
В-аз он чомҳо⁴ гавҳар афшонданд.

Бар он чашн ҳар кас,ки омад фароз,
Шуд аз хоста як ба як бениёз.⁵

Бихандиду Синдухтро Сом гуфт,
Ки «Рӯдобаро чанд хоҳӣ нухуфт?»

1615 Бад-ӯ гуфт Синдухт: «Ҳадя кучост,
Агар дидани офтобат ҳавост?»

-
1. Л - Ту гуфтӣ, даду дом чоду шудааст,
Замона зи ороиш оху шудааст.
 2. Л-маю.
 3. ТПЗ - Ҳама пушти пилон пур аз кӯсу ной,
Дару дашт пур бонги нағмасарой.
Л- Ҳама рӯи пилон пур аз бӯку кӯс,
Баророст лашкар чу чашми хурӯс.
 4. Л-пас он чоми.
 5. ТПЗ - Ба зери паи пилу аспон гуҳар,
Чу ахтар ҳаме тофт бар чарх - бар,
Зи динору аз гавҳари пурбаҳо
Набудӣ дирамро дар он чо баҳо.

Чунин дод посух ба Синдухт Сом,
Ки «Аз ман бихоҳ, он чи дорӣ ту¹ ком,

Зи ганчу зи тоҷу зи тахту зи шахр
Маро ҳарчӣ бошад, шуморост баҳр.»²

Бирафтанд зӣ хонаи зарнигор,
Кучо андарун буд хуррамбахор.

Нигаҳ кард Сом андар он моҳрӯй,
Якояк шигифте бимонд андар ӯй.

1620 Надонист, к-аш чун ситояд ҳаме,
Бар ӯ чашмро чун кушояд ҳаме.³

Бифармуд, то рафт Меҳроб пеш,
Бубастанд аҳде ба оину кеш.

Ба як тахташон шод биншонданд,
Ақику забарчад барафшонданд.

Сари моҳ бо афсари зарнигор,
Сари шоҳ бо тоҷи гавҳарнигор.

Биёвард пас дафтари хоста,
Ҳамон нусхаи ганчи ораста.

1625 Бар ӯ хонд он ганчхо, ҳарчӣ буд,
Ки гӯш он наёраст, гуфтӣ,⁴ шунуд.

Чу Сом ончунон дид, хира бимонд,
Бар он хоста номи Яздон бихонд.⁵

Бирафтанд аз он чо ба чои нишаст,
Бибуданд як ҳафта бо май ба даст.

1. Л-бояд-т.

2. Л—б. 1617 нест.

3. ТПЗ - Ба Зол он гаҳе гуфт, к-«Эй некбахт,
Зи Яздон туро ёварӣ буд сахт.
Ки рӯят гузид ин хури пурфурӯғ
Гузида гузидӣ, чӣ бояд дурӯғ?»

4. Л-гуфтан.

5. Л-б. 1626 нест.

Ҳама шаҳр будӣ пуровози нӯш,
Сарои сипаҳбад бихиште ба чӯш.¹

На Золу на он моҳи бечодалаб
Бихуфтанд як ҳафта дар рӯзу шаб.²

1630 В-аз айвон сӯи кох рафтанд боз,
Се ҳафта ба шодӣ гирифтанд соз.

Бузургони кишвар-ш бо дастбанд
Кашиданд саф пеши кохи баланд.³

Сари моҳ Соми Наримон бирафт,
Сӯи Систон рӯй бинҳод тафт.⁴

Аз он пас, ки ӯ рафта буд, Зол боз
Ба шодӣ яке ҳафта бигрифт соз.⁵

Имориву болои ҳавдаҷ бисохт,
Яке маҳд то моҳро дарнишохт.

1635 Чу Синдухту Мехробу пайванду хеш
Раҳи Систонро гирифтанд пеш,⁶

Бирафтанд шодондилу хушманиш,⁷
Пур аз офарин лаб зи некидиҳиш.

Расиданд пирӯз дар Нимрӯз,
Ҳама⁸ шоду хандону гетифурӯз.

1. Л-б. 1628 нест.

2. ТПЗ - Або якдигар аз бас омехтан,
Бишуд гавҳар он шаб дар ангехтан.

3. ТПЗ - Бибуданд як ҳафта бо ною руд
Або суру чашну хирому суруд.

4. Л-пас аз б. 1632 ин байт омада:
Або Золу бо лашкару пилу кӯс,
Замона рикоби варо дод бӯс.

5. Л - Аз он пас кучо рафта буд Золи Зар,
Ба шодӣ гирифтанд чои падар.

6. Л-б. 1635 нест.

7. Л-шодондил, пурманиш.

8. Л-чунон.

Яке базм Сом он гаҳе соз кард,
Се рӯз андар он базм бигмоз кард.

Пас он гоҳ Синдухт он чо бимонд,
Худу лашкараш сӯи Кобул биронд.¹

1640 Супурд он гаҳе Сом шоҳӣ² ба Зол,
Бурун бурд лашкар ба фархунда фол.

Сӯи Гургсорон, сӯи Бохтар
Дурафши хучаста барафрохт сар.³

Шавам-гуфт, к-он подшоҳӣ марост,⁴
Дилу дида бо ман надоранд рост.

Манучеҳр маншури он буму бар
Маро доду гуфто, ҳаме дору х(в)ар.⁵

Битарсам⁶ зи ошӯби бадгавҳарон,
Бавижа зи девони⁷ Мозандарон.

1645 Туру додам, эй Зол, ин тахтгоҳ,
Ҳамин подшоҳиву фарру кулоҳ.⁸

Бишуд Соми якзахму биншаст Зол,
Маю маҷлис орошт фаррухҳамол.⁹

-
1. Л-б. 1638, 1639 нест;
ТПЗ - Чу Золи гаронмоёи некном,
Ба коми дили хештан дид Сом.
 2. Л-замон подшоҳӣ.
 3. Л-баровард пар.
 4. Л-чудост.
 5. Л-б. 1643 нест.
 6. Л-Бипурсам.
 7. Л-гурдони.
 8. Л-б. 1645 нест.
 9. Л-Фархундафол; Л-пас аз б. 1646 ин б. омада:
Нишаст аз бари тахти Зобул ба дод,
Ба шоханшаҳӣ тоҷ бар сар ниҳод.
Ҳама Кобулу Зобулу Нимрӯз
Ба шоҳии Дастони гетифурӯз
Чу хулди барин хурраму тоза шуд,
Зи додаш дар олам - дар овоза шуд,

Чу Рӯдоба биншаст бо Золи Зар,
Ба сар барниходаш яке точи зар.

ГУФТОР АНДАР ЗОДАНИ РУСТАМ

Басе барнаёмад бар ин рӯзгор,
Ки озодасарв андаромад ба бор.

Баҳори дилафрӯз пажмурда шуд,
Дилаш бо ғаму ранҷ биспурда шуд.

1650 Зи бас бор к-ӯ дошт дар андарун,
Ҳаме ронд Рӯдоба аз дида хун.¹

Шикам сахт шуд фарбеҳу тан гарон,
Шуд он арғавонӣ рухаш заъфарон.

Бад-ӯ гуфт модар, ки «Эй чони мом,
Чӣ будат, ки гаштӣ чунин² зардфом?»

Чунин дод посух, ки «Ман рӯзу шаб
Ҳаме баркушоям ба фарёд лаб.

Чунон гашта беҳобу³ пажмурдаам,
Ту гӯӣ, ки ман зиндаи мурдаам.

1655 Ҳамоно замон омадастам фароз
В-аз ин бор бурдан наёбам ҷавоз».

Хунарпарварони чаҳон сар ба сар,
Ба даргоҳи Дастон ниҳоданд сар.
Зи дониш ба наздаш фурузанда чоҳ,
Бараш аз хунар ёфтанд пойгоҳ.
Гаронмоя Дастони хусравнаҷод,
Зи пайванди Рӯдоба буд сахт шод,
Чунон шефта буд бари чеҳри ӯ,
Ки чонаш набуд тоза бе меҳри ӯ.
Басе барнаёмад бад-ин рӯзгор,
Ки то зодсарв андаромад ба бор.

1. Л-б. 1649, 1650 нест.
2. Л-эдун шудӣ.
3. Л-бе зӯру.

Чунин то гаҳи зодан омад фароз,
Ба хобу ба ором будаш ниёз.¹

Ту гуфтӣ ба санг ашаш оганда пӯст
Ва ё з-оҳан аст, он ки буда дар ўст.

Чунон шуд, ки як рӯз аз ў рафт хуш,
Аз айвони Дастон баромад хурӯш.²

Хурӯшид Синдухту бишхуд рӯй,
Биканд он сияҳ гесӯи мушкбӯй.

1660 Якояк ба Дастон расид огаҳӣ,
Ки пажмурда шуд барги сарви саҳӣ.

Ба болини Рӯдоба шуд Золи Зар
Пур аз об рухсору хаста чигар.³

Шабистон ҳама бандагон канда мӯй,
Бараҳна сару мӯю тар карда рӯй.

Ба дил он гаҳе Зол андеша кард,
В-аз андеша осонтараш гашт дард.⁴

Ҳамон парри Симурғаш омад ба ёд,
Бихандиду Синдухтро мужда дод.

1665 Яке мичмар оварду оташ фурӯхт,
В-аз он парри Симурғ лахте бисӯхт.

Ҳам андар замон тирагун шуд ҳаво,
Ба зер⁵ омад он мурғи фармонраво.

-
1. ТПЗ - Беором Синдухт аз дарди ўй
Гиристӣ, чу дидӣ рухи зарди ўй.
 2. ТПЗ - Чу омад гаҳи борпардаҳтанӣ,
Ки гардад таносон зи нохуфтаниӣ.
 3. ТПЗ - Ҳамеканд мӯю ҳамехаст даст,
Пур аз ғам ҳаме буд бар сони маст.
 4. Л-б. 1662, 1663 нест.
 5. Л-Падида..

Чу абре, ки борон-ш марчон¹ бувад,
Чӣ марчон,² ки оромиши³ чон бувад.⁴

Бад ӯ кард Зол офарини дароз,
Ситудаш фаровону бурдаш намоз.⁵

Чунин гуфт Симурғ, к-«Ин ғам чарост,
Ба чашми ҳижабр - андарун нам чарост?»

1670 Аз⁶ ин сарви симинбари мохрӯй
Яке шер бошад туро⁷ номчӯй,

Ки хоки паи ӯ бибӯсад ҳижабр,
Наёрад ба сар - бар гузаштан-ш абр.

В-аз овози ӯ чарми чангипаланг
Шавад чок-чоку бихояд ду чанг.

Ҳар он гурд, к-овози⁸ кӯполи ӯй
Бубинад бару бозуву ёли ӯй,

Зи овози ӯ андарояд зи чой⁹
Дили марди чангии пӯлодхой.¹⁰

1675 Ба гоҳи¹¹ хирад Соми сангӣ бувад,
Ба хашм - андарун шери чангӣ бувад.

Ба болои сарву ба нерӯи пил,
Ба ангушт хишт афканад бар ду мил.

1. Л-барчон.

2. Л-Чи бар чон.

3. Л-ороиш.

4. ТПЗ - Биёмад дамон то ба наздики Зол
Гузини чаҳон мурғи фархундафол.

5. Л-б. 1668 нест.

6. Л-К-аз.

7. Л-гави.

8. Л-ҳар он бораи диз, ки.

9. Л-Ҳам андар замон андарояд зи пой?.

10. Л-намонад ба чой.

11. Л-Ҷои.

Наёяд ба гетӣ зи роҳи зеҳаш
Ба фармони додори некидиҳиш.¹

Биёвар яке ханчари обгун,
Яке марди бинодили пурфусун.

Нахустин ба май моҳро маст кун,
Зи дил биму андешаро² паст кун.

1680 Ту бингар, ки бинодил афсун кунад,
Зи сандук то шер берун кунад.

Бикофад³ тихогоҳи сарви сахӣ,
Набошад мар ўро зи дард огаҳӣ.

В-аз ў баччаи шер берун кашад,
Ҳама паҳлуи моҳ дар хун кашад.⁴

В-аз он пас бидўзад, кучо кард чок,
Зи дил дур кун тарсу андўху бок.

Гиёҳе ки гўям, ту бо шири мушк
Бикўбу бикун ҳар се дар соя хушк.

1685 Бисою биёло бар он хастагиш,
Бибинӣ ҳам андар замон растагиш.⁵

Бар он мол аз он пас яке парри ман
Хучаста бувад сояи фарри ман.

Туро з-ин сухан шод бояд будан,
Ба пеши ҷаҳондор бояд шудан,

Ки ў додат ин хусравонӣ дарахт,
Ки ҳар рӯз нав бишкуфонад-т бахт.

-
1. Л-яздони некидиҳиш.
ТПЗ - Бад-он т-ош бешӣ бувад хуррамӣ
Бад-ин омадан аз раҳи мардумӣ.
 2. Л-тарси бекораро.
 3. Л-Бикобад.
 4. Л-б. 1682 нест.
 5. Л-Бубинӣ ҳамон рӯз пайвастагиш.

Бад-ин кор дил хеч ғамгин мадор,
Ки шохи барӯмандат ояд¹ ба бор».

1690 Бигуфту яке пар зи бозу биканд,
Фиканду ба парвоз бар шуд баланд.²

Бишуд Золу он парри ӯ баргирифт,
Бирафту бикард, он чи гуфт, эй шигифт.³

Бар он кор наззора буд як чаҳон,
Ҳама дида пурхуну хаста равон.

Фурӯ рехт аз дида Синдухт хун,
Ки кӯдак зи паҳлӯ кай ояд бурун.

Биёмад яке мӯбади чарбдаст,
Мар он моҳрухро ба май кард маст.

1695 Бикофид беранч паҳлӯи моҳ,
Битобид мар баччаро сар зи роҳ.

Чунон бегазандаш бурун оварид,
Ки кас дар чаҳон ин шигифтӣ надид.

Яке бачча буд чун гави шерфаш,
Ба боло баланду ба дидор каш.⁴

Шигифт андар ӯ монда буд марду зан,
Ки нашнид кас баччаи пилтан.

Шабонрӯз модар зи май хуфта буд,
Зи май хуфтаву дил зи ҳуш рафта буд.

1. Л-барӯмандӣ орад.

2. Л - Бигуфт ину аз бол парре биканд,
Бад-ӯ доду бар шуд ба абри баланд.

3. Л-гуфту шунифт.

4. ТПЗ - Ҳама мӯи сар сурху рӯяш чу хун,
Чу хуршеди раҳшанда омад бурун,
Ду дасташ пур аз хун зи модар бизод,
Надорад касе инчунӣ бачча ёд.

1700 Ҳамон захмгоҳаш¹ фурӯ дӯхтанд,
Ба дору ҳама дард² биспӯхтанд.

Чу аз хоб бедор шуд сарвбун,
Ба Синдухт букшод лаб бар сухун.

Бар ӯ зарру гавҳар барафшонданд,
Абар кирдгор офарин хонданд.

Мар он баччаро пеши ӯ тохтанд,
Ба сони сипехре барафрохтанд.

Ба якрӯза гуфтӣ, ки яксола буд,
Яке тӯдаи савсану лола буд.³

1705 Бихандид аз он бачча сарви сахӣ,
Бидид андар ӯ фарри шоханшаҳӣ.⁴

Бигуфто: Бирастам, ғам омад ба сар,
Ниҳоданд Рустам-ш номи писар.⁵

Яке кӯдакӣ дӯхтанд аз ҳарир
Ба болои он шери нохӯрдашир.

Дарун - андар оганда мӯи самур,
Ба рух барнигорида Нохиду хур.

Ба бозуш - бар аждаҳои далер,
Ба чанг - андараш дода чанголи шер.

1710 Ба зери каш - андар гирифта синон,
Ба як даст кӯполу дигар инон.

Нишондандаш он гаҳ ба аспи саманд,
Ба гирд - андараш чокарон низ чанд.

1. Л-дарзгоҳаш.

2. Л-дарз.

3. Л-б. 1704 нест.

4. ТПЗ - Зи тан дур дид он гаронбандро,
Чу дид он гаронмоя фарзандро.

5. Л-б. 1706 нест;

ТПЗ- Аз ӯ Золу Синдухт хуррам шуданд,
Бифармуд, то зиракон омаданд.

Чу шуд кор яксар ҳаме сохта,
Чунон чун бибойст, пардохта¹,

Ҳаюни таковар барангехтанд,
Ба фармонбарон - бар дирам рехтанд.

Мар он сурати Рустами гурздор²
Бибурданд наздики Сомӣ савор.

1715 Яке чашн карданд дар гулситон,
Зи Кобулситон то ба Зобулситон.

Ҳама дашт бо бодаву ной буд,
Ба ҳар кунҷ сад маҷлисороӣ буд.

Ба Кобул дарун гашт Меҳроб шод,
Ба мужда ба дарвеш динор дод.

Ба Зобулситон аз қарон то қарон,
Нишаста ба ҳар ҷой ромишгарон.³

Набуд кеҳтар аз меҳтарон бар фуруд,
Ба ҳам дарнишастанд чун⁴ тору пуд.

1720 Пас он пайқари Рустами ширхор
Бибурданд наздики Сомӣ савор.

Фиристода бинҳод дар пеши Сом,
Ниғаҳ қарду хуррам шуду шодқом.⁵

Абар Сомӣ ял мӯй бар пой хост,
«Маро монад ин парниён,-гуфт,-рост.

Агар ним аз ин пайқар ояд танаш,
Сараш абр сояд, замин доманаш».

1. Л-б. 1711, 1712 нест

2. Л-номдор.

3. Л-б. 1716, 1718 нест.

4. Л-Нишаста ба як ҷой бар.

5. Л-б. 1721 нест.

В-аз он пас фиристодаро пеш хост,¹
Дирам рехт, то бо сараш гашт рост.²

1725 Ба шодӣ баромад зи даргоҳ кӯс,
Биёрост майдон чу чашми хурӯс.

Дар он шаҳри Сагсору Мозандарон
Бифармуд озин карон то карон.

Май оварду ромишгаронро бихонд,
Ба хоҳандагон-бар дирам барфишонд.

Чу як ҳафта бугзашт з-он гуна кор,
Нависанда биншонд он номдор.³

Пас он номаи Зол посух набишт,
Биёрост чун марғзори бихишт.

1730 Нахуст офарин кард бар кирдгор,
Бад-он шодмон гардиши рӯзгор.

Ситудан гирифт он гаҳе Золро,
Худованди шамшеру кӯполро.

Пас омад бад-он пайкари парниён,
Ки ёли ялон дошту фарри каён.

Бифармуд, к-ӯро⁴ чунон арчманд
Бидоред, к-аз дам наёбад газанд.⁵

Ниёиш ҳаме кардам андар ниҳон
Шабу рӯз бо⁶ кирдгори ҷаҳон,

1. Л-хонд.

2. Л- Дирам бар сари ӯ ҳаме барфишонд;
ТПЗЛ- Биёрост чашне, ки хуршеду мох
Назора шуданд андар он чашнгоҳ*.

*Л - базмгоҳ.

3. Л-б. 1725-1728 нест.

4. Л-к-инро.

5. И-б. 1515-1738 нест.

6. Л-Аз ин бахшиши.

1735 Ки рӯзе бубинад¹ чаҳонбини ман
Зи тухми ту пуре² бар оини ман.

Кунун шуд марову туро пушт рост,
Набояд чуз аз³ зиндагониш хост.

Фиристода омад чу боди дамон
Бари Золи равшандилу шодмон.

Бад-ӯ гуфт як-як зи шодии Сом,
Ки чун худ барафрохт ин некном.

Пас он гоҳ нома бари Золи Зар
Ниҳоду бад-ӯ дод панди падар.⁴

1740 Чу бишнид⁵ Зол ин суханҳои нағз,
Ба дил гашт хуррам гави покмағз.⁶

Ба шодиш бар шодмонӣ фузуд,
Барафрохт гардан ба чархи кабуд.

Ҳама гашт аз он гуна бар сар чаҳон,
Бараҳна шуд он розҳои ниҳон.⁷

Ба Рустам ҳама дод даҳ доя шир,
Ки нерӯи мард асту сармоя шир.⁸

Чу аз шир омад сӯи х(в)арданӣ,
Шуд аз нону аз гӯшт парварданӣ.

1745 Будӣ панҷ марда мар ӯро х(в)ариш,
Бимонданд мардум аз он парвариш.⁹

1. Л-Яке зинда бинад.

2. Л-гурде.

3. Л-ба чуз.

4. Л-б. 1737-1739 нест; И-б. 1738, 1739 нест.

5. Л-бархонд.

6. Л-Ки равшан равон андарояд ба мағз.

7. Л - Ҳама гашт чанде бар ӯ - бар чаҳон
Гаҳе ошкоро, гаҳе дар ниҳон.

8. ТПЗ-Кучо мешуд он шери пурмоя сер.

9. Л-1745 нест.

Чу Рустам бипаймуд болои ҳашт,
Ба сони яке сарви озода гашт.

Чунон шуд,¹ ки рахшон ситора шавад²,
Чаҳон бар ситора назора шавад.³

Ту гуфтӣ, ки Соми ял астӣ ба чой,
Ба болову фарҳангу дидору рой.⁴

ОМАДАНИ СОМ БА ДИДАНИ РУСТАМ

Чу огоҳӣ омад ба Соми далер,
Ки шуд пури Дастон ба кирдори шер,

1750 Кас андар чаҳон кӯдаки норасид
Бад-ин шермардиву гурдӣ надид,

Бичунбид мар Сомро дил зи чой,
Ба дидори он кӯдак омад-ш рой.

Сипахро ба солори лашкар супурд,
Бирафту чаҳондидагонро бибурд.

Чу меҳраш сӯи пури Дастон кашид,
Сипахро сӯи Зобулистон кашид.

Чу Дастон шуд огоҳ,⁵ барбаст кӯс,
Зи лашкар замин гашт чун обнӯс.

1755 Худу гурд Меҳроби кобулхудой
Пазира шуданро ниҳоданд рой.

Бизад мӯхра бар чому бархост ғав,
Баромад зи ҳар чо деху дору рав.

1. Л-буд.

2. Л-бувад.

3. Л-бувад.

4. ТПЗ-Хунар худ бад-ӯ будаши омӯзгор,
Ки худ буд ёригараш рӯзгор.

5. ИЛ-Чу Зол огаҳӣ ёфт.

Яке лашкаре кӯҳ то кӯҳ мард,
Сипар дар сипар бофта сурху зард.¹

Хурӯшидани тозиаспону пил,
Ҳама рафт овоз бар панҷ² мил.

Яке жандапиле биёростанд,
Бар ӯ тахти заррин биперостанд.

1760 Нишаст аз бари тахти зар пури Зол
Або³ қомати сарву бо китфу ёл.

Ба сар бар-ш тоҷу камар бар миён,
Сипар пешу дар даст тиреу камон.⁴

Чу аз дур Соми ял ӯро бидид,
Сипахро дурӯя рада баркашид.

Фуруд омад аз асп Меҳробу Зол,
Бузургон, ки буданд бисёрсол,

Яқояк ниҳоданд сар бар замин,
Абар Соми ял хонданд⁵ офарин.

1765 Чу гул чехраи Соми ял баршукуфт,
Чу фарзандро дид бо ёлу суфт.

Чу бар пил - бар баччаи шер дид,
Бихандиду шодон дилаш бардамид.⁶

Чунонаш або пил пеш оварид,
Ниғаҳ карду бо тоҷу тахташ бидид.

1. Л-Замин қиргуну ҳаво лочвард.

2. Л-то чанд; И-бар чанд.

3. Л-Бад-он.

4. Л-Сипах пешу дар даст гурзи гарон;
ТПЗ - Чу Меҳробу чун Зол дар пеши пил,
Зи гард ин ҷаҳон гашта ҳамранги Нил.
Руҳи Рустами Зол з-он гард боз
Ҳама тофт чун офтоб аз фароз.

5. И-Сом мехонданд; Л-Гирифтанд бар Соми Ял.

6. ТПЗ - Ниғаҳбони Рустам бад-он рою соз
Чу шуд назди Соми яли сарфароз.

Яке*¹ офарин кард Соми далер,
Ки «Таҳмо, хижабро, бизй шод дер!»²

Бибӯсид Рустам-ш тахт, эй шигифт,
Ниёро яке нав ситоиш гирифт,³

1770 Ки «Эй паҳлавони ҷаҳон, шод бош,
Чу шохи туам ман, ту бунёд бош.»⁴

Яке бандаам паҳлавон⁵ Сомро,
Нашоям хуру хобу оромро.

Ҳама аспу⁶ зин хоҳаму диръу хӯд,
Ҳама тири⁷ новак фиристам дуруд.

Сари душманонро супорам ба пой,
Ба фармони додори бартархудой.⁸

Ба чехри ту монад ҳама чехраам,
Магар чун⁹ ту бошад ҳама захраам».

1775 В-аз он пас фуруд омад аз пили маст,
Сипаҳдор бигрифт дасташ ба даст.

Ҳама бар сару чашми ӯ дод бӯс,
Фурӯ монда¹⁰ бар ҷой пилону кӯс.

Ба Гӯроба он гах¹¹ ниҳоданд рӯй,
Ҳама роҳ шодону пургуфтугӯй.

1. М-Бад-ӯ

2. ТПЗ - Далеро, гаво, пури Золо, шаҳо,
Сарафрои тоҷо, баландахтаро!
Туро он ситоиш бас андар ҷаҳон,
Ки чун ту бурун н-омадӣ аз ниҳон.

3. ТПЗ - Чунин гуфт бо паҳлавон пури Зол,
Чу дидаш абар пил бо китфу ёл.

4. И-б. 1770 нест.

5. Л-номвар.

6. Л-пушти.

7. Л-Ба тиру ба.

8. Л-б. 1773 нест.

9. И-ба сони.

10. Л-Чунон чун ту бошад дилам.

11. ИЛ-монд.

Ҳама коххо тахти заррин ниҳод,
Нишастанду хӯрданду буданд шод.

Баромад бар ин-бар яке моҳиён,
Ба ранче набастанд як тан¹ миён.

1780 Ҳама хӯрд ҳар кас ба овози² руд,
Ҳама гуфт ҳар кас ба шодӣ³ суруд.

Яке⁴ гӯшаи тахт Дастон нишаст,
Дигар сӯй Рустам амуде ба даст.

Ба пеш - андарун Соми кайҳонкушой⁵
Фуру хишта аз тоҷ парри хумой.

Ба Рустам ниё дар шигифте бимонд,
Бар ӯ ҳар замон номи Яздон бихонд.

Бад-он бозуву ёлу он қадду⁶ шох,
Миён чун қалам, синаву бар фарох.

1785 Ду ронаш чу рони ҳаюнон ситабр,
Дили шеру нерӯи бабру хижабр.

Бад-ин хуб рӯю бад-ин*⁷ фарру ёл
Ба гетӣ набошад кас ӯро ҳамол.⁸

Ба Зол он гаҳе гуфт: "Бо сад нажод
Бипурсӣ, кас инро надорад ба ёд,

Ки кӯдак зи паҳлӯ бурун оваранд,
Бад-ин некуй чора чун оваранд.

Ба Симурғ бодо ҳазор офарин,
Ки Эзад варо раҳ намуд андар ин!

1. Л-Сипах ронданду; ТП-Пас он гоҳ ба айнон.

2. Л-рӯзе.

3. Л-бода ба ошон.

4. Л-ҳар як каёни.

5. ИЛ-гетикушой.

6. Л-бурзу болову.

7. хубруйву ин.

8. Л-б. 1785, 1786 нест.

1790 Бад-ин шодмонӣ кунун май х(в)арем,
Ба май чони андӯхро бишкарем.

Сипанҷ аст гетӣ пур аз ою рав,
Кухан шуд яке, дигар оранд нав".

Ба май даст бурданду мастон шуданд,
Зи Рустам сӯи ёди Дастон шуданд.

Ҳаме хӯрд Меҳроб чандин набид,
Ки чуз хештанро ба гетӣ надид.¹

Ҳаме гуфт н-андешам аз Золи Зар,
На аз Сому аз шоҳи боточу фар.

1795 Ману Рустаму аспи шабдизу теғ,
Наёрад ба мо соя густард меғ.²

Кунам зинда³ оини Заҳҳокро,
Ба пай мушки соро кунам хокро.

Бисозам кунун ман зи баҳраш силеҳ,^{*4}
Ҳаме гуфт чунин зи роҳи мазеҳ.^{5*6}

Пур аз ханда гашта лаби Золу Сом
Зи гуфтори Меҳроби дилшодком.

Сари моҳи нав ҳурмуз аз меҳрмоҳ
Бад-он тахти фархунда бугзид роҳ.

1800 Бисозид Сому бурун шуд ба дар,
Яке манзиле Зол шуд бо падар.

1. Л – б. 1789-1790 нест.

2. И-б. 1795 нест; Л-б. 1795 ин б. омада:
Зи бозуи ӯ тоза шуд рӯзи ман,
Ҳамон ахтари оламфурӯзи ман
Кӣ дорад ба гетӣ кунун пой ӯ,
Ҳамон чехраи гетиорон ӯ?

3. Л – тоза.

4. М-силоҳ.

5. Л – б.1797 нест.

6. М-бахри мазоҳ.

Ҳаме рафт бар пил Рустам диҷам
Ба падруд кардан ниёро ба ҳам.¹

Чунин гуфт мар Золро, к-«Эй писар,
Нигар, то набошӣ чуз аз² додгар.

Ба фармони шохон дил ораста,
Хирадро гузин карда бар хоста.

Ҳамасола баста ду даст аз бадӣ,
Ҳамарӯза чуста раҳи эзадӣ.

1805 Чунон дон, ки бар кас намонад ҷаҳон,
Яке боядат ошқору ниҳон.

Бар ин панди ман бошу магзар аз ин,
Ба чуз бар раҳи рост маспар замин,³

Ки ман дар дил эдун⁴ гумонам ҳаме,
Ки ояд ба тангӣ замонам ҳаме.

Ду фарзандро кард падруду гуфт,
Ки ин пандҳоро набояд нухуфт».

Баромад зи даргоҳи Зобул дарой⁵
Зи пилон хурӯшидани каррной.

1810 Забон чарбгӯю⁶ дил озармчӯй
Сипаҳбад сӯи бохтар кард рӯй.

Бирафтанд бо ӯ ду фарзанди ӯй,
Пур аз об рух, дил пур аз панди ӯй.

Се манзил бирафтанду гаштанд боз,
Кашид он сипаҳбад ба роҳи дароз.

1. ТПЗ – Мижа кард Соми Наримон пуроб,
Ки умраш ба зардӣ расонд офтоб.

2. Л-ба чуз.

3. Л-б. 1805 нест.

4. Л-акнун.

5. Л-Ҳамон гаҳ баромад зи пардасарой.

6. Л-гармгӯю; И-пандгӯю

В-аз он рӯй Золи сипахбад зи рох
Сӯи Систон бурд боз он сипох.¹

Шабу рӯз бо Рустами шермард
Ҳама кард шодӣ, ҳама бода х(в)ард.

КУШТАНИ РУСТАМ ПИЛИ САПЕДРО

1815 Чунон буд, ки як рӯз бо дӯстон
Ҳама бода хӯрданд дар бӯстон.

Хурӯшанда гашта дили зеру бам,
Шуда шодмон номдорон ба ҳам.

Маи лаългунро ба чоми булӯр
Бихӯрданд, то дар сар афтод шӯр.

Чунин гуфт фарзандро Золи Зар,
Ки «Эй номвар, пури хуршедфар,

Далерон-тро хилъату ёра соз,
Касоне² ки бошанд гарданфароз.»³

1820 Бубахшид Рустам зару хоста,
Басе тозиаспони⁴ ораста.

В-аз он пас пароканда гашт⁵ анчуман,
Басе хоста ёфта тан ба тан.

Сипахбад ба сӯи шабистони хеш
Биёмад бар он сон, ки буд расму кеш,

Таҳамтан ҳам эдун сараш пуршароб
Биёмад гурозон сӯи ҷои хоб.

1. ТПЗИ - Чунон ҳам ки буду ба оини разм,
Чунон чун бувад дархури сози базм*.

* И – шахбозам.

2. ИЛ—касера.

3. ТПЗ- Чу бишнид Рустам зи боб ин сухан,
Бад-он номдорон, ки буд анчуман.

4. ИЛ-Зи хубону аспони.

5. И-шуд.

Бихуфту ба хоб андаромад сараш,
Баромад хурӯшидане аз дараш,

1825 Ки пили сапеди сипаҳбад зи банд
Раҳо гашту омад ба мардум газанд.¹

Чу з-он гуна гуфтораш омад ба гӯш,
Далериву тундӣ дар ӯ кард чӯш.

Давон гашту гурзи ниё баргирифт,
Бурун омаданро раҳ андаргирифт.

Касоне, ки буданд бар даргаҳаш,
Ҳаме баста карданд бар вай раҳаш,²

Ки аз бими испаҳбади номвар
Чӣ гуна кушоем пеши ту дар?

1830 Шаби тираву пили часта зи банд,
Ту берун шавӣ, кай бувад ин писанд?

Таҳамтан шуд ошуфта аз гуфтанаш,
Яке мушт зад бар сару гарданаш.

Бар он сон, ки шуд сар-ш монанди гӯй,
Сӯи дигарон андаровард рӯй.

Рамиданд аз он паҳлави номвар,
Диловар биёмад ба наздики дар.

Бизад гурзу бишкаст занчиру банд,
Чунон чун³ аз он номвар буд писанд.

1. Л-пас аз б. 1825 ин б. омада:

Дару кӯю барзан ба чӯш омадаст,
Зи мастӣ чунин сахткӯш омадаст.
Таҳамтан зи хоб андаромад чу бод,
Зи мардум бипурсиду карданд ёд.

2. ТПЗ - Чу солори парда сипаҳбад бидид,

Раҳо карданаш ҳеч гуна надид.

3. ИЛ-захм.

1835 Бурун омад аз дар ба кирдори бод,
Ба гардан - бараш гурзу сар пур зи дод.¹

Ҳама рафт тозон сӯи жандипил
Хурӯшанда монанди дарёи Нил.

Нигаҳ кард, кӯҳе хурӯшанда дид,
Замин зери ӯ деги² чӯшанда дид.

Рамон дид аз ӯ номдорони хеш,
Бар он сон, ки бинад рухи гург меш.

Таҳамтан яке наъра зад ҳамчу шер,
Натарсиду омад бари ӯ далер.

1840 Чу пили дамида мар ӯро бидид,
Ба кирдори кӯҳе бари ӯ давид.³

Баровард хартум пили жиён
Бад-он, то ба Рустам расонад зиён.

Таҳамтан яке гурз зад бар сараш,
Ки ҳам гашт болои куҳпайкараш.

Биларзид бар худ кӯҳи Бесутун,
Ба захме бияфтод хору забун.

Бияфтод пили даманда зи пой,
Таҳамтан биёмад сабук боз чой.

1845 Бихуфту чу хуршед аз ховарон
Баромад ба сони рухи дилбарон.

Ба Зол огаҳӣ шуд, ки Рустам чӣ кард,
Зи пили даманда баровард гард.

Ба як гурз бишкаст гардан-шро,
Ба хок - андар афканд мар тан-шро.

1. ИЛ-Ба даст - андараш гурзу сар пур зи бод.

2. ИЛ-пок.

3. И-б. 1840 нест.

Сипаҳбад чу бишнид з-ин сон сухун,
Ки чун буд кирдор з-оғозу бун.¹

Бигуфто: Дареғ аз чунон² жандапил,
Ки будӣ хурӯшон чу дарёи Нил.

1850 Басо рамзгоҳо, ки он пили маст
Ба ҳамла сипаҳ пок барҳам шикаст.

Агарчи ки³ дар разм пирӯзгар
Будӣ, беҳ аз ӯ Рустами Золи Зар.⁴

Бифармуд, то Рустам омад бараш,
Бибӯсид бо даст ёлу сараш.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй баччаи наррашер,
Бароварда чанголу гашта далер,

Бад-ин кӯдакӣ нест ҳамтои ту
Ба фарру ба мардиву болои ту.

1855 Кунун пештар з-он ки овози ту
Барояд в-аз он бигсилад сози⁵ ту,

Ба хуни Наримон⁶ миёнро бибанд,
Бирав тозиён то ба кӯхи Сипанд.⁷

Ҳисоре бубинӣ сар андар саҳоб,
Ки бар вай напаррид паррон уқоб.

Чаҳор аст фарсанг болои ӯ,
Ҳам эдун чаҳор аст паҳнои ӯ.

Пур аз сабзаву обу динору зар,
Басе андар ӯ мардуму чонвар.

1. Л-б. 1847, 1848 нест.

2. Л-дарего.

3. ИЛ-Агар чанд.

4. Л-Аз ӯ беҳ будӣ Рустами номвар.

5. Л-рози.

6. И-хӯи бузургон.

7. ТПЗ - Ҳисоре зи сангест болои кӯх,
Пур аз сабзаву обу дур аз гурӯх.

1860 Дарахтони бисёру бо киштварз,
Касе худ надидаст аз ин гуна марз.¹

Зи ҳар пешакору зи ҳар мевадор
Дар ӯ офаридаст парвардгор.

Яке роҳ бар вай даре сохтанд,
Ба сони сипеҳре барафрохтанд.

Наримон, ки гӯй аз далерон бибурд,
Ба фармони шоҳ Офаридуни гурд

Ба сӯи Ҳисор андаровард² пой,
Дар он роҳ аз ӯ гашт пардахта чой,

1865 Шабу рӯз будӣ ба разм - андарун,
Ҳам эдун гаҳе чора, гаҳе фусун.³

Бимонд андар он разм соли фузун,
Сипаҳ андаруну сипаҳбад бурун.⁴

Саранҷом санге биандоختанд,
Ҷаҳонро зи паҳлав бипардоختанд.

Сипаҳ бе сипаҳдор гаштанд боз
Ба наздикии⁵ шоҳи гарданфароз.

Чу огоҳӣ омад ба Соми далер,
Ки шери диловар шуд аз разм⁶ сер,

1870 Хурӯшиду бисёр зорӣ намуд,
Ҳама ҳар замон нолае барфузуд,

1. ИЛ-Яке кӯҳ бинӣ.

2. Л-Ҳисораш даровард.

3. И-б. 1865 нест.

4. Л-1866 нест.

5. ИЛ-Ҳазимат бари.

6. Л-беша.

Ба як¹ ҳафта мебуд² бо сӯгу дард,
Сари³ ҳафта паҳлав сипаҳ гирд кард.

Ба сӯи ҳисори диҷ андаркашид,
Биёбону бераҳ⁴ сипаҳ густарид⁵

Нишаст андар он чо бaсе солу моҳ,
Сӯи бораи диҷ надонист роҳ.

Зи дарвозаи диҷ яке тан бурун
Наёмад, ҳам эдун⁶ нарафт⁷ андарун,

1875 Ки ҳоҷат набуд-шон ба як парри⁸ коҳ,
Агарчи ки раҳ баста шуд⁹ солу моҳ.

Саранҷом навмед баргашт Сом,
Зи хуни падар норасида ба ком.

Туро, эй писар, гоҳ омад кунун,
Ки созӣ яке чорае пурфусун.

Равӣ шоддил бо яке корвон,
Бад-он сон, ки нашносадат дидбон.

Тани худ ба кӯҳи Сипанд афканӣ,
Буну¹⁰ беҳи он бадрагон барканӣ,

1880 Ки акнун надонад касе номи ту,
Зи рафтан барояд магар коми ту.

Бад-ӯ гуфт Рустам, ки «Фармон кунам,
Мар ин дардро зуд дармон кунам.»

-
1. ИЛ-яке.
 2. Л-буданд.
 3. И-Паси.
 4. Л-бора.
 5. И-Ба поёни бора сипаҳ баркашид.
 6. Л-буруну.
 7. Л-Нашуд.
 8. И-барги.
 9. ИЛ-Агарчанд дар баста буд
 10. Л-Тану; И-Бару.

Бад-ӯ гуфт Зол: «Эй писар, хуш дор,¹
Ҷар он ч-ат бигӯям, зи ман гӯш дор.²

Баророй тан чун тани сорвон,
Шутур хоҳ аз дашт як корвон.

Ба пушти шутур-бар³ намак дору бас,
Чунон рав, ки нашносадат ҳеч кас,

1885 Ки бори намак ҳаст он чо азиз,
Ба қимат аз он беҳ надоранд чиз.

Чу бошад ҳисори гарон бар дараш,
Бувад бе намакшон хуру парвариш.

Чу бинанд бори намак ногаҳон,
Пазира давандат⁴ кехону меҳон.»⁵

РАФТНИ РУСТАМ БА КҶҲИ СИПАНД

Чу бишнид Рустам, баророст кор,
Бар он сон, ки буд дархури корзор.

Ба бори намак-дар ниҳон кард гурз,
Барафрохта паҳлавон ёлу бурз.

1890 Зи хешон тәне чанд бо худ⁶ бибурд
Касоне, ки буданд хушёр⁷ гурд.

Ба бори шутур-дар силехи гавон⁸
Ниҳон кард он номвар паҳлавон.

1. ИЛ-гӯшгир.
2. ИЛ-дарпазир.
3. ИЛ-Ба бори шутур дар
4. Л-барандат.
5. И-б. 1886 нест.
6. Л-басе паҳлавонон.
7. И-бедору.
8. Л-салоҳи гарон.

Лаб аз чораи хеш дар ханд-ханд,
Чунин тозиён то ба¹ кӯҳи Сипанд²

Расиду зи кӯҳ дидбонаш бидид,
Ба наздики солори меҳтар давид.

Чунин гуфт, к-«Омад яке корвон,
Ба пеш - андарунанд бас сорвон.³

1895 Гумонам, ки бошад намак борашон,
Агар пурсадам меҳтар аз корашон.»

Фиристод меҳтар якеро дамон⁴
Ба наздикии меҳтари⁵ корвон.

Бад-ӯ гуфт: «Бингар, ки то чист бор,
Биёву маро огаҳӣ деҳ зи кор».

Фуруд омад аз диҷ фиристода мард,
Бари Рустам омад ба кирдори гард.

Бад-ӯ гуфт, к-«Эй меҳтари корвон,
Маро огаҳӣ деҳ зи бори ниҳон.

1900 Бад-он то ба наздики меҳтар шавем,
Бигӯему гуфтори ӯ бишнавам.»

Ба посух чунин гуфт Рустам бад-ӯй,
Ки «Рав назди он меҳтари номчӯй,

Ҳамин гӯяш аз гуфтаҳо як ба як,
Ки дар борамон аст яксар намак.»

Фиристода баргашту омад фароз
Ба наздики он меҳтари сарфароз.

1. И-то ба наздики.

2. Л - Биёмад бад-ин сон ба кӯҳи Сипанд
Чахонпахлавон Рустами зӯрманд.

3. И-Ба наздики он меҳтари кордон.

4. И-яке кордон.

5. И-Ба наздики солори он.

«Яке корвон аст,-гуфто,-тамом,
Намак бор доранд, эй некном.»

1905 Чу бишнид мехтар, баромад зи чой,
Лабаш гашт хандону шодифизой.

Бифармуд, то дар кушоданд боз,
Бад-он то шавад корвон бар фароз.

Чу огоҳ шуд Рустами чангчӯй,
Зи пасти ба боло ниҳоданд рӯй.

Чу омад ба наздики дарвоза танг,
Пазира шудандаш ҳама бедиранг.

Чу Рустам ба наздики мехтар расид,
Замин бӯс кард, офарин густарид.

1910 Зи бори намак бурд пешаш базе,
Ҳама офарин хонд бар ҳар касе.

Бад-ӯ гуфт мехтар, ки «Ҷовид бош,
Чу тобанда моху чу хуршед бош!

Пазируфтаму низ дорам сипос,
Аё некдил пури яздоншинос»!¹

Даромад ба бозор марди чавон,
Биёвард бо хештан корвон.

Зи ҳар сӯ бар ӯ гирд шуд анчуман,
Чи аз хурдкӯдак, чи аз марду² зан.

1915 Яке дод чома, яке зарру сим
Хариданду бурданд бетарсу бим.

Чу шаб тира шуд, Рустами тезчанг
Баророст бо номдорон ба чанг.

1. Л-Аё некдил марди некишинос.

2. Л – Кӯдакону чи марду чи.

Сӯи меҳтари бора овард рӯй,
Паси ӯ далерони пархошчӯй.

Чу огоҳ шуд кӯтволи ҳисор,
Баровехт бо Рустами номдор.

Таҳамтан яке гурз зад бар сараш,
Ба зери замин шуд, ту гуфтӣ, бараш.

1920 Ҳама мардуми диҷ хабар ёфтанд,
Сӯи разми бадхоҳ биштофтанд.

Шаби тираву теғ рахшон шуда,
Замин ҳамчу лаъли Бадахшон шуда.

Зи бас дору гиру зи бас мавчи хун,
Ту гуфтӣ, шафақ з-осмон шуд нагун.

Таҳамтан ба теғу ба гурзу каманд
Сарони далерон саросар биканд.

Чу хуршед аз парда боло гирифт,
Ҷаҳон аз саро то сурайё гирифт.

1925 Ба диҷ-дар яке тан набуд, з-он гурӯҳ,
Чи кушта, чи аз захм гашта сутӯҳ.

Далерон ба ҳар гӯша биштофтанд,
Бикуштанд, мар ҳар киро ёфтанд.

Таҳамтан яке хона аз хорасанг
Бароварда дид андар он ҷои танг.

Яке дар зи оҳан бар ӯ сохта,
Муҳандис бар он гуна пардохта.

Пас он гаҳ сӯи хона бигзорд пой.
Бизад гурзу бифканд дарро зи ҷой,

1930 Яке гунбаде дид афрошта.
Ба динор сар то сар анбошта.

Фурӯ монд Рустам, чу з-он гуна дид,
Зи роҳи шигифтӣ лаб андаргазид.

Чунин гуфт бо номвар саркашон,
К-«Аз ин гуна ҳаргиз кӣ дорад нишон?»

Ҳамоно ба кон - андарун зар намонд,
Ба дарё - дарун низ гавҳар намонд,

Ки эдун ҳамеша зар овардаанд,
Бад-ин ҷойгаҳ - дар бигустардаанд.^{1»}

ФИРҶИНОМА НАВИШТАНИ РУСТАМ БА ЗОЛ

1935 Яке нома бинвишт назди падар
Зи кору зи кирдори худ сар ба сар.

Нахуст офарин бар худованди хур,
Худованди мору худованди мӯр.

Худованди Ноҳиду Баҳрому Меҳр,
Худованди ин баркашида сипехр.

В-аз ӯ офарин бар сипахдор Зол,
Яли зобулӣ паҳлави беҳамол.

Паноҳи гавон, пушти эрониён,
Фарозандаи*² ахтари ковиён.

1940 Нишонандаи шоҳу ситонанда гоҳ,
Равон гашта фармон-ш чун ҳуру³ моҳ.

-
1. ТПЗ - Чу бигрифт он бораи устувор
Яке базмгаҳ сохт чун навбахор.
 2. М-Фурӯзанда.
 3. Л-фармон-т бар мӯру;
ТПЗ - Сарафросу гарданкашу пилтан,
Сазовори ҳар шаҳру ҳар анчуман.
Худованди нерӯву фарзонагӣ,
Ниғаҳдори гетӣ ба мардонагӣ.
Бимонод ҷовид он номвар,
Ҳамон тахту тоҷу қулоҳу камар.

Ба фармон расидам ба кӯҳи Сипанд,
Чӣ кӯҳе, ба сони сипехри баланд.

Ба поёни он кӯҳ фуруд омадам,
Ҳамон гаҳ зи меҳтар дуруд омадам.

Ба фармони меҳтар бароростам,
Баромад бар он сон, ки ман хостам,

Шаби тира бо номдорони чанг
Ба диж - дар якеро надодам¹ диранг.

1945 Чи кушта, чи хаста, чи бигрехта,
Зи тан сози кина фуру рехта.

Ҳамоно, ки харвор понсад ҳазор
Бувад нукраи хому зарри аёр.

Зи пӯшиданиву зи густарданӣ,
Зи ҳар чиз, к-он бошад оварданӣ.

Ҳамоно шумораш надонад касе,
Зи моҳу зи рӯз ар шуморад басе.

Кунун то чӣ фармон диҳад паҳлавон,
Ки фархундапай² боду равшанравон.»

1950 Фиристода омад чу боди дамон,
Расонид нома бари паҳлавон.

Сипаҳбад чу нома фуру хонд, гуфт,
Ки «Бо номвар офарин бод чуфт!»

Зи мужда чунон шод шуд паҳлавон,
Ту гуфти, ки хоҳад шуд аз сар чавон.³

Яке посухи нома афканд бун,
Бад-ӯ-дар зи ҳар дар^{*4} фаровон сухун.⁵

1. Л-Бурун рафтам, аз ҷо накардам.

2. ИЛ-Фархундатан.

3. Л-б. 1951, 1952 нест.

4. М – Бигуфт андар ӯ-дар.

5. Л-Набишта бар ӯ-дар.

Сари нома кард офарини Худой,
Дигар гуфт, к-«Он номаи дилкушой

1955 Ба пирӯзбахтӣ фурӯ хондам
Зи шодӣ барӯ чон барафшондам.

Зи ту буд¹ шоиста чунин² набард,
Бад-ин кӯдакӣ коркарде чу мард.³

Равони Наримон барафрӯхтӣ,
Ҳама душманони варо сӯхтӣ.

Аз уштур ҳамоно ҳазорон ҳазор
Ба наздат фиристодам аз баҳри бор.

Чу нома бихонӣ, сабук барнишин,
Ки бе рӯи ту ҳастам андӯхгин.

1960 Шутур бор кун, з-он чи бошад гузин,
Пас он гаҳ ба диҷ барзан оташ ба кин.»

Чу нома ба наздики Рустам⁴ расид,
Фурӯ хонду з-ӯ шодмонӣ гузид.

Зи ҳар чиз, к-он буд шоистатар
Зи мӯҳру зи теғу кулоҳу камар,

Ҳам аз лӯлӯву гавҳари шоҳвор,
Ҳам аз дебаи Чин саросар ниғор

Газиду фирситод зӣ паҳлавон,
Ҳаме шуд ба роҳ-андарун корвон.

1965 Ба кӯҳи Сипанд - андар оташ фиканд,
Ки дудаш баромад ба чархи баланд.

В-аз он чой баргашт дил шодмон,
Ҳаме шуд ба раҳ-бар чу боди дамон.⁵

1. Л-пури.

2. И - хуб он.

3. И-Туро офарин, эй хашинормад.

4. ИЛ – Тахамтан.

5. Л-Ниҳода сари хеш зӣ паҳлавон.

Чу огоҳ шуд паҳлави Нимрӯз,
Ки омад сипаҳдори гетифуруз,

Пазира шуданро биёростанд,
Ҳама кӯю барзан биперостанд.

Баромад хурӯшидани каррной,
Ҳамон санҷ бо бӯку хиндидарой.¹

1970 Ва-з он чо ба айвони Дасти Сом
Биёмад сипаҳдори чӯяндаком.

Ба наздики Рӯдоба омад писар,
Ба хидмат ниҳод аз бари хок сар.

Бибӯсид модар ду ёлу бараш,
Ҳаме офарин хонд бар пайкараш.

Сипаҳдор фарзандро дар канор
Гирифтубифармуд кардан нисор.

НОМАИ ЗОЛ БА СОМ

Ба мужда ба наздики Сом савор
Фиристод нома яли номдор.

1975 Ба нома - дарун сар ба сар неку бад²
Намудаш бар он паҳлави пурхирад.³

Фиристод бо нома ҳадя басы,
Ба назди сипаҳдор кардаш гусӣ.

Чу нома бари Сом Найрам расид,
Зи шодӣ рухаш ҳамчу⁴ гул бишкуфид.

1. ТПЗЛИ- Ҳаме шуд ба роҳ - андарун Золи Зар,
Шитобон ба дидори фаррухписар.
Таҳамтан чу рӯи сипаҳбад бидид,
Фуруд омаду офарин густарид.

2. Л-ёд кард.

3. Л-Зи кирдори он баччаи шермард.

4. Л-дили ӯ чу.

Биёрост базме чу хуррам баҳор
Зи бас шодмонӣ гави номдор.

Фиристораро хилъату ёра дод,
Зи Рустам бaсе дoстoн кaрд ёд.

1980 Набишт он гаҳе посухи нома боз
Ба наздики фарзанди гарданфароз.

Ба нома - дарун гуфт, к-«Аз наррашер
Набошад шигифтӣ, ки¹ бошад далер.

Ҳамон баччаи шери нохӯрдашир
Ситонад ҳаме мӯбаде тезвир.

Мар ўро дарорад миёни гурӯҳ,
Чу дандон барорад, шавад з-ў² сутӯҳ.

Абе он ки дидаст пистони мом,
Ба хӯи падар бозгардад тамом.

1985 Ачаб нест аз Рустами номвар,³
Ки дорад далерӣ чу Дастон-падар,⁴

Ба⁵ хангоми гурдиву кундоварӣ⁶
Ҳаме шер хоҳад аз ў ёварӣ».⁷

Чу нома ба мӯҳр андаровард гурд,
Фиристораро хонду ўро супурд.

Фиристора омад бари Золи Зар
Або хилъату номаи номвар.

Аз ў шодмон шуд дили паҳлавон,
Зи кирдори он⁸ наврасида чавон.

1. Л-чу.

2. ИЛмӯбади.

3. Л-з-он.

4. Л-номдор.

5. Л-Ки дорад падар ҳамчу Золу савор.

6. Л-Ки.

7. Л-киноварӣ.

8. Л-фаррухпаи.

1990 Чаҳон з-ӯ пуруммед шуд яксара
Зи рӯи замин то ба бурчи бара.

Кунун аз Манучеҳр гӯям суҳан,
В-аз он шоҳи пурмеҳр чӯям суҳан.

Чӣ андарз кардаш писарро, нигар,
Ба ҳангоми рафтани шаҳи додгар.¹

АНДАРЗ КАРДАНИ МАНУЧЕҲР ПИСАРАШРО

Чу соли Манучеҳр² шуд бар ду шаст,
Зи гетӣ ҳаме бори рафтани бибаст.

1995 Ситорашиносон бари ӯ шуданд,
Ҳаме з-осмон дostonҳо заданд.

Надиданд рӯзаш кашидани дароз,
Зи гетӣ ҳаме гашт боист боз.

Бидоданд з-он рӯзи талх огаҳӣ,
Ки «Тира шавад фарри шоҳаншаҳӣ.

Гаҳи рафтани омад ба дигар сарой,
Магар пеши Яздон беҳ ояд-т ҷой.

Нигар, то чӣ бояд кунун соҳтан,
Набояд, ки марг оварад тоҳтан.

2000 Ту носохта, сози рафтани кунӣ,
Танат зери гил дар нуҳуфтани кунӣ.³

Суҳан чун зи донанда бишнид шоҳ,
Ба расми дигаргун биёрост гоҳ.

Ҳама мӯбадону радонро бихонд,
Ҳама рози дил пеши эшон биронд.

1. Лб. 191, 192 нест.

2. ИЛ-Манучеҳрро сол.

3. Л-б. 2000 нест.

Бифармуд, то Нӯзар омад ба пеш,
Варо пандҳо дод з-андеша беш,

Ки «Ин тахти¹ шоҳӣ фусӯс асту бод,
Бад-ӯ ҷовидон дил набояд ниҳод.

2005 Маро бар саду бист шуд солиён,
Ба ранчу ба сахти бубастам миён.

Басе шодиву коми дил рондам,
Ба разм - андарун душманон хондам.

Ба фарри Фаридун бибастам миён,
Ба пандаш маро суд шуд ҳар зиён.

Бичустам зи Туру зи Салми сутург
Ҳамон кини Эраҷ ниёи бузург.

Чаҳон вижа кардам зи патёраҳо
Басе шаҳр кардам, басе бораҳо.²

2010 Чунонам, ки гӯй, надидам чаҳон,
Шумори гузашта шуд андар ниҳон.

Дарахте, ки талх оварад³ бору барг,
Наярзад ҳаме зиндагониш марг.

В-аз он пас, ки бурдам басе дарду ранҷ,
Супурдам туро тахти шоҳиву ганҷ.

Чунон чун Фаридун маро дода буд,
Туро додам ин тоҷи шоҳозмуд.⁴

Чунон дон, ки хурдиву бар ту гузашт,
Ба хуштар замон боз бояд-т⁵ гашт.

1. И-тоҷи.

2. Л-б. 2006, 2009 нест.

3. Л – захираш бувад.

4. Л-б. 2013 нест.

5. И-ояд-т.

2015 Нишоне, ки монад ҳаме аз ту боз,
Барояд бар он рӯзгори дароз.

Набояд, ки монад ба чуз офарин,
Ки покинажод оварад пок дин.

Нигар, то напечӣ¹ зи дини Худой,
Ки дини Худой оварад пок рой.²

Кунун нав шавад дар чаҳон доварӣ,
Чу мӯбад биёяд ба пайғамбарӣ.

Падида ояд он кас зи ховарзамин,
Нигар, то натоzi бари у ба кин.³

2020 Бад-ӯ биграв, он дини Яздон бувад,
Ниғаҳ кун зи сар, то чӣ паймон⁴ бувад.

Ту мағзор ҳаргиз раҳи эзадӣ,
Ки некӣ аз уясту ҳам з-ӯ бадӣ.

В-аз он пас зи туркон биёяд сипоҳ,
Ниҳанд аз бари тахти Эрон кулоҳ.⁵

Туро корҳои дурушт аст пеш,
Гаҳе гург бояд будан, гоҳ меш,

Газанди ту ояд зи пури Пашанг,
Зи Турон шавад корҳо бар ту танг.

2025 Бичӯй, эй писар, чун шавад доварӣ,
Зи Золу зи Сом он гаҳе ёварӣ.

В-аз ин нав дараҳте, ки аз беҳи Зол
Баромад, кунун баркашад шоҳу ёл.

1. И-натобӣ.

2. Л-б. 2017 нест.

3. Л-б. 2019 нест.

4. Л-фармон.

5. ТПЗИ - Замона шавад пур зи ошӯбу шӯр,
Чунин гашт хоҳад зад аз чарх хур.

Аз ӯ шаҳри Турон шавад пайсипар,
Ба кини ту ояд ҳамон кинавар».¹

Бигуфту фуруд омад обаш ба рӯй,
Ҳаме зор бигрифт Нӯзар бар ӯй.

Абе он ки буд ҳеч беморие,
На аз дардҳо ҳеч озорие²,

2030 Ду чашми каёнӣ ба ҳам барниҳод
Бипажмурду барзад яке сард бод.

Шуд он номвар пурҳунар шаҳрёр,
Ба гетӣ сухан монд аз ӯ ёдгор.³

НҶЗАР

Подшоҳии ӯ ҳафт сол буд

БАР ТАХТ НИШАСТАНИ НҶЗАР

Чу сӯги падар шох Нӯзар бидошт,
Зи кайҳон кулоҳи кай⁴ барфарошт.⁵

1. Л-б. 2024-2027 нест.

2. Л-б. 2029 нест.

3. ТПЗ - Яке панд гӯям туро аз нахуст,
Дил аз меҳри гетӣ бибояд-т шуст,
Ҷаҳон киштзорест борангу бӯй,
Дарав маргу умр обу мо кишти ӯй,
Чунон чун дараврост ҳамвора кишт,
Ҳама маргроем мо, хубу зишт.
Ба ҷоему ҳамвора тозон ба рох
Бад-ин ду наванда сапеду сиёх,
Чунон корвоне к-аз ин шаҳр-бар,
Бувад-шон гузар сӯи шаҳри дигар.
Яке пешу дигар зи пас монда боз,
Ба навбат расида ба манзил фароз.
Биё, то надорем дилро ба ранҷ,
Ки бо кас насозад сарои сипанҷ.
Кунун подшоҳии Нӯзар бигӯй,
К-аш аз рӯзгорон ҷӣ омад ба рӯй?

4. И-меҳӣ

5. ТПЗ - Ситорашумор ахтаронро бидид,
Яке рӯи бехтар чунон чун сазид.

Ба тахти Манучехр-бар бор дод,
Сипахро дирам доду¹ динор дод.

Бузургони Эрон бари тахти ӯй
Ниҳоданд як-як абар хок рӯй,²

Ки «Мо, шаҳрӯро, ҳама бандаем,
Дилу дида аз мехрат огандаем.»³

- 5 Бар ин-бар наёмад бaсе рӯзгор,
Ки бедодгар шуд дили⁴ шаҳрёр.

Ба гетӣ баромад зи ҳар чой ғав,
Ҷаҳонро куҳан шуд сар аз шоҳи нав,

Ки ӯ⁵ расмҳои падар дарнавашт,
Або мӯбадону радон тунд⁶ гашт.

Раҳи мардумӣ назди ӯ хор шуд,
Дилаш бандаи ганҷу динор шуд.⁷

Кадевар якояк сипоҳӣ шуданд,
Далерон пуоровози⁸ шоҳӣ шуданд.

- 10 Чу аз рӯи кишвар баромад хурӯш,
Ҷаҳоне саросар баромад ба ҷӯш.

1. Л-Бихонд анчуманрову.

2. ТПЗ - В-аз он пас ду маҳ ӯ бар он баргузошт,
Ки як рӯз бепарда даргах надошт.
Набурд ӯ ба доду диҳиш ҳеч роҳ,
Ҷама хурду хуфтан будӣ кори шоҳ*.

* «Дар «З» ин ду байт пас аз б. 4 омада, ки муносибтар ба назар меояд.

3. ИЛ-б. 4 нест.

4. ИЛ-сари; И-пас аз Б. 5 ин б. омада.
Чу бигашт аз шоҳияш ҳафт сол,
Шикаст андаромад бар он беҳамол.

5. И-Ҳамон; Л-Чу ӯ.

6. Л-тез.

7. ТПЗ- Ба деҳқони бечора сар дарниҳод,
К-аз он кишвараш рӯ ба дигар ниҳод.

8. Л-сазовори.

Битарсид бедодгар шаҳрёр,
Фиристод нома ба¹ Соми савор.

Ба Сагсори Мозандарон буд² Сом,
Нахуст аз чаҳонофарин бурд ном.

Худованди Нохиду Баҳрому Хур,
Ки ҳаст офаринандаи пилу мур.³

На душворӣ аз чиз, бартар маниш,
На осонӣ аз андак андар бавиш.

- 15 Ҳама бо тавоноии ӯ якест,
Бузург аст бисёру ё андакест.

Кунун аз худованди Хуршеду Мох
Дуруде ба чони Манучеҳршоҳ,

К-аз ӯ гашт рахшанда фаррухкулоҳ,
Ҳам аз вай ба ман инчунин пешгоҳ.⁴

Абар Соми ял бод чандон дуруд,
Ки орад ҳаме абр борон фуруд.⁵

Мар он паҳлавони чаҳондидаро,
Сарафроз гурди писандидаро

- 20 Ҳамеша дилу хуш обод бод,
Равонаш зи ҳар дард озод бод!⁶

Шиносад магар паҳлавони чаҳон
Суханҳо ҳама ошқору ниҳон,⁷

1. ИЛ-кас назди

2. Л-Набишта фиристод наздики.

3. Л-Паи аз б. 13 ин б. омада:

Худованди ақлу худованди чон,
Худованди гарданда ҳафт осмон.

4. Л-б. 17 нест.

5. И-б. 17, 18 нест.

6. Л-б. 20 нест.

7. И-б. 20, 21 нест.

Ки то шоҳ мижгон ба ҳам барниход,
Зи Соми Наримон ҳаме кард ёд.

Ҳам эдар маро пуштгармӣ бад-ӯст,
Ки ҳам паҳлавон асту ҳам шоҳдӯст.

Нигаҳбони кишвар ба хангоми шоҳ,
В-аз ӯ гашт рахшанда тахту кулоҳ.

- 25 Кунун подшоҳӣ пурошӯб гашт,
Суханҳо аз андоза андар гузашт.

Агар барнагирӣ ту он¹ гурзи кин,
Аз ин тахт пардахта монад замин.

Чу нома бари Соми Найрам расид,
Яке боди² сард аз чигар баркашид.

Ба шабгир хангоми бонги хурӯс
Зи даргоҳ бархост овои³ кӯс.

Яке лашкаре ронд аз Гургсор,
Ки дарёи сабз андар ӯ гашт хор.⁴

- 30 Чу наздики Эрон расид он сипоҳ,
Пазира шудандаш бузургон ба роҳ.

Пиёда ҳама пеши Соми далер
Бирафтанду гуфтанд ҳар гуна дер.⁵

Зи кирдори Нӯзар бигуфтанд чанд
Або номвар паҳлавони баланд.⁶

1. Л-барнагирад ҳаме.

2. И-оҳи.

3. Л-Баромад хурӯшидани ною.

4. Л-пас аз б. 29 б. омада:

Чу эрониён огаҳӣ ёфтанд.

Сӯи паҳлавон Сом биштофтанд.

5. И-б. 30, 31 нест.

6. ИЛ-б. 30 нест;

ТПЗ Зи Нӯзар ҳаме гуфт ҳар кас ба Сом,
Ки «Баргашт аз роҳи некӣ тамом.»

Зи бедодии Нӯзари тоҷвар,
Ки «Бар хира гум кард роҳи падар.¹

Чаҳон гашт вайрон зи кирдори ӯй,
Гунуда шуд он баҳти бедори ӯй.

35 Нагардад ҳаме бар раҳи бихрадӣ,
Аз ӯ дур шуд фарраи эзадӣ.

Чӣ бошад, агар Соми ял паҳлавон
Нишинад бар ин тахт равшанравон.

Чаҳон гардад обод аз баҳти ӯй,²
Мар ӯрост Эрону он тахти ӯй.³

Ҳама*⁴ банда бошему фармон кунем,
Равонро ба меҳраш гаравгон кунем.»

Бад-эшон чунин гуфт Соми савор,
Ки «Ин кай писандад зи мо кирдгор,

40 Ки чун Нӯзари аз нажоди каён
Ба тахти кай-бар камар бар миён,

Ба шоҳӣ маро тоҷ⁵ бояд бисуд,
Муҳол аст ин, кас наёрад шунуд.

Худ ин гуфт ёрад касе дар чаҳон,
Чунин заҳра дорад касе аз меҳон?

Агар духтаре аз Манучеҳршоҳ
Бар ин⁶ тахти заррин будӣ⁷ бокулоҳ,

1. И - Ки, эй паҳлавони чаҳон сар ба сар,
Нигаҳ кун, яке кори Нӯзар нигар.

2. Л-доди.

3. Л-ба бунёди.

4. М-Ҳамон.

5. Л-тахт.

6. Л-Бар он.

7. Л-шуди.

Набудӣ ба чуз¹ хок болини ман,
Бад-ӯ шод гаштӣ² ҷаҳонбини ман³

- 45 Дилаш гар зи роҳи падар гашт боз,
Бар ин барнамад замони дароз.

Ҳанӯз оҳане нест зангорх(в)ард,
Ки рахшанда душвор шояд-ш кард.

Ман он эзадӣ фарра боз оварам,
Ҷаҳонро ба меҳраш ниёз оварам,

Ки хоки⁴ Манучеҳр гоҳи ман аст,
Паи аспи Нӯзар қулоҳи ман аст.

Бигӯем бисёру пандаш диҳем,
Ба панд ахтари судмандаш диҳем.⁵

- 50 Шумо з-ин гузашта пушаймон шавед,
Ба наввӣ дигар бозпаймон шавед.

Гар омурзиш аз⁶ кирдгори сипеҳр
Наёбеду аз Нӯзари шоҳ меҳр.

Бад-ин гетӣ андар бувад хашми шоҳ,
Ба баргаштан оташ бувад ҷойгоҳ.»

Бузургон зи гуфта пушаймон шуданд,
Ба наввӣ дигар⁷ бозпаймон шуданд.

Ба фарруҳ паи номвар паҳлавон,^{*8}
Ҷаҳон шуд ба наввӣ саросар ҷавон.⁹

1. Л-ба пешаш будӣ.

2. Л-в-аз ӯ шод гашта.

3. Л - Набудӣ ба чуз бандагӣ пешаам,
Зи шоҳӣ набудӣ худ андешаам.

4. И-чоӣ.

5. Л-б. 48, 49 нест; И-б. 49 нест.

6. ИЛ-К-аз омурзиши

7. Л-Яко-як зи ҳар.

8. М-пахлавони ҷаҳон.

9. Л-пас аз б. 54 ин б. омада:

Чу омад ба даргоҳ Сомӣ савор,
Пазира шудаш Нӯзари шаҳрёр.

55 Чу Сом андаромад ба наздики шох,
Замин бӯс дод аз бари тахтгоҳ.

Сабук Нӯзар аз тахт омад фароз,
Сипаҳбад дар оғӯш бигрифт боз.

Аз он пас бари хеш биншохташ,
Бипурсиду бисёр бинвохташ.¹

1. ТПЗ-

Биёварду бар тахти хешаш нишонд,
Басе офарини каёнӣ бихонд,
Сухан кард Нӯзар бар ӯ ошкор,
Ки лашкар чӣ карданду чун буд кор,
Ҷаҳонпахлавон гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Ҳамеша ҷаҳонро ба шодӣ гузор.
Агар шох озурда гашт аз сипоҳ,
Бубахшой, ҳарчандашон буд гуноҳ.»
Сипаҳбуд бад-ӯ гуфт, к-«Эй шаҳрёр,
Туй аз Фаридун яке ёдгор,
Чунон бош дар подшоҳиву дод,
Ки ҳар кас ба некӣ кунад аз ту ёд.
Чунон дон, ки ҳар к-ӯ ҷаҳонро шинохт,
Дар ӯ ҷои ором будан насохт.
Ҳар он кас, ки дил бандад андар ҷаҳон,
Хушивор хонандаш аз аблаҳон.
Фароз оварад ганҷу ҳам хоста,
Муродаш ҳама гардад ораста.
Надонӣ шабехун ба сар бар-ш марг
Кунад, бар сараш барниҳад тари тарг.
Зи тахташ сӯи тираҳок оварад,
Сару тоҷаш андар мағок оварад.
Бимонад дилаш бастаи ин сарой,
Хиромаш наёбад ба назди Худой,
Равонаш бимонад дар он тирагӣ.
Ҳама сол ҷонаш пур аз хирагӣ.
Хирадманд ранҷ андар он кай барад,
Ки бигзорад он ҷою худ бигзарад.
Бари марг дарвешу сар тоҷзар,
Яке буд хоҳад дар ин раҳгузар.
Чунон бош андар сипанҷӣ сарой,
Ки ранча набошӣ ба назди Худой.
Фаридун шуду з-ӯ раҳи дин бимонд
Ба Заҳхоки бадбахт нафрин бимонд».
Чунон гуфт Нӯзар, ки «Эй номдор,
Ба гуфтори ту биспарам рӯзгор.
Пушаймонам аз кардаи хештан,
Аз ин пас навозиш кунам ман ба тан.

Ба дарғаҳ яке базмғаҳ сохтанд,
Яке хафта бо руду май бохтанд.¹

Ба пӯзиш ҳама пеши Нӯзар шуданд,
Саросар ба оини кехтар шуданд.²

Барафрӯхт Нӯзар зи тахти меҳӣ,
Нишаст андар ором бо фарраҳӣ.³

Чаҳонпахлавон пеши ӯ-бар ба пой,
Ба дастурии бозгаштан ба чой.⁴

Ба Нӯзар дари пандҳоро кушод,
Суханҳои некӯ бад-ӯ кард ёд.

Зи фаррух Фаридуну Ҳушангшоҳ
Ҳамон аз Манучеҳр-зебои гоҳ,

65 Ки гетӣ⁵ ба доду диҳиш доштанд,
Ба бедод-бар чашм нагмоштанд.

Дили ӯ зи кажжӣ ба чой⁶ оварид,
Чунон кард Нӯзар, ки ӯ рой дид.

Дили меҳгаронро бад-ӯ гарм⁷ кард,
Ҳама доду бедоду⁸ озарм кард.

Чу гуфта шуд ин гуфтаниҳо⁹ ҳама
Ба гарданкашону ба шоҳи рама,¹⁰

1. Л-б. 55-58 нест.

2. Л-Ба чону ба дил вежа кехтар шуданд.

3. Л-б. 60 нест; И-б. 54-58, 60 нест.

4. Л-пас аз б. 61 ин б. омада:

Баромад бар ин рӯзу хӯрданд май,

Ба шодиву ромиш ниҳоданд пай.

Бибуданд бо разму ромиш се рӯз,

Чахорум чу бифрӯхт гетифуруз.

5. Л-кайҳон.

6. Л-ба роҳ.

7. Л-нарм.

8. Л-бунёд.

9. Л-буданиҳо.

10. И-б. 61-68 нест.

Бурун рафт бо хилъати нӯзарӣ,
Чи бо тоҷу бо тахту ангуштарӣ.

70 Гуломону аспони зарринситом,
Пур аз гавҳари сурх заррин ду чом,

Бишуд Соми ял сӯи Мозандарон,
Набуд дашт пайдо карон то карон.¹

Бар ин низ бигзашт чанде сипехр,
На бо Нӯзар ором² будаш, на мехр.³

ОГОҲ ШУДАНИ ПАШАНГ АЗ МАРГИ МАНУЧЕХР

Пас он гаҳ⁴ зи марги Манучехршоҳ
Бишуд огаҳӣ то ба Туронсипоҳ.

В-аз он рафтани⁵ кори Нӯзар ҳамон
Якояк бигуфтанд бо бадгумон.

75 Чу бишнид солори Турон-Пашанг,
Чунон хост, к-ояд ба Эрон ба чанг.

Басе ёд кард аз падар-Зодшам,
Ҳам аз Тур барзад яке тез дам.

Зи гоҳи Манучехру аз лашкараш,
Зи гурдону солору аз кишвараш.

Ҳама номдорони кишвар-шро
Бихонду бузургони лашкар-шро,

Чу Ағриру⁶ Гарсивазу Бормон,
Чу Гулбоди чангӣ, ҳижабри жиён

1. ИЛ-б. 71 нест.

2. Л-озарм.

3. ТПЗЛ - Чу бигзашт аз шоҳияш* хафт сол,
Шикаст андаромад бад-он беҳамол.

* Л-Шоҳиш бор. ** Л-ба фарруххамол.

4. Л-В-аз он пас.

5. ИЛ-Зи норафтани.

6. ИЛ-Арзосп.

- 80 Сипаҳбад-ш чун Висаи тезчанг,
Ки солор буд бар сипохи Пашанг.
- Ҷаҳонпахлавон пураш Афросиёб
Бихондаш ба наздику омад шитоб.¹
- Сухан ронд аз Туру аз Салму гуфт,
Ки «Кин зери доман нашоюд нухуфт.
- Сареро кучо мағз чӯшида нест,
Бад ӯ бар чунон кор пӯшида нест.
- Ки бо мо чӣ карданд эрониён,
Бадиро бибастанд яксар миён.²
- 85 Кунун рӯзи тезиву³ кин чустан аст,
Рух аз хуни дида гаҳи шустан аст.
- Чӣ гӯед акнун, чӣ посух диҳед?
Яке рои фаррух бад-ин барниҳед.»⁴
- Зи гуфти падар мағзи Афросиёб
Бичӯшиду омад сараш пуршитоб.⁵
- Ба пеши падар шуд кушодазабон,
Дил оганда аз кин, камар бар миён,
- Ки «Шоистаи чанги шерон манам,
Ҷамоварди солори Эрон манам.
- 90 Агар Зодшам тег бардоштӣ,
Ҷаҳонро⁶ чунин хор нагзоштӣ.
- Миён ар бубастӣ ба киноварӣ,
Ба Эрон бикардӣ ҳаме сарварӣ.⁷

1. Л-б. 81 нест.

2. ТПЗ - Бихоҳам кунун кини Тури бузург,
Ҷамон шоҳи озода Салми сутург.

3. И-чанг асту.

4. ИЛ-б. 86 нест.

5. ИЛ-Баромад зи орому аз хӯрду хоб.

6. ИЛ-Ҷаҳоне.

7. Л-накардӣ касе доварӣ; И-накардӣ магар.

Кунун ҳарчӣ монида буд аз ниё,
Зи кин чустану чангу аз кимиё,

Кушодан-ш бар теги тези ман аст,
Гаҳи шӯришу растахези ман аст».

Ба мағзи Пашанг андаромад шитоб,
Чу дид он сахӣ қадди Афросиёб.

Бару бозуи шеру ҳам зӯри пил
В-аз ӯ соя афканда бар чанд мил.

Забонаш ба кирдори бурранда теғ,
Чу дарё дилу каф чу боранда меғ.

Бифармуд, то баркашад теги чанг,
Ба Эрон шавад бо сипоҳи Пашанг.

Сипаҳбад чу шоиста бинад писар,
Сазад, гар барорад ба хуршед сар.

Пас аз марг бошад мар ӯро ба ҷой,
Ҳама номи ӯро бидорад ба пой.¹

100 Зи пеши Пашанг омад Афросиёб,
Диле пур зи кина, саре пуршитоб.

Дари ганчи огандаро боз кард,
Сипаҳро ба бахшиш ҳама соз кард.²

Чу шуд сохта кори чангозмой,
Ба кох омад Ағрираси раҳнамой.

Ба пеши падар шуд пурандеша дил,
Ки андеша дорад ҳама пеша дил.

Чунин гуфт, к-«Эй кордида³ падар,
Зи туркон ба мардӣ бароварда сар,

1. ТПЗ - Чу ин гуфт, лашкар зи кишвар бихост,
Сипоҳе зи номоварон кард рост.

2. Л-б. 100, 101 нест.

3. И-Бад-ӯ гуфт, к-«Эй рӯздида.

105 Манучеҳр аз Эрон агар кам шудааст,
Сипахро саре¹ Соми Найрам шудааст.

Чу Кашводу² чун Қорани размзан
Љуз ин номдорони он анчуман.³

Ту донӣ, ки бар Салму Тури сутург
Љӣ омад аз он теғзан пилгург.

Ниё Зодшам шоҳи туронсипох,
Ки таркаш ҳаме суд бар чарху моҳ.

Аз ин дар сухан ҳеч гуна наронд,
Ба ором-бар номаи кин нахонд.

110 Агар мо нашӯрем, бехтар бувад,
К-аз ин шӯриш ошӯби кишвар бувад.»

Чунин дод посух писарро Пашанг,
Ки «Афросиёб он диловар наҳанг

Яке наррашер аст рӯзи шикор,
Яке пили чангӣ гаҳи корзор.

Набера, ки кини ниёро начуст,
Сазад, гар нахонӣ нажодаш дуруст.

Туро низ бо ӯ бибояд шудан,
Ба ҳар бешу кам рои фаррух задан.

115 Чу аз домани абр чин кам шавад,
Биёбон зи борон пур аз нам шавад.

Чарогоҳи аспон шавад кӯху дашт,
Гиёҳо зи ёли ялон баргузашт.

Чаҳон сабз гардад саросар зи хед,⁴
Ба ҳомун саропарда бояд кашед.

1. Л-Паноҳи сипаҳ.

2. ИЛ-Гаршосп.

3. И – Чунин номдорони лашкаршикан.

4. И-чу бед.

Дили шод бар сабзаву гул баред,
Сипахро хама сӯи Омул баред.

Дехистон бикӯбед дар¹ зери наъл,
Битозеду² аз хун кунед об лаъл.

120 Манучеҳр аз он чойгаҳ чангчӯй
Ба кина сӯи Тур бинҳод рӯй.

Аз он чо сипоҳе чу абри сиёҳ
Биёмад бари мо бад-ин размгоҳ.

Шумо низ бояд, ки ҳам з-ин нишон
Бароред гард аз сари саркашон.

Сипахро аз ӯ буд дар Эрон паноҳ,
Бад-ӯ гашт ораста тахту гоҳ.

Аз Эрон чу ӯ кам шуд, акнун чӣ бок,
Наярзанд онон яке³ мушти хок.

125 Зи Нӯзар маро дар дил андеша нест,
Ки Нӯзар чавон асту пурпеша нест.⁴

Бикӯшед бо Қорани размзан,
Дигар гурд Гаршосп аз он анчуман.

Магар даст ёбед бар дашти кин
Бар ин ду сарафрози Эронзамин.

Равони ниёкони мо х(в) аш кунед,
Дили бадсиголон пуроташ кунед».

Чунин гуфт бо номвар чангчӯй,
Ки «Ман хун зи кин андарорам ба чӯй.»

1. Л-Гургон хама.
2. Л-Бикӯбеду.
3. Л-ба як.
4. Л-б. 121-125 нест.

**ОМАДАНИ АФРОСИЁБ БА
ЭРОНЗАМИН**

130 Чу дашт аз гиё гашт чун парниён,
Бубастанд гурдони Турон миён.¹

Сипоҳе баромад зи туркону Чин,
Ҳамон гурздорони Ховарзамин,²

Ки онро³ миёну карона набуд,
Ҳамон бахти Нӯзар чавона набуд.

Чу лашкар ба наздики Чайхун расид,
Хабар назди пури Фаридун⁴ расид.⁵

Сипоҳу чаҳондор берун шуданд,
Зи хоки хумоюн ба хомун шуданд.⁶

135 Ба роҳи деҳистон ниҳоданд рӯй,
Сипаҳдорашон Қорани размчӯй,

Шаҳаншоҳ Нӯзар паси пушти ӯй,
Қаҳоне саросар пур аз гуфтугӯй.

Чу лашкар ба назди деҳистон расид,
Чунон шуд,⁷ ки хуршед шуд нопадид.

Саропардаи Нӯзари шаҳрёр
Кашиданд бар дашт пеши ҳисор.

1. ТПЗ- Дигар рӯз чун бардамид офтоб,
Ки мардони кин андаромад шитоб.
Заданд аз бари пил рӯина кӯс,
Қаҳон шуд зи гарди сипаҳ обнӯс.

2. Л-Ҳам аз гурздорони Эронзамин.

3. Л-Сипаҳро.

4. Л-шоҳи хумоюн.

5. ТПЗ - Чу Нӯзар хабар ёфт аз кинахоҳ,
Бихонд аз ҳама подшоҳӣ сипоҳ.
Бизад кӯсу лашкар ба хомун кашид,
Сипаҳро ҳама сӯи Чайхун кашид.

6. Л-б. 134 нест.

7. Л-буд.

Чу¹ андар дехистон биёрост² чанг,
Бар ин барнаёмад фаровон диранг,

140 Ки Афросиёб андар Эронзамин³
Ду солор кард аз далерон⁴ гузин.

Шамососу дигар Хазарвони гурд,
Зи лашкар саворон бад-эшон супурд.

Зи чанговарон мард чун сӣ ҳазор
Бирафтанд шоистаи корзор.

Сӯи Зобулистон ниҳоданд рӯй,
Зи кина ба Дастон ниҳоданд рӯй.

Хабар шуд, ки Соми Наримон бимурд,
Ҳама дахма созад варо Золи гурд.

145 Аз он сахт шодон шуд Афросиёб,
Бидид он ки бахт андаромад зи хоб.

Биёмад чу пеши дехистон расид,
Баробар саропардае баркашид.⁵

Сипахро кӣ донист кардан шумор,
Ту шав, чорсад бор⁶ бишмар ҳазор.

Бичӯшид, гуфтӣ, ҳама реғу шах,
Саросар биёбон чу мӯру малах.

Або шоҳ Нӯзар саду чил ҳазор,
Ҳамоно, ки буданд чангӣ савор.

150 Ба лашкар ниғаҳ кард Афросиёб,
Ҳаюне барафканд хангоми хоб.

1. Л-худ.

2. Л-баророст.

3. ИЛ-Эронзамин.

4. Л-Ду солори гурд аз бузургон.

5. ТПЗ - Чунон шуд зи гарди саворон чаҳон,
Ки хуршед, гуфтӣ, шуд андар ниҳон.

6. Л-Ту се бор сад бор.

Яке нома бинвишт назди Пашанг,
Ки чустем некиву¹ омад ба чанг.

Ҳама лашкари Нӯзар ар бишмарем,
Шикоранд яксар, қучо бишкарем.

Дигар Сом рафт аз паси шаҳрёр,
Ҳамоно наёяд бад-ин корзор.

Маро бим аз ӯ буд ба Эронзамин,
Чу ӯ шуд, зи Эрон бихоҳем кин.²

155 Сутудон ҳаме созадаш Золу Зар,
Надорад ҳаме чангро пову пар.

Ҳамоно Шамосос дар Нимрӯз
Нишастаст бо тоҷи гетифурӯз.

Ба ҳар кор ҳангом чустан накӯст,
Задан рой бо марди хушёр, дӯст,

Чу кохил шавад мард ҳангоми кор,
Аз ӯ пас наёбад чунон рӯзгор.

Ҳаюни таковар баровард пар,
Бишуд назди³ солори хуршедфар.⁴

РАЗМИ БОРМОН ВА ҚУБОД ВА КУШТА ШУДАНИ ҚУБОД

160 Сапеда чу аз кӯҳ сар баркашид,
Талоя ба пеши деҳистон расид.

Миёни ду лашкар ду фарсанг буд,
Ҳама созу ороиши чанг буд.

Яке турк буд, номи ӯ Бормон,
Ҳама хуфтаро гуфт, бедор мон.

1. Л-гетию.

2. Л-б. 154 нест.

3. И-Ба наздики.

4. Л-солори Турон хабар.

Биёмад, сипахро хама бингарид,
Саропардаи шох Нӯзар бидид.

Бишуд назди солори туронсипох,
Нишон дод аз он лашкару боргоҳ.

165 В-аз он пас ба солори бедор¹ гуфт,
Ки «Моро хунар чанд бояд нухуфт?!

Ба дастурии шох ман шервор
Бичӯям аз он анчуман корзор.

Бубинанд пайдо зи ман дастбурд,
Чуз аз ман ба гетӣ надонанд² гурд.»

Чунин гуфт Ағрираси хушманд,
Ки «Гар Бормонро расад з-ин газанд,

Дили марзбонон³ шикаста шавад,
Бар ин анчуман кор баста шавад.

170 Яке марди беном бояд гузид,
Ки ангушту лабро⁴ набояд газид».

Пурожанг шуд рӯи пури Пашанг,
Зи гуфтори Ағрирас омад-ш нанг.⁵

Ба рӯи диҷам гуфт бо Бормон,
«Ту чавшан бипӯшу ба зех кун камон!

Ту бошӣ бар он анчуман сарафроз,
Ба ангушту дандон наёяд ниёз».

Бишуд Бормон то ба дашти набард,
Сӯи Қорани Кова овоз кард,

1. Л-хушёр; И-биёмад ба солор.
2. ИЛ-касери нахонанд.
3. Л-номдорон; И-марзбон з-ӯ.
4. ИЛ-ангуши аз он пас.
5. И-омадаш танг; И-омад ба танг.

- 175 К-«Аз ин лашкари Нӯзари номдор
Кӣ дорӣ, ки бо ман кунад корзор?»
- Нигаҳ кард Қоран ба мардони мард
Аз он анчуман, то ки чӯяд набард,
- Кас аз номдорон-ш посух надод,
Магар пиргашта диловар Кубод.
- Дижам гашт солори бисёрхуш,
Зи гуфти бародар баромад ба чӯш.
- Зи хашмаш сиришк андаромад ба чашм,
Аз он лашкари гашн буд ҷои хашм.
- 180 Зи чандон ҷавон мардumi чангчӯй
Яке пир дорад сӯи чанг рӯй.
- Дили Қоран озурда гашт аз Кубод,
Миёни далерон забон баркушод,
- Ки «Соли ту акнун ба ҷое расид,
Ки аз чанг дастат бибояд кашид.
- Яке марди осуда чун Бормон,
Ҷавоне¹ кушодадилу шодмон.
- Саворе ки дорад дили шери нар,
Ҳама барфарозад ба хуршед сар.
- 185 Туй моявар кадхудои сипоҳ,
Ҳама бар ту гардад ҳама рои шоҳ.
- Ба хун гар шавад лаъл мӯи² сапед,
Шаванд ин далерони мо³ ноумед.⁴

1. Л-Ҷавону.

2. Л-риши.

3. Л-далерон ҳама.

4. ТПЗИЛ -Шикаст андарояд бад-ин размгоҳ,
Пур аз дард гардад дили некхоҳ.

Нигаҳ кун, ки бо Қорани размзан
Бародар чӣ гуфт¹ андар он анчуман».

Чунон дод посух мар ўро Кубод,
Ки «Ин чархи гардон маро дод дод.

Бидон, эй бародар, ки тан маргрост,
Сари номвар² судани таргрост.

190 Зи гоҳи хучаста Манучеҳр боз
Бад-ин рӯз будам дил андар гудоз.

Касе зинда бар осмон нагзарад,
Шикор асту маргаш ҳаме бишкарад.

Якero барояд зи шамшер хуш
Бад-он гаҳ ки ояд ду лашкар ба чӯш.

Сараш найзаву теги буррандарост,
Танаш каргасу шери даррандарост.

Якero ба бистар сар ояд замон,
Ҳаме рафт бояд сабук бар карон.³

195 Агар ман шавам⁴ з-ин чаҳони фарох,
Бародар ба ҷой аст бо бурзу шох.

Яке даҳмаи хусравонӣ кунед,
Пас аз рафтнам мехрубонӣ кунед.

Сарамро ба кофуру мушку гулоб,
Танамро бад-он ҷои ҷовидҳоб

Супоред морову сокин шавед,
Ба Яздони додор эмин шавед».

Бигуфт ину бигрифт найза ба даст
Ба овардгах рафт чун пили маст.

1. Л-Чӣ гӯяд Кубод.

2. Л-размзан.

3. Л-аз ин бегумон; И-б. 194 нест.

4. ИЛ-равам.

200 Чунин гуфт бо размзан Бормон,
Ки «Овард пешам саратро замон.¹

Бибоист мондан, ки худ рӯзгор
Ҳаме кард бо қони ту корзор.»

Чунин гуфт мар Бормонро Кубод,
Ки «Якчанд гардун маро дод дод.

Ба қое тавон мурд, к-ояд замон,
Биёяд замон безамон як замон».

Бигуфту барангехт шабдезро,
Надод орамидан дили тезро.

205 Зи шабгир то соя афканд² хур,
Ҳаме ин бар он, он бар ин кард зӯр.

Ба фарҷом пирӯз шуд Бормон,
Ба майдони ҷанг андаромад дамон.

Яке хишт зад бар суринаи Кубод,
Ки банди камаргоҳи ӯ баркушод.

Зи асп андаромад нагунсорсар,
Шуд он шердил пири солорфар.

Бишуд³ Бормон назди Афросиёб,
Шукуфта ду рухсора бо чоҳу об.

210 Яке хилъаташ дод, к-андар чаҳон
Кас аз кехтарон он надид⁴ аз меҳон.⁵

Чу ӯ кушта шуд, Қорани размҷӯй
Сипахро биёварду бинҳод рӯй.

1. И-б. 200 нест.

2. Л-густурд.

3. Л-Чу шуд.

4. Л-Настуд он.

5. ТПЗ - Ки лашкар бад-ӯ хира шуд сарбасар,
Бад-он тавқу ёра, ба заррин камар,
Або гӯшвору кулоҳи шаҳон
Кас аз кехтарон насад он аз меҳон.

Ду лашкар ба сони ду дарёи Чин,
Ту гуфтӣ, ки шуд чунб-чунбон замин.¹

Биёмад дамон Қорани размзан,
В-аз он сӯй Гарсевази пилтан,²

Зи овози аспону гарди сипоҳ
На хуршед пайдо, на тобанда³ мох.

215 Дурахшидани теги алмосгун,
Синонҳои⁴ оҳордода ба хун.

Ба гирд - андарун ҳамчу парри уқоб,
Ки шангарф борад бар он офтоб.

Пур аз нолаи кӯс шуд мағзи меғ,
Пур аз оби шангарф шуд чони теғ.

Ба ҳар сӯ, ки Қоран барафканд асп,
Ҳама тофт оҳан чу Озаргушасп.

Ту гуфтӣ, ки алмос марҷон фишонд,
Чӣ марҷон, ки дар кин ҳаме чон фишонд.

220 Зи Қоран чу Афросиёб он бидид,
Бизад аспу лашкар сӯи ӯ кашид.

Яке разм то шаб баромад зи кӯх,
Бикарданду н-омад дил аз кин сутӯх.⁵

1. б. 212 нест

2. ТПЗИЛ- Сарафроз* Гаршевази размчӯй,
Або лашкари гашн бинҳод рӯй.

*Л-В-аз он сӯй.

3. Л-тобид равшан, на.

4. Л-Шуда лаълу.

5. ТПЗ- Чу хуршед дар чомаи нилгун
Нихон шуд, чу зангӣ шаб омад бурун,
Чаҳон гашт чун чеҳраи Аҳриман,
Кушода сияҳмори гардун дахан.
Чу шаб тира шуд, Қорани размхох
Раҳо шуд зи солори туронсипоҳ.
Қудо гашт лашкар чу аз як дигар,
Саросема рафтанд пурхун чигар.

Чу шаб тира шуд, Қорани размхох
Биёвард пеши дехистон сипоҳ.

Бари Нӯзар омад ба пардасарой,
Зи хуни бародар шуда дил зи чой.

Варо дид Нӯзар, фурӯ рехт об,
Аз он миҷжаи сер нохурда хоб.

- 225 Чунин гуфт, к-«Аз марги Соми савор
Надидам равонро чунин сӯгвор.

Чу хуршед бодо равони Қубод,
Туро з-ин чаҳон ҷовидон баҳра бод!

Чаҳонро чунин аст оину сон,
Яке рӯз шодиву дигар ғамон.

Ба парвардан аз маргамон¹ чора нест,
Заминро ба ҷуз гӯр гаҳвора нест».

Чунин гуфт Қоран, ки «То зодаам,
Тани пурхунар маргро додаам.

- 230 Фаридун ниҳод ин кулаҳ бар сарам,
Ки бар кини Эраҷ замин биспарам.

Ҳанӯз он камарбанд накшодаам,
Ҳамон теғи фӯлод нанҳодаам.²

Бародар шуд, он марди ҳангу хирад,
Саранҷоми ман ҳам бар ин бигзарад.

Анӯша бизӣ ту, ки имрӯз чанг
Ба танг³ андаровард пури Пашанг.

Зи туронсипаҳ кушта буд бешумор,
Зи гурдони Эрон чу панҷаҳ хазор.

1. И-марг худ.
2. Л-б. 230, 231 нест.
3. Л-чанг.

Чу аз лашкараш гашт лахте табох,
Аз осудагон хонд¹ чанде сипоҳ.

235 Маро дид бо гурзаи говрӯй,
Биёмад ба наздики ман чангчӯй.²

Ба рӯяш бад-он гуна андар шудам,
Ки бо дидагонаш баробар шудам.

Яке қодувӣ сохт бо ман ба чанг,
Ки бар чашми равшан намонд обу ранг.

Шаб омад чаҳон сар ба сар тира гашт,
Маро бозу аз кӯфтан³ хира гашт.

Ту гуфтӣ, замона сар омад ҳаме,
Ҳаво зери абр⁴ андаромад ҳаме.

240 Бибоист баргаштан аз размгоҳ,
Ки монда⁵ сипаҳ буду шаб шуд сиёҳ.⁶

РАЗМИ АФРОСИЁБ БО НҶЗАР ДИГАР БОР

Рада баркашиданд Эрониён,
Чунон чун бувад сози чанги каён.⁷

Бигуррид кӯсу бинолид ной,
Ту гуфтӣ, замин андаромад зи чой.⁸

1. ИЛ-хост.

2. Л-кинаҷӯй.

3. Л-хештан.

4. Л-хок.

5. Л-гарди.

6. Ил-пас аз б. 240 ин б. омада:

Баросуд пас лашкар аз ҳар ду сӯй,
Бирафтанд рӯзи дувум чангчӯй.

*Л-шаб; Л-дигар.

7. ТПЗ- Чу шаб парниёни сияҳ кард чок,
Мунаввар шуд аз партави хур хок.
Шаҳи анҷум аз пардаи лочвард.
Яке шӯъла ангеҳт аз зарри зард.

8. ИЛ-б. 243 нест.

Чу Афросиёб он сипахро бидид,
Биёмад баробар,¹ сафе баркашид.

- 245 Чунон шуд зи гарди саворон ҷаҳон,
Ки хуршед, гуфтӣ, шуд андар ниҳон.

Деходех баромад зи ҳарду гурӯҳ,
Биёбон набуд ҳеч пайдо зи кӯҳ.

Аз он сон сипаҳ дар ҳам овехтанд,²
Чу рӯди равон хун ҳаме рехтанд.

Ба ҳар сӯ, ки Қоран шудӣ размхох,
Фурӯ рехтӣ хун дар он размгоҳ,

Кучо хун шудӣ гурд Афросиёб,
Ҳама хун шудӣ дашт чун рӯди об.

- 250 Саранҷом Нӯзар зи қалби сипоҳ
Биёмад ба наздики ӯ кинахоҳ.³

Чунон найза бар найза андохтанд,
Синон як ба дигар барафрохтанд,⁴

Ки бар ҳам напечад аз он гуна мор,
Ҷаҳонро набуд инчунин ёдгор.⁵

Чунон то шаби тира омад ба танг,
Бар ӯ чира шуд дасти пури Пашанг.

Аз эрониён⁶ бештар хаста шуд,
В-аз он рӯй пайкор пайваста шуд.

- 255 Ба бечорагӣ рӯй баргоштанд,
Ба ҳомун саропарда бигзоштанд.

1. Л-Бизад нои рӯину.

2. Л-Бар он сон сипаҳ бар ҳам омехтанд; И-Бад-он сон, ки ҳарду даромехтанд.

3. ИЛ-размхоҳ.

4. Л-Ки аз якдигар боз нашнохтанд; И-баромехтанд.

5. ИЛ-Шаҳонро чунин кай бувад корзор.

6. Л-Эронсипаҳ.

Дили Нӯзар аз ғам пур аз дард шуд,¹
Ки тоҷаш зи ахтар пур аз гард шуд.²

Чу аз дашт биншаст овои кӯс,
Бифармуд, то пеши ӯ рафт Тӯс.

Бишуд Тусу Густаҳм ҳар ду³ ба ҳам,
Лабон пур зи боду равон пур зи ғам.

Бигуфт он ки дар дил маро дард чист,
Ҳама гуфт чандеву чанде гирифт.

260 Аз андарзи⁴ фарруҳ падар ёд кард,
Пур аз хун чигар, лаб пур аз бод кард,

Кучо гуфта будаш, ки аз Турку Чин
Сипоҳе биёяд ба Эронзамин.

Аз эшон туро дил шавад дардманд,
Басе бар сипоҳи ту ояд газанд.

Зи гуфтори шоҳ омад акнун нишон,
Фароз омад он рӯзи гарданкашон.

Ки аз номаи номдорон бихонд,⁵
Ки чандин сипаҳ кас зи туркон биронд.⁶

265 Шуморо сӯи Порс бояд шудан,
Шабистон биёвардану омадан,

В-аз он чо кашидан сӯи Зовкӯх,⁷
Бар он кӯҳи Албурз бурдан гурӯҳ.

1. ИЛ-буд.

2. ИЛИМ-буд.

3. Л-бо ӯ.

4. Л – Зи эдар зи.

5. Л-Кас аз номаи шаҳрёрон нахонд.

6. Л-наронд.

7. И-Зовакӯх; Л-Ромакӯх.

Кунун сӯи¹ роҳи Сипоҳон шавед,
В-аз ин лашкари хеш² пинҳон равед.³

Зи кори шумо дилшикаста шаванд,
Бар ин хастагӣ низ хаста шаванд.

Зи тухми Фаридун магар як-ду тан
Барад ҷон аз ин бешумор анҷуман.

270 Надонам, ки дидор бошад ҷуз ин,
Як имшаб бикӯшем дасти пасин.

Шабу рӯз доред корогаҳон,
Бичӯед хушёр кори ҷаҳон.

Аз ин лашкар ар бад диҳанд⁴ огаҳӣ,
Ки тира шуд⁵ ин фарри шоҳаншаҳӣ,

Шумо дил мадоред бас мустаманд,
Ки то буд, чунин буд ҷархи баланд.

Якero ба хок андарорад⁶ замон,
Яке бо қулоҳи кай⁷ шодмон.

275 Тани қушта бо мурда яксон шавад,
Тапад як замон, пас таносон⁸ шавад.⁹

Гирифт он ду фарзандро дар қанор,
Фуру рехт хун¹⁰ аз мижа шаҳрёр.

1. Л-Аз эдар зи.

2. Л-гашн.

3. Л-пас аз б. 267 омада:

Набойд, ки ояд шуморо газанд
Аз ин бадқуниш ҷодуи бадписанд.
Ҷу гаштанд огоҳ эронӣён,
Аз ин пас бибандед кинро миён.

4. И-Агар лашкар аз бад диҳад.

5. ИЛ-Шавад тира.

6. Л-чанг андарояд.

7. Л-омехӣ.

8. Л-боз осон.

9. ТПЗИ - Бидодаш аз он пандҳо чун сазид,
Пас он дасти шоҳона берун кашид.

10. ИЛ-об.

Бишуд Тусу Густаҳму Нӯзар бимонд,¹
Дили дардмандаш ба ғам дарнишонд.²

ЧАНГИ НҶЗАР БО АФРОСИЁБ БОРИ СЕВУМ

Аз он пас биёсуд лашкар ду рӯз,
Се дигар чу бифрӯхт гетифуруз,

Набуд шоҳро рӯзгори диранг,³
Ба бечорагӣ кард боист чанг.⁴

280 Або лашкари Нӯзар Афросиёб
Чу дарёи ҷӯшон баровард тоб.

Хурӯшидан омад зи пардасарой⁵
Або⁶ нолаи бӯку ҳиндидарой.

Табира баромад зи даргоҳи шоҳ,
Ниҳоданд бар сар зи оҳан кулоҳ.

Ба пардасарои рад Афросиёб
Касеро сар андарнаёмад ба хоб.⁷

Ҳама шаб ҳаме лашкар оростанд,
Ҳамон теғу жӯпин биперостанд.⁸

285 Замин кӯҳ то кӯҳ чавшанварон,
Бирафтанд бо гурзҳои гарон.

На буд кӯҳ пайдо, на реғу⁹ на шах,
Зи дарё ба дарё кашиданд нах.

1. ИЛ-ба ҳам.

2. Л-Ду рухсора пуробу дил пур зи ғам; И-Рухон-шон пуробу равон-шон диҷам.

3. Л-набард.

4. Л-чанг боист кард.

5. Л-харду сарой.

6. Л-Ҳамон.

7. И-б. 281-283 нест.

8. Л-Ҳама шоғу кӯпол перостанд

9. И-руд.

Биёрост Қоран ба қалб - андарун,
Ки бо шоҳ бошад сипахро сутун.

Чапи шоҳ гурди Талимон бихост,
Чу Шопури Настӯх бар дасти рост.¹

Зи шабгир, то хур зи гунбад² бигашт,
На буд кӯх пайдо, на хомун, на дашт.

290 Дили теғ, гуфтӣ, биболад ҳаме,
Замин зери аспон бинолад ҳаме.

Чу шуд найзаҳо бар замин соядор,
Шикаст андаромад сӯи шаҳрёр.³

Чу омад ба бахт - андарун тирагӣ,
Гирифтанд туркон бар он⁴ чирагӣ.

Бар он сӯ, ки Шопури Настӯх буд,
Пароканда шуд, ҳарчӣ анбӯх буд.

Ҳаме буд Шопур, то кушта шуд,
Сари бахти эрониён гашта шуд.⁵

295 Басе номдорони эронсипох,
Чи кушта, чи хаста абар размгоҳ.

Чу шоҳу чу Қоран чунон дид кор,
Ки ахтар набуд ёр дар корзор.⁶

1. ТПЗ - В-аз он рӯй Афросиёби далер
Баророст лашкар ба монанди шер.
Чапи лашкараш Бормон ҳамчу бод,
Ба шаст - андарун чӯби оҳан ниҳод.
Сӯи рост Гарсевази пилтан
Биистод чун кӯх бо кӯҳтан.
Чу ҳар ду сипаҳ саф кашиданд рост,
Хурӯшидани нои рӯин бихост.

2. Л-гардун.

3. И-мойдор; Л-омад андар сари мойдор.

4. Л-ҳаме.

5. Л-пас аз б. 294 ин б. омада;

В-аз он сӯ кучо буд Талимони гурд,

Намонданд зинда бузургону хурд.

6. Ил-б. 295, 296 нест.

Аз анбӯҳи туркони пархошчӯй
Ба сӯи деҳистон ниҳоданд рӯй.

Деҳистон гирифтанд яксар¹ ҳисор,
На бисёр буд мар² сипахро гузор,

Шабу рӯз буд бар гузаргоҳ ҷанг,
Баромад бар ин низ ҷанде диранг.

300 Чу Нӯзар фуру ҳишт пай дар ҳисор,
Бар ӯ баста шуд роҳи ҷанги савор.³

Саворон биёрост Афросиёб,
Гусӣ кард лашкар ба ҳангоми хоб.⁴

Яке номвар туркро кард ёд,
Сипаҳбад Курухони Висанаҷод.

Сӯи Порс фармуд, то баркашид,
Ба роҳи биёбон сар андаркашид,

К-аз он сӯ буд эрониёнро буна,
Бичӯяд буна мардumi бадбуна.⁵

305 Чу Қоран шунид он ки Афросиёб
Гусӣ кард лашкар ба ҳангоми хоб,

Шуд аз рашк ҷӯшону дил кард танг,
Бари Нӯзар омад ба сони паланг,

Ки «Туроншаҳ он ночавонмард мард,
Ниғаҳ кун, ки бо шоҳи Эрон чӣ кард?

Сӯи рӯйпӯшидағони сипоҳ
Сипоҳе фиристод бемар ба роҳ.

1. Л-аз эшон; И-эшон.

2. Л-Басе ҷои бад буд.

3. ИЛ- чагисавор.

4. Л-Гирифташ зи ҷанги диранги шитоб.

5. Л-бебуна.

Шабистони мо гар ба даст оварад,
Бар ин номдорон шикаст оварад.

- 310 Ба нанг - андарун сар шавад нопадид,
Маро сар сӯи кӯҳ бояд кашид.

Ба дастурии шоҳи пирӯзбахт
Битозам паси турки бадхоҳ сахт.¹

Туро хӯрдани ҳасту оби равон,
Сипоҳе ба меҳр аз бари ту навон.²

Ҳама бошу дилро макун ҳеч танг,
Ки осон шавад бар ту-бар кори чанг.

Бикун шерӣ он чо, ки шерӣ сазад,
Ки аз шаҳрӯрон далерӣ сазад».³

- 315 Бад-ӯ гуфт Нӯзар, ки «Ин рой нест,
Сипахро чу ту⁴ лашкаророй нест.

Зи баҳри буна рафт Густаҳму Тус,
Бад-он гаҳ, ки бархост овози кӯс.⁵

Бад-ин зудӣ андар шабистон расанд,
Чунон чун сазад, сози эшон кунанд».⁶

Расиданд андар шабистон фароз
Ялону бузургони гарданфароз.⁷

Нишастанд бар хону май хостанд,
Замоне дил аз ғам биперостанд.

1. ИЛ- б. 311 нест.

2. Л-аз пай ту давон; И-равон.

3. Л-б. 314 нест;

ТП - Ки ман бурд хоҳам сипахро дамон,
Ба думми Курухон чу тир аз камон.

4. Л-Сипоҳ аст, чуз.

5. И-хезад хурӯши хурӯс.

6. И-б. 317 нест.

7. Л-б. 318 нест.

320 Чу сармаст шуд Нӯзари шаҳрёр,
Ба парда - дарун рафт дил кинадор.

Саворони Эрон, гавони далер
Зи даргах бурун омаданд хир-хир.¹

Пас он гаҳ сӯи хони Қоран шуданд,
Ҳама дида чун абри баҳман шуданд.²

Суханро фиканданд ҳар гуна бун,
Бар он барниҳоданд яксар сухун,

Ки «Моро сӯи Порс бояд кашид,³
Набояд аз ин рой ҳеч орамид.⁴

325 Чу пӯшидарӯёни эронсипоҳ
Асирон шаванд аз бади кинахоҳ.

Зану зода дар банди туркон шаванд,
Абе ҷанг дил пур зи пайкон шаванд.

Кӣ гирад бад-ин дашт найза ба даст,
Киро бошад орому ҷои нишаст?»

Чу Шедӯшу Кашводу Қоран ба ҳам
Заданд андар ин рой бар бешу кам.

Чу нима гузашт аз шаби дерёз,
Далерон ба рафтан гирифтанд соз.

330 Ҳамон гаҳ бишуд Қорани размзан,
Яке лашкаре бурд бо хештан.

Шабонгах расиданд дил ноумед
Бад-он диж, ки хонданди онро Сапед.⁵

1. ИЛ-б. 320, 321 нест.

2. Л-Пас аз б. 322 ин б. омада:

Басе гуфта ронданд аз ҳар даре,
Фузуданд андеша бар ҳар саре.

3. Л-шудан.

4. Л-Чуз ин ҳеч рое набояд задан.

5. И-б. 330, 331 нест

Бад-ин рӯй диждор буд Каждахам,
Далерони бедор бо ӯ ба хам.¹

В-аз он рӯи диж Бормон бо сипоҳ,
Або² пилу гурдон нишаста ба роҳ,

К-аз ӯ Қорани размзан хаста буд,
Ба хуни бародар камар баста буд.

335 Бипӯшид Қоран силеҳи набард,
Чу боист, кори сипаҳ рост кард.³

Паси ӯ бирафтанд гурдони ӯй,
Сӯи Порс бинҳод якбора рӯй.

Шуд огоҳ аз ӯ⁴ Бормони далер,
Ба пеш андаромад ба кирдори шер.

Чу Қоран мар ӯро чунон тез дид,
Ба пайкор дар гард хунрез дид.⁵

Баровехт чун шер бо Бормон,
Сӯи чора чустан надодаш замон.

340 Сабук андаромад бару бар кушод,
Зи Яздони фарёдрас кард ёд.⁶

Яке найза зад бар камарбанди ӯй,
Ки бигсаст бунёду⁷ пайванди ӯй.

Нагун андаромад зи пушти сутур,
Шуда тира з-ӯ чарх, тобанда⁸ хур.⁹

1. Л-б. 329-332 нест.

2. Л-Худу.

3. Л-б. 335 нест.

ТПЗИ- Сипахро гузар буд бар Бормон,
Сӯи рост* шуд Қоран он гаҳ дамон.

* И-роҳ.

4. И-Чу огоҳ шуд.

5. Л-б. 337, 338 нест.

6. ИЛ-б. 340 нест.

7. Л-хама банду.

8. И-гарданда.

9. Л-б. 342 нест.

Сипаҳ сар ба сар¹ дилшикаста шуданд,
Ҳама як зи дигар гусаста шуданд.

Сипаҳбад сӯи Порс бинҳод рӯй,
Або номвар лашкари чангчӯй.

ГИРИФТОР ШУДАНИ НҶЗАР БА ДАСТИ АФРОСИЁБ

345 Чу бишнид Нӯзар, ки Қоран бирафт,
Дамон аз пасаш рӯй бинҳод тафт.

Ҳаметохт, к-аз рӯзи бад бигзарад,
Сипехраш магар зери пай наспарад.

Чу Афросиёб огаҳӣ ёфт з-ӯй,
Ки сӯи биёбон ниҳодаст рӯй,

Сипаҳ анҷуман карду пӯён бирафт,
Чу шер² аз пасаш рӯй бинҳод тафт.

Чу танг андар омад паси шаҳрёр,
Ҳамаш тохтан диду ҳам корзор.

350 Бар он сон^{*3} ки омад, ҳамечуст рох,
Ки то бесар орад⁴ саре бо кулоҳ.

Шаби тира то шуд баланд офтоб,
Ҳаме гашт бо Нӯзар Афросиёб.

Зи гарди далерон ҷаҳон⁵ тор шуд,
Саранҷом Нӯзар гирифташ шуд.⁶

Худу номдорон ҳазору дувист,
Ту гуфтӣ, ки-шон бар ҷаҳон ҷой нест.

1. Л-як ба як.

2. ИЛ-Дамон

3. М-Бад-он гаҳ.

4. Л-сар сарорад; И-бар сар орад.

5. Л-ҷаво.

6. ТПЗ - Гирифташ камарбанд пури Пашанг,
Ҷудо кард ўро зи зина паланг.

Басе роҳ чустанду бигрехтанд,
Ба доми бало - дар биёвехтанд.¹

355 Чунон лашкареро гирифта ба банд,
Биёвард бо шаҳрери баланд.

Агар бо ту гардун нишинад ба роз,
Наёби ҳам аз гардиши ӯ ҷавоз.

Ҳам ӯ тоҷу тахту баландӣ диҳад,
Ҳам ӯ тирагиву нажандӣ диҳад.

Ба душман ҳамемонад ӯ ҳам ба дӯст,
Аз ӯ мағз ёби гаҳе, гоҳ пӯст,

Ки гетӣ яке нағз бозигар аст,
Ки ҳар дам варо бозии дигар аст.²

360 Сарат гар бисояд бар абри сиёҳ,
Саранҷом хок аст аз ӯ ҷойгоҳ.³

В-аз он пас бифармуд Афросиёб,
Ки аз ғору кӯху биёбону об

Бичӯед, то Қорани размзан
Раҳой наёбад аз⁴ он анчуман.

Чу бишнид, к-ӯ пеш аз ин⁵ рафта буд,
Зи кори шабистон дилошуфта буд.

Аз он пас бифармуд Афросиёб,
Ки то Бормон ронад андар шитоб

1. Л-бар ҳам овехтанд.

2. ИЛ-б. 359 нест;

ТПЗ- Нигар, то набандӣ дил андар ҷаҳон,
Набошӣ бад-ӯ эмин андар ниҳон.

3. ТПЗ - Якero зи моҳӣ ба моҳ оварад,
Якero зи маҳ зери ҷоҳ оварад.

4. Л-Сари номдорони;

ТПЗЛ- Куҷо рафт аз ин саҳмгин размгоҳ,
Ки пешам наёяд ба тан кинахоҳ?

5. Л-Яке гуфт Қоран (ки) шаб.

365 Паси Қорани размзан ҳамчу шер,
Бигирад мар ўро, барорад далер.¹

Бигуфтанд бо Бормон, ў чӣ кард,
Чӣ гуна даровард з-аспаш ба гард,

Ғамӣ гашт аз он кор Афросиёб,
Бар ў талх шуд хӯрду орому хоб.²

Чунин гуфт бо Висаи номвар,
Ки «Дил сахт гардон ба марги³ писар.

Кучо Қорани Кова чанг оварад,
Паланг аз шитобаш диранг оварад.

370 Туро рафт бояд зи баҳри⁴ писар,
Або лашкаре сохта пурхунар.»

КУШТА ЁҒТАНИ ВИСА ПИСАРИ ХУДРО

Бишуд Виса солори туронсипох⁵
Або номвар лашкари размхох.⁶

Аз он пештар, к-ӯ ба Қоран расид,
ГиROMишро кушта афканда дид.

Дарида дурафшу нагунсор кӯс,
Чу*⁷ лола кафан, рӯй чун сандарӯс.

Далерону гурдони туронсипох
Басе низ бо ў фиканда ба рох.

375 Чу Виса чунон дид, ғамнок шуд,
Дилаш, гуфтӣ, аз ғам ба ду чок шуд.

1. ИЛ-б. 364, 365 нест.

2. Л-366, 367 нест.

3. И-меҳри.

4. Л-ба пушти; И-ба пеши.

5. Л-турконсипох.

6. ИЛ-кинахох.

7. М-зи

Биборид аз дидагон оби нарм,
Паси Қоран андар ҳаме ронд гарм,

Давон гашта Виса чу оби равон,
Фитода аз ӯ шӯр андар ҷаҳон.¹

Зи Виса ба Қоран расид огаҳӣ,
Ки омад ба фирӯзиву фарраҳӣ.

Саворони тозӣ сӯи Нимрӯз
Гусӣ карду худ рафт гетифурӯз.²

380 Чу аз Порс Қоран³ ба ҳомун расид,⁴
Зи дасти чапаш гарде⁵ омад падида.

Зи гард андаромад⁶ дурафши сиёҳ,
Сипахдори туркон ба⁷ пеши сипоҳ

Рада баркашиданд аз ҳарду рӯй,
Бирафтанд гурдони пархошчӯй.⁸

Зи қалби сипаҳ Виса овоз дод,
Ки «Шуд тоҷу тахти бузургӣ ба бод.

1. ИЛ-б. 375-377 нест.

2. Л- Сутурони тозӣ сӯи Нимрӯз
Фиристод солори гетифурӯз.

ТПИ- Зи дарди писар Висаи чангчӯй
Сӯи Порс чун бод бинход рӯй;

Ин б. дар 3-пас аз б. 378 омада, ки ба матн бештар мувофиқат дорад; И-
пас аз б. 379 ин б. омада:

Бирафтанд гурдони пархошчӯй,
Ҳама паҳлавону ҳама номчӯй.

3. ИЛ-лашкар.

4. ИЛ-кашид.

5. Л-лашкар.

6. Л-Баромад аз он ҷо.

7. Л-зи.

8. ТПЗ - Ниғаҳ кард Қоран ба турониён,
Ҳама созу олоти эрониён
Бидонист, к-эрониёнро чӣ шуд,
Сар омад ҳама қору қонро чӣ шуд.
Сари тахти Эрон даромад ба чанг,
Ҷаҳон гашт бар коми пури Пашанг.

Зи Қаннуч то марзи Кобулситон,
Ҳамон низ Ғазнину¹ Зобулситон

385 Ҳама² сар ба сар пок дар чанги мост,
Бар айвонҳо нақши авранги мост.

Кучо ёфт хоҳӣ ту оромгоҳ,
Аз он пас кучо шуд гирифтор шоҳ?»³

Чунин дод посух, ки «Ман Қоранам,
Гилем андар оби равон афканам⁴

На аз бим рафтам, на аз гуфтугӯй,
Ба сӯи писар-т омадам чангчӯй⁵.

Чу аз кини ӯ дил бипардохтам,
Кунун кину чанги⁶ туро сохтам.

390 Намоям туро ҳам яке дастбурд,
Чунон чун намоянд мардони гурд».⁷

Барангехтанд аспҳоро зи чой,
Баромад хурӯшидани каррной.⁸

1. ИЛ-то дари дашти.

2. Л-Ҷаҳон.

3. ТПЗИ- Ба Виса чунин гуфт Қоран, ки «Бас,
Кучо безамона намурдаст кас.
Замона чу танг омадаш кор буд,
Надорад ғаму дарду тимор суд.
Чунин аст фарҷоми гардонсипеҳр,
Бихоҳад бурид аз ту як рӯз меҳр.
Агар шоҳ Нӯзар гирифтор гашт,
На гардуни гарданда бекор гашт.
Шуморо ҳамин рӯз пеш оварад.
В-аз ин бадтарин хӯю кеш оварад».
Ва Қоран чунин гуфт бадхоҳбахт,
«Рабуд аз шумо ганчу дайхиму тахт.
Замону замин душмани шоҳи туст,
Туро бахти бедор гаштаст суст».

4. Л-нафганам.

5. Л-кинаҷӯй.

6. Л-чангу разми.

7. Л- Чунонат фиристам ба дунболи ӯй,
Ки оғаҳ шавӣ зуд з-аҳволи ӯй.

8. ИЛ-6. 391 нест.

Баромад чапу рост гарди сипох,
На рӯи ҳаво монд равшан, на моҳ.

Сабук як ба дигар баровехтанд,¹
Чу рӯди равон хун ҳаме рехтанд.

Бизад Висаро² Қорани размчӯй,
Аз ӯ Виса дар чанг баргошт рӯй.

395 Фаровон зи чанговарон кушта шуд,
Зи овардгаҳ Виса саргашта шуд.³

Чу бар Виса омад зи ахтар шикан,
Нарафт⁴ аз пасаш Қорани размзан.

Бишуд Виса то пеши Афросиёб,
Зи дарди писар дидагонаш⁵ пуроб.

ТОХТ КАРДАНИ ШАМОСОС ВА ХАЗАРВОН БА ЗОБУЛИСТОН

Сипоҳе, ки аз шаҳри Армон шуданд,
Ба кина сӯи Зобулистон шуданд.

Шамосос, к-аз пеши Чайхун бирафт,
Сӯи Систон рӯй бинҳод тафт.

400 Хазарвон⁶ або теғзан сӣ ҳазор
Зи туркон бузургони⁷ ханчаргузор

Бирафтанд бедор⁸ то Ҳирманд
Або теғу бо гурзу бахти баланд.⁹

-
1. ИЛ-баромехтанд.
 2. Л-Бари Виса шуд
 3. Л-б. 395 нест.
 4. ИЛ-Бирафт.
 5. ЛЧ Ҳарду дида.
 6. Л-Хурушон.
 7. Л-Саворону туркон.
 8. Л-Хушёр.
 9. Або теғу гурзу камону каманд.

Зи баҳри падар Зол бо сӯгу дард,
Ба гӯроба - андар ҳаме дахма кард.

Ба шаҳр - андарун гурд Меҳроб буд,
Ки равшанравон буду беҳоб буд.

Фиристодае омад аз назди ӯй,
Ба сӯи Шамосос бинҳод рӯй.

405 Ба пеши саропарда омад фуруд,
Зи Меҳроб додаш фаровон дуруд,

Ки бедордил шоҳи туронсипоҳ,
Бимонод то ҷовидон бо кулоҳ!

Зи Заҳҳоки тозист моро наҷод,
Бад-ин подшоҳӣ наям сахт шод.

Ба пайвастагӣ¹ ҷон харидам ҳаме,
Ҷуз ин нест чора, надидам ҳаме.

Кунун ин сарои нишасти ман аст,
Ҳама Зобулистон² ба дасти ман аст.

410 Аз эдар, ки Дастон бишуд сӯгвор
Зи баҳри сутудони Соми савор,

Дилам шодмон шуд ба тимори ӯй,
Бар онам, ки харгиз набинам-ш рӯй.

Замон хоҳам аз номвар паҳлавон,
Бад-он то фиристам ҳаюне дамон.³

Яке марди бинодили пуршитоб
Фиристам ба наздики Афросиёб.

Магар к-аз ниҳони ман огаҳ шавад,
Суханҳои гӯянда⁴ кӯтаҳ шавад.

1. Л-пайванд ман.
2. Л-Кобулистон.
3. И-равон.
4. Л-дерина.

415 Нисоре фиристам, чунон чун сазост,
Ќуз ин нест, ҳар ч-аз дари подшост.

Гар эдун, ки гӯяд, ки назди ман ой,
Ќуз аз¹ пеши тахташ набошам² ба пой.

Ҳама подшоҳӣ супорам бад-ӯй,
Дили хешро шод дорам бад-ӯй.

Тани паҳлавонро наёрам ба ранҷ,
Фиристам-ш ҳар гуна оганда ганҷ.

Аз ин сӯ дили паҳлавонро бибаст,
В-аз он сӯй бар чора ёзид даст.

420 Наванде барафканд наздики Зол,
Ки парранда шав, боз кун парру бол,

Ба Дастон бигӯй, он чӣ дидӣ зи кор,
Бигӯяш, ки аз омадан сар махор,

Ки ду паҳлавон омад эдар ба чанг,
Зи туркон сипоҳе чу даштипаланг.³

Ду лашкар кашиданд бар Ҳирманд,
Ба динорашон пой кардам ба банд.

Агар з-омадан дам занӣ як замон,
Барояд ҳама комаи бадгумон.

425 Фиристода наздики Дастон расид,
Ба кирдори оташ дилаш бардамид.

РАСИДАНИ ЗОЛ БА МАДАДИ МЕҲРОБ

Сӯи гурд Меҳроб бинҳод рӯй,
Ҳама тохт бо лашкари чангчӯй.⁴

1. Л-шавам.

2. Л-бибошам.

3. Л-чанги паланг.

4. ТПЗ-пеш аз б. 426 ин б. омада:

Чу бишнид Дастони Сом ин паём,
Бифармуд бар чарма зарринситом.

Чу Мехробро пойбарчой дид,
Ба сар-ш - андарун донишу рой дид,

Ба дил гуфт, к-акнун зи лашкар чӣ бок,
Чи пешам Хазарвон, чи як мушти хок.¹

Ба Мехроб гуфт, «Эй хушивор мард,
Писандидай дар ҳама коркард.

430 Кунун ман шавам дар шаби тирагун,
Яке даст ёзам бар эшон ба хун.

Шаванд оғаҳ аз ман, ки боз омадам,
Дилогандаву кинасоз омадам.»

Камоне ба бозу дарафканд сахт,
Яке² тир бар сони шохи дарахт.

Ниғаҳ кард, то ҷои гурдон кучост,
Хадангаш ба чарх - андарун ронд рост.³

Бияндохт се ҷой се ҷӯба тир,
Баромад хурӯшидани дору гир.

435 Чу шаб рӯз гашт,⁴ анчуман шуд сипоҳ,
Бад-он тир карданд ҳар як⁵ нигоҳ.

Бигуфтанд, к-ин тири Зол асту бас,
Наронад чунин⁶ дар камон ҳеч⁷ кас.

Шамосос гуфт: «Эй Хазарвони шер,
Накардӣ чунин размро хир-хир.

ТПЗ-пас аз б. 426 ин б. омада:

Наёсуд рӯзу шаб аз тохтан,
Чунин то баромад бари анчуман.

1. ТПЗИ- Пас он гаҳ сӯи шаҳр бинҳод рӯй,
Чу омад ба шаҳр - андарун номҷӯй.
2. Л-Басе.
3. И-б. 433 нест.
4. ИЛ-шуд.
5. ИЛ-кас.
6. И-чуз ӯ.
7. ИЛ-тир.

На Мехроб мондӣ, на лашкар, на ганҷ,
На аз Зол будӣ бад-ин гуна¹ ранҷ.»²

Хазарвон бад-ӯ гуфт, к-«Ин як тан аст,
На оҳантан³ асту на оҳарман аст.

440 Ту аз чанги ӯ дил мадор эҷ танг,
Ҳам акнун биёрам ман ӯро ба чанг».⁴

Чу хуршеди тобон зи гунбад⁵ бигашт,
Хурӯши табира баромад зи дашт.

Ба шаҳр - андарун кӯс бо каррной,
Хурӯшидани зангу ҳиндидарой.

Дамон Зол пӯшид сози набард,
Бар асп андаромад ба кирдори гард.

Сипоҳаш нишастанд бар пушти зин,
Сари пур зи кин, абрувон пур зи чин.⁶

445 Биёмад,⁷ сипаҳро ба ҳомун кашид,
Саропардаву пил берун кашид.

Сипоҳ андаромад ба пеши сипоҳ,
Шуд аз гард⁸ ҳомун чу кӯҳи сиёҳ.⁹

Хазарвон дамон бо амуду сипар
Яке тохтан кард бар Золи Зар.

1. Л-гаму дарду.

2. ТПЗИ - Набудӣ магармон чунин размгоҳ,
На душман кашидӣ ба мо-бар сипоҳ.

3. Л-На аз оҳан.

4. ТПЗ - Намонам варо зинда бар пушти зин,
Ҳама номдорони Эронзамин.

5. ИЛ-бало.

6. Л-б. 443, 444 нест.

7. Л-Сипаҳбад.

8. Л-дур.

9. ТПЗ - Ду лашкар баробар кашиданд саф,
Зи кини чигар бар лаб оварда каф.

Амуде бизад бар бари равшанаш,
Шикаста шуд он номвар чавшанаш.

Чу шуд тофта шохи Зобулситон,
Бирафтанд гурдони Кобулситон.

450 Яке диръ пӯшид Золи далер,
Ба чанг андаромад ба кирдори шер.

Ба даст - андарун дошт гурзи падар,
Сараш гашта пурхашму пурхун чигар.

Хазарвон биёмад чунон кинахоҳ,
Ки шери хурӯшон ба пеши сипоҳ.

Чу Дастон барангехт гарди набард,
Ҳамон гаҳ Хазарвон баромад чу гард.

Даманда чунон бар Хазарвон расид.
Барафрохт он гурзро, чун сазид.¹

455 Бизад бар сараш гурзаи говранг,
Замин шуд зи хун ҳамчу² пушти паланг.³

Бияфканду биспарду з-ӯ баргузашт,
Зи пеши сипоҳ андаромад ба дашт.

Шамососро хост, к-ояд бурун,
Наёмад бурун, к-аш начӯшид хун.

Ба гард - андарун ёфт Гулбодро,
Ба гардан баровард пӯлодро.

Чу он гурзу шамшери⁴ Дастон бидид,
Ҳаме кард аз ӯ хештан нопадид.

1. Л-б. 452-454 нест.

2. Л-хунаш чу.

3. Л-Пас аз б. 456 ин б. омада:

Хазарвон шуд аз кинаву чанг сер,

Ҳамон гаҳ барангехт Золи далер.

4. Л-Чу шамшерзан гурд.

460 Камонро ба зех кард Золи савор,
Хаданге бад-ӯ андарун ронд хор.

Бизад бар камарбанди Гулбод-бар,
Бар он банди занчири пӯлод-бар.

Миёнаш або¹ кӯҳаи зин бидӯхт,
Сипахро ба Гулбод-бар дил бисӯхт.

Чу ин ду сар афканда шуд дар набард,
Шамосос шуд бедилу рӯйзард.

Гурезон Шамососу гурдон ҳама,
Пароканда чун рӯзи борон рама.²

465 Пас - андар далерони Зобулситон
Бирафтанд бо шоҳи Кобулситон.

Чунон шуд зи бас кушта овардгоҳ,
Ки³ гуфтӣ, ҷаҳон танг шуд бар сипоҳ.

Сӯи шоҳи туркон ниҳоданд сар,
Кушода силоху⁴ гусафта камар.

Шамосос чун дар биёбон расид,
Зи раҳ Қорани Кова омад падид.

Ки аз лашкари Виса баргашта буд,
Ба хорӣ гиروмишро кушта буд.

470 Ба ҳам бозхӯрданд харду сипоҳ,
Шамосос бо Қорани кинахоҳ.⁵

Бидонист Қоран, ки эшон киянд,
Зи Зобулситон тохта бар чиянд.

1. Л-Камаргоҳ бо.

2. ТПЗИЛ -Шамосос бо лашкари размсоз
Пароканда аз разм гаштанд боз.
Л-б. 463, 464 нест.

3. И-Ту.

4. ИЛ-салеху.

5. ИЛ-размхоҳ.

Бизад нои рӯину бигрифт рох,
Ба пеши сипоҳ андаромад сипоҳ.

Ба гурдон чунин гуфт пас паҳлавон,
Ки «Эй номдорони равшанравон,

Ба найза дароед дар корзор.
Магар, к-андароред з-эшон димор.»

475 Саворон сӯи найза бурданд даст
Хурушон ба кирдори пилони маст.

Наистон шуд аз найза овардгоҳ,
Зи найза на хуршед пайдо, на моҳ.

Ҳама ҳарчӣ буд, лашкари турк хор
Бикушту бияфканд дар раҳгузор.¹

Бар он лашкари баставу хаста х(в)ард,
Ба хуршеди тобон баровард гард.²

Гурезон Шамосос бо чанд мард,
Бирафтанд аз он тирагарди набард.

КУШТА ШУДАНИ НҶЗАР БА ДАСТИ АФРОСИЁБ

480 Сӯи шоҳи туркон расид оғаҳӣ,
К-аз он номдорон чаҳон³ шуд тӣҳӣ.

Дилаш гашт пуроташи дарду ғам,
Ду рухро зи⁴ хуни чигар дод⁵ нам.

Чунин гуфт, к-«Ин Нӯзари тоҷдор
Ба зиндону ёрони ман кушта хор.⁶

1. ИЛ-473-477 нест.

2. Л-пас аз б. 478 ин б. омада:

Басеро бибасту басеро бихаст,
Басеро ба гурзи гарон кард паст.

3. Л-замин.

4. Л-ба.

5. Л-кард.

6. Л-б. 482 нест.

Чӣ чора-ст чуз хуни ӯ рехтан,
Яке кина аз нав барангехтан».

Барошуфту гуфто, ки «Нӯзар кучост,
К-аз ӯ Виса хоҳад ҳаме кина хост.»

- 485 Ба диҷжим фармуд, к-«ӯро биёр,
Бад-он то биёмӯзамаш корзор».¹

Сипаҳдор Нӯзар чу огоҳ шуд,
Бидонист, к-аш рӯз² кӯтоҳ шуд.

Сипоҳе пур аз ғулғулу гуфтугӯй
Сӯи шоҳ Нӯзар ниҳоданд рӯй.

Бубастанд бозуш бар сони санг,³
Кашиндандаш аз чой пеши наҳанг.

Ба дашт оваридандаш аз хайма хор,
Бараҳна сару пову баргашта кор.

- 490 Абар шоҳ Нӯзар рад Афросиёб
Барафканд дида диле пуршироб.⁴

Чу аз дур дидаш, забон баркушод,
Зи кини ниёкон ҳаме кард ёд.

Зи Салму зи Тур андаромад нахуст,
Дилу дида аз шарми шоҳон бишуст,

Бад-ӯ гуфт ҳар бад, ки ояд, равост,⁵
Бигуфту барошуфту шамшер хост.

Бизад гардани Нӯзари шаҳрёр,⁶
Танашро ба хок андарафканд хор.

1. И-б. 485 нест.

2. Л-умр.

3. Л-Гирифтанд бозуш бо зӯр танг; И-Гирифтанд бозуш бо банд танг.

4. Л-б. 489, 490 нест; И-б. 490 нест.

5. Л-сазост.

6. ИЛ-точдор.

495 Шуд он ёдгори Манучеҳршоҳ,
Тихӣ монд Эрон зи тахту кулоҳ.

Аё¹ донишӣ марди бисёрхуш,
Ҳама чодари² озмандӣ мапӯш,

Ки тахту кулаҳ чун ту бисёр дид,
Чунин достон чанд хоҳӣ шунид.³

Расидӣ ба ҷое ки биштофтӣ,
Сар омад, к-аз ӯ орзу ёфтӣ.

Чӣ ҷӯӣ аз ин тирахоки нажанд,
Ки ҳам боз гардонадат мустаманд!

500 Пас он бастагонро кашиданд хор,
Ба ҷон хостанд он гаҳе зинҳор.⁴

Чу Ағрираси пурхунар он бидид,
Дил андар бари ӯ яке бардамид.

Биёмад хурӯшон ба хоҳишгарӣ,
Биёрост бо номвар доварӣ.⁵

Ки «Чандин сарафроз гурди савор,
На бо таргу чавшан, на дар корзор,⁶

Гирифтор куштан на воло бувад,
Нишеб аст, ҷое ки боло бувад.

505 Сазад, гар наёрӣ,⁷ ба ҷон-шон газанд,
Супорӣ ҳам эдун ба ман-шон ба банд.

1. Л-Ту эй.

2. Л-ҷомаи.

3. б. 497 нест.

4. Л - Кашидандашон баставу хору зор,
Ҳама хост ҳар як ба ҷон зинҳор.

5. ТПЗ- Чунин гуфт чандин сари бегуноҳ,
Зи тан дур монад зи фармони шох.

6. Л-Пас аз б. 503 ин б. омада:
Ҳама бегуноҳанду бечораанд,
Ситамёфта, на ситамкораанд.

7. И-набошад.

Бар эшон яке ғор¹ зиндон кунам,
Ниғаҳдорашон² хушмандон кунам.

Ба зиндон ба зорй*³ бароранд хуш,
Ту аз хун бикаш дасту чандин макуш.

Бибахшудашон ҷон ба гуфтори⁴ ўй,
Чу бишнид зориву пайкори⁵ ўй.

Бифармудашон, то ба Сорй баранд,
Ба ғулу ба мисмору хорй баранд.⁶

510 Чу ин карда шуд, сози рафтани гирифт,
Замин зери аспон нухуфтани гирифт.⁷

Зи пеши деҳистон сӯи Рай кашид,
Аз аспон ба ранчу ба так хай кашид.⁸

Кулоҳи каёнй ба сар барниҳод,
Ба динор додан дар андар кушод.

Ба шоҳй нишаст андар Эронзамин
Саре пур зи ҷангу диле пур зи кин.⁹

ОГОҲӢ ЁФТАНИ ЗОЛ АЗ МАРГИ НӢЗАР

Ба Густаҳму Тӯс омад ин огаҳй,
Ки шуд тира он фарри¹⁰ шоҳаншаҳй.

-
1. И-хона.
 2. Л-Ниғаҳбонашон.
 3. М-Ба зориву хорй.
 4. Л-зи кирдори.
 5. Л-бо дард гуфтори.
 6. ТПЗИ- В-аз он пас сипаҳдори туркону Чин
Сипаҳро пароканд дил пур зи кин.
 7. Л-б. 510 нест.
 8. ТПЗ- Зи Турон биёмад ба Эронзамин
Чаҳоне даровард зери нигин.
Л-Зи эшон ба ранчу ба бад.
 9. ИЛ-б. 513 нест.
 10. ИЛ-дайҳими.

- 515 Ба шамшери тез он сари тоҷдор¹
Ба зорӣ буриданду баргашт қор.
- Биканданд мӯю шахуданд рӯй,
Аз Эрон баромад яке ҳою хуй.
- Сари саркашон гашт пургарду хок,
Ҳама дида хуну² ҳама чома чок.
- Сӯи Зобулистон ниҳоданд рӯй,
Забон шоҳгӯю равон шоҳчӯй.³
- Бари⁴ Зол рафтанд бо сӯгу дард,
Рухон пур зи хуну сарон пур зи гард.
- 520 Ки родо, далеро, шаҳо, Нӯзаро,
Гаво, тоҷдору, меҳо, доваро!
- Ниғаҳдори Эрону пушти меҳон
Сари тоҷдорону⁵ шоҳи чаҳон!
- Сарат афсар аз хок чӯяд ҳаме,
Замин хуни шоҳон бибӯяд ҳаме.
- Гиёхе ки рӯяд аз он буму бар,
Нагун дорад аз шарми хуршед сар.
- Ҳама дод хоҳему зорӣ кунем,
Ба бар чомаи сӯгворӣ⁶ кунем.
- 525 Наҷоди⁷ Фаридун бад-ӯ зинда буд,
Замин наъли аспи варо банда буд.
- Ба хориву зорӣ сарашро зи тан
Буриданд бо номдор анчуман.

1. И-номдор.

2. И-пурхун.

3. ИЛ-б, 518 нест

4. ИЛ-Сӯи

5. Л-номдорону.

6. И-Ҳама гиряву сӯгдорӣ кунем; Л-Ба хуни падар сӯгворӣ.

7. И-Нишонӣ.

Ҳама теғи захробгун баркашем
Ба кин чустану душманонро¹ кушем.

Бипӯшед чавшан ҳама кинаро,
Бисозед нав кини деринаро.²

Ҳамоно бар ин сӯғ бо мо сипехр
Зи дида фуру борадӣ хун ба³ меҳр.

530 Шумо низ дида пур аз хун кунед,
Ҳама чомаи ноз берун кунед,

Ки бо⁴ кини шоҳон нашојд, ки чашм
Набошад пур аз обу дил пур зи хашм.

Ҳама анчуман зору гирён шуданд,
Чу бар оташи тез бирён шуданд.

Бидаррид чома ба тан Золи Зар,
Бимӯиду биншаст бар хок - бар.⁵

Забон дод Дастон, ки то растахез
Набинад ниёми маро теғи тез.

535 Ҳамон чарма⁶ дар зер тахти ман аст,
Синондор найза дарахти ман аст.

Рикеб аст пои маро ҷойгоҳ,
Яке тарги тира сарамро кулоҳ.

Бар ин кина оромишу хоб нест,
Ба монанди чашмам ба ҷӯй об нест.

Равони чунин шаҳрӯри ҷаҳон
Дурахшанда бодо⁷ миёни меҳон.

1. Л-Ба кин чустан оеду душман; И-Ба кин хостан то ки душман.

2. Л-б. 528 нест.

3. Л-Биборад ҳаме хуни; И-оби.

4. И-Або

5. ИЛ-б. 533 нест.

6. Л-Ҷаҳончарма.

7. Л-бод аз.

Шуморо ба доди чахонофарин
Равон тоза бодо ба орому¹ дин.

540 Зи модар хама маргро зодаем,
Бар инему гардан варо додаем,

Ки эронийн рохро сохтанд,
Ҳаюнон ба ҳар сӯ барандохтанд.

Фароз овариданд бемар сипоҳ,
Зи шодӣ буриданду оромгоҳ.²

Аз эшон бишуд хӯрду орому хоб,
Пур аз тарс гаштанд аз Афросиёб³

545 В-аз он пас⁴ ба Ағрирас омад паём,
Ки «Эй пурманиш меҳтари неқном,

Ҳама як ба як мар туро бандаем,
Ба гетӣ зи гуфтори ту зиндаем.

Ту донӣ, ки Дастон ба Зобулситон
Ба чой аст бо шоҳи Кобулситон.

Чу Барзину чун Қорани размзан,
Чу Харроду Кашводи лашкаршикан.

Ялонанд бо чангҳои дароз,
Надоранд аз Эрон чунин чанг боз.⁵

1. Л-Дил уммед бод андар ороми.

2. Л-б. 542, 453 нест;

ТПЗИ- Сипахро хама сол обод кард,
Дили сарфарозон бад-он шод кард.
Зи ҳар сӯ, ки будаш фасила яла,
Ба шаҳр андаровард яксар гала.
Силеху дирам додан оғоз кард,
Чаҳонро зи гурдон пуровоз кард.

3. И-б. 544 нест.

4. Л-эшон.

5. ТПЗИ - Ҳам акнун, ки бар ҳам занӣ зуд чашм,
Биёянд бар кини Нӯзар ба хашм.

550 Чу тобанд гурдон аз ин сӯ инон,
Ба чашм андароранд нӯки синон.

Аз он тез гардад рад Афросиёб,
Дилаш гардад аз кини мо пуршитоб.

Сари як рама мардуми бегунох,
Ба хок андарорад зи баҳри кулох.

Агар бинад¹ Ағрираси хушманд,
Яке² бастагонро кушояд зи банд,

Пароканда гардем гирди ҷаҳон,
Забон баркушоем пеши меҳон.

555 Ба пеши бузургон ситоиш кунем,
Ҳама пеши Яздон ниёиш кунем».

Чунин гуфт³ Ағрираси пурхирад,
К-«Аз ин гуна чора на андархурад.

Зи ман ошкоро шавад душманӣ,
Бичӯшад сари марди оҳарманӣ.

Яке чора созам дигаргуна з-ин,
Ки бо ман бародар нагардад ба кин,

Гар эдун, ки Дастон шавад тезчанг,
Яке лашкар орад бари⁴ мо ба чанг.

560 Чу орад ба наздики Сорӣ рама,
Бад-эшон супорам шуморо ҳама.⁵

Бипардозам Омул, наёям ба чанг
Сарамро зи ном андарорам ба нанг».

1. И-Ба фармони.

2. Л-Мар ин

3. И-Агар бинад.

4. Л-сӯи.

5. И – б.560 нест.

Бузургони Эрон зи гуфтори ўй
Ба рӯи замин барниходанд рӯй.

Чу аз офариниш бипардохтанд,
Наванде зи Сорӣ бурун тохтанд.

Биёмад¹ ба наздики Дастони Сом,
Биёвард аз он номдорон паём,²

565 Ки бахшуд бар мо чахондори мо,
Шуд Ағрираси пурхирад ёри мо.

Яке сахтпаймон фикандем бун,
Бар ин барниходем яксар³ сухун,

К-аз Эрон агар Золи Зар бо ду мард
Биёянду чӯянд бо ў набард,

Гаронмоя Ағрираси некпай
Сипахро зи Омул гузорад ба Рай.

Магар зинда аз дасти ин аждаҳо
Тани як чаҳон мардум ояд раҳо.

570 Чу пӯянда дар Зобулистон расид,
Сароянда наздики Дастон расид.

Бузургону чанговаронро бихонд,
Паёми ялон пеши эшон биронд.

В-аз он пас чунин гуфт, к-«Эй ёварон,⁴
Палангони⁵ чангиву номоварон,

1. Л-Шитобон.

2. Л-Ки эй номвар паҳлавон шодком.

3. Л-бо вай.

4. Л-бо сарварон.

5. Л-Саворони.

Кадом аст гурди*¹ кунорангдил,²
Ба мардӣ сияҳ карда дар чанг дил.

Харидори ин чангу ин тохтан,
Ба хуршед гардан барафрохтан?³»

575 Ба бар зад дар ин кор Кашвод даст,
Манам гуфт ёзон, бад-ин дод даст.

Бад ӯ офарин кард фархунда Зол,
Ки хуррам бизӣ, то бувад моҳу сол!

Сипоҳе зи гурдони пархошчӯй
Зи Зобул ба Омул ниҳоданд рӯй.

Чи манзил яке-ду бурун шуд ба роҳ,
Хабар шуд ба Афғираси некхоҳ.

Бизад нои рӯину лашкар биронд,
Ҳама бастагонро ба Сорӣ бимонд.

580 Чу Кашводи фарруҳ ба Сорӣ расид,
Падид омад он бандҳоро калид.⁴

Яке асп мар ҳар якеро бисохт,
Аз Омул сӯи Зобулистон битохт.

Чу омад ба Дастони Сом огаҳӣ,
Ки баргашт Кашвод бо фарраҳӣ,

Яке ганчи вижа ба дарвеш дод,
Сарояндаро чомаи хеш дод.

Чу Кашвод наздики Зобул расид,
Пазира шудаш Золи Зар, чун сазид.

1. М-марди.

2. Л-або сангдил.

3. ТПЗ - Магар як рама номдорон сарон
Шавад раста аз ғулу банди гарон.

4. ТПЗЛ- Ҳама банд аз пояшон баркушуд,
Зи Сорӣ биёварду баргашт зуд.

585 Бар он бастагон зор¹ бигрист дер,
Кучо баста буданд дар чанги шер.²

Пас аз номвар Нӯзари номдор
Ба сар хок баркарду бигрист зор.

Ба шаҳр - андар овардашон арчманд,
Биёрост айвонҳои баланд.

Чунон ҳам, ки хангоми Нӯзар буданд,
Ки боточу ботахту афсар буданд.

Биёрост Дастон чунон³ дастгоҳ,
Шуд аз хоста бениёз он сипоҳ.

КУШТА ШУДАНИ АҒРИРАС БА ДАСТИ БАРОДАР

590 Чу Ағрирас омад зи Омул ба Рай,
Аз он кори ӯ⁴ огаҳӣ ёфт кай.

Бад-ӯ гуфт, к-«Ин чист, к-ангехтӣ,
Ки бо шахд ханзал биёмехтӣ⁵?!»

Бифармудамат, к-ин бадонро бикуш,
Ки ҷои хирад несту хангоми хуш.

Ба дониш наёяд сари⁶ чангҷӯй,
Биёбад⁷ ба чанг - андарун обрӯй.

Сари марди чангӣ хирад наспарад,
Ки ҳаргиз наёмехт кин бо хирад.»

1. ИЛ-Зол.

2. И-Ки буданд баста ба чанголи шер.

3. Л-хама.

4. Л-В-аз он корҳо.

5. ИЛ-баромехтӣ.

6. Л-Пур аз хашм бояд дили.

7. Л-Набояд.

595 Чунин дод посух ба Афросиёб,
Ки «Лахте бишояд ҳам аз¹ шарму об.

Ҳар он гаҳ к-ат омад² ба бад дастрас,
Зи Яздон битарсу макун бад ба кас,

Ки тоҷу камар чун ту бинад баче,
Нахоҳад шудан ром бо ҳар касе.»³

Чу бишнид Афросиёб ин сухун,
На сар дид посух мар онро, на бун.⁴

Яке пур зи оташ, яке пурхирад,
Хирад бо сари дев кай дархурад.

600 Сипаҳбад барошуфт чун пили маст,
Ба посух ба шамшер ёзид даст.

Миёни бародар ба ду ним кард,
Чунон некдил шуд ҳушивор⁵ мард.

Чу аз кори Афғираси номдор
Хабар шуд сӯи Золи Соми савор.

1. Л-бибояд ҳаме.

2. Л-ки ёбӣ.

3. ТПЗ - Агар доддеҳ бошӣ, эй номҷӯй,
Шавӣ бар ҳама орзу комҷӯй.
Зи худ дод додан ба ҳар неку бад
Беҳ аз ҳар чи гӯӣ ба назди хирад.
Раҳи растагорӣ зи деви палид
Ба кирдори хубӣ биёяд падида
Ба назди кехону ба назди меҳон
Ба озори мӯре наярзад ҷаҳон
Дароз аст дасти фалак бар бадӣ,
Ҳама некуй кун, агар бихрадӣ,
Чу неки кунӣ, неки ояд барат,
Бадиरो бадӣ бошад андарх(в)арат.

4. Л-б. 598 нест

5. Л-Чунон тезсар ноҳушивор.

Чунин гуфт, к-«Акнун сари бахти ўй
Шавад тору вайрон шавад тахти ўй.»¹

Бизад нои рўину барбаст кӯс,
Биёрост лашкар чу чашми хурӯс.

605 Сипахбад² сӯи Порс бинход рӯй,
Ҳама рафт пурхашму дил кинаҷӯй.

Зи дарё ба дарё хама мард буд,
Руҳи³ моху хуршед пургард буд.

Чу бишнид Афросиёб ин сухун,
Ки Дастони чангӣ чӣ афканд бун,

Биёвард лашкар сӯи Хори Рай,
Биёрост чангу бияфшурд пай.

Талоя шабу рӯз дар чанг буд,
Ту гуфтӣ, ки гетӣ ба як ранг буд.⁴

610 Мубориз ҳама кушта шуд бар ду рӯй,
Ҳама номдорони пархошҷӯй.

Баромад ду ҳафта бар ин рӯзгор,
Пиёда бимонда зи қору савор.⁵

1. ТПЗИ - В-аз он пас биёрост якчанд гох,
Ки то чун бисозед*, кори сипох.

* И-бисозанд.

2. Л-шитобон.

3. Л-Ба рух.

4. И-б. 608, 609 нест.

5. Л-б. 611 нест.

ЗАВИ ТАҲМОСП

Подшоҳи ӯ панҷ сол буд

Шабе Зол биншаст хангоми хоб,
Сухан гуфт бисёр з-Афросиёб,

Ҳам аз размзан номдорони хеш,
Ҳам аз паҳлавонону ёрони хеш.

Ҳаме гуфт: «Ҳарчанд к-аз паҳлавон
Бувад бахт бедору равшан равон,

Бибояд яке шоҳи хусравнажод,
Ки дорад гузашта суханҳо ба ёд.

- 5 Ба кирдори киштист кори сипоҳ,
Ҳамаш боду ҳам бодбон подшоҳ.¹

Агар дораде Тусу Густаҳм фар,
Сипоҳ асту гурдони бисёрмар.

Ҳар он номвар, к-ӯ набошад-ш рой,
Ба тахту бузургӣ набошад сазой.²

Назебад бар эшон ҳаме тоҷу тахт,
Бибояд яке шоҳи пирӯзбахт,³

Ки бошад бад-ӯ фарраи эзадӣ,
Битобад зи гуфтори⁴ ӯ бихрадӣ.»⁵

- 10 Зи тухми Фаридун бичустанд чанд,
Яке шоҳ зебои тахти баланд.

1. Л-бахти шоҳ.

2. Л-б. 7 нест.

3. ИЛ-бедорбахт.

4. Л-дайҳими.

5. ТПЗИ - Зи паҳлӯ ҳама мӯбадонро бихонд,
В-аз ин гуфта чанде суханҳо биронд.

Надиданд чуз пури Таҳмосп Зу,¹
Ки зӯри каён дошту фарҳанг ӯ.²

Бишуд Қорану мӯбаду марзбон,
Сипоҳе зи гурдони кундоварон.³

Яке мужда бурданд наздики Зав,
Ки тоҷи Фаридун ба ту гашт нав.

Сипаҳдор Дастану яқсар сипоҳ
Туру хостанд, эй⁴ сазовор шоҳ.⁵

15 Ба рӯзи ҳумоюн Зави некбахт
Биёмад, баромад бар афрози тахт.

Бузургон бар ӯ офарин хонданд,
Нисори шахӣ бар вай афшонданд.⁶

Ба шоҳӣ бар ӯ офарин кард Зол,
Нишаст аз бари тахт Зав панҷ сол.

Кухан буд дар⁷ сол хушёрмард,
Ба доду ба ҳубӣ чаҳон тоза кард.

Сипаҳро зи роҳи⁸ бадӣ боздошт,
Ки бо покяздон ба дил⁹ роз дошт.

20 Гирифтанд наёрасту бастан¹⁰ касе,
В-аз он пас надиданд хастан касе.¹¹

1. ИЛ-Зав.

2. Л-Ки фарри каён дошту фарҳангу (?) гав.

3. Л-Гуруҳе ҳунарпарвару хушзабон.

4. И-хостандӣ.

5. ТПЗ - Сар омад ҳама кори Нӯзар чу буд,
Кунун кори Завро бибояд шунуд.

6. Л-б. 16 нест.

7. ИЛ-бар.

8. ИЛ-кори.

9. ИЛ-ҳама.

10. Л-қуштан базе.

11. И-бар.

Ҳамон буд, ки тангӣ буд андар чахон,
Шуда хушк хоку гиёро даҳон.

Наёмад ҳаме з-осмон обу нам,
Ҳаме баркашиданд нон бо¹ дирам.

Ду лашкар бад-ин гуна бар панҷ моҳ
Ба рӯй андароварда рӯи сипоҳ.

Бикарданд ҳар рӯз² чанги гарон,
Ки зӯри³ ялон буду разми сарон.

- 25 Зи тангӣ чунон шуд, ки чора намонд,
Зи лашкар ҳаме пуду тора намонд.

Сухан рафташон як ба як ҳамзабон,
Ки аз мост бар мо бади осмон.

Зи ҳар ду сипаҳ хост фарёду ғав,
Фиристода омад ба наздики Зав,

Ки аз⁴ баҳри мо з-ин сарои сипанҷ
Наёмад ба чуз дарду андӯху ранҷ.

Биё, то бибахшем рӯи замин,
Сароем бар якдигар офарин.

- 30 Сари номдорон тихӣ шуд зи чанг,
Зи тангӣ набуд рӯзгори диранг.

Бар он барниҳоданд яксар⁵ сухан,
Ки дар дил надоранд кини куҳан.

1. Л-Ду хусрав бар он гуна то ҳашт.

2. Л-як рӯз.

3. Л-рӯзи.

4. ИЛ-гар.

5. ИЛ-харду.

Бубахшанд гетӣ ба расму ба дод,
Зи кори гузашта наёранд ¹ ёд.²

Зи Чайхун ҳаме то сари марзи Тур
Аз он бахши гетӣ зи наздику дур.³

Раворав чунин то ба Чину Хутан
Супурданд шоҳӣ бад-он анчуман.

35 Зи марзе кучо марзи хиргоҳ буд,
Аз ӯ Золро даст кӯтоҳ буд.

Аз ин рӯй туркон наҷӯянд роҳ,
Чунин бахш карданд тахту кулоҳ.

Сӯи Порс лашкар бурун ронд Зав,
Куҳан буд, лекин ҷаҳон кард нав.

Сӯи Зобулистон бишуд Золи Зар,
Ҷаҳоне гирифтанд яксар ба бар.⁴

Пур аз ғулғули раъд шуд кӯҳсор,
Замин шуд пур аз рангу бӯю нигор.

40 Ҷаҳон чун арӯсе расида ҷавон,
Пур аз чашмаву боғу оби равон.

Чу мардум надорад ниҳоди паланг,
Нагардад замона бар ӯ тору танг.

1. Л-надоранд.

2. ТПЗ - Чу з-ин гуна омад сухан дар миён,
Бузургони Эрону турониён
Нишастанд бо сулҳу гуфтанд боз,
Ки аз кина бо ҳам нагирем соз.

3. Л - Зи рӯди Абушшаҳр то марзи Рум
Аз он бахши гетиву обод бум.

4. ТПЗ - Ҷамон лашкари турк рафтанд боз,
Баросуда аз кину пайқору соз.
Чу аз ҳамдигар бозгашт он сипоҳ
Ба фармони дорандаи хуру моҳ...

Мехонро ҳама анчуман кард Зав,
Ба додор бар¹ офарин хонд нав.

Фарохӣ, ки аз тангӣ омад падида,
Ҷаҳонофарин дошт онро калида.

Ба ҳар сӯ яке чашнгаҳ сохтанд,
Дил аз кину нафрин бипардохтанд.

45 Чуни то баромад бар ин панҷ сол,
Набуданд огаҳ зи ранҷу вабол.²

Замона ҳамоно шуд аз дод сер,
Ҳама хост, к-ояд ба чанголи шер.

Чу сол андаромад ба ҳаштоду шаш,
Бипажмурд солори хуршедфаш.³

Бишуд⁴ баҳти эронӣ кундрав,
Шуд он додгустар ҷаҳондор Зав.

ГАРШОСП

Подшоҳии ӯ нӯҳ сол буд

Писар буд Завро яке хешком,
Падар карда будиш Гаршосп ном.

Биёмад, нишаст аз бари тахтгоҳ,
Ба сар барниҳод он каёнӣ кулоҳ.

Чу биншаст бар тахтгоҳи падар,
Ҷаҳонро ҳаме дошт бо зебу фар.

Хабар шуд ба туркон, ки Зав даргузашт,
Бад-он сон ки буд, тахт бе шоҳ гашт.

1. И-бас
2. Л-Нагаштанд бо якдигар бадсигол.
3. Хуршедваш.
4. ИЛ-Бибуд.

- 5 Хурӯшиду бифканд киштӣ бар¹ об,
 Биёмад ба Хори Рай Афросиёб.
- Наёвард як тан дуруди Пашанг,
 Сараш пур зи кин буду дил пур зи чанг.
- Дилаш худ зи тахту кулаҳ гашта буд,
 Ба тимори Ағрирас оғушта буд.
- Бад-ӯ рӯй нанмуд ҳаргиз Пашанг,
 Шуд он теғи равшан пур аз тиразанг,
- Фиристода рафтӣ ба наздики ӯй,
 Ба солу ба маҳ буд, ки нанмуд рӯй.²
- 10 Ҳама гуфт: Агар тахтро сар будӣ,
 Чу Ағрирасаш ёр дарх(в)ар³ будӣ.
- Ту хуни бародар бирезӣ ҳама,
 Зи парварда мурғе гурезӣ ҳама.
- Туро сӯи душман фиристам ба чанг,
 Ҳама бар бародар кунӣ рӯз танг.
- Маро бо ту то човидон кор нест,
 Ба назди манат роҳи дидор нест.
- Чунин то баромад бар ин⁴ рӯзгор,
 Дарахти бало ҳанзал овард бор.
- 15 Бад-он сол Гаршоспи Зав даргузашт
 Зи гетӣ ҳамин буд, хувайдо бигашт.⁵
- Пуровоз шуд гӯш аз ин огаҳӣ,
 Ки бекор шуд тахти шоханшаҳӣ.

1. ИЛ-Бибахшид гетиву бигзошт.

2. Л - Фиристодае рафт наздики ӯй
 Зи пеши Пашанг - он шаҳи номчӯй.

3. Л-Варо рои Ағрирас афсар.

4. И-ӯ.

5. ИЛ-б. 15 нест..

Паёме биёмад ба кирдори санг
Ба Афросиёб аз диловар Пашанг,¹

Ки бигзар зи Чайхуну баркаш сипох,
Мамон, то касе барнишинад ба гоҳ!

Яке лашкар орошт² Афросиёб
Зи дашти Сапечоб то рӯди Об.

- 20 Ки гуфтӣ замин шуд сипехри равон,
Ҳаме борад аз теги хиндӣ равон.

Бад-он гуна³ ин лашкари номдор
Биёмад раворава сӯи корзор.

Якояк ба Эрон расид огаҳӣ,
Ки омад харидори тахти меҳӣ.

Чу шуд⁴ тахти Эрон зи шоҳон тихӣ.
Надиданд худ⁵ рӯзгори⁶ беҳӣ.

Баромад ҳама кӯю барзан ба чӯш,
Зи Эрон саросар баромад хурӯш.

- 25 Сӯи Зобулистон ниҳоданд рӯй,
Ҷаҳон шуд саросар пур аз гуфтугӯй.

Бигуфтанд бо Зол чандин дурушт,
Ки гетӣ гирифтӣ бас осон ба мушт.

Паси Сом то ту шудӣ паҳлавон,
Набудем як рӯз равшанравон.

1. Л - Паёме биёмад зи назди Пашанг,
Ба Афросиёб - он диловар наханг.
2. ИЛ-лашкари сохт.
3. Л-Ба нӯҳ сол.
4. Л-Бибуд.
5. Л-Надида ҳаме.
6. И-бас рӯи амну.

Чу Зав даргузашту писар шоҳ буд,
Бадонро зи бад даст кӯтоҳ буд.

Кунун шуд ҷаҳонҷӯй Гарошосп шоҳ,
Ҷаҳон гашт бешоҳу¹ бесар сипоҳ.

30 Сипоҳе зи Ҷайхун бад-ин сӯ кашид,
Ки шуд офтоб аз ҷаҳон нопадид.

Агар чора донӣ,² мар инро бисоз,
Ки омад сипаҳбад ба тангӣ фароз.

Чунин гуфт бо меҳтарон Золи Зар,
Ки «То ман бибастам ба мардӣ камар,

Саворе чу ман пой бар зин нагошт,
Касе теғу кӯполи ман³ барнадошт.

Ба ҷое, ки ман пой бифшордам,
Инони саворон будӣ пордам.

35 Шабу рӯз дар ҷанг яксон будам,
Зи пирӣ ҳамасола тарсон будам.⁴

Кунун ҷанбарӣ гашт пушти ялӣ,
Натобам⁵ ҳаме ханҷари кобулӣ.

Сипосам ба Яздон к-аз ин бех руст,
Баромад яке шоҳи фаррух дуруст,

Ки аз вай ҳаме сар ба гардун кашад,
Ба мардӣ бубинӣ, ҳам ӯ чун расад.

1. ИЛ-Кунун гашт бе тоҷу.

2. Л-дорӣ.

3. ИЛ-гурзу теги маро

4. ТПЗИ- Ба рӯзи ҷавонӣ ба зӯри ду пой,
Чу боди базон ҷастаме ман зи ҷой.

5. И-Нашояд.

Кунун гашт Рустам чу сарви сахй,
Бизебад¹ бар ў-бар кулохи меҳй.

- 40 Яке аспи чангиш бояд ҳаме,
К-аз ин тозиаспон нашояд ҳаме.

Бичўям яке бораи пилтан,
Бихоҳам зи ҳар сў, ки ҳаст анчуман.

Бихонам ба Рустам - бар² ин дoston,
Ки ҳастй бар ин кор ҳамдoston,

Ки бар кинаи тухмаи Зодшам,
Бубандй миёну набошй дижам.»

Ҳама шаҳри Эрон ба³ гуфтори ўй
Бибуданд шодондилу тозарўй.

- 45 Зи ҳар сў ҳаюне таковар битохт,
Силехи⁴ саворони чангй бисохт.

Ба Рустам чунин гуфт, к-«Эй пилтан,
Ба боло сарат бартар аз анчуман,

Яке кор пеш асту ранче дароз,
К-аз ў бигсилад хоби орому ноз.

Туро низ, пуру, гаҳи разм нест,
Чй созам, ки ҳангомаи базм нест.

Ҳанўз аз лабат шир бўяд ҳаме,
Дилат нозу шодй бичўяд ҳаме.

- 50 Чй гуна фиристам ба дашти набард
Туро назди шерону мардони мард?!⁵

1. Л-Ки зебад.
2. Л-бари Рустам.
3. Л-зи.
4. И-салеху.
5. И-пур кину дард.

Чӣ гӯӣ, чӣ созӣ,¹ чӣ посух дихӣ,
Ки чуфти ту бодо мехиву бехӣ?!»

Чунин посух овард Рустам бад-ӯӣ,
Ки «Эй номвар мехтари номчӯӣ,

Ҳамоно фаромӯш кардӣ зи ман,
Далерӣ намудан ба ҳар анчуман.

Зи кӯҳи Сипанду зи пили жиён,
Гумонам, ки огоҳ буд паҳлавон.

55 Кунун гар битарсам зи пури Пашанг,
Намонад зи ман дар чаҳон бӯю ранг.

Кунун гоҳи разм асту овехтан,
На ҳангоми нанг асту бигрехтан.

Зи афкандани шери шарза-ст мард,
Ҳамон чувтани разму дашти набард.

Занонро аз он ном н-ояд баланд,
Ки пайваста дар хӯрдану хуфтнанд».

Бад-ӯ гуфт, Зол: «Эй далери чавон,
Сари номдорону пушти гавон.

60 Зи кӯҳи Сипанду зи пили сапед
Сурудиву додӣ диламро навид.

Ҳамоно, ки он разм осон будӣ,
Дилам з-ин сухан кай ҳаросон будӣ?

Валекин зи кирдори Афросиёб
Шаби тира рафтан наёрам ба хоб.

Чӣ гуна фиристам ту ро пеши ӯӣ,
Ки шоҳи далер асту пархошчӯӣ?

1. И-чӣ созам.

Туро гоҳи базм асту овои руд,
Кашидан маю пахлавонӣ суруд.

- 65 На хангоми разм асту нангу набард,
Баровардан аз хок бар моҳ гард.»¹

Чунин гуфт Рустам ба Дастони Сом,
Ки «Ман нестам марди орому чом.

Чунин ёлу ин чангҳои дароз
На воло бувад парваридан ба ноз.

Агар дашти кин асту гар чанги сахт,
Бувад ёр Яздону пирӯз бахт.»²

Бубинӣ, ки дар чанг ман чун шавам,
Ки бо бору гулранг дар хун шавам.»³

- 70 Яке абр дорам ба чанг - андарун,
Ки ҳамранги об асту борон-ш хун.

Ҳама оташ афрӯзад аз гавҳараш,
Ҳама мағзи пилон бисояд сараш.

Ҳар он гаҳ, ки чавшан ба бар даркашам,
Замона барандешад аз таркашам.»⁴

1. ИЛ-6. 52-65 нест.

2. ТПЗИЛ - Ҳар он гаҳ ки чочӣ ба зех даркашам*,
Ситора фуру резад** аз таркашам.

*И-Чочикамон баркашам; **И-Замона барорад сар; Л-Замона

3. Л-Чу бо Раҳши гулгун ба хомун шавад; И-Чу андар сафу зери чавшан.

4. ТПЗ - Саронш-он бикӯбам бад-он гурз бар,
Наёяд барам ҳеч пархош(в)ар*.
Шикаста кунам ман бад-ӯ пушти пил,
Зи хун руд ронам чу дарёи Нил.
Яке диръ хоҳам зи бабри баён,
Ки аз обу оташ набошад зиён.
На тиру на найза гузор оядаш,
Бар ӯ ҳеч захме на кор оядаш.

*Л-танҳо б. аввал мавҷуд аст.

Ҳар он бора, к-ӯ захми кӯполи ман
Бубинад, бару бозуву ёли ман,

Натарсад зи арродаву манҷаник,
Нигаҳбон набояд варо ҷосалиқ.

75 Чу сар пеш дорад синонам ба ҷанг,
Бигирад зи хунаш дили санг ранг.

Яке бора бояд чу кӯҳи баланд,
Чунон чун ман орам ба хамми каманд,

Ки зӯри маро тоб орад ба ҷанг,
Шитобаш набошад ба ҷои диранг.

Яке гурз хоҳам чу як лахти кӯҳ,
Ки ояд ба пешам зи Турон гурӯҳ.¹

Гар оянд, разме кунам, бесипоҳ,
Ки хун борад аз абри овардгоҳ.»

80 Чунон шуд зи гуфтори ӯ паҳлавон,
Ки гуфтӣ барафшонд хоҳад равон.

Ба посух чунин гуфт Дастони Сом,
Ки «Эй сергашта зи оромӣ ҷом.

Биёрам барат гурзи Сомӣ савор,
К-аз ӯ дорам андар ҷаҳон ёдгор.

Фикандӣ бад-он гурз пили жиён,
Ки ҷовид бодӣ ту, эй паҳлавон!»

1. Л-Яке разм созам чунон бесипоҳ,
Ки хун борад абр андар овардгоҳ.
ТПЗ – Набошад хаданги маро пайдор,
Кучо з-оҳане карда бошад гузор.
Кунам рӯи кишвар ҳама бесипоҳ,
Синонам гузар гирад аз ҷарху моҳ.
Ҳама роҳу расми паланг оварам,
Сари саркашон зери ҷанг оварам*.

*Л-танҳо байти охир мавҷуд аст

Бифармуд, к-он гурзи Соми савор,
Ки гардї ба Мозандарон корзор,

- 85 Биёранд зї паҳлави номдор,
Бар он, то барорад зи душман димор.

Зи Гаршоспшаҳ монда буд ёдгор
Падар то падар то ба Соми савор.¹

Таҳамтан чу гурзи ниёро бидид,
Ду лаб кард хандону шодї гузид.

Яке офарин хонд бар Золи Зар,
Ки «Эй паҳлавони чаҳон сар ба сар.

Яке асп хоҳам, кучо гурзи ман
Кашад бо чунин фарраву бурзи ман».

- 90 Сипаҳбад зи гуфтори ӯ хира монд,
Бад-ӯ ҳар замон номи Яздон бихонд.²

ГИРИФТАНИ РУСТАМ РАХШРО

Гала ҳар чи будаш зи Зобулситон,
Биёвард чанде зи Кобулситон.

Ҳама пеши Рустам ҳаме ронданд,
Бар ӯ доғи шоҳон ҳаме хонданд.

Дар аспе, ки Рустам кашидї ба пеш,
Ба пушташ фишурдї ҳаме³ дасти хеш,

Зи нерӯи ӯ пушт кардї ба ҳам,
Ниҳодї ба рӯи замин-бар шикам.

1. И-б. 86 нест.

2. Л-б. 81-90 нест.

3. И-кафи.

95 Чунин то биёмад якояк ба танг,¹
Фасила ҳаме ронданд² ранг-ранг.

Яке модииён тез бигзашт хинг,
Бараш чун бари шеру кӯтоҳлинг.

Ду гӯшаш чу ду ханчари обдор,
Бару ёл фарбех, миёнаш низор.

Яке курра аз пас ба болои ӯ,
Сурину бараш ҳам ба пахнои ӯ.

Сияхчашму бўрабрашу говдум,
Сияххояву тунду пӯлодсум.³

100 Танаш пурнигор аз карон то карон,
Чу барги гули сурх бар заъфарон.⁴

Ба шаб мӯрча бар палоси сиёҳ
Бидидӣ ба чашм аз ду фарсанг роҳ,

Ба нерӯӣ пилу ба боло ҳаюн,
Ба заҳра чу шери куҳи Бесутун⁵,

Чу Рустам бад-он модииён бингарид,
Мар он курраи пилтанро бидид,

Каманди каёнӣ ҳаме дод ҳам,
Ки он қурраро боз гирад зи рам.

1. ИЛМ-зи Кобул даранг.

2. ИЛ-ҳаме тохт аз.

3. Л-пас аз б. 100 ин б. омада:

Синонгӯшу маҳтозишу чархгард,
Заминкӯбу дарёбуру раҳнавард,
Гузоранда аз пешу раҳбар зи пас,
Ҳамедараҳону гурезандарас.
Аз андешаи дил сабукпӯйтар,
Зи роҳи хирадманд раҳчӯйтар.

4. ТПЗЛ- Чи бар об будӣ, чи бар хушкроҳ,

Ба рӯз аз хур афзун будӣ, шаб зи моҳ.

5. И-б. 101, 102 нест

105 Ба Рустам чунин гуфт чӯпони пир,
Ки «Эй меҳтар, аспи касонро магир!»

Бипурсид Рустам, ки «Ин аспи кист,
Ки аз доғ рӯи ду ронаш тихист?»

Чунин дод посух, ки «Доғаш маҷӯй,
К-аз ин ҳаст хар гунае гуфтугӯй.

Ҳама Рахш хонему¹ бўрабраш аст,
Ба хубӣ чу обу ба так² оташ аст.

Худованди инро надонем кас,
Ҳама Рахши Рустам-ш хонем бас.

110 Се сол аст, то ин ба зин омадаст,
Ба чашми бузургон гузин омадаст.³

Чу модар-ш бинад каманду⁴ савор,
Чу шер андарояд, кунад корзор.

Надонем, эй паҳлавони чаҳон,
Чӣ роз аст бо ин ҳам андар ниҳон.

Бипарҳез ту, эй хушивор мард,
Ба гирди чунин аждаҳо - бар магард,

Ки ин модииён чун дарояд ба чанг,
Бидаррад дили шеру чарми паланг.»

115 Чу бишнид Рустам бад-он сон суҳан,
Бидонист гуфтори марди куҳан.⁵

Бияндохт Рустам каёнӣ каманд,
Сари абраш овард ногаҳ⁶ ба банд.

1. Л-хонанду.

2. Л-ба ранг.

3. И-б. 110 нест.

4. Л-камандӣ.

5. ИЛ-б. 112-115 нест

6. Л-Сару гарданаш андаромад.

Биёмад чу пили¹ жиён модараш,
Ҳаме хост кандан ба дандон сараш.

Биғуррид Рустам чу шери жиён,
Зи овози ӯ хира шуд модиён.

Яке мушт зад бар сару гарданаш,
Ба хок - андар афканд ларзон танаш.²

120 Бияфтоду барчасту³ баргашт аз ӯй,
Ба сӯи гала зуд⁴ бинход рӯй.

Бияфшурд рон Рустами зӯрманд,
Бар ӯ тангтар кард хамми каманд.

Биёзид чанголи гурдӣ ба зӯр,
Бияфшурд як даст бар пушти бӯр.

Накард эч пушт аз фишурдан тихӣ,
Ту гуфтӣ надорад ҳаме⁵ огахӣ.

Ба дил гуфт, к-ин бар нишасти ман аст,
Кунун кор кардан ба дасти ман аст.

125 Баромад чу боди дамон аз бараш,
Бишуд тез гулранг зер - андараш.⁶

Зи чӯпон бипурсид, к-«Ин аждаҳо
Ба чанд асту инро кӣ донад баҳо?»

Чунин дод посух, ки «Гар⁷ Рустамӣ,
Бирав, рост кун рӯи Эронзамӣ.

1. ИЛ-шери.
2. ИЛ-б. 119 нест.
3. ИЛ-Бархосту.
4. ЛИ-тез.
5. Л-магар.
6. Л-б. 125 нест.
7. И-агар.

Мар инро бару буми Эрон бихост,
Бар ин - бар ту хоҳӣ чахон кард¹ рост.»

Лаби Рустам аз ханда шуд чун бусад,
Чунин² гуфт, некӣ зи Яздон сазад.

- 130 Ба зин андар овард гулрангро,
Сараш тез шуд кинаву чангро.

Кушодазанах кардашу тезтаг,
Бидидаш, ки дорад дилу зӯру раг.

Кашад чавшану хӯду кӯполро,
Тани паҳлавону бару ёлро.³

Чунон гашт абраш, ки дар⁴ шаб сипанд,
Ҳаме сӯхтандаш зи баҳри газанд.

Чалу рост гуфтӣ, ки чоду шудааст,
Ба овард тозанда оҳу шудааст.

- 135 Занахнарму кафкафкану⁵ дасткаш,
Сурингирду⁶ бинодилу гомх(в)аш.

Дили Золи Зар шуд чу хуррамбахор,
Зи Раҳши навоину фаррухсавор.

Дари ганҷ букшоду динор дод,
Бар имрӯзу фардо наёмад-ш ёд.

Бизад мӯҳра дар чом бар пушти пил,
В-аз ӯ бар шуд овоз бар чанд мил.

1. И-хоҳад чахон гашт.

2. Л-Ҳаме.

3. ТПЗИ- Чу 3-ин сон ба чанг омадаш борагӣ,
Дил аз гам бипардохт якборагӣ.

4. ИЛ-хар.

5. ИЛ-кафафкуну.

6. -Суриппахну.

ЛАШКАР КАШИДАНИ ЗОЛ БА СҶИ АФРОСИЁБ

Хурӯшидани кӯс бо каррной,
Ҳамон жандапилону хиндидарой.

- 140 Баромад зи Зобулситон растахез,
Замин мурдаро¹ бонг барзад, ки «Хез!»

Сипоҳе баромад зи Зобул бурун,
Чу шерон ҳама даст шуста ба хун.

Ба пеш - андарун Рустами паҳлавон,
Паси пушти ӯ солхӯрда гавон.

Чунон шуд зи лашкар дару дашту роғ,
Ки бар сар наёраст паррид зоғ.

Табира задандӣ ҳама шаб ба² чой,
Ҷаҳонро на сар буд пайдо, на пой.

- 145 Ба ҳангоми бишқуфтани гулистон
Биёвард лашкар зи Зобулистон.

Зи Зол огаҳӣ ёфт Афросиёб,
Баромад зи орому аз хӯрду хоб.

Биёвард лашкар суи Хори³ Рай,
Бад-он марғзоре,⁴ ки буд обу най.

В-аз Эрон биёмад дамодам сипоҳ,
Зи роҳи биёбон сӯи размгоҳ.

Зи лашкар ба лашкар ду фарсанг монд,
Ҷаҳондидагонро сипахбад бихонд.

1. Л-хуфтаро
2. Л-ҳама шаст.
3. Л-руди.
4. Л-Дари марғзорон.

150 Бад-эшон чунин гуфт, к-«Эй бихрадон,
Ҷаҳондидаву коркарда¹ радон.

Ҳам эдар базе лашкар оростем,²
Базе неқӯиву беҳӣ хостем.³

Пароканда шуд рой бе тахти шох,
Ҳама кор бебӯю⁴ бесар⁵ сипох.

Чу бар тахт биншаст фархунда Зав,
Зи гетӣ яке офарин хост нав.

Шаҳе бояд акнун⁶ зи тухми каён,
Ба тахти кай - бар камар бар миён.⁷

155 Нишон дод мӯбад маро дар замон,⁸
Яке шоҳи бофарру бурзи каён.⁹

Зи тухми Фаридуни ял Кайқубод,
Ки бо фарру бурз асту бо расму дод.

1. Л-кордида.

2. Л-ороста.

3. Л-хостам.

И- Ҳам андар ҳаме лашкар оростем,
 Базе сарвариву меҳӣ хостем.

4. ИЛ – берӯю.

5. Л – бемор.

6. Л-Яке моҳ бояд.

7. ТПЗИ – Шаҳе, к-ӯ ба авранг дорад замӣ,
 Ки бесар набошад тани одамӣ.

8. И-Нишон дод мӯбад ба мо фаррухон.

9. И-бахти чавон.

М У Н Д А Р И Ч А

ФЕҲРИСТИ ФУСУЛИ ЧИЛДИ АВВАЛ

Дар бораи «Шоҳнома», нусхаҳои асосӣ ва нашрҳои комили он.....	5
Пешгуфтори нахустин комили "Шоҳнома"-и Фирдавсӣ дар Тоҷикистон ..	14
Рӯйхатти нусхаҳои истифодашуда ва аломатҳои шартӣ.....	20
Оғози китоб	23
Гуфтор андар ситоиши хирад	24
Гуфтор дар офариниши олам	26
Гуфтор дар офариниши мардум	28
Гуфтор андар офариниши Офтоб.....	29
Дар офариниши Моҳ.....	30
Ситоиши пайгамбар ва ёронаш	31
Гуфтор андар фароҳам овардани «Шоҳнома»	33
Достони Дақиқии шоир	35
Гуфтор дар бунёд ниҳодани китоб	36
Андар ситоиши Абӯмансур ибни Муҳаммад.....	37
Андар ситоиши Султон Маҳмуд	39
Оғози достон. Подшоҳии Каюмарс-аввалини мулуки аҷам сӣ сол буд	43
Кушта шудани Сиёмак бар дасти дев.....	46
Рафтани Ҳушанг ва Каюмарс ба ҷанги дев	48
Ҳушанг. <i>Подшоҳии Ҳушанг ҷиҳил сол буд</i>	50
Бунёд ниҳодани ҷашни Сада.....	52
Таҳмурас. <i>Подшоҳии Таҳмурас сӣ сол буд</i>	54
Ҷамшед. <i>Подшоҳии Ҷамшед ҳафтсад сол буд</i>	58
Достони Заҳҳок бо падараш	66
Ҳолигарӣ кардани иблис.....	71
Табоҳ шудани рӯзгори Ҷамшед	75
Заҳҳок. <i>Подшоҳии Заҳҳок ҳазор сол буд</i>	77
Андар хоб дидани Заҳҳок Фаридунро.....	81
Андар зодани Фаридун	87
Пурсидани Фаридун наҷоди худро аз модар	90

Достони Захҳок бо Коваи Охангар	93
Рафтани Фаридун ба чанги Захҳок.....	101
Дидани Фаридун хохарони Ҷамшедро	107
Достони Фаридун бо вакили Захҳок	111
Банд кардани Фаридун Захҳокро	115
Фаридун. Подшоҳии Фаридун понсад сол буд	123
Бар тахт нишастани Фаридун.....	123
Фиристодани Фаридун Ҷандалро ба Яман	128
Посух додани шоҳи Яман Ҷандалро	135
Рафтани писарони Фаридун назди шоҳи Яман	139
Афсунгарӣ озмудани Сарв бар писарони Фаридун	141
Озмудани Фаридун писарони худро	144
Бахш кардани Фаридун ҷаҳонро бар писарон	149
Рашк бурдани Салм бар Эраҷ.....	150
Пайғоми Салм ва Тур ба наздики Фаридун	153
Посух додани Фаридун писаронро.....	157
Рафтани Эраҷ назди бародарон.....	163
Кушта шудани Эраҷ бар дасти бародарон	167
Огоҳӣ ёфтани Фаридун аз кушта шудани Эраҷ.....	171
Гуфтор андар зодани духтари Эраҷ	175
Зодани Манучеҳр аз модараш	176
Огоҳ шудани Салм ва Тур аз Манучеҳр.....	179
Пайғом фиристодани писарон назди Фаридун	182
Посух додани Фаридун писаронро.....	184
Фиристодани Фаридун Манучеҳрро ба чанги Тур ва Салм.....	192
Тохт кардани Манучеҳр бар сипоҳи Тур	197
Кушта шудани Тур бар дасти Манучеҳр.....	201
Фатҳномаи Манучеҳр назди Фаридун	204
Гирифтани Қоран Джи Алононро.....	206
Тохт кардани Кокуй - набераи Захҳок	211
Гурехтани Салм ва кушта шудани ӯ ба дасти Манучеҳр	215
Фиристодан сари Салмро ба назди Фаридун	219
Гуфтор андар мурдани Фаридун	223
Манучеҳр. Подшоҳии ӯ саду бист сол буд	225
Гуфтор андар зодани Зол	229
Хоб дидани Сом аз ҳоли писар	234
Огоҳ шудани Манучеҳр аз кори Сом ва Золи Зар.....	243
Бозгаштани Зол ба Зобулистон	247
Подшоҳӣ додани Сом Золро.....	250
Омадани Зол ба назди Меҳроби Кобули	254
Рой задани Рӯдоба бо канизакон.....	260
Рафтани канизакони Рӯдоба ба дидани Золи Зар	266
Бозгаштани канизакон ба назди Рӯдоба	274
Рафтани Зол ба назди Рӯдоба	277
Рой задани Зол бо мӯбадон дар кори Рӯдоба	282

Нома навиштани Зол наздики Сом ва ахвол намудан	287
Рой задани Сом бо мӯбадон дар кори Зол	292
Огоҳӣ ёфтани Синдухт аз кори Рӯдоба	295
Огоҳ шудани Меҳроб аз кори духтараш	301
Огоҳ шудани Манучеҳр аз кори Зол ва Рӯдоба	309
Омадани Зол ба назди Манучеҳр	312
Рафтани Сом ба ҷанги Меҳроб	317
Рафтани Зол ба расули назди Манучеҳр	323
Хашм гирифтани Меҳроб бар Синдухт	330
Дилхушӣ додани Сом Синдухтро	334
Омадани Зол бо номаи Сом ба назди Манучеҳр	342
Пижӯхиш кардани мӯбадон аз Зол	346
Посух додани Зол мӯбадонро	348
Хунар намудани Зол дар пеши Манучеҳр	352
Посухи номаи Сом аз Манучеҳр	355
Расидани Зол ба наздики Сом	360
Гуфтор андар зодани Рустам	367
Омадани Сом ба дидани Рустам	376
Куштани Рустма пили сапедро	382
Рафтани Рустам ба кӯҳи Сипанд	388
Фирӯзинома навиштани Рустам ба Зол	392
Номаи Зол ба Сом	395
Андарз кардани Манучеҳр писарашро	397
Нӯзар. <i>Подшоҳии ӯ ҳафт сол буд</i>	400
Бар тахт нишастани Нӯзар	400
Огоҳ шудани Пашанг аз марги Манучеҳр	408
Омадани Афросиёб ба Эронзамин	413
Разми Бормон ва Кубод ва кушта шудани Кубод	415
Разми Афросиёб бо Нӯзар дигар бор	422
Ҷанги Нӯзар бо Афросиёб бори сеум	426
Гирифтани шудани Нӯзар ба дасти Афросиёб	432
Кушта ёфтани Виса писари худро	434
Тоҳт кардани Шамосос ва Хазарвон ба Зобулистон	437
Расидани Зол ба мадади Меҳроб	439
Кушта шудани Нӯзар ба дасти Афросиёб	444
Огоҳӣ ёфтани Зол аз марги Нӯзар	447
Кушта шудани Ағрирас ба дасти бародар	454
Зави Таҳмосп. <i>Подшоҳии ӯ панҷ сол буд</i>	457
Гаршосп. <i>Подшоҳии ӯ нӯҳ сол буд</i>	461
Гирифтани Рустам Рахшро	469
Лашкар кашидани Зол ба сӯи Афросиёб	474

**"АХТАРОНИ АДАБ" (СИЛСИЛА)
ИБОРАТ АЗ 50 ЧИЛД**

Чилди 3

Абулқосим Фирдавсӣ

ШОҲНОМА

Муҳаррири ороиш *У. Ашӯров*

Муҳаррири

саҳифабандӣ

Мусаҳҳаҳон

М. Саидова

А. Ҳоҷаев ва

И. Қосимзода

Ф. Раҳимов

Тарроҳ

Ҳуруфчинони

компютерӣ

Ш. Мирзоева

С. Воҳидова

Р. Атоева

Ба матбаа 01.12.2007 тахвил гардид. Чопаш 25.12.2007 ба имзо расид. Когази офсет. Чопи офсет. Хуруфи адабӣ. Андозаи 60x90^{1/16}. Чузъи чопии шартӣ 30,0. Адади нашр 5000 нусаха. Супориши №108/07.

Нашриёти "Адиб"-и Вазорати фарҳанги
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734018, ш. Душанбе,
кӯчаи Неъмат Қаробоев, 17а.

Дар матбааи нашриёти «*Эҷод*» чоп шудааст.
734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: ejodfir@mail.ru.

ISBN 978-99947-32-84-5

9 789994 732845 1